

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC

Sprovedeno od strane:

giz Deutsche Gesellschaft
für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

SRBIJA I AGENDA 2030

Mapiranje nacionalnog strateškog okvira u odnosu na ciljeve održivog
razvoja

Februar 2024.

Sadržaj:

1	UVOD: AGENDA 2030 I CILJEVI ODRŽIVOG RAZVOJA	3
2	CILJEVI ODRŽIVOG RAZVOJA U NACIONALNOM PLANSKOM OKVIRU REPUBLIKE SRBIJE..	5
2.1	Postupak mapiranja nacionalnog planskog okvira	6
2.2	Rezultati mapiranja	7
2.2.1	Nacionalni planski okvir i ciljevi održivog razvoja u okviru klastera – Osnove	9
	COR 16: MIR, PRAVDA I SNAŽNE INSTITUCIJE	9
2.2.2	Nacionalni planski okvir i ciljevi održivog razvoja u okviru klastera - Unutrašnje tržište	17
	COR 3: DOBRO ZDRAVLJE	17
2.2.3	Nacionalni planski okvir i ciljevi održivog razvoja u okviru klastera – Konkurentnost i inkluzivni rast	23
	COR 1: SVET BEZ SIROMAŠTVA	23
	COR 4: KVALITETNO OBRAZOVANJE.....	31
	COR 5: RODNA RAVNOPRAVNOST	37
	COR 8: DOSTOJANSTVEN RAD I EKONOMSKI RAST	43
	COR 9: INDUSTRIJA, INOVACIJE I INFRASTRUKTURA	50
	COR 10: SMANJENJE NEJEDNAKOSTI	55
2.2.4	Nacionalni planski okvir i ciljevi održivog razvoja u okviru klastera – Zelena agenda i održiva povezanost	60
	COR 6: ČISTA VODA I SANITARNI USLOVI	60
	COR 7: DOSTUPNA I OBNOVLJIVA ENERGIJA	64
	COR 11: ODRŽIVI GRADOVI I ZAJEDNICE	68
	COR 12: ODGOVORNA POTROŠNJA I PROIZVODNJA	73
	COR 13: AKCIJA ZA KLIMU	78
	COR 15: ŽIVOT NA ZEMLJI	82
2.2.5	Nacionalni planski okvir i ciljevi održivog razvoja u okviru klastera – Resursi, poljoprivreda i kohezija	85
	COR 2: SVET BEZ GLADI.....	86
2.2.6	Nacionalni planski okvir i ciljevi održivog razvoja u okviru klastera – Spoljni odnosi	91
	COR 17: PARTNERSTVOM DO CILJEVA	91
3	ZAKLJUČAK.....	98
4	ANEKS 1: TABELA SVEOBUHVAATNOG MAPIRANJA NACIONALNOG PLANSKOG OKVIRA U ODNOSU NA CILJEVE ODRŽIVOG RAZVOJA I EU KLASTERA I PREGOVARAČKIH POGLAVLJA .	104

1 Uvod: Agenda 2030 i ciljevi održivog razvoja

Agenda za održivi razvoj do 2030. godine¹ (u daljem tekstu: Agenda 2030), nakon usvajanja Rezolucije Ujedinjenih nacija: *Transformacija našeg sveta: Agenda za održivi razvoj do 2030. godine*² (u daljem tekstu: Rezolucija UN) predstavlja univerzalnu strategiju i najcelovitiji plan za uklanjanje ekstremnog siromaštva, smanjenje nejednakosti i zaštitu životne sredine, uzimajući u obzir različite nivoe nacionalnog razvoja i kapacitete pojedinačnih zemalja. Agenda 2030 sadrži 17 ciljeva održivog razvoja (u daljem tekstu: COR), operacionalizovanih kroz 169 potciljeva, koji treba da se ostvare do 2030. godine. Za praćenje napretka u ostvarivanju Agende 2030 i dostizanju COR do 2030. godine utvrđeno je 247 pokazatelja. Od država potpisnica očekuje se da do 2030. godine mobilišu raspoložive resurse kako bi doprineli smanjenju siromaštva i socijalnoj inkluziji, ekonomskom rastu i zaštiti životne sredine. Agenda 2030 stavlja akcenat na pet ključnih elemenata: ljudi, napredak, planeta, partnerstvo i mir, obuhvaćenih u okviru 17 ciljeva i 169 potciljeva održivog razvoja i uključuju sve tri dimenzije održivog razvoja: ekonomski rast, socijalna inkluzija i zaštita životne sredine. Institucionalni razvoj, partnerstvo i saradnja, koji bi trebalo da doprinesu vladavini prava i miru, takođe su obuhvaćeni odgovarajućim ciljevima i potciljevima održivog razvoja.

Ključni princip na kome se zasniva Agenda 2030 se ogleda u tome da održivi razvoj društva i ekonomija mora biti zasnovan na principu „*da niko ne bude izostavljen*“.

Republika Srbija se kao članica Ujedinjenih nacija usvajanjem Rezolucije obavezala da će nizom mera i aktivnosti, doprineti postizanju COR i biti trajno opredeljena za poboljšanje uslova života stanovništva u sve tri dimenzije održivog razvoja: ekonomski rast, socijalna inkluzija i zaštita životne sredine.

Ciljevi održivog razvoja su:

1. **Svet bez siromaštva:** okončati siromaštvo svuda i u svim oblicima;
2. **Svet bez gladi:** okončati glad, postići bezbednost hrane i poboljšanu ishranu i promovisati održivu poljoprivredu;
3. **Dobro zdravlje:** obezbediti zdrav život i promovisati blagostanje za ljude svih generacija;
4. **Kvalitetno obrazovanje:** obezbediti inkluzivno i kvalitetno obrazovanje i promovisati mogućnosti celoživotnog učenja;
5. **Rodna ravnopravnost:** postići rodnu ravnopravnost i osnažiti sve žene i devojčice;
6. **Čista voda i sanitarni uslovi:** obezbediti sanitarne uslove i pristup pijaćoj vodi za sve;
7. **Dostupna i obnovljiva energija:** osigurati pristup dostupnoj, pouzdanoj, održivoj i modernoj energiji za sve;
8. **Dostojanstven rad i ekonomski rast:** promovisati inkluzivan i održiv ekonomski rast, zaposlenost i dostojanstven rad za sve;
9. **Industrija, inovacije i infrastruktura:** izgraditi prilagodljivu infrastrukturu, promovisati održivu industrijalizaciju i podsticati inovativnost;
10. **Smanjenje nejednakosti:** smanjiti nejednakost između i unutar država;
11. **Održivi gradovi i zajednice:** učiniti gradove i naselja inkluzivnim, bezbednim, prilagodljivim i održivim;
12. **Odgovorna potrošnja i proizvodnja:** obezbediti održive oblike potrošnje i proizvodnje;
13. **Akcija za klimu:** preduzeti hitnu akciju u borbi protiv klimatskih promena i njihovih posledica;
14. **Život pod vodom:** očuvati i održivo koristiti okeane, mora i morske resurse;
15. **Život na zemlji:** održivo upravljati šumama, suzbiti dezertifikaciju, zaustaviti i preokrenuti degradaciju zemljišta i sprečiti uništavanje biodiverziteta;
16. **Mir, pravda i snažne institucije:** promovisati miroljubiva i inkluzivna društva za održivi razvoj, obezbediti pristup pravdi za sve i izgraditi efikasne, pouzdane i inkluzivne institucije na svim nivoima;

¹ Stupila je na snagu 1. Septembra 2016. godine

² <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N15/291/89/PDF/N1529189.pdf?OpenElement>

17. Partnerstvom do ciljeva: učvrstiti globalno partnerstvo za održivi razvoj.

Od samog početka izrade Agende 2030 Srbija je zauzela aktivno učešće i dala značajan doprinos definisanju novog programa globalnog razvoja. Konsultovanjem građana o njihovim pogledima na razvojne prioritete (sprovedena je nacionalna kampanja „Srbija kakvu želim” kao deo globalne kampanje „Svet kakav želim”) kao i učešćem predstavnika države na globalnim forumima dat je značajan doprinos definisanju ciljeva održivog razvoja do 2030. godine.

Od 2015. godine, Srbija je ostvarila napredak u sprovođenju Agende 2030, a ključne aktivnosti su: uspostavljanje institucionalno mrežno integrisanog mehanizma za sprovođenje Agende 2030, uspostavljanje platforme za održivi razvoj i baze pokazatelja za praćenje napretka u ostvarenju COR, kao i mapiranje nacionalnog planskog okvira u odnosu na COR radi usaglašavanja planskog okvira sa ciljevima Agende 2030. Takođe, u sedištu UN 2019. godine predstavljen je prvi *Dobrovoljni nacionalni izveštaj Republike Srbije o sprovođenju Agende 2030 za održivi razvoj*³. Izveštaj predstavlja procenu od strane države o napretku u primeni Agende 2030 i 17 ciljeva održivog razvoja kako na nacionalnom, tako i na podnacionalnim nivoima.

Prema Izveštaju o održivom razvoju⁴ Republika Srbija zauzima 36. mesto od 166 zemalja, sa indeksom održivog razvoja 77,3, što predstavlja povećanje u odnosu na 2022. godinu. Kod većine ciljeva održivog razvoja, osim COR 1, Republika Srbija suočena je sa izazovima u dostizanju globalnih ciljevi održivog razvoja i ostvarivanju napretka u njihovoj realizaciji do 2030. godine. Takođe, napredak je zabeležen i u odnosu na COR 13 s obzirom da je u 2022. godini kod ovog cilja bilo zabeleženo udaljavanje od cilja. Republika Srbija beleži sledeće rezultate u pogledu napretka u dostizanju ciljeva održivog razvoja:

- Za COR 1 – cilj je ostvaren.
- Za COR 6 i 10 – iako postoje značajni izazovi na dobrom je putu da se ostvari cilj.
- Za COR 2, 3, 5, 7, 8, 9, 11, 12, 15 i 17 – postoje izazovi u dostizanju, ali se beleži umeren napredak u dostizanju cilja. Kod COR 15 postoje veliki izazovi u dostizanju.
- Za COR 4, 13 i 16 – nema promene stanja i postoje izazovi u dostizanju cilja.

³ <https://sdg.indikatori.rs/media/1639/dni.pdf>

⁴ <https://dashboards.sdgindex.org/profiles/serbia>

2 Ciljevi održivog razvoja u nacionalnom planskom okviru Republike Srbije

Prilikom izrade i sprovođenja planskih dokumenata prema Zakonu o planskom sistemu Republike Srbije⁵ treba da se poštuje i načelo integralnosti i održivog rasta i razvoja. To znači da se u ovim procesima uzimaju u obzir zahtevi održivog razvoja, zaštite životne sredine, borbe protiv klimatskih promena, racionalne upotreba resursa, održive proizvodnje i potrošnje, uključujući i njihove efekte na društvo, posebno na lokalne zajednice, njihov razvoj i posebnosti, osetljive kategorije stanovništva koje se nalaze u riziku od diskriminacije, rodnu ravnopravnost, kao i borbu protiv siromaštva.

Mapiranje planskog okvira u odnosu na ciljeve održivog razvoja, u kontekstu Agende 2030, ima za cilj da utvrdi u kojoj meri planska dokumenta, odnosno ciljevi, mere i aktivnosti utvrđeni u okviru njih doprinose dostizanju ciljeva održivog razvoja. Održivi razvoj Republike Srbije ne može se posmatrati odvojeno od procesa evropskih integracija. Principi Agende 2030 kao i ciljevi održivog razvoja sastavni su deo evropskih politika i zakonodavstva. Shodno tome proces evropskih integracija je integralni deo sprovođenja Agende 2030 s obzirom da usaglašavanjem sa politikama i propisima EU u procesu pristupanja Republike Srbije neminovno doprinosi i realizaciji ciljeva održivog razvoja.

Proces prioritizacije ciljeva održivog razvoja u Republici Srbiji treba da prati isti princip i standarde uspostavljene unutar EU, što znači da sva planska dokumenta Republike Srbije, uključujući dokumenta javnih politika⁶, treba da budu izrađena i u skladu sa politikom pristupanja EU i Agendom 2030.

U svrhu praćenja i izveštavanja o postignutim rezultatima u odnosu na pokazatelje učinka utvrđenih dokumentima javnih politika, u skladu sa Zakonom o planskom sistemu, uspostavljen je Jedinostveni informacioni sistem za planiranje, praćenje sprovođenja, koordinaciju javnih politika i izveštavanje (JIS) i svi predlagači dokumenata javnih politika na nacionalnom nivou imaju obavezu da u JIS unesu sadržaj svojih dokumenata javnih politika. U JIS-u su nakon mapiranja nacionalnog planskog okvira u odnosu na Agendu 2030 i ciljeve održivog razvoja unete i veze između dokumenata javnih politika i ciljeva i potciljeva održivog razvoja.

Usvajanjem Rezolucije UN države članice su se obavezale da će se angažovati u sistematskom praćenju i pregledu primene Agende 2030. Praćenje napretka Republike Srbije u dostizanju ciljeva i potciljeva održivog razvoja u odnosu na utvrđene UN pokazatelje održivog razvoja, sprovodi Republički zavod za statistiku. Praćenje se zasniva na zvaničnim podacima koje Republički zavod za statistiku prikazuje na COR portalu⁷ i trenutno je za Republiku Srbiju dostupno 145 pokazatelja u okviru 17 COR, dok se za 103 vrši istraživanje izvora. Prema Izveštaju: „*Ciljevi održivog razvoja: Spremnost Republike Srbije za implementaciju Agende 2030*“⁸, konstatovano je da u pogledu izvora podataka za COR pokazatelje za najveći broj pokazatelja podaci se obezbeđuju iz dva izvora, a to su Republički zavod za statistiku (42 pokazatelja) i istraživanje višestrukih pokazatelja – MICS (21 pokazatelj), odnosno 63 pokazatelja se prati na osnovu podataka prikupljenih putem ova dva izvora, što čini 50% svih pokazatelja koje RZS trenutno prati.

Izveštaj o mapiranju nacionalnog planskog okvira u odnosu na ciljeve održivog razvoja za 2023. godinu je **peti u nizu izveštaja** koji pružaju sveobuhvatan pregled važećih nacionalnih planskih dokumenata u odnosu na svaki od 17 COR-a, grupisanih prema klasterima i pregovaračkim poglavljima u okviru procesa evropskih integracija.

⁵ "Službeni glasnik RS", broj 30/2018.

⁶ U ovom izveštaju korišćeni su termini planski dokumenti i dokumenti javnih politika, kao komplementarni, u skladu sa čl. 4. Zakon o planskom sistemu Republike Srbije („Službeni glasnik RS“ broj 30/2018)

⁷ <https://sdg.indikatori.rs/sr-Cyrl/>

⁸ Izvor: Državna revizorska institucija - <https://www.dri.rs/storage/newaudits/2023-2-Ciljevi%20odrzivog%20razvoja.pdf>

2.1 Postupak mapiranja nacionalnog planskog okvira

Mapiranje nacionalnog planskog okvira u odnosu na ciljeve održivog razvoja obuhvatilo je pregled važećih nacionalnih planskih dokumenata, odnosno pregled 100 dokumenata javnih politika zaključno sa decembrom 2023. godine. Za potrebe mapiranja nacionalnog planskog okvira korišćeni su podaci Republičkog sekretarijata za javne politike.

Mapiranje podrazumeva sagledavanje u kojoj meri su ciljevi, odnosno potciljevi održivog razvoja obuhvaćeni planskim dokumentima Republike Srbije. Da bi se utvrdio doprinos planskih dokumenata ciljevima održivog razvoja, prvo je mapirano koji su od potciljeva održivog razvoja relevantni⁹ za Republiku Srbiju. S tim u vezi, od ukupnog broja potciljeva održivog razvoja (169), utvrđeno je da je 156 potciljeva relevantno za Republiku Srbiju. U narednoj tabeli je predstavljen broj relevantnih potciljeva održivog razvoja u okviru svakog cilja održivog razvoja¹⁰.

COR	Ukupan broj potciljeva održivog razvoja	Broj potciljeva održivog razvoja relevantnih za RS
COR 1	7	7
COR 2	8	8
COR 3	13	13
COR 4	10	10
COR 5	9	9
COR 6	8	8
COR 7	5	5
COR 8	12	11
COR 9	8	8
COR 10	10	9
COR 11	10	10
COR 12	11	11
COR 13	5	4
COR 14	10	2
COR 15	12	12
COR 16	12	11
COR 17	19	18
Ukupno	169	156

Doprinos planskih dokumenata ciljevima održivog razvoja primarno je sagledan na nivou opštih i posebnih ciljeva planskih dokumenata, i pokazatelja efekta i ishoda utvrđenih planskim dokumentima. U pojedinim slučajevima mapiranje je sagledalo i doprinos mera i njihovih pripadajućih pokazatelja ciljevima/potciljevima održivog razvoja.

Mapiranje planskog okvira obuhvatilo je sledeće aspekte:

- da li planska dokumenta i njima utvrđeni opšti i posebni ciljevi **doprinos** nekom od **17 ciljeva održivog razvoja**.
- da li planska dokumenta i njima utvrđeni opšti i posebni ciljeva **doprinos** nekom **potcilju** održivog razvoja.

⁹ Relevantnost COR je određena na osnovu mogućnosti primene na nacionalnom nivou, kao i da li se COR odnosi na specifičnu grupu zemalja u koje ne spada Republika Srbija.

¹⁰ Potciljevi koji nisu uključeni kao relevantni su sledeći: 8.a, 10.b, 13.a, 16.8 i 17.18, dok su u okviru COR 14. kao relevantni uključeni podciljevi 14.4 i 14.6.

- o da li i u kojoj meri se **pokazatelji utvrđeni planskim dokumentima** mogu upotrebiti za praćenje doprinosa planskih dokumenata napretku u dostizanju potciljeva održivog razvoja.

Kao prvi korak u mapiranju, izvršeno je grupisanje 17 ciljeva održivog razvoja¹¹ prema šest pregovaračkih klastera¹² kako je prikazano u Tabeli:

Cilj održivog razvoja - COR	Pregovarački klasteri
16	1. Osnove
3	2. Unutrašnje tržište
1, 4, 5, 8, 9, 10	3. Konkurentnost i inkluzivni rast
6, 7, 11, 12,13, 15	4. Zelena agenda i održiva povezanost
2	5. Resursi, poljoprivreda i kohezija
17	6. Spoljni odnosi

U okviru svakog pregovaračkog klastera, okvir za sprovođenje i praćenja sprovođenja pripadajućih COR-va prikazan je kroz dve tematske celine. **Prva tematska celina** sadrži kratak pregled ostvarenog napretka i procesa koji doprinose dostizanju cilja održivog razvoja. Napredak Republike Srbije je predstavljen u odnosu na ograničen i odabran set kriterijuma, a na osnovu Izveštaja o napretku u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja do 2030. godine u Republici Srbiji za 2022. godinu¹³ kao i pregleda napretka i preporuka sadržanih u Godišnjem izveštaju Evropske komisije za Srbiju za 2023. godinu¹⁴. U okviru tematske celine predstavljeni su i procesi, odnosno izabrane međunarodne konvencije, deklaracije, sporazumi, ugovori u okviru kojih je Republika Srbija preuzela obaveze, a čijom realizacijom će doprineti i ciljevima održivog razvoja.

Druga tematska celina sadrži pregled važećih i ključnih planskih dokumenata čija će realizacija doprineti napretku Republike Srbije u sprovođenju Agende 2030, odnosno dostizanju potciljeva održivog razvoja u okviru svakog COR. Predstavljena je **pokrivenost** ciljeva i potciljeva održivog razvoja planskim okvirom Republike Srbije, i istovremeno je prikazan pregled planskih dokumenata koji **doprinose** različitim potciljevima održivog razvoja. U Aneksu 1 ovog dokumenta nalazi se detaljan pregled pokrivenosti COR-va i njihovih potciljeva nacionalnim planskim okvirom Republike Srbije, kao i povezanost COR i planskih dokumenata sa pregovaračkim poglavljima i klasterima u procesu pristupanja Republike Srbije Evropskoj uniji. Istovremeno, u okviru ove tematske celine predstavljeni su krajnji rezultati, ishodi i efekti koji će biti ostvareni sprovođenjem planskih dokumenata i mogu poslužiti kao analitička osnova utvrđivanju mere u kojoj planski dokumenti doprinose određenim potciljevima održivog razvoja.

2.2 Rezultati mapiranja

Mapiranje planskog okvira u odnosu na Agendu 2030 ukazalo je da je većina planskih dokumenata relevantna za dostizanje ciljeva i potciljeva održivog razvoja.

U okviru prikazane šeme izdvojeni su ključni planski dokumenti u odnosu na ciljeve održivog razvoja i klastere procesa EU integracija. Na šemi su predstavljena planska dokumenta koja imaju ključan doprinos u dostizanju ciljeva održivog razvoja, dok je u Aneksu 1 prikazana kompletna lista planskih dokumenata koji doprinose pojedinačnim ciljevima održivog razvoja.

Slika 1: Veza planskih dokumenata i ciljeva održivog razvoja

¹¹ COR 14 koji se odnosi na održivo korišćenje okeana, mora i morskih resursa nije uzet u obzir zato što Republika Srbija nema direktan pristup moru. Indirektni uticaj na zagađenje mora od strane reka pokriven je u okviru COR 6

¹² Nova pregovaračka struktura prema revidiranoj metodologiji proširenja EU za Zapadni Balkan.

¹³ Izvor: Republički zavod za statistiku - <https://www.stat.gov.rs/vesti/20230427-izvestaj-o-napretku-u-ostvarivanju-ciljeva-odrzivog-razvoja-do-2030-godine-u-republici-srbiji/?a=0&s=1801>

¹⁴ https://www.mei.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/godisnji_izvestaji_ek_o_napretku/izvestaj_ek_23.pdf

2.2.1 Nacionalni planski okvir i ciljevi održivog razvoja u okviru klastera – Osnove

Klaster – Osnove predstavlja najbitniju oblast u procesu pregovora o članstvu u EU, s obzirom na to da obuhvata pregovaračka poglavlja koja se odnose na demokratske institucije, vladavinu prava, političke i ekonomske kriterijume, reformu javne uprave, javne nabavke, finansijsku kontrolu i statistiku. Pregovaračka poglavlja koja su njime obuhvaćena jesu: 5 – Javne nabavke; 18 – Statistika; 23 – Pravosuđe i osnovna prava; 24 – Pravda, sloboda i bezbednost; 32 – Finansijski nadzor. Ovaj klaster čine i oblasti koje stvaraju preduslove za izgradnju demokratskih institucija i jačanje administrativnih kapaciteta, kako bi država kao kandidat za članstvo mogla da ispuni kriterijume iz Kopenhagena i te oblasti čine:

- Ekonomski kriterijumi - odnosi se na osiguranje funkcionalne tržišne ekonomije države kandidata, koja može da parira konkurenciji na jedinstvenom tržištu Evropske unije;
- Reforma javne uprave - odnosi se na uspostavljanje i unapređivanje administrativnih kapaciteta države kandidata kako bi se obezbedilo efikasno sprovođenje i primena zakonodavstva Evropske unije;
- Funkcionisanje demokratskih institucija - odnosi se na stabilne institucije kojima se garantuje vladavina prava, demokratija, ljudska prava i poštovanje i zaštita manjina.

Oblast vladavine prava, koja je obuhvaćena ovim klasterom, pokazatelj je toka pregovaračkog procesa u odnosu na koji se procenjuje napredak u procesu pregovora i donose odluke o otvaranju novih klastera ili eventualno zaustavljanje pregovora. Sva poglavlja u ovom klasteru otvorena su tokom dosadašnjih pregovora, a na međuvladinoj konferenciji održanoj u junu 2021. godine, zaključeno je da se u skladu sa novom metodologijom ceo klaster i formalno može smatrati otvorenim.

Cilj održivog razvoja koji se vezuje za klaster - Osnove je **COR 16 – Mir, pravda i snažne institucije** i fokusira se na ključne horizontalne principe za sprovođenje Agende 2030, uključujući promovisanje miroljubivih i inkluzivnih društava za održivi razvoj, obezbeđivanje pristupa pravdi za sve i izgradnju efikasnih, odgovornih i inkluzivnih institucija na svim nivoima.

COR 16: MIR, PRAVDA I SNAŽNE INSTITUCIJE

Promovisati miroljubiva i inkluzivna društva za održivi razvoj, obezbediti pristup pravdi za sve, i izgraditi delotvorne, odgovorne i inkluzivne institucije na svim nivoima

Kratak pregled ostvarenog napretka, glavni trendovi i procesi koji doprinose COR 16

Mir, stabilnost, ljudska prava i efikasna javna uprava koja počiva na vladavini prava su bitni katalizatori održivog razvoja. Živimo u svetu u kom razlike postaju sve veće. Neki regioni su bezbedni i prosperitetni, dok se drugi nalaze u naizgled neprekidnom ciklusu siromaštva i sukoba. Visok nivo nesigurnosti, odsustvo vladavine prava ima negativan uticaj na održivi razvoj, i zemlje moraju preduzeti mere da zaštite one koji su najugroženiji. Jačanje vladavine prava, promovisanje ljudskih prava i stvaranje snažnih institucija su ključni za ovaj proces, kao i smanjenje organizovanog kriminala, borba protiv korupcije i osiguranje veće društvene inkluzije onih najugroženijih.

COR 16 posvećen je **izgradnji institucija javne uprave i vladavine prava** koje građanima omogućavaju efikasne usluge, kao i bezbedno i sigurno okruženje bez korupcije i kriminala, u kome mogu nesmetano da ostvaruju svoja ljudska i politička prava.

U pogledu dostizanja COR 16, odnosno izgradnje snažnih institucija i obezbeđivanja pristupa pravdi za sve, **napredak je ostvaren u oblasti razvijanja delotvornih, odgovornih i transparentnih institucija na svim nivoima**. U pogledu smanjivanja nasilja i broja smrtnih slučajeva beleži se **napredak u odnosu na ukupan broj žrtava namernih ubistava**, s tim što je broj žrtava ženskog pola veći nego žrtava muškog pola, na 100.000 stanovnika. Blago je **povećan udeo dece koja su iskusila fizičko kažnjavanje**, a istovremeno je **povećan ukupan broj žrtava trgovine ljudima**, mada je u kategoriji maloletnih lica

zabeleženo smanjenje identifikovanih žrtava trgovine ljudima. I dalje postoje izazovi i kašnjenja u sprovođenju u pogledu nepristrasnosti, odgovornosti, efikasnosti i profesionalnosti pravosuđa, pristupa pravdi i visokokvalitetnoj obuci. Planski dokument u oblasti sprečavanja i borbe protiv korupcije je u postupku izrade.

Proces koji najznačajnije doprinosi dostizanju COR 16 odnosi se na usaglašavanje sa politikama i zakonodavstvom EU u oblasti **pregovaračkog poglavlja 23** – Pravosuđe i osnovna prava i **pregovaračkog poglavlja 24** - Pravda, sloboda i bezbednost. U okviru **poglavlja 23** Srbija treba da sprovede brojne reforme i aktivnosti koje imaju direktan uticaj na vladavinu prava i svakodnevni život građana. Ustanovljavanjem pouzdanog pravosudnog sistema i efikasnom borbom protiv korupcije, Srbija postaje država koja ima stabilan pravni sistem koji obezbeđuje jednak pristup pravdi za sve. Evropska unija usmerava pažnju i očekuje značajan napredak u oblasti zaštite ljudskih i manjinskih prava sa posebnim fokusom na: sprečavanje svih oblika diskriminacije, zaštitu prava nacionalnih manjina, poboljšanje položaja Roma, prava LGBT populacije, ostvarivanje slobode medija, zaštite prava dece i žena, zaštite osoba sa invaliditetom, pristupa pravdi, reforme zatvorskog sistema, sprečavanja torture, zaštite izbeglica i interno raseljenih lica, rešavanja pitanja nestalih lica, zaštite podataka o ličnosti. **Akcionni plan za poglavlje 23** predstavlja dokument sa precizno utvrđenim aktivnostima, rokovima, finansijskim sredstvima i odgovornim institucijama koji usmerava pravac reforme pravosuđa, antikorupcijskog sistema i zaštite osnovnih prava u procesu evropskih integracija. U okviru **poglavlja 24** Srbija sprovodi reforme koje treba da omoguće slobodno kretanje ljudi, uz garantovanje njihove bezbednosti, uključujući i borbu protiv organizovanog kriminala. **Akcionni plan za poglavlje 24** utvrđuje pravac reformi u oblasti sigurnosti i bezbednosti, borbe protiv organizovanog kriminala i unapređenja integrisanog upravljanja granicom.

Ispunjavanje obaveza iz međunarodnih deklaracija i konvencija čiji je Srbija potpisnik takođe omogućava sprovođenje politika koje će doprineti dostizanju COR 16. Najznačajniji globalni dokument u oblasti borbe protiv kriminala je **Konvencija UN protiv transnacionalnog organizovanog kriminala** sa pratećim Protokolima, usvojena 2000. godine u Palermu. Konvencija je imala za cilj da ukaže na ozbiljnost problema i da unapredi međunarodnu saradnju u borbi protiv organizovanog kriminala. Uz nju su usvojena i 2 protokola koja dopunjuju ovu konvenciju: 1. Protokol za prevenciju, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudskim bićima, naročito ženama i decom; 2. Protokol protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i vazduhom. Konvencija pravno obavezuje potpisnike da preduzmu konkretne mere u borbi protiv organizovanog kriminala (inkriminacija učestvovanja u kriminalnoj grupi, pranja novca, korupcije, prihvatanje efikasnijeg mehanizma ekstradicije i policijske saradnje). Protokoli daju i međunarodno prihvaćene definicije trgovine ljudima i krijumčarenja migranata, a predviđaju i niz mera za borbu protiv ovih oblika kriminala.

Deklaracija Generalne skupštine UN o vladavini prava na nacionalnom i međunarodnom nivou iz 2012. godine potvrđuje da su vladavina prava i stabilni pravni okvir osnove održivog razvoja. Nezavisno sudstvo je preduslov vladavine prava, a države se pozivaju da omoguće pristup pravdi za sve. Priznaje se uloga Međunarodnog krivičnog suda i zahteva saradnja sa njim.

Konvencija UN protiv korupcije iz 2003. godine je pravno obavezujuća i zahteva od država potpisnica da primenjuju mere protiv korupcije iz oblasti prevencije, krivičnog gonjenja, međunarodne saradnje, oduzimanja imovine i razmene informacija. Po pitanju prevencije zahteva se osnivanje antikorupcijskih tela, što je u Republici Srbiji i učinjeno, jačanje transparentnosti i odgovornost u upravljanju javnim finansijama. Po pitanju krivičnog gonjenja, zahteva se inkriminacija ne samo za primanje mita, već i za ometanje istrage i pranje novca. Takođe, predviđa se i zaštita svedoka i uzbunjivača. Oduzimanje imovine stečene izvršenjem krivičnog dela korupcije na međunarodnom nivou je najznačajnija odlika ove Konvencije.

Konvencija o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) iz 1979. godine definiše pojam „diskriminacija žena“ i predstavlja međunarodnopravni instrument čijom se ratifikacijom države članice obavezuju da će preduzimanjem odgovarajućih mera sprečiti svaki vid neposredne i posredne

diskriminacije žena, obezbediti potpuni razvoj i napredak i na taj način garantovati ženama da ravnopravno sa muškarcima ostvaruju i uživaju ljudska prava i osnovne slobode. Konvencija sadrži građanska i politička prava (izborna prava, jednakost pred zakonom, pravo na državljanstvo), ali i ekonomska, socijalna i kulturna prava (pravo na rad, obrazovanje, zdravlje, kao i relevantna prava u ekonomskom i socijalnom životu). Članice su obavezne da obezbede sudsku zaštitu ovih prava. Postoji i obaveza država da svake četiri godine izveštavaju UN o primeni Konvencije.

Konvencija UN o pravima deteta iz 1989. godine je najšire prihvaćena od svih međunarodnih konvencija. Ovim dokumentom garantovana su prava deteta koja se odnose na više ciljeva održivog razvoja. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima iz 1966. godine je konvencija koja uopšteno štiti osnovna prava na kojima počiva moderno društvo, kao što su sloboda mišljenja, zabrana torture i ropstva, proizvoljnog hapšenja, jednakost pred zakonom, nepristrasno suđenje i prava manjina.

Konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (Evropska konvencija o ljudskim pravima), za čiju primenu je nadležan Evropski sud za ljudska prava u Strazburu, ključni je dokument za razvoj ljudskih prava u Evropi. Propisana je zaštita svih klasičnih ljudskih prava (život, sloboda, bezbednost, pravično suđenje, savest i veroispovest i dr.). Na osnovu nje je usvojena Povelja EU o osnovnim pravima 2009. godine, koja objedinjuje sve evropske i međunarodne dokumente o ljudskim pravima, kao i najmodernija rešenja koja se tiču zaštite podataka, bioetike i transparentnosti državne uprave. Ova povelja ima status Ugovora o Evropskoj uniji.

EU Konvencija o borbi protiv korupcije, uključujući zvaničnike Evropske unije ili zvaničnike država članica iz 1997. godine obavezuje članice da se pasivna i aktivna korupcija propišu kao krivična dela, a propisuje i odgovornost rukovodioca u privrednom subjektu za aktivnu korupciju izvršenu u ime tog subjekta. Srodna Krivičnopravna konvencija o korupciji iz 1999. godine propisuje međunarodne mehanizme za krivično gonjenje korupcije, a za njeno sprovođenje odgovoran je GRECO.

Konvencija Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici iz 2011. godine, tzv. Istanbulska konvencija, daje pravno obavezujuću definiciju „roda“. Ova Konvencija propisuje obaveznu inkriminaciju psihičkog nasilja, svaki seksualni čin koji nije na dobrovoljnoj bazi, prisilne brakove i seksualno uznemiravanje, a naročito ističe tzv. „zločine iz časti“. Republika Srbija je u oktobru 2013. godine ratifikovala Istanbulsku konvenciju. Sledeći korak bi bio uvođenje Istanbulske konvencije u propise i poboljšanje položaja žena žrtava nasilja, kao i krivično gonjenje učinilaca.

Konvencija Saveta Evrope protiv trgovine ljudima iz 2005. godine, zabranjuje sve oblike trgovine ljudima, a pored toga posebnu pažnju posvećuje zaštiti žrtava trgovine.

Pregled doprinosa nacionalnog planskog okvira Republike Srbije dostizanju COR 16

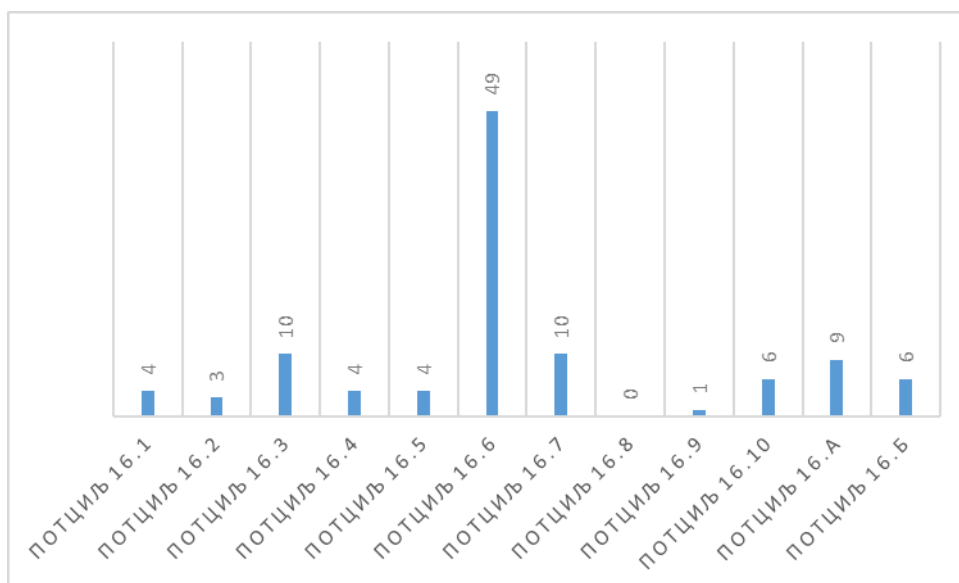
Planski okvir koji doprinosi dostizanju COR 16 obuhvata veoma širok spektar planskih dokumenata u oblastima kao što su vladavina prava, ljudska prava, javna uprava, društveni i ekonomski razvoj. Mapiranje planskog okvira koji je relevantan za dostizanje COR 16 obuhvata **pedeset šest planskih dokumenata** čijom realizacijom se ostvaruje doprinos većini potciljeva održivog razvoja u oblasti vladavine prava i javnih institucija. Planska dokumenta su relevantna za dostizanje utvrđenih potciljeva, dok se najveći doprinos ostvaruje u oblasti razvijanja institucija na svim nivoima (*Potcilj 16.6 - Razviti delotvorne, odgovorne i transparentne institucije na svim nivoima*).

Trenutno se napredak u dostizanju opšteg cilja COR 16 prati u odnosu na osam potciljeva i trinaest pokazatelja¹⁵. Praćenje napretka zasniva se na zvaničnim podacima koje Republički zavod za statistiku prikazuje na COR portalu¹⁶.

¹⁵ Izvor: Izveštaj o napretku u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja do 2030. godine u Republici Srbiji za 2022. godinu, Republički zavod za statistiku

¹⁶ <https://sdg.indikatori.rs/>

Slika 2: Broj dokumenata javnih politika koji doprinose potciljevima održivog razvoja u okviru COR 16: Mir, pravda i snažne institucije

Ključni dokumenti za dostizanje **potcilja 16.1. Smanjiti sve oblike nasilja** i **potcilja 16.2. Borba protiv zloupotrebe dece** su **Strategija za sprečavanje i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici za period 2021–2025. godine** koja će doprineti eliminisanju svih vidova nasilja u porodici (naročito prema ženama i devojčicama), uz pružanje adekvatne zaštite i podrške. Ciljevi definisani ovom strategijom odnose se na unapređenje prevencije, obezbeđenje efikasne i delotvorne zaštite i podrške, stvaranje uslova za adekvatno procesuiranje i kažnjavanje učinilaca, unapređenje položaja žrtava i svedoka i uspostavljanje celovitog i funkcionalnog sistema prikupljanja i analize podataka. **Strategija za prevenciju i zaštitu dece od nasilja za period od 2020. do 2023. godine** će doprineti podizanju kapaciteta profesionalaca u sektoru obrazovanja, socijalne i zdravstvene zaštite, policije i pravosuđa na svim nivoima kako bi se unapredio odgovor društva na nasilje prema deci. Jačanje mehanizama za prevenciju i zaštitu dece će omogućiti da 11.000 dece do 2021. godine centrima za socijalni rad (CSR) prijavi da su bili žrtve nasilja kao i da CSR preduzmu postupke za njihovu zaštitu. Realizacija Strategije će omogućiti da se sklopi 150 sporazuma o saradnji u primeni protokola za zaštitu dece od nasilja na lokalnom nivou. Kapaciteti dece, roditelja, staratelja i hranitelja za prevenciju nasilja nad decom i pružanje podrške deci i porodici u riziku će biti ojačani tako da će do 2021. godine 127.000 dece i preko 2.900 roditelja, staratelja, hranitelja ojačati postojeće i ovladati novim veštinama za prevenciju nasilja i samozaštitu. **Akcionim planom za poglavlje 23** predviđen je niz mera radi unapređenja prava deteta (unapređenje maloletničkog pravosuđa u cilju pune implementacije evropskih standarda). Jačanje kapaciteta za odgovor države na sve oblike trgovine ljudima obuhvaćeni su **Akcionim planom za pregovaračko poglavlje 24** kojim su predviđene mere koje je Republika Srbija obavezna da sprovede kako bi ojačala svoje kapacitete za suzbijanje trgovine ljudima.

Nešto više od petine žena sa navršениh 15 godina doživelo fizičko i/ili seksualno nasilje bilo od strane partnera ili drugih osoba. Shodno tome **Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine** će omogućiti da se stopa svih oblika nasilja prema ženama sa navršениh 15 godina života, u okviru indeksa rodne ravnopravnosti za satelitski domen nasilja, posebno fizičkog i/ili seksualnog nasilja bilo od strane partnera ili drugih osoba i nasilja u porodici, smanji za 20% do 2030. godine. Poseban doprinos dostizanju potcilja 16.1. biće ostvaren jačanjem kapaciteta svih relevantnih aktera na svim nivoima u pogledu sprovođenja obaveza koje proizilaze iz Rezolucije 1325 SB UN - Žene, mir i bezbednost u Republici Srbiji.

Sprovođenje programa prevencije svih oblika nasilja, uključujući i rodno zasnovanog nasilja, kako u fizičkom, tako i u virtuelnom prostoru, u saradnji sa udruženjima i kancelarijama za mlade obuhvaćeno je **Strategijom za mlade u Republici Srbiji za period od 2023. do 2030. godine** čime će se uticati na to da do 2030. godine 67% mladih prijavi slučajeve fizičkog, psihološkog i/ili seksualnog nasilja kome su bili izloženi.

Mapiranjem planskog okvira utvrđeno je da jedanaest planskih dokumenata doprinosi potcilju **16.3. Vladavina prava i jednak pristup pravdi**, međutim ključni dokument za dostizanje ovog potcilja je **Strategija razvoja pravosuđa za period 2020–2025. godine** koja na sveobuhvatan način pristupa razvoju pravosuđa. Realizacija Strategije će omogućiti rast međunarodnog indeksa vladavine prava u segmentu građanskog prava na 0,55 i u segmentu krivičnog prava na 0,41 do 2025. godine. **Akcioni plan za pregovaračko poglavlje 23** predviđa niz aktivnosti u domenu nezavisnosti sudstva, kojima je predviđeno usklađivanje niza zakona koji će omogućiti sprovođenje Ustavnih amandmana (Zakon o sudijama, Zakon o uređenju sudova, Zakon o javnom tužilaštvu, Zakon o Visokom savetu sudstva i Zakon o Državnom veću tužilaca). **Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći**¹⁷ omogućio je da se uvede sistemska besplatna pravna pomoć.

Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine ključna je u kontekstu stvaranja uslova i okvira za unapređenje prevencije i zaštite osoba sa invaliditetom od nasilja i zlostavljanja, posebno prevencije i zaštite žena sa invaliditetom od nasilja, kao i uslova za ostvarivanje prava na pristup pravdi i pravično suđenje osoba sa invaliditetom na ravnopravnoj osnovi sa drugim građanima. Sprovođenjem Strategije biće sačinjeni protokoli o sprečavanju nasilja, zlostavljanja i eksploatacije kako bi osobe sa invaliditetom (na Brajevom pismu za srpski jezik, aplikacije za SMS poruke i sl.), naročito u ustanovama socijalne zaštite i zdravstvene zaštite imale veći pristup pravdi. Takođe, Strategija će omogućiti da se za 30% uveća broj sudskih postupaka u kojima su primenjene asistivne tehnologije ili drugi oblici razumnih prilagođavanja.

Osiguranje pristupa pravdi biće omogućeno i **Strategijom prevencije i zaštite od diskriminacije za period od 2022. do 2030. godine** koja će doprineti unapređenju funkcionisanja mehanizama zaštite od diskriminacije (građanskopravna, krivičnopravna, prekršajnopravna zaštita od diskriminacije) i unapređivanje kompetencija javnih službenika, nosilaca pravosudnih funkcija i drugih relevantnih aktera u sistemu prevencije i zaštite od diskriminacije. Strategija će omogućiti realizaciju mera koje treba da doprinesu da se broj interno uspostavljenih mehanizama za prevenciju i zaštitu od diskriminacije poveća za 30% do 2023. godine.

Treba navesti da i ostale strategije u oblasti ljudskih i građanskih prava, **Strategija za sprečavanje i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici za period od 2021. do 2025. godine**, **Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine**, **Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine**, **Nacionalne strategije za ostvarivanje prava žrtava i svedoka krivičnih dela u Republici Srbiji za period 2020–2025. godine** promovišu vladavinu prava i doprinose jačanju mehanizama i kapaciteta koji treba da omoguće veći pristup pravdi grupama i pojedincima iz marginalizovanih grupa ili grupa koje se nalaze u povećanom riziku od diskriminacije. Shodno tome Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja će stvoriti uslove da 6.000 Roma i Romkinja dobije besplatnu pravnu pomoć do 2030. godine.

Borba protiv organizovanog kriminala nalazi se u fokusu **potcilja 16.4. Smanjenje nezakonitih tokova novca i oružja, borba protiv pranja novca i protiv svih oblika organizovanog kriminala**. Ključni dokument za dostizanje ovog potcilja je **Akcioni plan za poglavlje 24** kojim su utvrđene aktivnosti čijim se sprovođenjem ispunjavaju obaveze i merila za pridruživanje EU. Akcioni plan se opširno bavi pitanjima organizovanog kriminala i pranja novca. Sprovođenje aktivnosti utvrđenih Akcionim planom u oblasti borbe protiv organizovanog kriminala omogućiće da se istrage sprovedu pre i tokom izvršenja krivičnog dela (proaktivne istrage), obezbediće uključivanje državnih organa u najranijim fazama

¹⁷ "Službeni glasnik RS", br. 87/2018

postupka kroz razmenu informacija i unapređenje mehanizama koordinacije, komunikacije i razmene informacija među državnim organima. Sprovođenje Akcionog plana nastaviće sa unapređenjem interoperabilnosti IT sistema i jačanjem ljudskih kapaciteta, doprineće uspostavljanju jedinstvene statistike za evidentiranje krivičnih dela na nivou policije, tužilaštva, zatvora i sudova i objedinjavanje podataka.

Dostizanje potcilja 16.4 biće omogućeno i realizacijom **Strategije kontrole malog i lakog oružja za period 2019–2024. godine** koja će doprineti smanjenju pretnji od nedozvoljenog posedovanja i zloupotrebe malog i lakog oružja, municije i eksploziva za civilnu upotrebu, kao i **Strategije za borbu protiv širenja oružja za masovno uništenje za period od 2021. do 2025. godine**, koja će jačanjem prevencije, unapređenjem državnih kapaciteta i povećanjem stepena međunarodne saradnje doprineti sprečavanju razvoja ovakvog oružja.

Strategija za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma za period 2020–2024. godine sa Akcionim planom za period 2022–2024. godine, predstavlja odgovor Republike Srbije na rizike utvrđene 2018. godine u Proceni rizika od pranja novca i Proceni rizika od finansiranja terorizma. Strategija će omogućiti usklađivanje sa međunarodnim standardima za sprečavanje pranja novca - FATF (eng. Financial Action Task Force). **Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma**¹⁸ omogućava unapređenje postojećeg sistema otkrivanja i sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma i usklađivanja sa evropskim direktivama u ovoj oblasti.

Fokus **potcilja 16.5. Borba protiv korupcije** jačanje mehanizama i kapaciteta za borbu protiv korupcije. Ključni dokument u ovoj oblasti je **Nacionalna strategija za borbu protiv korupcije za period od 2023–2028. godine, uključujući i Akcioni plan za period 2023–2024. godine**, koji su u procesu izrade. Za dostizanje potcilja 16.5. važan je **Akcioni plan za poglavlje 24**, u kontekstu borbe protiv organizovanog kriminala i finansiranja terorizma, kao i **Akcioni plan za poglavlje 23**, koji utvrđuje mere i aktivnosti koje je neophodno sprovesti u oblasti borbe protiv korupcije. Realizacija **Programa ekonomskih reformi za period od 2023. do 2025. godine** i Strukturne reforme 5 - *Unapređenje kvaliteta pružanja javnih usluga kroz optimizaciju i digitalizaciju administrativnih postupaka – E-papir* omogućiće optimizaciju i digitalizaciju administrativnih postupaka što će uticati na sigurnije, transparentnije i predvidljivije poslovno okruženje, a posredno će doprineti uštedu u vremenu i novcu i smanjiti mogućnost za koruptivne radnje. **Strategija reforme javne uprave u Republici Srbiji za period od 2021. do 2030. godine**, i **Akcioni plan za period od 2021. do 2025. godine** doprineće da udeo administrativnog opterećenja građana u BDP-u u 2030. godini bude 2,40%. Javne nabavke su jedna od ključnih oblasti u kojoj javni i privatni sektor ulaze u finansijsku interakciju u značajnom obimu i stoga predstavljaju i jednu od najkritičnijih privrednih aktivnosti u pogledu nastanka rizika od neregularnosti i korupcije. Jačanjem konkurencije na tržištu javnih nabavki i smanjenjem rizika od neregularnosti u sistemu javnih nabavki **Program razvoja javnih nabavki u Republici Srbiji za period 2019–2023. godine** će doprineti dostizanju potcilja 16.5.

Mapiranje nacionalnog planskog okvira u odnosu na **potcilj 16.6. Razviti delotvorne, odgovorne i transparentne institucije na svim nivoima**, ukazalo je da je poseban prioritet velikog broja planskih dokumenata upravo izgradnja i jačanje institucionalnog okvira i kapaciteta u određenim oblastima za sprovođenje reformi, te shodno tome doprinose ovom potcilju. Potpuna lista planskih dokumenata koji se mogu povezati sa potciljem 16.6. predstavljena je u Aneksu ovog dokumenta, u ovom segmentu smo ukazali na najznačajnija čiji je cilj jačanje celokupnog sistema javne uprave koji će obezbediti jake, transparentne i delotvorne institucije kao i adekvatne kapacitete službenika za sprovođenje reformi i pružanje javnih usluga.

Jake institucije u sistemu javne uprave sa adekvatnim kapacitetima za pružanje usluga privredi i građanima preduslov su sprovođenja društveno-ekonomskih reformi i održivog razvoja. Ključna strategija i krovni dokument u oblasti javne uprave koji treba da obezbedi kontinuitet reformi i

¹⁸"Službeni glasnik RS", br. 113/2017, 91/2019, 153/2020 i 92/2023

proširenje njihovog obuhvata na celu javnu upravu je **Strategija reforme javne uprave u Republici Srbiji za period od 2021. do 2030. godine sa AP za period od 2021. do 2025. godine**. Realizacija Strategije će doprineti poboljšanju rada javne uprave i unapređenju kvaliteta javnih usluga u skladu sa principima Evropskog administrativnog prostora što će omogućiti poboljšanje pozicije Srbije na rang listi Svetske banke u pogledu indeksa delotvornosti vlasti (60-63, 2030. godine). **Program razvoja elektronske uprave u Republici Srbiji za period od 2023. do 2025. godine** sa Akcionim planom za njegovo sprovođenje će omogućiti da se javna ovlašćenja vrše efikasno, transparentno, konzistentno, ekonomično i odgovorno i doprineti korisnički orijentisanoj upravi. **Program za reformu sistema lokalne samouprave u Republici Srbiji za period od 2021–2025. godine**, sa Akcionim planom za period od 2021. do 2023. godine će doprineti razvoju delotvornih, efikasnih i održivih institucija na lokalnu koje omogućavaju ostvarivanje prava građana na lokalnu samoupravu kroz izgradnju i jačanje kapaciteta jedinica lokalnih samouprava za primenu načela dobrog upravljanja.

Za rad institucija u sistemu javne uprave od ključne važnosti su kapaciteti i kompetencije državnih službenika za obavljanje službeničkog posla i pružanje javnih usluga. Shodno tome dodatni instrumenti podrške Strategiji reforme javne uprave u Republici Srbiji su **Program stručnog usavršavanja državnih službenika u Republici Srbiji**, kao i **Program o stručnom usavršavanju zaposlenih u jedinicama lokalne samouprave**. Iako ovi dokumenti ne predstavljaju dokumente javnih politika, njihova realizacija doprinosi povećanju efikasnosti i ekonomičnosti rada javne uprave i njene delotvornosti u pogledu ostvarivanja prava i interesa građana, privrednih subjekata i drugih nosilaca prava i obaveza, kroz stvaranje uslova za kontinuirano i sveobuhvatno povećanje nivoa kompetencija državnih službenika.

Fokus **potcilja 16.7. Odgovorno i participativno donošenje odluka** je stvaranje uslova za participativno i reprezentativno donošenje odluka na svim nivoima. Obaveza sprovođenja konsultacija prilikom izrade dokumenata javnih politika i propisa utvrđena je Zakonom o planskom sistemu, Poslovníkom o radu Vlade i drugim aktima. Cilj ovih propisa je da omoguće uključivanje građana, civilnog društva i drugih zainteresovanih strana u proces izrade planskih dokumenata i propisa od najranijih faza njihove izrade. U tom pogledu najznačajniji dokument javne politike je **Program unapređenja upravljanja javnim politikama i regulatornom reformom za period 2021–2025** koji će doprineti rastu broja propisa i dokumenata javnih politika tokom čije pripreme je sproveden konsultativni proces. **Program za reformu sistema lokalne samouprave u Republici Srbiji za period od 2021–2025. godine, sa Akcionim planom za period od 2021. do 2023. godine** će omogućiti rast vrednosti indeksa dobre uprave u izdvojenim oblastima: 1) odgovornost; 2) transparentnost, otvorenost i participacija sa 58% u 2023. godini na 60% u 2025. godini između ostalog i unapređenjem pravnog okvira i procedura za neposredno učešće građana u upravljanju lokalnom samoupravom. Realizacija Programa će omogućiti da 90% gradova, opština i gradskih opština imaju obučene službenike za primenu novog pravnog okvira u oblasti referendumu i narodne inicijative. **Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine, kao i prateći Akcioni plan za period 2022. i 2023. godine** će doprineti jačanju rodne ravnopravnosti u političkom životu i obezbeđivanju ravnopravnog učešća žena i muškaraca u odlučivanju o javnim poslovima. **Strategija za mlade u Republici Srbiji za period od 2023. do 2030. godine** doprineće uspostavljanju i jačanju mehanizama koji treba da obezbede aktivno učešće mladih u donošenju odluka na svim nivoima vlasti. **Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period 2022–2030. godine** će omogućiti unapređenje participacije Roma i Romkinja u svim društvenim procesima između ostalog i povećanjem učešća Roma i Romkinja na izborima.

Potcilj 16.9. Obezbediti pravni identitet za sve, uključujući izdavanje izvoda iz matične knjige rođenih, odnosi se na problem koji u Republici Srbiji u najvećoj meri obuhvata romsku populaciju. U **Strategiji za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period 2022–2030. godine**, će omogućiti unapređenje pristupa uslugama socijalne zaštite i povećanja socijalne uključenosti Roma i Romkinja u lokalnoj zajednici između ostalog i kroz potpuni obuhvat upisa Roma i Romkinja u građanske registre do 2030. godine.

Nacionalni planski okvir i odgovor Republike Srbije na **potcilj 16.a Ojačati nacionalne institucije za sprečavanje nasilja i borbu protiv kriminala i terorizma** čine planska dokumenata čija će realizacija

doprineti jačanju institucionalne infrastrukture na nacionalnom nivou i podsticanju međunarodne saradnje u borbi protiv kriminala i terorizma. U ta planska dokumenta spadaju **Strategija za borbu protiv visokotehnološkog kriminala 2019–2023. godine**; **Strategija kontrole malog i lakog oružja u Republici Srbiji za period 2019–2024. godine**; **Strategija za borbu protiv širenja oružja za masovno uništavanje za period od 2021. do 2025. godine**; **Akcioni plan za pregovaračko Poglavlje 24**; **Strategija nacionalne bezbednosti i Strategija za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma za period 2020–2024. godine**. Nacionalni planski okvir kojim su obuhvaćeni oblici nasilja prema ranjivim grupama (deca i žene) čini **Strategija za sprečavanje i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici za period od 2021. do 2025. godine**, i **Akcioni plan za period od 2021. do 2023. godine**, kao i **Strategija za prevenciju i zaštitu dece od nasilja za period od 2020. do 2023. godine**.

Ključni planski dokument u oblasti antidiskriminacionih politika koji doprinosi **potcilju 16.b Primena nediskriminatornih zakona i politika za održivi razvoj** je **Strategija prevencije i zaštite od diskriminacije za period od 2022. do 2030. godine i njen Akcioni plan**, koji će omogućiti ravnopravno ostvarivanje svih ljudskih prava i sloboda osobama koje se nalaze u riziku od diskriminacije i jačanje sistema prevencije i zaštite od diskriminacije u svim oblastima i na svim nivoima. Jačanju antidiskriminatornog okvira u Republici Srbiji takođe doprinose: **Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine i Akcioni plan**; **Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine**; **Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine**, i **Akcioni plan za period 2022. i 2023. godine**; **Strategija za prevenciju i zaštitu dece od nasilja za period od 2020. do 2023. godine**; **Strategija za sprečavanje i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici za period od 2021. do 2025. godine**.

2.2.2 Nacionalni planski okvir i ciljevi održivog razvoja u okviru klastera - Unutrašnje tržište

Klaster – Unutrašnje tržište obuhvata četiri osnovne slobode na kojima je zasnovana Evropska unija (sloboda kretanja robe, ljudi, usluga i kapitala) i predstavlja tematski veoma važnu oblast u procesu pristupnih pregovora. Proces pregovora u okviru ovog klastera podrazumeva usvajanje pravnih tekovina EU u oblastima kao što su usklađivanje tržišta Republike Srbije sa tržištem EU, uključujući i zaštitu zdravlja i potrošača. Važnost ovog klastera ogleda se i u tome što oblasti u okviru kojih je potrebno usaglasiti politike i propise imaju veliki uticaj na život građana i građanki Republike Srbije, od dostupnosti različitih proizvoda i usluga na domaćim tržištima (koji zadovoljavaju zahtevane standarde kvaliteta), mogućnosti zapošljavanja u zemljama Evropske unije, ravnopravnije tržište konkurencije zainteresovanih aktera, pa do zaštite potrošača i zdravlja domaćeg stanovništva.

Ovaj klaster obuhvata devet pregovaračkih poglavlja: **1 – Slobodno kretanje robe, 2 – Slobodno kretanje radnika, 3 – Pravo poslovnog nastanjivanja i sloboda pružanja usluga, 4 – Slobodno kretanje kapitala, 6 – Pravo privrednih društava, 7 – Pravo intelektualne svojine, 8 – Politika konkurencije, 9 – Finansijske usluge i 28 – Zaštita potrošača i zaštita zdravlja.** Od devet poglavlja koja se nalaze u ovom klasteru, u dosadašnjem toku pregovora otvorena su četiri (Slobodno kretanja kapitala, Pravo privrednih društava, Pravo intelektualne svojine i Finansijske usluge). Međutim, pošto otvaranje klastera zahteva da sva poglavlja koja ga čine budu otvorena, ovaj klaster još uvek nije otvoren. Otvaranje ovog klastera podrazumeva početak pregovora o još pet poglavlja, što ovu oblast čini sadržajnom i zahtevnom u pogledu dinamike i toka pregovaračkog procesa. Pored četiri otvorena poglavlja, Republika Srbija je dostavila Evropskoj uniji pregovaračke pozicije za poglavlja 2, 3 i 28 (Slobodno kretanje radnika, Pravo poslovnog nastanjivanja i sloboda pružanja usluga i Zaštita potrošača i zdravlja).

U skladu sa metodologijom mapiranja nacionalnog planskog okvira, cilj održivog razvoja koji se vezuje za klaster Unutrašnje tržište i u okviru njega najviše sa pregovaračkim poglavljem 28 – Zaštita potrošača i zaštita zdravlja jeste **COR 3 – Dobro zdravlje**. Planska dokumenta koja se izrađuju u procesu evropskih integracija, kako bi se odgovorilo na zahteve pregovaračkog poglavlja 28, mogu se povezati sa većim brojem potciljeva COR 3 u oblasti javnog zdravlja, zdravog života i blagostanja za celokupno društvo.

COR 3: DOBRO ZDRAVLJE

Obezbediti zdrav život i promovisati blagostanje za sve ljude svih generacija

Kratak pregled ostvarenog napretka, glavni trendovi i procesi koji doprinose COR 3

U poslednjih nekoliko decenija ostvoreni su značajni pomaci u pogledu smanjenja mortaliteta dece, unapređenja zdravlja porodilja i borbe protiv HIV-a/side, malarije i drugih bolesti. Međutim, i dalje postoje nejednakosti u pristupu zdravstvenoj zaštiti. Pandemija Kovid-19 i druge krize dodatno su povećale zdravstveni rizik za pripadnike najosetljivijih i marginalizovanih grupa i usporile napredak u okviru ovog segmenta Agende 2030. Procenat vakcinisanog stanovništva je doživeo najveći pad u poslednje tri decenije, a smrtni slučajevi od tuberkuloze i malarije su porasli u poređenju sa nivoima pre pandemije.

Svrha COR 3 je da se postigne **univerzalna zdravstvena pokrivenost i obezbedi pristup bezbednim i pristupačnim lekovima i vakcinama** za sve. Ovaj cilj održivog razvoja predviđa obezbeđivanje zdravog života i promovisanje blagostanja za celokupno stanovništvo. Prema Agendi 2030 zarazne bolesti moraju biti iskorenjene, zdravstvena zaštita, vakcine i efikasni lekovi dostupni po pristupačnim cenama, a informacije i sredstva sprečavanja nastanka bolesti dostupni svima.

Republika Srbija beleži izuzetno dobre rezultate u pogledu **smanjenja maternalne smrtnosti**, zatim **kontinuiranog rasta učešća porođaja uz prisustvo kvalifikovanih zdravstvenih radnika** u ukupnom broju porođaja kao i **smanjenja neonatalne i smrtnosti dece starosti do pet godina**. Napredak se

ostvaruje i u pogledu **univerzalnog obuhvata zdravstvenom zaštitom**¹⁹, uz povećanje udela žena koje svoje potrebe za planiranjem porodice zadovoljavaju modernim metodama kontracepcije i povećanim obuhvatom prenatalnom zaštitom²⁰. Nakon pandemije Kovid-19 i u Srbiji dolazi do **pogoršanja rezultata u oblasti imunizacije dece**, uz umereni napredak u pogledu pokrivenosti imunizacijom protiv difterije, tetanusa i velikog kašlja²¹, a značajnim smanjenjem obuhvata imunizacijom protiv malih boginja²². U pogledu obezbeđivanja adekvatnog broja zdravstvenih radnika kako bi se omogućila dostupnost zdravstvenih usluga odgovarajućeg kvaliteta svom stanovništvu nastavlja se negativan trend **nedovoljnog broja lekara, stomatologa, farmaceuta, medicinskih sestara i babica**.

Napredak u unapređenju uslova za dostizanje univerzalne zdravstvene pokrivenosti i pristupa bezbednim i pristupačnim lekovima kako bi se obezbedio zdrav život i blagostanje za sve ostvaruje se sprovođenjem politika koje pokrivaju širok spektar oblasti od zdravstva i zdravstvene zaštite, preko zaštite životne sredine, poljoprivrede, ljudskih prava, energetike, saobraćaja, ekonomskog razvoja. Doprinos rezultatima koji se ostvaruju, a važni su za dostizanje COR 3 uključuje i realizaciju međunarodnih obaveza koje proističu iz procesa pristupanja Evropskoj uniji, ali i brojnih međunarodnih konvencija, ugovora i deklaracija čiji smo potpisnik.

Pravo na zdravlje ugrađeno je u brojne međunarodne ugovore i deklaracije, među kojima su najvažnije: Međunarodna povelja o ljudskim pravima (1948), Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i sloboda (1950), Evropska socijalna povelja (1961), Međunarodna konvencija za eliminaciju svih oblika rasne diskriminacije (1965), Međunarodni sporazum o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (1966), Međunarodni sporazum o građanskim i političkim pravima (1989), Sporazum o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (1979), Konvencija protiv mučenja, surovosti, nečovečnosti i poniženja (1984), Konvencija o pravima deteta (1989), UN Milenijumska deklaracija (2000–2001), Deklaracija o posvećenosti HIV/AIDS (2000) i međunarodne smernice za HIV/AIDS i ljudska prava (konsolidovana verzija 2006), Okvirna konvencija SZO o kontroli duvana (2006) i druge.

Pored toga, relevantna međunarodna dokumenta su i: Evropska povelja o pravima pacijenta (2002), Politički okvir za evropski region „Zdravlje za sve“ (2005), Međunarodni zdravstveni pravilnik (2005), Protokol o vodi i zdravlju uz Konvenciju o zaštiti i korišćenju prekograničnih vodotokova i međunarodnih jezera i Amandmana na članove 25. i 26. Konvencije o zaštiti i korišćenju prekograničnih vodotokova i međunarodnih jezera (2005), Deklaracija „Zdravlje u svim politikama“ (2007), Povelja o osnovnim pravima Evropske unije (2010), Evropski vodič za unapređenje kvaliteta u sveobuhvatnoj kontroli raka (2015), Akcioni plan za prevenciju i kontrolu nezaraznih bolesti u evropskom regionu SZO 2016–2025 (2016), Ostrvska deklaracija o životnoj sredini i zdravlju (2017), Deklaracija o primarnoj zdravstvenoj zaštiti (Astana 2018), EU program zdravstva za period 2021–2027 i druga.

Pregled doprinosa nacionalnog planskog okvira Republike Srbije dostizanju COR 3

Planski okvir kojim se utvrđuju ciljevi i prioriteti iz segmenta zaštite zdravlja i obezbeđivanja zdravog života i koji treba da doprinesu dostizanju COR 3 veoma je širok i obuhvata veliki broj planskih dokumenata iz oblasti javnog zdravlja, zaštite životne sredine, ljudskih prava.

Napredak i trendove u dostizanju COR 3 Agende 2030 Republički zavod za statistiku trenutno prati za deset potciljeva i to na osnovu petnaest pokazatelja, dok zvanične podatke prikazuje na COR portalu²³.

¹⁹ Univerzalna pokrivenost zdravstvenom zaštitom u Republici Srbiji iznosila je 72 u 2021. godini, i iznad je univerzalne pokrivenosti zdravstvenom zaštitom na globalnom nivou (68), ali ispod evropskog i centralno azijskog nivoa zaštite (81).

²⁰ 30% (2019), Izvor: Republički zavod za statistiku - <https://sdg.indikatori.rs/area/good-health-and-well-being/?subarea=SDGUN030801&indicator=03070101IND01>

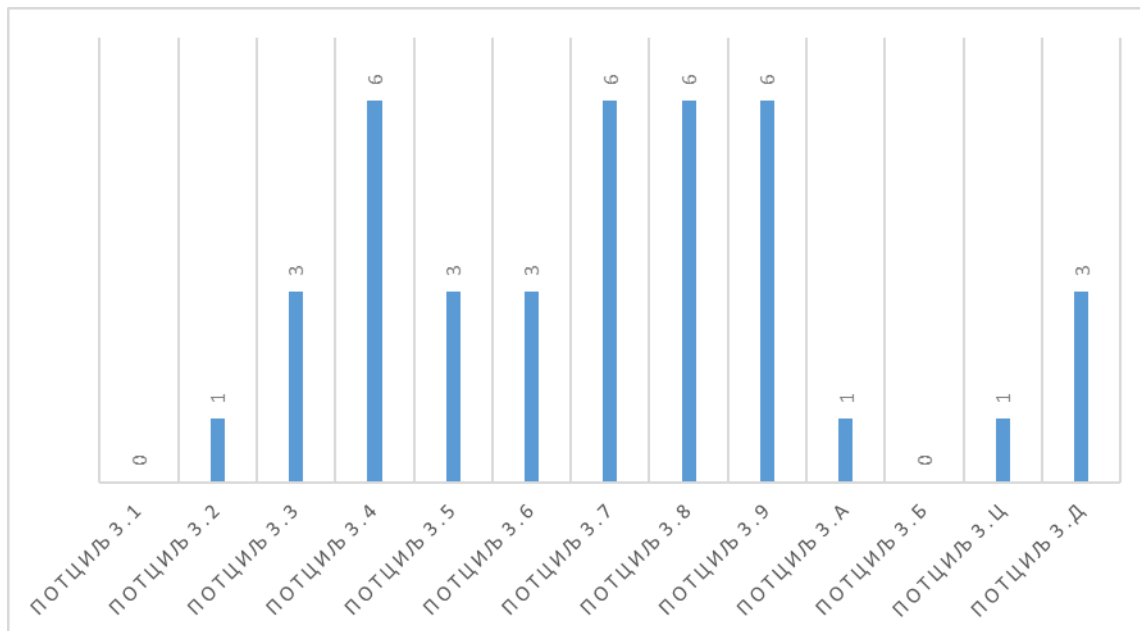
²¹ 91,8% (2019), Izvor: Republički zavod za statistiku - <https://sdg.indikatori.rs/area/good-health-and-well-being/?subarea=SDGUN031101&indicator=03080109IND01>

²² 87,2% (2019), Izvor: Republički zavod za statistiku - <https://sdg.indikatori.rs/area/good-health-and-well-being/?subarea=SDGUN031101&indicator=03110111IND01>

²³ <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/>

Mapiranje planskog okvira povezanog sa COR 3 obuhvatilo je **dvadeset planskih dokumenata** čija realizacija doprinosi većini potciljeva u okviru COR 3²⁴. Prioriteti utvrđeni dokumentima javnih politika najviše će doprineti smanjenju mortaliteta od neprenosivih bolesti (*Potcilj 3.4 - Do 2030. smanjiti za jednu trećinu prevremeni mortalitet od neprenosivih bolesti kroz prevenciju i lečenje i promovisati mentalno zdravlje i blagostanje*), obezbeđivanju univerzalnog pristupa uslugama koje se odnose na polnu i reproduktivnu zdravstvenu zaštitu (*Potcilj 3.7 - Do 2030. obezbediti univerzalni pristup uslugama koje se odnose na polnu i reproduktivnu zdravstvenu zaštitu uključujući planiranje porodice, informisanje i obrazovanje, kao i integraciju reproduktivnog zdravlja u nacionalne strategije i programe*), postizanju univerzalnog obuhvata zdravstvenom zaštitom (*Potcilj 3.8 - Postići univerzalni obuhvat zdravstvenom zaštitom, uključujući zaštitu od finansijskog rizika, dostupnost kvalitetnih osnovnih zdravstvenih usluga i dostupnost bezbednih, delotvornih, kvalitetnih i jeftinih osnovnih lekova i vakcina za sve*) kao i smanjivanje smrtnih slučajeva izazvanih kontaminacijom iz vazduha, vode i zemljišta (*Potcilj 3.9 - Do 2030. značajno smanjiti broj smrtnih slučajeva i oboljenja od opasnih hemikalija i zagađenja i kontaminacije vazduha, vode i zemljišta*)

Slika 3: Broj dokumenata javnih politika koji doprinose potciljevima održivog razvoja u okviru COR 3: Dobro zdravlje

Strategija javnog zdravlja u Republici Srbiji, sa Akcionim planom za period od 2018. do 2026. godine, ključan je dokument za uspostavljanje okvira delovanja javnih politika u oblasti zaštite i unapređenja zdravlja i smanjenja nejednakosti u zdravlju. Povećanje obuhvata svim obaveznim vakcinama na više od 95% jedan je od ciljeva Strategije kojim će se doprineti između ostalog i povećanju obuhvata dece mlađe od 5 godina obaveznim vakcinacijama i time omogućiti da se dostigne **potcilj 3.2 Smanjiti i okončati smrtne slučajeve koji se mogu sprečiti kod novorođenčadi i dece mlađe od 5 godina**. Sprečavanjem i suzbijanjem zaraznih bolesti i vodećih rizika za zdravlje realizacija Strategije će doprineti **potcilju 3.3. Okončanje epidemije AIDS-a i tuberkuloze, borba protiv hepatitisa, bolesti koje se prenose vodom i ostalih zaraznih bolesti**. Prevencija i suzbijanje nezaraznih bolesti se nalaze u fokusu Strategije čijom realizacijom će biti omogućeno smanjenje stope prevremenog umiranja od kardiovaskularnih bolesti za 30% i dijabetesa tip 2 za 20%. U pogledu unapređenja sprečavanja i suzbijanja horničnih nezaraznih bolesti i doprinosa **potcilju 3.4. Neprenosive bolesti** Strategijom se planira i unapređenje obuhvata skriningom za rano otkrivanje kolorektalnog karcinoma, karcinoma dojke i karcinoma grlića materice za 40%. Prevencija i suzbijanje pušenja i izloženosti duvanskom dimu, prekomerne upotrebe alkohola i zloupotrebe droga su aktivnosti koje će biti realizovane sprovođenjem

²⁴ Planska dokumenta doprinose sledećim potciljevima: 3.2, 3.3, 3.4, 3.5, 3.6, 3.7, 3.8, 3.9, 3.a i 3.d

Strategije i time doprineti **potcilju 3.5. Prevencijom i lečenjem od zloupotrebe opojnih droga i alkohola**. Strategija će omogućiti i očuvanje i unapređenje seksualnog i reproduktivnog zdravlja, čime će doprineti napretku u pogledu dostizanja **potcilja 3.7. Reproductivno zdravlje**. Unapređenje dostupnost i pristupačnost zdravstvenih službi, uključujući i povećanje dostupnosti osjetljivim društvenim grupama, kao i uspostavljanje osnova za kontinuirano unapređenje kvaliteta zdravstvenih usluga na primarnom, sekundarnom i tercijarnom nivou zdravstvene zaštite predstavljaju značajan segment Strategije. Jačanjem kapaciteta primarne, sekundarne i tercijarne prevencije, kao i razvoj programa javnog zdravlja omogućit će povećanje dostupnosti zdravstvenih usluga u 70% jedinica lokalne samouprave. Realizacijom niza aktivnosti iz ovog segmenta Strategija će doprineti dostizanju **potcilja 3.8. Univerzalan obuhvat zdravstvenom zaštitom**. Strategijom je predviđeno i unapređenje efikasnosti zdravstvene zaštite kroz unapređenje postupaka odlučivanja o lekovima, medicinskoj opremi, sredstvima i procedurama, što će doprineti povećanju dostupnosti bezbednih i kvalitetnih lekova svima. Strategijom je predviđena realizacija niza mera koja za cilj imaju praćenje i evaluaciju uticaja životne sredine na zdravstvene rizike, posebno u pogledu rizika povezanih za neispravnom vodom za piće kao i bolesti koje su izazvane životom u nesanitarnim uslovima. Strategijom je predviđeno povećanje broja stanovnika obuhvaćenih sistemom za sakupljanje čvrstog otpada za 20% do 2026. godine kao i povećanje obuhvata stanovništva kanalizacionom mrežom za 20%, čime će biti ostvaren doprinos **potcilju 3.9. Smanjenje smrtnosti i oboljevanja od opasnih hemikalija i zagađenja**.

Potcilj 3.a Primena Okvirne konvencije SZO o kontroli duvana realizovaće se merama utvrđenim **Strategijom javnog zdravlja u Republici Srbiji 2018–2026. godine**, posebno u kontekstu podrške promeni postojećih, ili usvajanju novih propisa do 2026. godine, u skladu sa preporukama Vodiča za primenu Okvirne konvencije o kontroli duvana SZO i zakonodavstva Evropske unije.

Gustina i distribucija zdravstvenih radnika od 2018. godine ima tendenciju pada te će shodno tome Strategija doprineti povećanju broja lekara, sestara i ostalih zdravstvenih radnika kao i unapređenju finansiranja osnovnog paketa zdravstvenih usluga na primarnom, sekundarnom i tercijarnom nivou zdravstvene zaštite, što će doprineti ostvarivanju **potcilja 3.c. Značajno povećati finansiranje u oblasti zdravstva, kao i regrutovanje, razvijanje, obučavanje i zadržavanje zdravstvenih radnika. Potcilj 3.d. Upravljanje nacionalnim i globalnim zdravstvenim rizicima** obuhvaćen je i **Strategijom javnog zdravlja u Republici Srbiji 2018–2026. godine**, čijom realizacijom će se unaprediti sistem za sprečavanje i suzbijanje bolesti i vodećih rizika za zdravlje.

Postoje i važeći programi za pojedine bolesti i smanjenje rizika od obolevanja, koji su utvrđeni uredbama, ali koji po pravilu nemaju akcione planove i o njihovom sprovođenju se ne izveštava. Često se mere i aktivnosti predviđene tim programima preklapaju sa utvrđenim merama i aktivnostima u **Akcionom planu za sprovođenje Strategije javnog zdravlja u Republici Srbiji 2018– 2026. godine**, pa tako nemaju međusobno jasno postavljen hijerarhijski odnos, što povlači otežanu prioritizaciju prilikom planiranja budžeta i ostalih potrebnih resursa za njihovo sprovođenje.

Dostizanje **potcilja 3.3. Okončanje epidemije AIDS-a i tuberkuloze, borba protiv hepatitisa, bolesti koje se prenose vodom i ostalih zaraznih bolesti**, biće ostvareno sprovođenjem **Strategije za prevenciju i kontrolu HIV infekcija i AIDS-a za period 2018–2025. godine**. Strategija je usmerena na prevenciju i lečenje HIV infekcije, smanjenje mortaliteta i poboljšanje kvaliteta života osoba koje žive sa HIV-om čime će broj novih HIV infekcija biti smanjen za najmanje 75% do 2025. godine.

Strategija za mlade u Republici Srbiji za period od 2023. do 2030. godine će doprineti dostizanju nekoliko potciljeva obuhvaćenih COR 3. Realizacija Strategije će omogućiti razvoj kompetencija mladih za upražnjavanje zdravih stilova života, zatim podizanja svesti mladih ljudi o značaju korišćenja savremenih metoda kontracepcije i korišćenja usluga zdravstvene zaštite u oblasti seksualnog i reproduktivnog zdravlja. Strategija će doprineti opštem poboljšanju zdravih stilova života, povećanju fizičke aktivnosti i rekreativnog vežbanja mladih, smanjenju gojaznosti, većoj zaštiti reproduktivnog i mentalnog zdravlja, uvažavanju značaja zaštitnih mera od infekcije Kovid-19 i drugih zaraznih infekcija, HIV i drugih zaraznih i polno prenosivih bolesti i smanjenju korišćenja psihoaktivnih supstanci.

Realizacija Strategije će doprineti da 67% JLS imaju dostupne i besplatne usluge savetovanja za mlade u oblasti zdravlja, posebno u oblasti reproduktivnog i seksualnog zdravlja i planiranja porodice i mentalnog zdravlja kao i usluga psihosocijalne podrške. Programi podrške usmereni na mlade treba da omoguće i povećanje mladih koji su potražili pomoć zbog zabrinutosti za svoje mentalno, seksualno i reproduktivno zdravlje na 67% do 2030. godine. Ovim putem realizacija Strategije će doprineti **potcilju 3.3. Okončanje epidemije AIDS-a i tuberkuloze, borba protiv hepatitisa, bolesti koje se prenose vodom i ostalih zaraznih bolesti, potcilju 3.4. Neprenosive bolesti, potcilju 3.5. Prevencijom i lečenjem od zloupotrebe opojnih droga i alkohola i potcilju 3.7. Reproductivno zdravlje.** Realizacija mera utvrđenih Strategijom će doprineti i razumevanju značaja primene savremenih kontraceptivnih sredstava kao i važnost donošenja informisanih odluka u vezi planiranja porodice što će dovesti do povećanja procenta primena savremenih kontraceptivnih sredstava za uzrast 20-24 i 25-29 godina na 80% kao i smanjenja stopa rađanja kod adolescentkinja 15-19 godina na 7% do 2030. godine. Strategija ističe važnost povećanja bezbednosti mladih te će njena realizacija doprineti smanjenju procenta mladih nastradalih u saobraćaju za 30% u 2030. godini u odnosu na 2018. godinu čime će doprineti **potcilju 3.6. Prepoloviti broj smrtnih slučajeva i povreda u drumskom saobraćaju.**

Prioriteti i pravci intervencija u oblasti zaštite od neprenosivih bolesti između ostalog utvrđeni su posebnim dokumenata izrađenim za određene neprenosive bolesti poput: mentalnog zdravlja, malignih bolesti, gojaznosti. **Nacionalni program za zaštitu mentalnog zdravlja u Republici Srbiji za period 2019–2026. godine,** doprineće povećanju teritorijalne pokrivenosti centara za mentalno zdravlje u odnosu na ukupan broj stanovnika sa 2,32% u (2019) na 15% u 2022. godini. Oblast nezaraznih bolesti je u Republici Srbiji obuhvaćena i **Programom unapređenja kontrole raka u Republici Srbiji za period 2020–2022. godine,** koji doprinosi unapređenju prevencije, ranog otkrivanja i savremenih terapija malignih bolesti kako bi se odnos stopa mortaliteta i incidencije za maligne bolesti smanjio sa 0,49 (2016) na 0,45 u 2022. godini. Ključni cilj **Nacionalnog program za prevenciju gojaznosti kod dece i odraslih** je povećanje broja dece i odraslih za 10% sa normalnom telesnom masom za uzrast do 2025. godine. **Nacionalni program prevencije štetne upotrebe alkohola i alkoholom uzrokovanih poremećaja** iz 2017. godine, nema oročen period važenja, usmeren je na smanjenje štetnih posledica upotrebe alkohola na pojedinca i na društvo u celini.

Strategija bezbednosti saobraćaja Republike Srbije za period od 2023 do 2030. godine sa Akcionim planom za 2023. do 2025. godine doprinosi **potcilju 3.6. Prevencija i smanjenje saobraćajnih nesreća** tako što će realizacijom utvrđenih mera i aktivnosti omogućiti smanjenje broja poginulih i teško povređenih lica za 50% do 2030. godine, u odnosu na 2019. godinu. Podizanje nivoa bezbednosti na putnim prelazima u fokusu je **Programa ekonomskih reformi za period 2023-2025. godine** i Strukturne reforme 19 - **Unapređenje efikasnosti i bezbednosti u železničkom saobraćaju** i njena realizacija treba da omogući smanjenje železničkih nestreća na 150 do 2025. godine.

Nacionalni program očuvanja i unapređenja seksualnog i reproduktivnog zdravlja građana Republike Srbije doprineće očuvanju i unapređenju seksualnog i reproduktivnog zdravlja stanovnika uz poštovanje prava na donošenje informisanih odluka koje se odnose na seksualnost i reprodukciju nezavisno od ličnih karakteristika pojedinaca i usklađen je sa **potciljem 3.7. Reproductivno zdravlje.**

Unapređenje obuhvata zdravstvenom zaštitom u velikoj meri zavisi od univerzalne dostupnosti zdravstvenih usluga svim građanima, ali je uslovljeno i obezbeđivanjem pristupačnosti zdravstvenih objekata. Shodno tome, **Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine** će omogućiti povećanje inkluzije osoba sa invaliditetom i kroz povećanje broja objekata u javnoj upotrebi koji su pristupačni za osobe sa invaliditetom za 10% na godišnjem nivou do 2024. godine. **Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period 2022–2030. godine,** omogućiće povećanje pokrivenosti Roma i Romkinja univerzalnim zdravstvenim osiguranjem od najmanje 95% ili do nivoa kao i kod ostalog stanovništva do 2030. godine. Dostizanje **potcilja 3.8. Univerzalan obuhvat zdravstvenom zaštitom** biće omogućeno i realizacijom ove dve strategije. Realizacija mera i aktivnosti utvrđenih **Strategijom aktivnog i zdravog starenja u Republici Srbiji za period od 2024. do 2030. godine** omogućiće povećanje pružalaca usluga

zdravstvene zaštite licima starijim od 65 godina i tome doprineti da se broj korisnika zdravstvene zaštite starijih od 65 godina uveća za 20% 2030. godine. Digitalizacija u zdravstvenom sistemu podrazumeva povećanje efikasnosti pružanja zdravstvenih usluga i viši kvalitet dijagnostike i lečenja što će omogućiti efikasnije lečenje i bolje zdravstveno stanje stanovništva. Univerzalan pristup zdravstvenoj zaštiti biće omogućen i sprovođenjem **Programa ekonomskih reformi za period 2023-2025. godine** i Strukturne reforme 22 - *Unapređenje efikasnosti zdravstvenog sistema kroz digitalizaciju procesa* koja će unaprediti pristup zdravstvenoj zaštiti, primarno korišćenjem elektronskog medicinskog dosijea i povećanjem procenta ustanova iz Plana mreže koje koriste elektronski medicinski dosije na 80% (250 ustanova) do 2024. godine.

Nacionalnom strategijom za rodnu ravnopravnost za period 2021–2030. godine, sa Akcionim planom za period 2022–2023. godine, biće omogućeno uspostavljanje pristupačne i sveobuhvatne zdravstvene zaštite za sve žene i muškarce. Realizacija Strategije kroz utvrđene mere i aktivnosti doprineće rastu vrednosti indeksa rodne ravnopravnosti u domenu zdravlja na 87,8 do 2030. godine. Realizacija Strategije će omogućiti povećanje obuhvata žena starijih od 15 godina preventivnim ginekološkim pregledima na 60% do 2030. godine i time doprineti **potcilju 3.7. Reproductivno zdravlje** i **potcilju 3.8. Univerzalan obuhvat zdravstvenom zaštitom.**

Razvoj inovativnog dizajna, digitalizacije i novih tehnoloških dostignuća, doprineće stvaranju modernog, konkurentnog i klimatski neutralnog društva. Krajnji cilj **Programa ekonomskih reformi za period 2023-2025. godine** i Strukturne reforme 12 - *Primena cirkularne ekonomije u stvaranju povoljnog okruženja za zelenu tranziciju* je poboljšanje kvaliteta životne sredine i kvaliteta života svih građana, što se pozitivno odražava i na zdravlje ljudi i doprinosi **potcilju 3.9. Smanjenje smrtnosti i oboljevanja od opasnih hemikalija i zagađenja.** Smanjenje štetnih uticaja na zdravlje usled izlaganja vazduhu lošeg kvaliteta do 2030. godine u poređenju sa 2015. godinom cilj je **Programa zaštite vazduha u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine sa Akcionim planom** i njegovom realizacijom doprineće smanjenju slučajeva prevremene smrti od izlaganja česticama PM_{2.5} na 5.401 slučaj do 2030. godine.

Iako nije direktno povezana sa zdravstvom, **Strategija upravljanja vodama na teritoriji Republike Srbije do 2034. godine,** utvrđuje mere za sprečavanje i smanjenje zagađenja voda čime će doprineti smanjenju oboljevanja i smrtnih slučajeva usled kontaminacije vode opasnim hemikalijama i time doprineti **potcilju 3.9 Smanjiti oboljevanje i smrtne slučajeve od opasnih hemikalija, zagađenja i kontaminacije vazduha, vode i zemljišta.** Program upravljanja otpadom u Republici Srbiji za period od 2022. do 2031. godine nije neposredno usmeren na smanjivanje oboljevanja i smrtnih slučajeva razvijanjem održivog sistema upravljanja otpadom, ali svakako će njegova realizacija uticati na očuvanje resursa i smanjenje negativnih uticaja na životnu sredinu, zdravlje ljudi i degradaciju prostora.

Klimatske promene utiču na fizičko, mentalno i emotivno zdravlje pojedinca i društva usled povećane učestalosti klimatskih opasnosti. **Program prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove za period od 2023. do 2030. godine** će procenom ranjivosti u sektoru zdravlja, a naročito ranjivih kategorija stanovništva (deca, osobe sa invaliditetom, stari, radnici na otvorenom, i dr.) i predlogom mera prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove i smanjenja rizika omogućiti unapređenje prevencije i praćenje uticaja klimatskih promena na zdravlje ljudi i time doprineti **potcilju 3.d. Upravljanje nacionalnim i globalnim zdravstvenim rizicima.**

2.2.3 Nacionalni planski okvir i ciljevi održivog razvoja u okviru klastera – Konkurentnost i inkluzivni rast

Klaster – Konkurentnost i inkluzivni rast spada u grupu još uvek neotvorenih klastera. U okviru klastera nalazi se osam pregovaračkih poglavlja koja se odnose na ekonomsku i monetarnu politiku, carinsku uniju, oporezivanje, socijalnu politiku i zapošljavanje, preduzetništvo i industrijsku politiku, nauku i istraživanje i obrazovanje i kulturu: 10 – Informaciono društvo i mediji; 16 – Oporezivanje; 17 – Ekonomska i monetarna politika; 19 – Socijalna politika i zapošljavanje; 20 – Preduzetništvo i industrijska politika; 25 – Nauka i istraživanje; 26 – Obrazovanje i kultura i 29 – Carinska unija. Republika Srbija je do sada otvorila pet pregovaračkih poglavlja u okviru ovog klastera (17, 20, 25, 26 i 29), dva od njih su privremeno zatvorena (25 i 26). Ni u jednom pregovaračkom poglavlju u okviru ovog klastera nisu preostala da se ispune merila za otvaranje, a za pregovaračka poglavlja koja nisu otvorena (10, 16 i 19), Republika Srbija je definisala pregovaračke pozicije.

Ovaj Klaster obuhvata usaglašavanje sa pravnim tekovinama i politikama EU primarno u vezi sa pripremom Republike Srbije za ispunjavanje ekonomskih kriterijuma za članstvo, kao i učešće u procesu ekonomskog i fiskalnog nadzora. Ključni planski dokument u ovom procesu je Program ekonomskih reformi Republike Srbije, koji pruža osnovu za ekonomski dijalog sa EU. Počevši od 2015. godine, u Republici Srbiji se Program ekonomskih reformi donosi početkom svake godine, sa projekcijama ekonomskog i fiskalnog razvoja za naredne tri godine, a u januaru 2023. godine usvojen je deveti Program ekonomskih reformi za period 2023–2025. godine.

Planska dokumenta koja se izrađuju u procesu evropskih integracija kako bi odgovorila na zahteve pregovaračkog procesa, pregovaračkih poglavlja i pregovaračkih pozicija u okviru Klastera - Konkurentnosti i inkluzivni rast, su relevantna i za dostizanje sledećih ciljeva održivog razvoja: **COR 1 – Svet bez siromaštva, COR 5 – Rodna ravnopravnost, COR 10 – Smanjenje nejednakosti, COR 4 – Kvalitetno obrazovanje, COR 8 – Dostojanstven rad i ekonomski rast i COR 9 – Industrija, inovacije i infrastruktura.**

COR 1: SVET BEZ SIROMAŠTVA

Okončati siromaštvo svuda i u svim oblicima

Kratak pregled ostvarenog napretka, glavni trendovi i procesi koji doprinose COR 1

Borba protiv ekstremnog siromaštva obuhvaćena je u okviru prvog cilja održivog razvoja. Kao odgovor na ovaj i dalje aktuelan problem, COR 1 promovise smanjenje siromaštva, podršku najugroženijim društvenim grupama, jednak pristup resursima i uslugama, kao i podršku u slučaju ekstremnih društvenih i ekonomskih šokova i katastrofa izazvanih klimatskim promenama. Na ovaj način javne politike koje doprinose COR 1 usmeravaju aktivnosti koje će doprineti povećanju dostupnosti zatim odgovornijoj i ravnomernoj raspodeli socijalne podrške, sa posebnim fokusom na najranjivije i ugrožene kategorije stanovništva, odnosno odgovoriće na potrebe onih koji su izostavljeni, a podrška im je neophodna.

COR 1 predviđa da **broj ljudi koji žive u bilo kom obliku siromaštva do 2030. godine bude prepolovljen** sa posebnim fokusom na one koji pripadaju najranjivijim i najosetljivijim društvenim grupama. U oblasti socijalne politike i politike zapošljavanja Republika Srbija ostvaruje izvestan napredak, dok bi u narednom periodu posebno trebalo obratiti pažnju na unapređenje obuhvata i adekvatnosti socijalnih davanja za one koji žive ispod nivoa siromaštva kao i stvaranje uslova za uspostavljanje i početak programa Garancija za mlade i njegovog sprovođenja.

U pogledu rezultata javnih politika koje se sprovode u Republici Srbiji kao odgovor na smanjenje siromaštva, ostvaren je izvestan napredak u kontekstu nekoliko ključnih pokazatelja kojima se prati stanje u ovoj oblasti. Značajan napredak se ostvaruje u pogledu **smanjenja rizika od siromaštva**, odnosno smanjenja udela stanovništva koje živi ispod međunarodne linije siromaštva, sa 5,8% u 2013.

godini²⁵ na 1,6% u 2020. godini (u 2019. godini iznosio je 2,3%). Istovremeno stopa rizika od siromaštva kod svih starosnih grupa pokazuje značajan napredak, osim u starosnoj grupi starijih (65+) kod kojih se beleži značajno udaljevanje od cilja (sa 19,4% u 2013. godini na 22,6% u 2022. godini²⁶). Prema Izveštaju o održivom razvoju²⁷ Republika Srbija u periodu 2018-2023. godine stagnira u okončanju siromaštva u svim oblicima koje se meri dostizanjem ciljane vrednost od 0% stanovništva koji žive sa manje od 1,25 dolara na dan.

Jačanje i razvoj efikasnijeg i kvalitetnijeg sistema socijalne zaštite radi očuvanja i poboljšanja kvaliteta života ranjivih i marginalizovanih pojedinaca i grupa, osposobljavanja za produktivan život u zajednici i predupređenja zavisnosti od socijalnih službi neki su od ključnih prioriteta javnih politika u ovoj oblasti. **Obuhvat korisnika sistemima socijalne zaštite** u ukupnoj populaciji je u 2022. godini iznosio 10,3% što predstavlja povećanje u odnosu na 2013. godinu kada je iznosio 9,1%²⁸.

Napredak u pogledu sprovođenja javnih politika usmerenih na smanjenje siromaštva posmatra se i u odnosu na visinu budžetskih sredstava koja se izdvajaju za **finansiranje politika obrazovanja, zdravstva i socijalne zaštite**. Učešće rashoda za obrazovanje, zdravstvo i socijalnu zaštitu u ukupnim rashodima države smanjeno je u odnosu na 2015. godinu sa 56%, na 49,9%²⁹ u 2022. godini što je između ostalog i rezultat većeg smanjenja izdvajanja za socijalnu zaštitu sa 36,5% u 2015. godini na 27,2% u 2022. godini, nego što je došlo do povećanja izdvajanja u sektorima obrazovanja i zdravstva (sa 7,4% na 7,8% i sa 12,1% na 14,9%, respektivno³⁰).

Obezbeđivanje **jednakog pristupa ekonomskim resursima, između ostalog i pristup osnovnim uslugama** (pijaće vode i sanitacije), sa posebnim fokusom na najsiromašnije i pripadnike ranjivih i marginalizovanih grupa, nalazi se u srži pristupa „da niko ne bude izostavljen“ i Agende 2030. U tom smislu obuhvat stanovništva koje ima pristup korišćenju usluga snabdevanja vodom za piće je u 2019. godini iznosio 99,1%³¹, dok je obuhvat stanovništva koje ima pristup osnovnim sanitarnim uslugama iznosio 98,4% iste godine³², što predstavlja napredak u odnosu na 2010. godinu. Poseban napredak je zabeležen u povećanju obuhvata romskih naselja kako u pogledu snabdevanja vodom za piće 98,2 u 2019. godini³³ tako i u pogledu pristupa osnovnim sanitarnim uslugama 86,4% u 2019. godini³⁴.

Proces evropskih integracija koji najviše doprinosi dostizanju COR 1 odnosi se na obavezu usaglašavanja sa politikama i propisima Evropske unije u okviru **pregovaračkog poglavlja 19** - Socijalna politika i zapošljavanje., odnosno u oblastima koje se odnose na poboljšanje sistema socijalne zaštite, povećanje obrazovnog nivoa radne snage, postizanje visoke stope zaposlenosti uz posebnu brigu za kategorije koje su manje zastupljene na tržištu rada, obezbeđivanje odgovarajućih uslova rada i bezbednosti i zdravlja na radu, kao i socijalno uključivanje i borbe protiv društvene isključenosti.

²⁵ Izvor: Svetska banka, [Poverty headcount ratio at \\$2.15 a day \(2017 PPP\) \(% of population\) - Serbia | Data \(worldbank.org\)](https://data.worldbank.org/SD/SH.UV.CDVS.CV?locations=SI)

²⁶ Izvor: Republički zavod za statistiku: <https://sdg.indikatori.rs/area/no-poverty/?subarea=SDGUN010201&indicator=01020501IND01>

²⁷ Izveštaj o održivom razvoju predstavlja globalnu procenu napretka zemalja ka postizanju ciljeva održivog razvoja. To je dopuna zvaničnim COR indikatorima i Dobrovoljnim nacionalnim izveštajima o napretku u sprovođenju ciljeva održivog razvoja. Izvor: <https://dashboards.sdgindex.org/profiles/serbia>

²⁸ Izvor: Republički zavod za socijalnu zaštitu; Republički zavod za statistiku: <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN010301?caller=SDGUN&languageCode=sr-Latn>

²⁹ Izvor: Ministarstvo finansija; Republički zavod za statistiku: <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN010602?caller=SDGUN&languageCode=sr-Latn>

³⁰ Izvor: Ministarstvo finansija; Republički zavod za statistiku: <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/no-poverty/?subarea=SDGUN010602&indicator=010602IND01>

³¹ Izvor: Istraživanje višestrukih pokazatelja (MICS - Multiple Indicator Cluster Survey); Republički zavod za statistiku: <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/no-poverty/?subarea=SDGUN010401&indicator=01040102IND09>

³² ³² Izvor: Istraživanje višestrukih pokazatelja (MICS - Multiple Indicator Cluster Survey); Republički zavod za statistiku: <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/no-poverty/?subarea=SDGUN010401&indicator=01040105IND01>

³³ Ibid

³⁴ Ibid

U procesu pristupanja EU nisu uspostavljeni ciljevi koji se izričito odnose na smanjenje siromaštva, te se EU tim pitanjem bavi u okviru **Evropskog stuba socijalnih prava**, koji obavezuje sve države članice (kao i one obuhvaćene politikom proširenja EU) da, između ostalog, obezbede svakom licu koje nema dovoljno sredstava za život da ostvari „pravo na adekvatna davanja minimalnog prihoda koja obezbeđuju život u dostojanstvu u svim njegovim fazama“. Konkretno mere za dalje zajedničko sprovođenje načela Evropskog stuba socijalnih prava od strane EU i njenih država članica formulisane su **Akcionim planom za sprovođenje Evropskog stuba socijalnih prava**³⁵ čije sprovođenje podrazumeva i aktivno uključivanje socijalnih partnera i civilnog društva. Njime su, takođe, predložene najvažnije ciljne vrednosti u oblasti zapošljavanja, veština i socijalne zaštite na nivou EU koje je potrebno dostići do 2030. godine.

Pregled doprinosa nacionalnog planskog okvira Republike Srbije dostizanju COR 1

Javne politike koje doprinose dostizanju opšteg cilja smanjenja siromaštva definisane su širim spektrom sektora ljudskih resursa i društvenog razvoja, koji obuhvata dokumente javnih politika u oblastima smanjenja siromaštva, društvene inkluzije, socijalne zaštite, obrazovanja, zapošljavanja, zdravlja i socijalnog stanovanja, kao i dokumente u oblasti vladavine prava sa fokusom na unapređenje položaja ugroženih grupa, poput žena, osoba sa invaliditetom, Roma, migranata i drugih.

Trend promena i napredak u dostizanju opšteg cilja COR 1 koji se odnosi na okončanje siromaštva u svim oblicima, u Republici Srbiji se trenutno prati u odnosu na šest potciljeva i na osnovu deset pokazatelja³⁶. Praćenje napretka zasniva se na zvaničnim podacima koje Republički zavod za statistiku prikazuje na COR portalu³⁷.

U kontekstu sagledavanja doprinosa javnih politika i važećih planskih dokumenata dostizanju opšteg cilja COR 1, **mapirano je petnaest planskih dokumenata** u sledećim oblastima planiranja: zapošljavanja i socijalne zaštite, obrazovanja, ljudskih prava, zdravstva, zaštite životne sredine i drugim oblastima. Analizom je utvrđeno da planska dokumenta doprinose većini potciljeva u okviru COR 1³⁸ i prepoznaju važnost utvrđenih prioriteta za ostvarenje opšteg cilja smanjenja siromaštva.

Najveći broj planskih dokumenata odnosi se na oblast povećanja dostupnosti i obuhvata siromašnih i ranjivih nacionalnim sistemima socijalne zaštite (*Potcilj 1.3: Primeniti odgovarajuće nacionalne sisteme socijalne zaštite i mere za sve*), oblast omogućavanja jednakih prava na ekonomske resurse i osnovne usluge, muškarcima i ženama, a posebno siromašnima i pripadnicima ranjivih grupa (*Potcilj 1.4: Obezbeđivanje jednakih prava na ekonomske resurse, pristupa osnovnim uslugama, vlasništvu i upravljanju zemljištem, novim tehnologijama i finansijskim uslugama uključujući i mikrofinansiranje*).

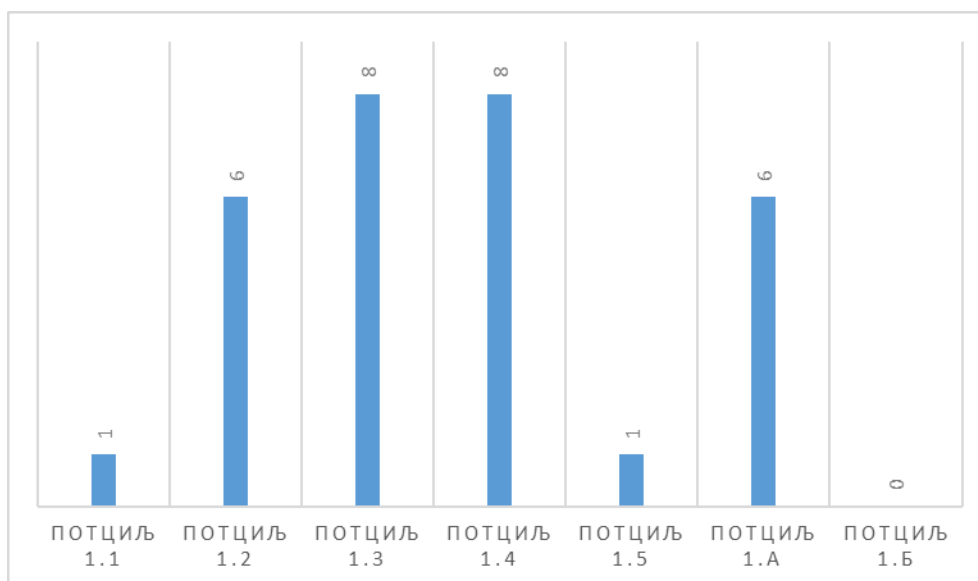
Slika 4: Broj dokumenata javnih politika koji doprinose potciljevima održivog razvoja u okviru COR 1: Svet bez siromaštva

³⁵ Izvor: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1615364474217&uri=CELEX%3A52021DC0102>

³⁶ Izvor: Izveštaj o napretku u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja do 2030. godine u Republici Srbiji za 2022. godinu, Republički zavod za statistiku

³⁷ <https://sdg.indikatori.rs/>

³⁸ Planska dokumenta doprinose sledećim potciljevima: 1.1, 1.2, 1.2, 1.4, 1.5, 1.a

U planskom okviru Republike Srbije trenutno ne postoji nijedan sveobuhvatni planski dokument koji direktno doprinosi **potcilju 1.1. Iskoreniti ekstremno siromaštvo svuda i za sve**. Napredak u pogledu iskorenjavanja ekstremnog siromaštva prati se na osnovu UN pokazatelja 1.1.1 - *Udeo stanovništva koje živi ispod međunarodne linije siromaštva, prema polu, starosti, statusu zaposlenosti i geografskoj lokaciji (gradska/ostala naselja)* i u odnosu na 2013. godinu beleži se napredak u ovoj oblasti³⁹.

Sprovođenje **Strategije zapošljavanja Republike Srbije za period od 2021. do 2026. godine**⁴⁰ delimično će doprineti daljem napretku u ovoj oblasti s obzirom da se očekuje da se stopa rizika od siromaštva kod zaposlenih smanji sa 9,2% u 2019. godini na 4,7% u 2026. godini.

Smanjenje stope rizika od siromaštva i socijalne isključenosti nalazi se u fokusu **potcilja 1.2. Smanjiti broj muškaraca, žena i dece koji žive u bilo kom obliku siromaštva za polovinu do 2030. godine**. Napredak u dostizanju ovog potcilja prati se preko dva UN pokazatelja 1.2.1 – *Udeo stanovništva koje živi ispod nacionalne linije siromaštva, prema polu i starosti* (Stopa rizika od siromaštva) i UN pokazatelja 1.2.2 – *Udeo muškaraca, žena i dece svih uzrasta koji žive u bilo kom obliku siromaštva, prema nacionalnim definicijama* (Stopa rizika od siromaštva ili socijalne isključenosti). U okviru oba pokazatelja zabeležen je napredak u periodu 2013-2022. godina⁴¹.

U kontekstu javnih politika najveći doprinos napretku u dostizanju ovog potcilja može da pruži **Strategija zapošljavanja Republike Srbije za period od 2021. do 2026. godine i Akcioni planom za period od 2021. do 2023. godine**. Sprovođenje Strategije treba da, neposredno kroz unapređenje položaja nezaposlenih lica na tržištu rada, doprinese smanjenju dugoročne nezaposlenosti (sa 6,1% u 2019. godini na 1,9% u 2026. godini) sa posebnom podrškom usmerenom na smanjenje nezaposlenosti teže zapošljivih kategorija nezaposlenih koji se češće suočavaju sa otežanim položajem na tržištu rada (žene, mladi do 30 godina starosti, a posebno mladi koji se nalaze u NEET kategoriji, osobe sa invaliditetom i Romi, lica bez završenog srednjeg obrazovanja, kao i višestruko ranjive kategorije). Sa tim u vezi, Strategijom je predviđeno da se stopa mladih koji se nalaze u NEET kategoriji (15-29 godina) smanji sa 18,9% u 2019. godini na 12,8% 2026. godine. Realizacija mera predviđenih Strategijom treba da doprinese efikasnom razvoju tržišta rada i rastu zaposlenosti (planirano je rast stopa zaposlenosti u svim starosnim grupama do 2026. godine: 15+ (52,9%); 15-29 (41%) i 15-64 (66,1%).), zatim

³⁹ Udeo stanovništva koji se nalazi ispod međunarodne linije siromaštva sa 5,8% u 2013 na 1,6% u 2020. godini, Izvor: COR Portal, Republički zavod za statistiku - <https://sdg.indikatori.rs/area/no-poverty/>

⁴⁰ https://www.nsz.gov.rs/live/digitalAssets/15/15855_strategija_zaposljavanja_u_rs_2021-2026.pdf

⁴¹ Stopa rizika od siromaštva (24,5% u 2013. godini, 20% u 2022. godini) ; Stopa rizika od siromaštva i socijalne isključenosti (39,3% u 2017. godini, 28,1% u 2022. godini); Izvor: Republički zavod za statistiku - <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/no-poverty/?subarea=SDGUN010201&indicator=01020501IND01>

smanjenje socijalnih nejednakosti kao ograničavajućeg faktora ekonomskog rasta i sveukupnog društvenog napretka.

Važan aspekt smanjenja siromaštva su i javne politike koje u fokusu imaju grupe i/ili pojedince u riziku od isključenosti, višestruko marginalizovane i/ili diskriminirane. Stopa rizika od siromaštva kao i stopa rizika od siromaštva i socijalne isključenosti veća je među ženama nego među muškarcima⁴². Rast socijalne sigurnosti za žene i muškarce treba da se postigne sprovođenjem **Strategije za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine i Akcioni plan za period 2022. i 2023. godina**. Realizacija mera i aktivnosti će doprineti smanjenju nejednakosti žena i muškaraca, njihovoj socijalnoj sigurnosti i preraspodeli neplaćenih poslova staranja i time uticati da se udeo žena u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti smanji sa 31,7% (2019. godine) na 30% 2030. godine. Strategijom je planirano unapređenje pristupa resursima i uslugama podrške, pod jednakim uslovima za najugroženije grupe čime će se uticati na smanjenje stope siromaštva žena, muškaraca i dece, posebno dece iz jednoroditeljskih porodica koja je u 2019. godini iznosila 23,7%.

Smanjenje stope muškaraca i žena iz osetljivih i ranjivih grupa koje žive u bilo kom obliku siromaštva može biti delimično ostvareno i sprovođenjem **Strategije deinstitucionalizacije i razvoja usluga socijalne zaštite u zajednici za period 2022–2026. godine**. Mere utvrđene Strategijom će uticati na socijalnu inkluziju i unapređenje uslova za ostvarivanje i održavanje optimalnog nivoa samostalnosti i društvenog učešća osoba sa invaliditetom, zatim zapošljavanje i podsticanje zapošljavanja osoba sa invaliditetom i drugih osetljivih grupa smeštenih u rezidencijalnim ustanovama, i time doprineti smanjenju rizika od siromaštva u ovoj kategoriji stanovništva.

Ukidanje mogućnosti potpunog lišenja poslovne sposobnosti odnosno stvaranje uslova da osobe sa invaliditetom uživaju poslovnu sposobnost ravnopravno sa drugima, u svim aspektima života biće postignuto sprovođenjem **Strategije unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine**. Strategijom će se neposredno uticati na povećanje broja osoba kojima je vraćena poslovna sposobnost ili proširen obim poslovne sposobnosti i time doprineti ekonomskom osnaživanju osoba sa invaliditetom i smanjenju stope rizika od siromaštva u ovoj kategoriji. Jedan od ciljeva Strategije je i povećanje broja zaposlenih osoba sa invaliditetom za 15% na godišnjem nivou do 2024. godine.

Sprovođenje **Strategije za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period 2022–2030. godine** stvorice uslove koji bi trebali da doprinesu smanjenju procenta romskih domaćinstava koji žive u uslovima izražene materijalne deprivacije sa 83% u 2019. godini na 70% u 2030. godini kao i većoj zapošljivosti Roma i Romkinja do minimalnih 25% do 2030. godine, u skladu sa Poznanjskom deklaracijom.

Mladi starosti 18-24 godine u Republici Srbiji izloženi su većim rizicima od siromaštva i socijalne isključenosti nego ukupno stanovništvo. Stopa rizika od siromaštva ili socijalne isključenosti 2022. godine za mlade je 26,2%, dok je za ukupno stanovništvo 28,1%. Budući da je u cilju smanjenja diskriminacije, povećanja socijalne kohezije i pružanja jednakih šansi svim mladima, neophodno kontinuirano raditi na socijalnoj inkluziji mladih iz osetljivih grupa, smanjivanju i prevazilaženju predrasuda, realizacija svih ciljeva **Strategije za mlade u Republici Srbiji za period 2023-2030. godine** doprinosi u određenoj meri dostizanju potcilja 1.2, ali poseban doprinos se očekuje realizacijom programa koji doprinose unapređenju socijalne uključenosti mladih te se njihovom realizacijom očekuje da stopa rizika od siromaštva ili socijalne isključenosti mladih (prema polu) 2030. godine bude 17% (M 16,5%, Ž 17,5%).

Dominantna demografska karakteristika Srbije je staro stanovništvo. Prema poslednjem popisu udeo lica starosti 65 i više godina porastao je sa 17,4 %(2011) na 22,1 %(2022). Stanovništvo starije od 65

⁴² Stopa rizika od siromaštva u 2022. godini iznosila je 20,7% među ženama i 19,7% među muškarcima; Stopa rizika od siromaštva i socijalne isključenosti u 2022. godini među ženama 29,5%, među muškarcima 26,6%; Izvor: Republički zavod za statistiku - <https://sdg.indikator.rs/sr-latn/area/no-poverty/?subarea=SDGUN010201&indicator=01020501IND01>

godina se nalazi i u većem riziku od siromaštva i socijalne isključenosti. Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku 31,6% stanovnika starijih od 65 godina se nalazi u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti⁴³. Shodno tome, poseban doprinos u pogledu unapređenja socijalne uključenosti starijih od 65 godina omogućit će **Strategija aktivnog i zdravog starenja u Republici Srbiji za period od 2024. do 2030. godine** čijom realizacijom se očekuje uvećanje pune integracije i učešće starijih osoba u društvu za 35% u odnosu na početno stanje.

Povećanje obuhvata stanovništva, posebno siromašnih i ranjivih, nacionalnim sistemima socijalne zaštite centralno je pitanje **potcilja 1.3. Primeniti odgovarajuće nacionalne sisteme socijalne zaštite i mere za sve, uključujući najugroženije**. Napredak u dostizanju ovog potcilja prati se preko UN pokazatelja 1.3.1 - *Udeo korisnika socijalne zaštite u ukupnoj populaciji* i dugoročno posmatrano obuhvat stanovništva se u odnosu na 2011. godinu povećao, međutim u odnosu na 2018. godinu taj obuhvat je smanjen⁴⁴. Ukoliko se ovaj kratkoročni trend smanjivanja udela stanovništva obuhvaćenih sistemima socijalne zaštite bude nastavio to može uticati na dalje udaljavanje od cilja.

Trenutno ne postoji sveobuhvatni planski dokument koji se sistemski bavi pitanjem socijalne zaštite. Shodno tome na trendove i ostvarene rezultate u okviru ovog potcilja uticaće veći broj planskih dokumenata koji obuhvataju različite segmente politike socijalne zaštite, odnosno odogovaraju na potrebe različitih korisnika i ciljnih grupa. Realizacija mera i aktivnosti utvrđenih **Strategijom za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine** će doprineti većoj dostupnosti i pristupačnosti usluga socijalne zaštite svim građanima i građankama, posebno onim iz ranjivih grupa, odnosno doprineće njihovoj većoj socijalnoj sigurnosti. Jedan od ciljeva Strategije je povećanje obuhvata korisnika/ca usluga socijalne zaštite od 3% u 2022. godini odnosno 5% u 2023. godini u skladu sa **Akcionim planom za 2022. i 2023. godinu** za sprovođenje Strategije za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine, unapređenje pristupačnosti i dostupnosti usluga socijalne zaštite radi očuvanja i povećanja kvaliteta života u 150 jedinica lokalne samouprave u 2023. godini, blagostanja žena i muškaraca iz ranjivih grupa, kao i podrške porodicama u zadovoljenju životnih potreba.

Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine utvrđuje mere za unapređenje kvaliteta i dostupnosti društvenih usluga (obrazovanja, zdravstva i socijalne zaštite), kao i povećanje socijalne inkluzije i demografske obnove urbanih područja čime će doprineti povećanju obuhvata korisnika socijalne pomoći urbanog područja do 2030. godine.

Doprinos povećanju obuhvata stanovništva nacionalnim sistemom socijalne zaštite biće ostvareno i realizacijom **Strategije deinstitutionalizacije i razvoja usluga socijalne zaštite u zajednici za period 2022–2026. godine**. Unapređenjem normativnih, finansijskih i institucionalnih uslova za sprovođenje i održivost procesa deinstitutionalizacije, Strategija će, uporedo sa ovim procesom, uticati na jačanje mehanizma sistema socijalne zaštite i razvoj usluga socijalne zaštite prema potrebama korisnika smeštenih u rezidencijalnim ustanovama. Na ovaj način Strategija će omogućiti njihovo izmeštanje iz rezidencijalnih ustanova i istovremeno doprineti povećanju obuhvata korisnika za pružanje usluga u neposrednom i najmanje restriktivnom okruženju omogućavajući njihov ostanak u zajednici. Strategija predviđa do 2026. godine povećanje broja korisnika po svim kategorijama korisnika (dece korisnika specijalizovanog hraniteljstva, odraslih korisnika specijalizovanog porodičnog smeštaja, korisnika urgentnog i povremenog hraniteljstva, korisnika usluge socijalne zaštite stanovanje uz podršku za decu i mlade, korisnika usluge socijalne zaštite stanovanje uz podršku za osobe sa invaliditetom, korisnika usluge socijalne zaštite lični pratilac deteta i korisnika usluge socijalne zaštite personalni asistent). Poslednje godine važenja Strategije planirano je da u svim lokalnim samoupravama bude obezbeđena dostupnost usluga socijalne zaštite na osnovu procenjenih potreba građana kao i da sve jedinice

⁴³ Izvor: Republički zavod za statistiku - <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/no-poverty/?subarea=SDGUN010202&indicator=01020513IND01>

⁴⁴ Stopa obuhvata stanovništva 2011. godine iznosila 7,9% dok je u 2022. godini dostigla nivo od 10% (stopa za 2018. godinu iznosila je 10,5%); Izvor: Republički zavod za socijalnu zaštitu; Republički zavod za statistiku - <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/no-poverty/?subarea=SDGUN010301&indicator=010301IND02>

lokalne samouprave uvećaju izdvajanja iz budžeta za razvoj usluga u zajednici od 5% do 10% u odnosu na prvu, odnosno poslednju godinu primene Strategije.

Jedna od centralnih tema **Strategije za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period 2022–2030. godine** je unapređenje pristupa uslugama socijalne zaštite, dostupnost i delotvornost novčanih davanja radi smanjenja siromaštva i povećanja socijalne uključenosti Roma i Romkinja u lokalnoj zajednici. Nakon realizacije Strategije očekuje se da se položaj i socijalna sigurnost Roma i Romkinja unapredi što će biti izraženo smanjenjem procenta domaćinstava u podstandardnim romskim naseljima koja koriste neko od novčanih socijalnih davanja, sa 80% 2019. godini, na 70% 2030. godine.

Uvećanje broja usluga socijalne zaštite za samostalan život u zajednici i život u porodici za osobe sa invaliditetom za 20% do 2024. godine jedan je od ciljeva **Strategije unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine**. Realizacija mera i aktivnosti unaprediće uslove za život osoba sa invaliditetom van rezidencijalnih institucija i obezbediće personalizovane usluge podrške za samostalni život u zajednici, čime će se doprineti povećanju obuhvata osoba sa invaliditetom sistemima socijalne zaštite.

Strategija aktivnog i zdravog starenja u Republici Srbiji za period od 2024. do 2030. godine omogućiće stvaranje uslova za veću dostupnost prava i unapređenje svih usluga socijalne zaštite za starije od 65 godina i tako doprineti ostvarivanju višestrukih (i zdravstvenih, i socijalnih i ekonomskih) efekata kako na pojedinca, tako i na širu društvenu zajednicu. Realizacija Strategije doprineće povećanju obuhvata korisnika pruženim uslugama socijalne zaštite, naročito u seoskim sredinama, kroz povećanje broja jedinica lokalne samouprave sa organizovanim pružanjem usluga iz oblasti socijalne zaštite za starije sa 126 na 151 jedinica lokalne samouprave do 2030. godine. Izgradnja i osposobljavanje kapaciteta porodičnog smeštaja za starije omogućiće dodatno povećanje broja starijih na porodičnom smeštaju sa 355 na 514 do 2030. godine.

Siromaštvo ima mnogo dimenzija i ne odnosi se samo na nedostatak jednakih prava na pristup ekonomskim resursima već i na nedostatak dostojanstvenih mogućnosti za život, odnosno pristup osnovnim uslugama vode za piće i sanitacije, stanovanja, zdravstvene zaštite i obrazovanja. Centralna tema **potcilja 1.4. Obezbeđivanje jednakih prava na ekonomske resurse, pristupa osnovnim uslugama, vlasništvu i upravljanju zemljištem, novim tehnologijama i finansijskim uslugama uključujući i mikrofinansiranje** je obezbeđivanje uslova na ravnopravan pristup ekonomskim resursima i osnovnim uslugama, a posebno siromašnim i pripadnicima ranjivih grupa. Napredak u dostizanju ovog potcilja prati se preko dva UN pokazatelja 1.4.1a - *Procenat lica koja koriste osnovne usluge snabdevanja vodom za piće* i UN pokazelja 1.4.1b - *Procenat lica koja koriste osnovne usluge sanitacije* i u pogledu dostizanja ovog potcilja pristup vodi za piće i sanitacijama bolji je u gradskim nego u romskim naseljima.

Ovaj potcilj trenutno nije pokriven jedinstvenim planskim dokumentom, s obzirom da je **Nacionalna strategija socijalnog stanovanja iz 2012. godine istekla**. Unapređenje kvaliteta, sanacija i obnova postojećih podstandardnih ili neuređenih stambenih naselja i celina kroz njihovo infrastrukturno opremanje predviđeno je **Strategijom održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine**. Do 2030. godine planirano je da se unapredi kvalitet uređenosti i pristupačnosti urbanog prostora obezbeđivanjem održivog stanovanja za sve građane, da se saniraju neplanski izgrađeni delovi naselja i prigradskih naselja kao i da se poveća atraktivnosti urbanih naselja za zapošljavanje (posebno mladih i socijalno osetljivih grupa).

Obezbeđivanju jednakih prava na ekonomske resurse, doprineće **Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine** čiji je jedan od ciljeva da utvrđenim merama i aktivnostima doprinese smanjenju platnog jaza između muškaraca i žena, sa 8,8% u 2018. godini⁴⁵ na 5% 2030. godine,

⁴⁵Izvor: Republički zavod za statistiku, Istraživanje o strukturi zarada, 2018. godine - <https://publikacije.stat.gov.rs/G2020/Pdf/G20205664.pdf>

odnosno da omogući jednak pristup finansijskim resursima povećanjem vrednosti indeksa rodne ravnopravnosti u domenu novca sa 59,7 u 2018. godini na 81,6 2030. godine.

Poboljšanje uslova stanovanja jedan je od ciljeva **Strategije za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period 2022–2030. godine** planirano je da će do 2030. godine najmanje 70% podstandardnih naselja u kojima žive Romi i Romkinje biti standardizovano, da će 100% domaćinstava u neformalnim naseljima imati pristup pijaćoj vodi, 98% stanovništva u neformalnim naseljima imati pristup osnovnoj sanitaciji kao i da će 98% stanovništva koji živi u domaćinstvima u neformalnim naseljima koristiti poboljšane sanitarne prostorije koje se ne dele sa drugima. Povećanje pristupa Roma i Romkinja kvalitetnom i održivom zapošljavanju omogućiće povećanje stope zaposlenosti Roma i Romkinja od 25% do 2030. godine.

Ekonomsko osnaživanje osoba sa invaliditetom treba da bude unapređeno **Strategijom unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine**, kojom se planira ukidanje mogućnosti potpunog lišenja poslovne sposobnosti, uspostavljanjem sistema podrške u odlučivanju umesto starateljske zaštite čime će se doprineti povećanju broja osoba kojima je vraćena poslovna sposobnost ili proširen obim poslovne sposobnosti za 15% na godišnjem nivou.

Jedan od osnovnih ciljeva socijalne zaštite je podrška korisnicima rezidencijalnih ustanova u razvijanju veština za vođenje što samostalnijeg svakodnevnog života u zajednici. Uključivanje korisnika u postupke procene i planiranja predstavlja ostvarenje njihovih prava na participaciju i donošenje odluka, samostalno ili uz podršku, kao i pristup ekonomskim resursima. **Strategija deinstucionalizacije i razvoja usluga socijalne zaštite u zajednici za period 2022–2026. godine** utvrđuje mere kojima treba da se omogući osnaživanje korisnika i razvoj životnih veština u skladu sa funkcionalnim sposobnostima, kako bi se uključili u svakodnevne aktivnosti u zajednici i time će doprineti povećanju broja osoba kojima je u potpunosti ili delimično vraćena poslovna sposobnost.

Iako nema direktan uticaj na dostizanje ovog potcilja **Strategijom zapošljavanja Republike Srbije za period od 2021. do 2026. godine i Akcionim planom za period od 2021. do 2023. godine** planirana je realizacija mera i aktivnosti u oblasti razvijanja tržišta rada i unapređenja položaja nezaposlenih lica na tržištu rada koje će doprineti rastu stope zaposlenosti do 2026. godine u svim starosnim grupama: 15+ (52,9%); 15-29 (41%) i 15-64 (66,1%).

Fokus **potcilja 1.5. Smanjiti izloženost siromašnih od ekstremnih klimatskih događaja i drugih ekonomskih, društvenih ili ekoloških katastrofa** je podrška jačanju otpornosti i smanjenju osetljivosti siromašnih i onih u stanju ranjivosti na ekstremne klimatske događaje i druge ekonomske i društvene šokove. Pandemija Kovid-19 ukazala je na ekstremnu ranjivost sistema socijalne zaštite dovodeći najranjivije kategorije stanovništva u još veći rizik od siromaštva kao i povećanja broja ljudi koji su postali novo-siromašni zbog ekonomskog šoka koji je ova kriza izazvala. Kriza je ukazala da bi u uslovima velikih društvenih i ekonomskih šokova sistem mogao da odgovori na potrebe najugroženijih, programi socijalne zaštite moraju da se poboljšaju u adekvatnosti (povećanjem iznosa naknada) i pokrivenosti (uključivanjem većeg broja korisnika u programe)⁴⁶.

Najvažniji planski dokument koji je direktno povezan sa ovim potciljem je **Nacionalni program upravljanja rizikom od elementarnih nepogoda**. Dokument nije vremenski ograničen i utvrđuje aktivnosti koje doprinose izgradnji adekvatnog dugoročnog sistema upravljanja rizicima od elementarnih nepogoda kao i smanjenju rizika i efikasnijem reagovanju na nepogode. Iako nije direktno usmeren na ugrožene grupe, Program uspostavlja okvir za unapređenja svih elementa upravljanja rizikom s ciljem da se postigne znatno veće smanjenje rizika od katastrofa i gubitaka izazvanih katastrofama.

Fokus **potcilja 1.a Mobilizacija resursa za smanjenje siromaštva** je mobilizacija resursa iz svih mogućih izvora u cilju obezbeđivanja održivosti finansiranja programa i politika za okončanje svih oblika

⁴⁶ Izvor> Covid-19 procena socio ekonomskog uticaja, UNDP - https://serbia.un.org/sites/default/files/2020-11/seia_report-sr_0.pdf

siromaštva. Napredak u dostizanju ovog potcilja prati se u odnosu na UN pokazatelj 1.a.2 - *Udeo ukupnih državnih rashoda za osnovne usluge (obrazovanje, zdravstvo i socijalna zaštita)*⁴⁷.

Najznačajniji uticaj na obezbeđenje održivog finansiranja javnih politika kao i stabilnog srednjoročnog okvira fiskalne politike u cilju promovisanja snažnog i održivog rasta i smanjenja siromaštva formulisan je **Fiskalnom strategijom za 2024. godinu sa projekcijama za 2025. i 2026. godinu**. Fiskalnom strategijom utvrđeni su rashodi za osnovne usluge (obrazovanje, zdravstvo i socijalnu zaštitu) i uspostavljen je okvir za mobilizaciju resursa u cilju doprinosa smanjenju siromaštva i povećanju socijalne sigurnosti najugroženijih.

Doprinos mobilizaciji resursa usmerenih na smanjenje siromaštva kao i socijalne sigurnosti građana i građanki posebno onih iz siromašnih i ranjivih grupa biće obezbeđen i sprovođenjem **Strategije za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine i Akcionog plan za 2022. i 2023. godinu za sprovođenje Strategije za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine** kojim je planirano povećanje udela budžetskih sredstava u BDP za zdravstvenu zaštitu sa 0,51% u 2021. godini na 0,56% u 2023. godini kao i budžetskih sredstava za socijalnu zaštitu na svim nivoima vlasti sa 19,4% u 2021. godini na 23% u 2023. godini.

Povećanje izdvajanja budžetskih sredstava za razvoj usluga u zajednici predviđeno je i **Strategijom deinstitutionalizacije i razvoja usluga socijalne zaštite u zajednici za period 2022–2026. godine**, kojom je predviđeno obezbeđenje novčanih sredstva za prvu fazu procesa transformacije ustanova za smeštaj u pružaocima usluga u zajednici kao i povećanje budžetskih izdvajanja za razvoj usluga u zajednici od 5% do 10% u odnosu na prvu, odnosno završnu godinu primene Strategije.

Strategijom za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period 2022–2030. godine planirano je povećanje pokrivenosti Roma i Romkinja univerzalnim zdravstvenim osiguranjem sa 93,4% na najmanje 95% ili do nivoa kao i kod ostalog stanovništva do 2030. godine.

Mobilizacija resursa za finansiranje programa usmerenih na unapređenje socijalne sigurnosti starijih od 65 godina omogućena je i **Strategijom aktivnog i zdravog starenja u Republici Srbiji za period od 2024. do 2030. godine**. Strategija predviđa da se do 2030. godine broj korisnika usluga zdravstvene zaštite starijih od 65 godina poveća za 20% kao i da se za 25% poveća broj ustanova zdravstvene zaštite koje pružaju uslugu patronažne službe odnosno za 20% poveća broj ustanova zdravstvene zaštite koje pružaju uslugu palijativne nege. Strategijom je predviđeno i da se za 20% poveća broj korisnika starijih od 65 godina koji se nalaze na porodičnom smeštaju.

Unapređenje pristupačnosti i dostupnosti zdravstvene zaštite biće ostvareno realizacijom **Strategije javnog zdravlja u Republici Srbiji 2018–2026. godine** kojom je predviđena mobilizacija resursa za finansiranje osnovnog paketa zdravstvenih usluga na primarnom, sekundarnom i tercijarnom nivou zdravstvene zaštite. Unapređenje zdravlja osetljivih društvenih grupa sprovođenjem dodatnih mera usmerenih na smanjenje nejednakosti u zdravlju omogućiće da 70% jedinica lokalne samouprave opredeli sredstva za unapređenje pristupačnosti zdravstvenih ustanova osetljivim društvenim grupama.

COR 4: KVALITETNO OBRAZOVANJE

Obezbediti inkluzivno i pravedno kvalitetno obrazovanje i promovisati mogućnost celoživotnog učenja za sve

Obrazovanje je pokretač održivog razvoja i ekonomskog rasta. Omogućava ljudima lakše zaposlenje, veću produktivnost, inovativost i konkurentnost na tržištu rada. Rano uključivanje u sistem obrazovanja i pristup obrazovanju, omogućava sticanje neophodnih kvalifikacija i time doprinosi povećanju

⁴⁷ Od 2015. godine Republika Srbija beleži udaljevanje od cilja u oblasti učešća izdataka za socijalnu zaštitu u ukupnim rashodima države (36,5% u 2015. godini na 27,2% u 2022. godini) i napredak u oblasti izdvajanja za zdravstvo (12,1% u 2015. godini na 14,1% u 2022. godini) i obrazovanje (7,4% u 2015. godini na 7,8 u 2022. godini); Izvor: Ministarstvo finansija; Republički Zavod za statistiku - <https://sdg.indikator.rs/area/no-poverty/?subarea=SDGUN010602&indicator=010602IND01>

mogućnosti za izlazak iz siromaštva. Obrazovanje je i ključ koji doprinosi drugim ciljevima održivog razvoja; doprinosi smanjenju nejednakosti i postizanju rodne ravnopravnosti, osnažuje ljude da žive zdravije i održivije i ključno je za negovanje tolerancije i mira. Pandemija Kovid-19 je dodatno usporila napredak ka kvalitetnom i dostupnom obrazovanju, uzrokovala je gubitke u učenju, i procenjuje se da će oko 84 miliona dece i mladih ostati van škole do 2030. godine, a da oko 300 miliona učenika neće imati osnovne veštine jezičke/čitalačke i numeričke pismenosti.

Shodno tome COR 4 zalaže se za **unapređenje kvaliteta obrazovanja stanovništva**, besplatno predškolsko, osnovno i srednje i pristupačnije univerzitetsko obrazovanje. COR 4 omogućuje podizanje nivoa uključenosti, a posebno najosetljivijih grupa, u obrazovni sistem i dostupnost celoživotnog učenja.

U pogledu globalnih UN pokazatelja na osnovu kojih se može pratiti napredak u oblasti obrazovanja može se zaključiti da Srbija umereno napreduje. **Stopa upisa i završavanja škole u osnovnom i srednjem obrazovanju** je i dalje visoka, pri čemu stopa upisa u srednjoškolskom obrazovanju zaostaje za stopom upisa u osnovnom obrazovanju. **Obuhvat dece u predškolskom obrazovanju** se neznatno povećao u 2021. godini na 65,5%. **Stopa upisa u obavezno predškolsko obrazovanje** je ostala stabilna – 97,3% u 2022. godini. Potrebno je uložiti dodatne napore da se postigne pravično predškolsko obrazovanje za decu u najnepovoljnijem položaju, kroz jačanje uprave i proširenje obima i kvaliteta infrastrukture i usluga. U 2022. godini, **procenat učenika koji prevremeno napuštaju školovanje** se smanjio na 5%, dok je učešće u programima celoživotnog učenja u 2022. godini dodatno opalo na 3%. Ostvaren je napredak u **povećanju učešća učenika u nepovoljnom položaju na svim nivoima obrazovanja**. **Budžetski rashodi za obrazovanje** iznosili su 3,3% BDP u 2021. godini, što je ispod proseka EU od 5%. **Digitalna transformacija obrazovnog sistema** se nastavila, uključujući i razvoj infrastrukture i digitalnih kompetencija nastavnika. Srbija još uvek **nije ugradila „zelene” i ekološke teme u svoje nastavne planove i programe** i potrebno je **ojačati napore na razvijanju nastavnih materijala i osnaživanju nastavnika** kako bi se ojačale kompetencije učenika u pogledu rodne ravnopravnosti, zdravlja, reproduktivnog zdravlja, mentalnog zdravlja, seksualnog obrazovanja i prevencije i odgovora na sve oblike rodno zasnovanog nasilja, uključujući i seksualno zlostavljanje. **Procenat učenika koji su nedavno završili stručno obrazovanje i obuke (SOO)** koji su tokom svog SOO imali priliku za učenje zasnovano na radu je u 2022. godini bio 17,1%. **Nedostatak prilika za prekvalifikaciju i usavršavanje** u Srbiji predstavlja ključnu prepreku u postizanju veće stope zapošljavanja i stope aktivnosti kod mladih i odraslih osoba.

Pravni i okvir politika koji pružaju smernice za kreiranje društva znanja u EU, manifestuju se kroz veliki broj dokumenata EU (Bolonska deklaracija, Lisabonska strategija, Kopenhaška deklaracija, itd.). Za vrednovanje obrazovanja i stečenih veština, uspostavljen je **Evropski kvalifikacioni okvir** kao alat prevođenja i međunarodnog poređenja kvalifikacija pojedinaca, radi njihove procene na tržištu rada. U oblasti obrazovanja, obuke i mladih, države članice treba da imaju zakonodavni, administrativni i finansijski okvir, kao i neophodan kapacitet, kako bi se obezbedilo dobro upravljanje, uključujući finansijsko upravljanje decentralizovanim programima EU. Pravne tekovine u oblasti **pregovaračkog poglavlja 26** uglavnom se sastoje od okvira saradnje koga čine programi (Erasmus+, Kreativna Evropa i Program celoživotnog učenja) i otvoreni metod koordinacije u pravcu približavanja nacionalnih politika i ostvarivanja zajedničkih ciljeva. Srbija učestvuje u **programu Erasmus+**, a od januara 2019. godine ima status programske zemlje i učestvuje u programu Erasmus+ pod istim uslovima i mogućnostima kao i države članice EU. Pored toga, Srbija je učestvovala u raznim inicijativama kao što su Erasmus dani i Evropska nedelja mladih. Srbija učestvuje u radnim grupama Evropskog obrazovnog prostora za period od 2021–2025. godine. U aprilu mesecu 2014. godine, Republika Srbija je prihvatila poziv Evropske komisije za učešće u **Otvorenom metodu koordinacije (OMK)** u oblasti obrazovanja i obuka i time prihvatila prava i obaveze u ovoj oblasti do punopravnog pristupanja Republike Srbije Evropskoj uniji.

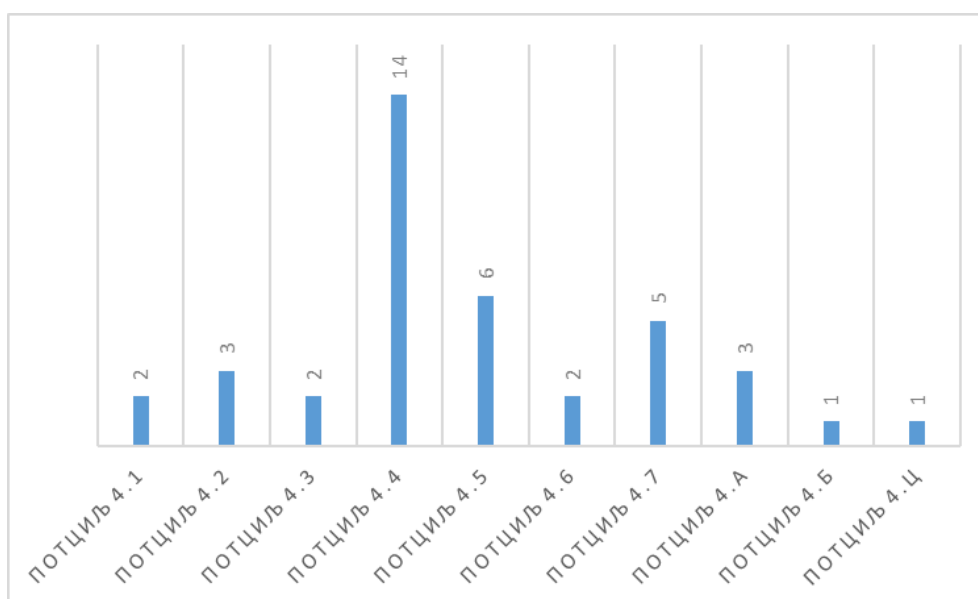
Pregled doprinosa nacionalnog planskog okvira Republike Srbije dostizanju COR 4

Prioriteti i ciljevi javnih politika čije će sprovođenje doprineti dostizanju kvalitetnog obrazovanja za sve do 2030. godine, sadržani su u **sedamnaest planskih dokumenata** u oblasti obrazovanja, zaposlenosti, ljudskih prava, ekonomskog razvoja. Planska dokumenta su relevantna za dostizanje COR 4 i doprinose svim potciljevima utvrđenim u okviru ovog cilja održivog razvoja.

Napredak i trendove u dostizanju ciljeva Agende 2030 u oblasti obrazovanja Republički zavod za statistiku trenutno prati za šest potciljeva na osnovu osam pokazatelja, dok zvanične podatke prikazuje na COR portalu⁴⁸.

Realizacija planskih dokumenata najviše će doprineti povećanju broja mladih i odraslih sa relevantnim veštinama koje će im omogućiti dostojne poslove (*Potcilj 4.4 - Do 2030. značajno povećati broj mladih i odraslih koji imaju relevantne veštine, uključujući tehničke i stručne, za zapošljavanje, dostojne poslove i preduzetništvo*)

Slika 5: Broj dokumenata javnih politika koji doprinose potciljevima održivog razvoja u okviru COR 4: Kvalitetno obrazovanje

Ključni planski dokument Republike Srbije za ostvarenje COR 4 je **Strategija razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine sa Akcionim planom za period od 2023. do 2026. godine**. Strategija predstavlja krovni planski dokument i okvir za sprovođenje politike obrazovanja za sve nivoe obrazovanja u Republici Srbiji, kao i sve aspekte obrazovnog sistema, uključujući inkluzivnost obrazovanja, usklađivanje sa potrebama privrede, unapređenje kvaliteta i obuhvata obrazovanja. Strategija se može povezati sa svim potciljevima u okviru COR 4 odnosno realizacija mera i aktivnosti utvrđenih Strategijom i Akcionim planom doprineće svim potciljevima održivog razvoja u oblasti obezbeđenja kvalitetnog obrazovanja za sve.

U pogledu **potcilja 4.1. Besplatno, jednako i kvalitetno osnovno i srednje obrazovanje za sve**, važan doprinos ostvaruje **Strategija razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine sa pratećim Akcionim planom**. Realizacija Strategije će doprineti unapređenju kvaliteta, pravednost i dostupnost douniverzitetskog obrazovanja i vaspitanja i jačanju vaspitne funkcija obrazovno-vaspitnih ustanova. Istovremeno Strategija će omogućiti i unapređenje dostupnosti, kvaliteta, relevantnosti i pravednosti visokog obrazovanja. Realizacija Strategije omogućiće povećanje obuhvata osnovnim i srednjim vaspitanjem na 99% odnosno 91% do 2026. godine. Sa druge strane Strategija će omogućiti i povećanje stope završavanja osnovne i srednje škole od 98% odnosno 93% do 2030. godine. Unapređenje dostupnosti osnovnog i srednjeg obrazovanja prepoznato je kao prioritet i u **Strategiji za**

⁴⁸ <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/>

socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine čijom realizacijom će se omogućiti povećanje stope obuhvata Roma i Romkinja osnovnim i srednjim obrazovanjem od 100% odnosno 80% do 2030. godine, kao i povećanju stope završavanja osnovne i srednje škole od 100% odnosno 98% do 2030. godine.

Strategija razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine sa Akcionim planom doprineće i povećanju obuhvata dece predškolskim obrazovanjem i vaspitanjem od 60,2% do 2030. godine i time omogućiti dostizanje **potcilja 4.2. Pristup kvalitetnom razvoju u ranom detinjstvu, brizi i predškolskom obrazovanju**. Realizacija Strategije će omogućiti unapređenje edukacije nastavnog osoblja, razvijanje i jačanje mreže pedagoških asistenata u predškolskim ustanovama, povećanje broja predškolskih ustanova i njihovog obuhvata, kao i dostupnosti materijala za praksu u predškolskim ustanovama. **Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine** doprineće obuhvatu dece romske nacionalnosti koji pohađaju pripremni predškolski program od 100% do 2030. godine.

Razvijanje mreže ustanova za predškolsko vaspitanje, otvaranje predškolskih ustanova u novim naseljima, pri privrednim subjektima i obezbeđivanje kapaciteta i dostupnosti usluga u skladu sa lokalnim potrebama, prepoznato je kao prioritet u okviru **Strategije podsticanja rađanja**, čijom realizacijom se može odgovoriti na probleme mladih roditelja u pogledu nedaekvatno razvijenog sistema zbrinjavanja dece i doprineti povećanju obuhvata dece predškolskim obrazovanjem.

Fokus **potcilja 4.3. Jednaka dostupnost jeftinog i kvalitetnog tehničkog, stručnog i tercijarnog obrazovanja** je na obezbeđivanju dostupnosti stručnog i univerzitetskog obrazovanja za sve. **Strategija razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine sa Akcionim planom** omogućiće dostizanje ovog cilja između ostalog i povećanjem procenta generacije od 19-30 godina obuhvaćenih visokim obrazovanjem od 30% do 2026. godine. Od značaja za ostvarivanje ovog potcilja je i razvoj okvira za praćenje i vrednovanje kvaliteta visokog obrazovanja i primena dobijenih rezultata u formulaciji politike visokog obrazovanja, ali i drugih mera predviđenih Strategijom. Podrška razvoju dualnog obrazovanja kako bi se omogućio efikasniji odgovor sistema na potrebe privrede i tržišta rada, tehnološke promene i potrebe za novim kompetencijama biće ostvarena sprovođenjem **Programa ekonomskih reformi za period od 2023. do 2025. godine** i u okviru njega utvrđenom Strukturnom reformom 3 - *Kvalifikacije orijentisane prema potrebama tržišta rada*. Sprovođenje ove strukturne reforme doprineće razvoju 12 regionalnih trening centara do 2026. godine kao i vidljivosti 120 kvalifikacija na Evropskom portalu kvalifikacija što će omogućiti i dostizanja potcilja 4.3. kao i **potcilja 4.4. Povećati broj mladih i odraslih sa relevantnim veštinama**

Potcilj 4.4. Povećati broj mladih i odraslih sa relevantnim veštinama usmeren je na osposobljavanje mladih potrebnim veštinama kako bi mogli da obavljaju dostojne poslove i/ili da se bave preduzetništvom. Koncept dualnog i preduzetničkog obrazovanja uveden je zbog neusklađenosti kvalifikacija radne snage sa potrebama tržišta rada, i u skladu sa kojim učenici srednjih škola i studenti imaju intenzivnu praktičnu pripremu u preduzećima u kojima bi se kasnije i zaposlili. **Strategije razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine sa Akcionim planom** će omogućiti povećanje stope učešća odraslih u obrazovanju i obukama (25–64 godine) sa 3,7% na 6% do 2030. godine kao i smanjenje stope onih koji nisu u procesu obrazovanja ili obuke, a koji nisu zaposleni (15–24 godine) sa 16,4% na 12% do 2030. godine. Istovremeno Strategija će omogućiti razvoj digitalnog obrazovanja na douniverzitetskom nivou i unaprediti relevantnost visokog obrazovanja na nacionalnom i međunarodnom nivou, podsticanjem saradnje visokoškolskih ustanova sa poslodavcima, privrednim i javnim sektorom i jačanje preduzetničke komponente visokog obrazovanja. Unapređenje veština i kompetencija učenika i odraslih Roma i Romkinja kako bi se povećala njihova prohodnost kroz obrazovni sistem sve do visokog obrazovanja i time povećala njihova konkurentnost na tržištu rada biće realizovano **Strategijom za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine**. Realizacija Strategije će doprineti da se procenat Roma i Romkinja koji nisu u sistemu obrazovanja, obuke ili zapošljavanja smanji na 10% do 2030. godine. Afirmativne mere za upis na fakultete i dalje postoje u formi normi mesta koja se čuvaju za određene

grupe studenata na svakom programu. Povećanje učešća starijih od 65 godina u edukaciji za 20% do 2030. godine u odnosu na 2023. godinu biće ostvareno realizacijom **Strategije aktivnog i zdravog starenja u Republici Srbiji za period od 2024. do 2030. godine.**

Unapređenje kompetencija mladih i odraslih, posebno u oblasti digitalnih veština, kako bi se povećale njihove šanse na tržištu rada i mogućnosti za njihovo zapošljavanje, predstavlja prioritet utvrđen kroz nekoliko planskih dokumenata. Unapređenja digitalnih kompetencija u obrazovanju kao odgovor na tehnološke izazove i potrebu razvijanja kompetencija pojedinaca i društva u skladu sa rastućim potrebama tržišta rada, biće omogućeno realizacijom **Strategije razvoja digitalnih veština u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine.** Strategija će doprineti rastu učešća korisnika računara starosne dobi 16-64 na 77% do 2024. godine kao i osposobljavanju mladih u oblasti tehničkih veština za preduzetništvo.

Podsticanjem dijaloga između privatnog sektora i obrazovanja **Strategija industrijske politike Republike Srbije za period od 2021. godine do 2030. godine, sa Akcionim planom za period 2021–2023. godine,** doprineće kreiranju nastavnih planova i programa koji će efikasnije odgovoriti na potrebe tržišta rada, posebno u pogledu sticanja digitalnih veština mladih koji izlaze na tržište rada, a kako bi se bolje odgovorilo na potrebe privatnog sektora u ovoj oblasti. Obrazovanje orijentisano ka inovativnosti i preduzetništvu, putem uvođenja preduzetničkih veština u programe na fakultetima i akademijama u oblastima 4S, jedan je od prioriteta **Strategije pametne specijalizacije u Republici Srbiji za period od 2020. do 2027. godine (4S),** koja će doprineti unapređenju kompetencija istraživača i efikasnijoj saradnji sa privredom. **Strategija razvoja veštačke inteligencije u Republici Srbiji za period od 2020. do 2025. godine** će doprineti unapređenju nastavnih sadržaja u osnovnim i srednjim školama u skladu sa potrebama uslovljenim napretkom veštačke inteligencije, kao i povećanjem zastupljenosti veštačke inteligencije u programima u osnovnim studijima u oblastima računarskih nauka i računarskog inženjerstva.

Nezaposlenost mladih u Republici Srbiji prema podacima Evrostata za 2019. godinu koji su dati za 35 zemalja za mlade od 15 do 29 godina, iznosi 21,5%. Stvaranje uslova i ravnopravnih mogućnosti i podsticaja za mlade da razvijaju svoje potencijale i kompetencije, obuhvaćeni su **Strategijom za mlade u Republici Srbiji za period od 2023. do 2030. godine.** Strategija će podržati realizaciju programa Garancija za mlade i time doprineti smanjenju stope mladog stanovništva van radne snage na 41% i stope nezaposlenosti na 15% do 2030. godine. Takođe, 35% mladih će pohađati dodatne kurseve i obuke koji nisu sastavni deo školskih i studijskih programa, odnosno 50% mladih iz grupa koje su u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti će dobiti podršku za razvoj svojih potencijala i kompetencija do 2030. godine. Realizacija Strategije će omogućiti da 15.000 mladih pohađa radne prakse u skladu sa standardima kvaliteta kao i da se 6.000 mladih na godišnjem nivou budu uključeni u obuke iz oblasti digitalnih veština do 2030. godine. Realizacija Strategije će pored doprinosa potcijlu 4.3. doprineti i **potcijlu 4.5. Eliminirati rodnu nejednakost u obrazovanju i obezbediti jednak pristup za ranjive grupe, uključujući osobe sa invaliditetom i decu u ranjivim situacijama.**

Unapređenjem položaja nezaposlenih i lica čija znanja i veštine nisu dovoljno konkurentna na tržištu i njihovim intenzivnijim uključivanjem u mere aktivne politike zapošljavanja **Strategija zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine** će doprineti da se stopa onih koji nisu u procesu obrazovanja ili obuke, a koji nisu zaposleni (15-29) smanji na 12,8% do 2026. godine.

Oblast obrazovnih politika sa fokusom na programe koji se razvijaju za srednje i visoko obrazovanje i usmerenih na unapređenje tehničkih veština i kompetencija mladih i odraslih potrebnih na tržištu rada, obuhvaćena je **Strategijom razvoja startup ekosistema Republike Srbije za period od 2021. do 2025. godine.** Njenom realizacijom kreiraće se veštine neophodne za razvoj i uspeh startapa i preduzetništva.

Jedan od ciljeva **Strategije razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine sa Akcionim planom,** predstavlja i podrška obrazovno-vaspitnim ustanovama u ostvarivanju otvorenosti, pravednosti i dostupnosti obrazovanja, što je u skladu sa potcijljem **4.5. Eliminirati rodnu nejednakost u obrazovanju i obezbediti jednak pristup za ranjive grupe, uključujući osobe sa invaliditetom i decu**

u ranjivim situacijama. Akcionim planom su obuhvaćene oblasti koje će omogućiti unapređenje inkluzivnog obrazovanja kako bi se povećao procenat učenika sa smetnjama u razvoju i invaliditetom za po 3% do 2030. godine u douniverzitetskom obrazovanju i vaspitanju. Realizacija Strategije i Akcionog plana će omogućiti i jačanje kapaciteta obrazovno-vaspitnih ustanova i nastavnog osoblja kao i razvojem posebnih programa nastave u oblasti zaštite od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja, diskriminacije, unapređivanja rodne ravnopravnosti, očuvanja mentalnog zdravlja, unapređenja reproduktivnog zdravlja i prevencije rizičnih oblika ponašanja dece i mladih.

Pitanje rodne ravnopravnosti u obrazovanju kroz urodnjavanje obrazovnih programa i nastavnih sadržaja za predškolsko, osnovno i srednje školsko obrazovanje, jačanje kapaciteta svih relevantnih aktera i institucija i podizanja nivoa svesti o značaju ostvarivanja rodne ravnopravnosti i promocija inkluzivnog, rodno senzitivnog i doživotnog učenja, obuhvaćeno je **Strategijom za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine sa pratećim Akcionim planom.** Obezbeđivanje jednakog pristupa svim nivoima obrazovanja i stručnog osposobljavanja u cilju pružanja podrške funkcionalnom obrazovanju odraslih Roma i Romkinja, uz povećanje delotvornosti i efikasnosti mehanizama za borbu protiv diskriminacije i ciganizma kao oblika rasizma u obrazovanju, obuhvaćeno je **Strategijom za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine.** Istovremeno Strategija će omogućiti da se poveća procenat devojčica i dečaka romske nacionalnosti koji pohađaju srednje obrazovanje sa 27% (devojčice) i 30% (dečaci), na 50% (devojčice) i 60% (dečaci) do 2030. godine. Realizacija **Strategije unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine** uticaće na unapređenja pristupačnosti objekata i razvijanja programa, planova i projekata sa ugrađenom komponentom pristupačnosti, u skladu sa principom „Univerzalni dizajn” i većim korišćenjem asistivnih tehnologija.

U pogledu **potcilja 4.6. Obezbediti jezičku i numeričku pismenost za sve mlade i znatan broj odraslih** značajan doprinos biće ostvaren realizacijom **Strategije razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine sa Akcionim planom** koja će omogućiti razvijanje novih i unapređenje postojećih standarda kvalifikacija i standarda postignuća, unapređenje programa nastave i učenja, kao i razvoj uslova i podršku obrazovno-vaspitnim ustanovama u douniverzitetskom obrazovanju i vaspitanju. Realizacijom Strategije biće uspostavljene osnove za novi sistem nacionalnih testiranja i unapređen okvir za osiguranje kvaliteta u neformalnom obrazovanju.

Dostizanje **potcilja 4.7. Unaprediti znanja i veštine za održivi razvoj** biće omogućeno realizacijom **Strategije razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine sa Akcionim planom** koja će stvoriti uslove za unapređenje znanja i veština nastavnika i učenika u oblasti održivog razvoja, kolektivne dobrobiti i demokratske kulture, dok će **Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine** doprineti urodnjavanju javnih politika i zakonodavstva na svim nivoima obrazovanja, smanjenju rodnog jaza u obrazovanju i podizanja svesti o značaju rodne ravnopravnosti. **Strategije javnog zdravlja u Republici Srbiji 2018–2026. godine** doprineće sprovođenju edukativnih programa usmerenih na značaj očuvanja i unapređenja stanja životne sredine i zdravlja ljudi. **Strategija za mlade u Republici Srbiji za period od 2023. do 2030. godine** će omogućiti razvoj i primenu programa mladih i za mlade koji su usmereni ka povećanju nivoa ekološke svesti, shvatanju značaja smanjenja zagađenja vazduha, zemljišta i vode, primeni zelene ekonomije, borbi protiv negativnih efekata klimatskih promena. Na ovaj način unaprediće se kompetencije mladih za aktivno i smisleno učešće u razvoju i sprovođenje javnih politika na planu zaštite životne sredine i održivog razvoja na svim nivoima i time doprineti ovom potcilju.

Pristupačnost, dostupnost, pravednost i inkluzivnost obrazovnih ustanova biće unapređena realizacijom **Strategije razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine** sa Akcionim planom. Strategijom je planirano da 6.200 predstavnika obrazovno vaspitnih institucija bude obučeno u oblasti zaštite od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja, diskriminacije, unapređivanja rodne ravnopravnosti, očuvanja mentalnog zdravlja, trgovine ljudima, unapređenja reproduktivnog zdravlja i prevencije drugih rizičnih oblika ponašanja dece i mladih. Realizacija Strategije omogućiće i značajna investiciona ulaganja usmerena na unapređenje kvaliteta obrazovne infrastrukture kao neophodnog

preduslova za unapređenje pristupačnosti obrazovanja i fizičke dostupnosti prostora u kojem se odvija vaspitno-obrazovni proces. **Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine**, će doprineti unapređenju inkluzivnog vaspitanje i obrazovanje tako da devojčice romske nacionalnosti i devojčice sa invaliditetom imaju jednake šanse u obrazovanju. **Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine** doprineće unapređenju pristupačnosti objekata, javnih površina, informacija, usluga i proizvoda osobama sa invaliditetom, kako bi se celokupno okruženje učinilo jednako dostupnim osobama sa invaliditetom. Realizacijom ovih plankih dokumenata ojačaću se postojeći mehanizmi podrške u ostvarivanju otvorenosti, pravednosti i dostupnosti obrazovanja i tako doprineti dostizanju **potcilja 4.a Izgraditi i poboljšati obrazovne ustanove koje su prilagođene deci, osobama sa invaliditetom i pripadnicima različitog pola, i obezbediti bezbedno, nenasilno, inkluzivno i delotvorno okruženje za učenje za sve.**

Strategija razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine sa Akcionim planom će u narednom periodu omogućiti internacionalizaciju visokog obrazovanja, obezbeđivanjem podsticaja (stipendije, smeštaj) za odlazne i dolazne mobilnosti nastavnika, gostujućih profesora, studenata i istraživača u oblasti nauke i umetnosti, čime će doprineti **potcilju 4.b. Povećati broj stipendija koje su dostupne zemljama u razvoju.** Kvalifikacije i kompetencije nastavnika biće unapređene kroz studijske programe za inicijalno obrazovanje nastavnika i vaspitača, uključujući i mere podrške usmerene na unapređenje koncepcije pripravnštva, kao i unapređenjem sistema stalnog stručnog usavršavanja nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika čime će biti omogućen napredak u odnosu na **potcilj 4.c. Povećati broj kvalifikovanih učitelja.**

COR 5: RODNA RAVNOPRAVNOST

Postići rodnu ravnopravnost o osnažiti sve žene i devojčice

Kratak pregled ostvarenog napretka, glavni trendovi i procesi koji doprinose COR 5

Polovinu svetske populacije čine žene i devojčice, a time i polovinu njenog razvojnog potencijala. I pored značajnih napora koji se ulažu u postizanje rodne ravnopravnosti i eliminacije svih oblika diskriminacije žena i devojčica, rodna nejednakost je i dalje prisutna i utiče na globalnu stagnaciju društvenog napretka. Osnaživanje žena i devojčica i promovisanje rodne ravnopravnosti je od suštinskog značaja za brže postizanje održivog razvoja. Kao politika jedankih mogućnosti rodna ravnopravnost je ključna za sve oblasti razvoja propertitetnog društva, od smanjenja siromaštva do promovisanja zdravlja, obrazovanja, zaštite i blagostanja stanovništva, muškaraca i žena, dečaka i devojčica.

Puna rodna ravnopravnost znači da svaka žena i devojčica živi u svetu u kome su uklonjene sve pravne, društvene i ekonomske prepreke za njihov razvoj, međutim i dalje nije u potpunosti ostvarena. Upravo se iz ovih razloga poseban cilj održivog razvoja zalaže za okončanje nasilja, obezbeđivanje univerzalne zaštite seksualnog i reproduktivnog zdravlja, istih prava na ekonomske resurse, kao i jednake naknade za isti rad i vrednovanje neplaćenog rada i brige u domaćinstvu. Pravo na odluke koje se tiču sopstvenog tela i ostvarivanje prava žena da jednako učestvuju u rukovođenju i donošenju odluka u javnom životu se takođe promoviše u okviru ovog cilja održivog razvoja.

Svrha COR 5 je **unapređenje rodne ravnopravnosti i osnaživanje žena i devojčica** i u tom kontekstu možemo zaključiti da pravni okvir Republike Srbije omogućava jednaka prava ženama i muškarcima. Međutim, u pogledu postizanja pune rodne ravnopravnosti potrebno je uložiti dodatne napore kako bi Srbija ispunila sve ciljeve postavljene Agendom 2030 u ovoj oblasti.

Zakon o rodnoj ravnopravnosti usvojen je 2021. godine i usklađen je sa pravnim tekovinama EU. Zakon naglašava potrebu utvrđivanja mera za ostvarivanje i unapređivanje rodne ravnopravnosti odnosno stvaranje jednakih mogućnosti za učešće i ravnopravan tretman žena i muškaraca u oblasti rada, zapošljavanja i samozapošljavanja, socijalne i zdravstvene zaštite, obrazovanja, vaspitanja, nauke i tehnološkog razvoja, informaciono-komunikacionih tehnologija i informacionog društva, odbrane i bezbednosti, saobraćaja, energetike, zaštite životne sredine, kulture, javnog informisanja, sporta, u

organima upravljanja i nadzora i njihovim telima, političkog delovanja i javnih poslova, seksualnog i reproduktivnog zdravlja i prava, pristupa robi i uslugama. **Indeks rodne ravnopravnosti**⁴⁹ u Srbiji iznosi 58, i mada je zabeležen napredak u odnosu na 2014. godinu, zaostaje za prosekom EU (70,2) kao i u svim domenima rodne ravnopravnosti (osim domena moći), sa ozbiljnim jazom u domenima rada i novca. Podaci na osnovu Evrostatovog istraživanja o bezbednosti i kvalitetu života žena iz 2021. godine, ukazuju da se **žene suočavaju sa različitim oblicima partnerskog i nepartnerskog nasilja**. Štetne prakse kao što su **dečiji, rani i prisilni brakovi i dalje su prisutne više u romskim naseljima nego u gradskim**⁵⁰. Žene u svim starosnim kategorijama provode **mnogo više vremena obavljajući neplaćene poslove u domaćinstvu ili u brizi o drugima**⁵¹. U pogledu **participacije u odlučivanju** napredak je vidljiv kako u pogledu većeg učešća žena u odlučivanju na nacionalnom i lokalnom nivou, tako i u pogledu većeg učešća žena na rukovodećim položajima. U pogledu ostvarenosti prava samostalnog odlučivanja i donošenja **odluka o seksualnom i reproduktivnom zdravlju** još uvek jedan broj žena nije u mogućnosti da samostalno donosi odluke o seksualnim odnosima, upotrebi kontracepcije i brizi za reproduktivno zdravlje⁵². U Srbiji, prepoznato je unapređenje pravnog okvira koji **omogućava ženama jednaka prava na ekonomske resurse**, kao i pristup vlasništvu i kontroli nad zemljištem i ostalim oblicima svojine, finansijskim uslugama, nasledstvu i prirodnim resursima. **Platni jaz između žena i muškaraca** za 2018. godinu iznosio je 8,8%, što znači da su žene bile manje plaćene od muškaraca za 8,8%. Izmenama Zakona o budžetskom sistemu Republika Srbija od 2015. godine **primenjuje rodno odgovorno budžetiranje svojih javnih politika**.

Pitanja rodne ravnopravnosti su u procesu evropskih integracija deo klastera Osnove i **pregovaračkog poglavlja 23** – Pravosuđe i osnovna prava. Pravne tekovine EU u segmentu osnovnih prava sadrže garancije za osiguranje jednakosti i obezbeđivanje zabrane diskriminacije na raznim osnovama. Evropska unija je pitanje integracije rodne ravnopravnosti u javne politike i propise prihvatila kao vodeću strategiju za ostvarivanje rodne ravnopravnosti.

Ispunjavanjem međunarodnih obaveza utvrđenih brojnim protokolima, konvencijama i deklaracijama, čiji je Srbija potpisnik, doprinosi se dostizanju ciljeva Agende 2030 u oblasti rodne ravnopravnosti. **Pekinška deklaracija i Platforma za akciju** predstavlja međunarodno dogovorenu strategiju za unapređenje rodne ravnopravnosti. Deklaracija obavezuje sve zainteresovane strane, vlade zemalja potpisnica i Ujedinjene nacije, na primenu međunarodnih normi i standarda jednakosti između žena i muškaraca, na unapređenje integracije rodne ravnopravnosti u svoje javne politike i zakone, kao i obezbeđivanje „ravnopravnog pristupa i punog učešća žena u strukturama vlasti i odlučivanja“.

Konvencija o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW konvencija) je međunarodnopravni instrument čijom se ratifikacijom države članice obavezuju da će preduzimanjem odgovarajućih mera sprečiti svaki vid neposredne i posredne diskriminacije žena, obezbediti potpuni razvoj i napredak i na taj način garantovati ženama da ravnopravno sa muškarcima ostvaruju i uživaju ljudska prava i osnovne slobode. Prihvatanjem ove konvencije ona je postala deo pravnog poretka Republike Srbije i njene odredbe se neposredno primenjuju. U pravnom sistemu Republike Srbije CEDAW konvencija, kao potvrđeni međunarodni ugovor, ima viši status u odnosu na nacionalnu legislativu, koja mora biti u skladu sa potvrđenim međunarodnim ugovorima.

Među međunarodnim dokumentima i mehanizmima kojima se regulišu prava i obaveze u oblasti rodne ravnopravnosti nalaze se i sledeća: Konvencija Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad

⁴⁹ Publikovan 2021. godine

⁵⁰ 15,9% žena iz romskih naselja starosti 20 do 24 godine koje su prvi put stupile u brak ili vanbračnu zajednicu pre 15. godine u odnosu na ukupan broj anketiranih žena starosti 20 do 24 godine, dok je u gradskim taj procenat 0,1% u 2019. godini; Izvor: Republički zavod za statistiku - <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/gender-equality/?subarea=SDGUN050301&indicator=05030101IND01>

⁵¹ Izvor: Republički zavod za statistiku - <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/gender-equality/?subarea=SDGUN050401&indicator=05040101IND01>

⁵² Izvor: Republički zavod za statistiku - <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/gender-equality/?subarea=SDGUN050601&indicator=05060101IND01>

ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija) i mehanizma za praćenje primene Konvencije o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici – GREVIO mehanizam; Konvencija UN o političkim pravima žena (1953); Međunarodni pakt i građanskim i političkim pravima (1966); Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (1966); Rezolucija 1325 UN „Žene, mir i bezbednost“ (2000); Evropska povelja o socijalnim pravima (1961. godine). U UN, integracija rodne ravnopravnosti je definisana i od strane Ekonomskog i socijalnog saveta (1997. godine), kao i u okviru Konvencije UN o političkim pravima žena.

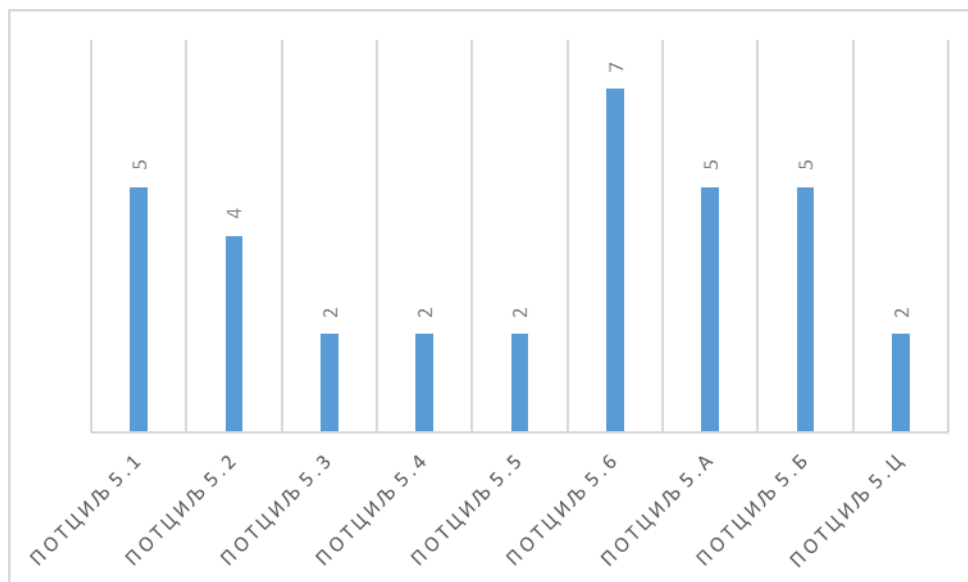
Pregled doprinosa nacionalnog planskog okvira Republike Srbije dostizanju COR 5

Planski okvir kojim se utvrđuju ciljevi i prioritete iz segmenta rodne ravnopravnosti i eliminacije svih oblika diskriminacije žena i devojčica veoma je širok i obuhvata veliki broj dokumenata iz oblasti ljudskih prava, zaposlenosti i socijalne zaštite, javnog zdravlja, komunikacija.

Napredak i trendove u dostizanju ciljeva Agende 2030 u oblasti rodne ravnopravnosti Republički zavod za statistiku prati za svih devet potciljeva i to na osnovu dvanaest pokazatelja dok zvanične podatke prikazuje na COR portalu⁵³.

Sagledavnjem doprinosa planskih dokumenata dostizanju opšteg cilja COR 5, **mapirano je šesnaest planskih dokumenata** koji su relevantni za dostizanje COR 5⁵⁴ i doprinose svim potciljevima utvrđenim u okviru ovog cilja održivog razvoja. Najveći doprinos ostvaruje se u oblasti obezbeđivanja univerzalnog pristupa uslugama seksualnog i reproduktivnog zdravlja i reproduktivnih prava (*Potcilj 5.6 - Obezbediti univerzalan pristup uslugama seksualnog i reproduktivnog zdravlja i reproduktivnih prava, kako je dogovoreno u skladu sa „Programom akcije Međunarodne konferencije o stanovništvu i razvoju“ i „Pekinškom platformom za akciju“, odnosno sa dokumentima koji su nastali kao rezultat njihovih analitičkih konferencija*).

Slika 6: Broj dokumenata javnih politika koji doprinose potciljevima održivog razvoja u okviru COR 5: Rodna ravnopravnost

U kontekstu dostizanja opšteg cilja COR 5 **Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine** predstavlja najvažniji dokument javne politike, s obzirom da se direktno može povezati sa svim potciljevima. Važnost strategije za COR 5 ogleda se i u tome što u skladu sa **potciljem 5.c - Usvojiti i osnažiti dobru politiku i izvršno zakonodavstvo za promovisanje rodne ravnopravnosti i osnaživanje svih žena i devojčica na svim nivoima** Strategija stvara okvir i osnovu za integraciju politika

⁵³ <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/>

⁵⁴ Planska dokumenta doprinose sledećim potciljevima: 5.1, 5.2, 5.3, 5.4, 5.5, 5.6, 5.a, 5.b i 5.c

jednakih mogućnosti u sve propise i javne politike čiji su predlagači organi državne uprave. Strategija će holističkim i međusektorskim pristupom mobilisati resurse radi ostvarivanja ciljeva održivog razvoja u oblasti rodne ravnopravnosti do 2030. godine, doprineti jačanju kapaciteta institucija i organizacija na svim nivoima vlasti i u svim sektorima, poboljšati koordinaciju ključnih aktera i podići nivo svesti građana o rodnoj ravnopravnosti. Obaveza rodno odgovornog budžetiranja (ROB) u Republici Srbiji uvedena je u decembru 2015. godine izmenama i dopunama Zakona o budžetskom sistemu i primenjuje se postupno od budžeta za 2016. godinu, a do 2024. godine bi trebalo da se u potpunosti primeni u celokupnom budžetu na nivou Republike, autonomne pokrajine i JLS. ROB je propisan i Zakonom o rodnoj ravnopravnosti. Realizacija Strategije podržava sprovođenje Zakona o rodnoj ravnopravnosti kao i Zakona o budžetskom sistemu u kontekstu uvođenja i jačanja mehanizama za rodno odgovorno budžetiranje i omogućiće da do 2023. godine 70% rodno odgovornih budžetskih ciljeva i pokazatelja bude rodno transformativno.

Stvaranje sistemskih okvira za kreiranje propisa i javnih politika koje doprinose unapređenju rodne ravnopravnosti na svim nivoima biće ostvareno i kroz **Program unapređenja upravljanja javnim politikama i regulatornom reformom za period 2021–2025. godine**. Kao planski dokument koji ima horizontalan efekat, Program doprinosi potcilju 5.c uvođenjem i primenom testa na rodnu ravnopravnost kao jednog od alata za analizu efekata propisa čime će se obezbediti da propisi koji se odnose u obzir uzmu i efekte na rodnu ravnopravnost.

Fokus **potcilja 5.1 Eliminisanje svih oblika diskriminacije prema ženama i devojčicama** je na jačanju sistema, mehanizama i kapaciteta za zaštitu od diskriminacije i osnaživanje pripadnika i pripadnica grupa koji su izloženi riziku od diskriminacije kako bi bili u poziciji da na jednak način uživaju ljudska prava i slobode, odnosno stvaranju uslova koji pored formalne obezbeđuju i suštinsku jednakost svima. Ključni dokument za ostvarivanje ovog potcilja je **Strategija prevencije i zaštite od diskriminacije za period od 2022. do 2030. godine**, koja direktno doprinosi stvaranju jednakih mogućnosti za pripadnike grupa koje su u riziku od diskriminacije, da na ravnopravnoj osnovi sa drugima uživaju sva ljudska prava i slobode. Strategija će omogućiti unapređenje pravnog okvira u skladu sa međunarodnim antidiskriminacionim standardima i praksom. Poseban akcenat Strategije biće na efikasnosti sistema prevencije i zaštite od diskriminacije u svim oblastima i na svim nivoima i sistemskom uvođenju antidiskriminacione perspektive u kreiranje, sprovođenje i praćenje javnih politika, čime će se doprineti prevenciji diskriminacije, kao i otklanjanju strukturalne diskriminacije kojoj su izloženi pripadnici pojedinih grupa (npr. žene, Romi i Romkinje, osobe sa invaliditetom, LGBT* populacija i druge grupe). Smanjenje nivoa diskriminacije i ciganizma kao oblika rasizma prema romskoj nacionalnoj manjini cilj je **Strategije za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period 2022–2030. godine** čijom realizacijom će se smanjiti procenat Roma i Romkinja koji kažu da se suočavaju sa diskriminacijom, govorom mržnje i pretnjama koje nisu istražene i sankcionisane sa 40% (2020) na 10% 2030. godine. Strategija će omogućiti i smanjenje procenta Roma i Romkinja koji smatraju da imaju lično iskustvo diskriminacije sa 26% (2020) na 13% 2030. godine, a doprineće i boljem razumevanju fenomena ciganizma i diskriminacije u odnosu na Rome i Romkinje, naročito u oblasti zapošljavanja. **Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine, sa Akcionim planom za period 2021. i 2022. godine**, ima za cilj da osigura eliminisanje svih oblika diskriminacije, nasilja i zlostavljanja osoba sa invaliditetom, unapređenje njihove društvene inkluzije, kao i obezbeđeno pravo na poslovnu sposobnost i porodični život na ravnopravnoj osnovi sa drugima. Strategija će omogućiti da se broj osoba kojima je vraćena poslovna sposobnost ili proširen obim poslovne sposobnosti uveća za 15% na godišnjem nivou. Podizanjem svesti javnosti o problemu diskriminacije osoba sa invaliditetom i unapređenjem uslova za ostvarivanje njihove delotvorne zaštite od svih oblika neposredne i posredne diskriminacije, Strategija će doprineti izgradnji pravednijeg, inkluzivnijeg društva, zasnovanog na principima jednakih mogućnosti. Unapređenje znanja zaposlenih u državnim organima i javnim službama kao i nosilaca pravosudnih funkcija o pravima osoba sa invaliditetom obezbediće uživanje svih građanskih, političkih, ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava, uz puno poštovanje njihovog dostojanstva i individualne autonomije, nezavisnosti, slobode izbora i pune i efektivne participacije u svim oblastima društvenog

života, uključujući i život u zajednici. Realizacija Strategije će doprineti podizanju stepena informisanosti javnosti o pravima osoba sa invaliditetom i barijerama sa kojima se suočavaju u ostvarivanju prava i unapređivanje pozitivne slike o osobama sa invaliditetom. Realizacija **Strategije za sprečavanje i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici za period od 2021. do 2025. godine** treba da obezbedi efikasnu prevenciju i zaštitu od svih oblika rodno zasnovanog nasilja i razvije rodno odgovoran sistem usluga podrške žrtvama nasilja bez diskriminacije. Cilj Strategije da do 2025. godine sve opšte kao i specijalizovane usluge podrške budu dostupne svim žrtvama nasilja na celoj teritoriji RS bez diskriminacije u skladu sa međunarodnim normama. Realizacija mera i aktivnosti utvrđenih **Strategijom za rodnu ravnopravnost za period od 2021–2030. godine** će omogućiti smanjenje procenta građana i građanki koji su bili diskriminirani zbog nekog ličnog svojstva sa 25% (2020) na 20% 2030. godine.

Ključni dokument javne politike za dostizanje **potcilja 5.2. Eliminirati sve oblike nasilja nad svim ženama i devojčicama, uključujući trgovinu ljudima, seksualne i druge oblike eksploatacije** je **Strategija za sprečavanje i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici za period od 2021. do 2025. godine** koja postavlja okvir za efikasnu prevenciju i zaštitu od svih oblika rodno zasnovanog nasilja prema ženama i devojčicama i nasilja u porodici i razvoj rodno odgovornog sistema usluga podrške žrtvama nasilja. Strategija će sistemski uticati na jačanje kapaciteta svih nadležnih aktera za delovanje na prevenciji rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici, uključujući i podizanje svesti društvene zajednice o uzrocima, rasprostranjenostima i štetnim posledicama rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici. Strategijom će se ojačati mehanizmi za obezbeđenje efikasne i delotvorne zaštite žrtava i biće uspostavljene dostupne i adekvatne opšte i specijalizovane usluge podrške žrtvama nasilja; takođe, biće obezbeđena osnova za izradu integrisanih javnih politika i uspostavljen celovit i funkcionalan sistem prikupljanja i analize podataka o rodno zasnovanom nasilju prema ženama i nasilju u porodici.

Sprovođenje **Strategije za rodnu ravnopravnost za period od 2021–2030. godine** će doprineti i unapređenju zakonodavnog, političkog i institucionalnog okvira za sprečavanje i suzbijanje svih oblika rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici i time omogućiti napredak Republike Srbije u dostizanju **potcilja 5.2 Eliminirati sve oblike nasilja nad svim ženama i devojčicama, uključujući trgovinu ljudima, seksualne i druge oblike eksploatacije**. Strategija će doprineti unapređenju bezbednosti žena i devojčica u javnoj i privatnoj sferi, smanjivanju i eliminaciji nasilja nad ženama i devojčicama, uključujući i seksualne i druge oblike eksploatacije, kao i trgovinu ljudima, posebno u vreme kriza i vanrednih situacija. **Strategija za prevenciju i zaštitu dece od nasilja za period od 2020. do 2023. godine** će doprineti obezbeđivanju sveobuhvatnog odgovora društva na nasilje prema deci, u skladu sa dinamikom izazova, rizika i pretnji, kroz unapređen sistem prevencije, zaštite i podrške, dok će **Strategija za mlade u Republici Srbiji za period od 2023. do 2030. godine** omogućiti realizaciju mera i aktivnosti koje će doprineti prevencije svih oblika nasilja, uključujući i rodno zasnovanog nasilja, uključujući psihičko, fizičko, seksualno nasilje i seksualno uznemiravanje, proganjanje, rane brakove i trgovinu ljudima. Strategija će omogućiti realizaciju 10 projekata prevencije nasilja nad devojčkama i ženama i podrške unapređenju bezbednosti do 2030. godine. Strategija će stvaranjem uslova za zdravo i bezbedno okruženje i socijalno blagostanje mladih omogućiti da se do 2030. godine poveća udeo mladih koji će prijaviti da su bili izloženi fizičkom, psihološkom i/ili seksualnom nasilju ili radikalizaciji u realnom ili virtuelnom prostoru, uključujući rodno zasnovano nasilje, sa 36% (2021) na 67% 2030. godine.

Potcilj 5.3. Eliminacija svih štetnih praksi kao što su dečji, rani i prisilni brakovi i sakaćenje ženskih genitalija direktno je obuhvaćen **Strategijom za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period 2022–2030. godine**, odnosno **Akcionim planom za sprovođenje Strategije za period 2022–2024. godine**. Strategijom su utvrđene aktivnosti čijom realizacijom će biti omogućeno uspostavljanje mehanizma za otkrivanje slučajeva dečjih i prisilnih brakova i sistema za praćenje svih slučajeva koji uključuju dečije brakove dece bez državljanstva, sa posebnim fokusom na Romkinje. Strategija će omogućiti i podsticanje programa za prevenciju dečjih i prisilnih brakova. Delimično

dostizanju ovog potcilja doprinosi **Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021–2030. godine** u kontekstu unapređenja bezbednosti žena i devojčica kao i **Strategija za sprečavanje i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici za period od 2021. do 2025. godine** organizovanjem i unapređenjem delovanja svih institucionalnih aktera na prevenciji rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici.

Najviše vremena u neplaćenim aktivnostima provode žene i muškarci u braku sa detetom do sedam godina (nešto manje od osam sati dnevno žene, i tri sata dnevno muškarci). Neplaćeni kućni rad, ekonomija nege i brige i način na koji žene i muškarci koriste svoje vreme, od velikog je značaja i za njihov ekonomski položaj i za smanjenje rodne nejednakosti u ekonomiji. Ove teme obuhvaćene su **Strategijom za rodnu ravnopravnost za period od 2021–2030. godine** čijom realizacijom će biti omogućeno smanjenje neplaćenog kućnog rada i povećanje raspoloživog vremena za plaćeni rad, lični razvoj i slobodno vreme žena i muškaraca i time ostvaren doprinos **potcilju 5.4 Vrednovanje neplaćenog rada, brige i staranja u domaćinstvu**. U fokusu **Strategije podsticanja rađanja** nalazi se i potreba stvaranja adekvatnih uslova za ravnomernu raspodelu posla u vezi sa brigom i staranjem u domaćinstvu za mlade bračne parove i roditelje. Stoga će Strategija doprineti prepoznavanju i vrednovanju neplaćenog kućnog rada, posebno u segmentu vođenja domaćinstva i obuka za pomoć u nezi dece i starijih osoba.

Najveći doprinos **potcilju 5.5 Efektivno učestvovanje i jednake mogućnosti za rukovođenje na svim nivoima donošenja odluka u političkom, privrednom i javnom životu** obezbediće **Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021–2030. godine**. Cilj Strategije je da se do 2030. godine Indeks rodne ravnopravnosti u domenu moći poveća sa 37,3 (2020) na 40. **Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period 2022–2030. godine** ima za cilj da unapredi participaciju Roma i Romkinja u svim društvenim procesima, a naročito žena i mladih, u društvenom, kulturnom i političkom životu. Realizacijom strategije se očekuje da 2,1% (najmanje 30% žena) Roma i Romkinja bude zastupljeno u telima političkog odlučivanja na lokalnom, pokrajinskom i nacionalnom nivou.

Najveći broj dokumenata javnih politika će doprineti dostizanju **potcilja 5.6. Univerzalni pristup uslugama seksualnog i reproduktivnog zdravlja, reproduktivnih prava**. Očuvanje i unapređenje seksualnog i reproduktivnog zdravlja stanovnika Republike Srbije uz poštovanje prava na donošenje informisanih odluka koje se odnose na seksualnost i reprodukciju je u fokusu **Nacionalnog programa očuvanja i unapređenja seksualnog i reproduktivnog zdravlja građana Republike Srbije**.

Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine sa **Akcionim planom za 2022. i 2023. godinu** doprineće poboljšanju zdravlja žena kao i ravnopravnom pristupu zdravstvenim uslugama. Strategijom su utvrđene aktivnosti koje se tiču seksualnog i reproduktivnog zdravlja i prava žena, a posebno žena sa invaliditetom, žena koje žive sa HIV-om, žena u ruralnim područjima, kao i višestruko diskriminisanih žena. Realizacija Strategije omogućiće rast vrednosti Indeksa rodne ravnopravnosti u domenu zdravlja na 87,8 do 2030. godine. Unapređenje dostupnosti usluga zdravstvenog sistema i zdravstvene zaštite Romima i Romkinjama, bez diskriminacije, radi smanjenja nejednakosti u zdravlju biće omogućeno realizacijom **Strategije za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period 2022–2030. godine**. Sprovođenje mera i aktivnosti utvrđenih Strategijom doprineće da 97% žena romske nacionalnosti bude obuhvaćeno u toku prvog trimestra trudnoće savremenom zdravstvenom zaštitom.

Strategija javnog zdravlja za period od 2018-2026. godine će omogućiti primenu i praćenje Nacionalnog programa očuvanja i unapređenja seksualnog i reproduktivnog zdravlja građana Republike Srbije, čime će neposredno doprineti potcilju 5.2.

Ekonomsko osnaživanje žena i stvaranje uslova za jednak pristup resursima u fokusu je **potcilja 5.a. Obezbeđivanja jednakih prava na ekonomske resurse, pristup vlasništvu i kontroli nad zemljištem i ostalim oblicima svojine i finansijskim uslugama, nasledstvu i prirodnim resursima**. Dostizanju ovog potcilja doprineće **Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine** i **Akcionim plan za 2022. i 2023. godinu**. Ekonomsko osnaživanje žena, obezbeđivanja jednakog pristupa

resursima, podrška učešću žena u tehnološkim inovacijama i sistemska podrška za započinjanje, razvoj i rast biznisa u većinskom vlasništvu žena, kao i mere usmerene na aktivaciju žena na tržištu rada doprineće da Indeks rodne ravnopravnosti u domenu rada poraste na 71,4 a u domenu novca na 81,6 do 2030. godine. Dostizanje ovog potcilja biće ostvareno i kroz druge planske dokumente, poput **Strategije zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine** koja će obezbediti uslove za jednake mogućnosti u pristupu ili povratku na tržište rada, kao i prilike za sticanje dodatnih znanja, veština, kompetencija i održanje ili unapređenje zaposlenja, uključujući i nezaposlene žene koje se suočavaju sa faktorima višestruke teže zapošljivosti i/ili socijalne deprivacije. Shodno tome, Strategija će integrisanim pristupom pružiti sistemsku pomoći institucijama različitih sistema, uz kreiranje dodatnih usluga/mera podrške za žene na tržištu rada sa akcentom na informaciono-komunikacione tehnologije i time doprineti da se do 2026. godine smanji platni jaz između muškaraca i žena na 8,7% (15+) odnosno 5,0% (15-29). **Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period 2022–2030. godine** omogućiće povećan pristup Roma i Romkinja kvalitetnom i održivom zapošljavanju i time stvoriti uslove za povećanje stope zaposlenosti Roma i Romkinja do minimalnih 25%, u skladu sa Poznanjskom deklaracijom. **Strategija za razvoj malih i srednjih preduzeća za period od 2023. do 2027. godine, sa Akcionim planom za period od 2023. do 2024. godine**, doprineće rastu ženskog preduzetništva do 2027. godine i omogućiti podršku za 2.980 žena preduzetnica i mladih i time pozitivno uticati na njihov položaj kao i položaj različitih društvenih grupa (npr. Roma, socijalnih preduzeća, nezaposlenih i dr.). **Strategija za mlade u Republici Srbiji za period od 2023. do 2030. godine** će omogućiti stvaranje ravnopravnih uslova za mlade za razvijanje potencijala i kompetencija, koji dovode do njihovog socijalnog i ekonomskog osamostaljivanja. Strategija će podržati sprovođenje programa Garancije za mlade i doprineti podizanju nivoa preduzetničkih kompetencija mladih, boljeg informisanja mladih o mogućnostima i podsticajima koji im se nude za zapošljavanje i samozapošljavanje, povećanoj održivosti osnovanih preduzetničkih kompanija od strane mladih i uticati da od ukupnog broja mladih preduzetnika 50% budu mlade žene preduzetnice.

Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine će doprinos *potcilju 5.b Povećati upotrebu inovativnih tehnologija, posebno informacionih i komunikacionih tehnologija, kako bi se promovisalo osnaživanje žena*, ostvariti podsticajnim merama koje će ženama i devojkama omogućiti učešće u inovacionoj delatnosti povezanoj sa digitalnom, cirkularnom i zelenom ekonomijom. Realizacija Strategije doprineće da 22% žena u inovativnoj delatnosti imaju pristup budžetskoj podršci u 2023. godini. U prethodnom periodu, planskim dokumentima prepoznata je potreba da se ekonomski položaj žena i njihov status na tržištu rada unapredi. Poseban potencijal uočen je u oblasti informaciono-komunikacionih tehnologija (IKT). Shodno tome **Strategija zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine**, uvodi posebne mere podrške ženama na tržištu rada sa fokusom na IKT veštine, **Strategija razvoja digitalnih veština u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine**, kao i **Strategija razvoja informacionog društva i informacione bezbednosti u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine**, će doprineti unapređenju digitalnih i IKT veština i kompetencija svih građana i građanki. **Strategija za mlade u Republici Srbiji za period od 2023. do 2030. godine** će omogućiti da se 6.000 mladih uključi u obuke iz oblasti digitalnih veština, od čega će polovinu činiti mlade žene, i time unaprediti njihove digitalne kompetencije što će im u savremenim uslovima omogućiti zaposlenje, produktivnost, kreativnost i uspeh u industrijskim sektorima u nastajanju kao i osnivanju sopstvenih preduzeća.

COR 8: DOSTOJANSTVEN RAD I EKONOMSKI RAST

Promovisati kontinuiran, inkluzivan i održiv ekonomski rast, punu i produktivnu zaposlenost i dostojanstven rad za sve

Kratka pregled ostvarenog napretka, glavni trendovi i procesi koji doprinose COR 8

Održivi ekonomski rast i zaposlenost važni su preduslovi održivog razvoja. Višestruke krize stavljaju svetsku ekonomiju pred ozbiljne izazove. Uslovi ekonomskog rasta i razvoja su sve teži i pored toga što je produktivnost rada je porasla, a stopa nezaposlenosti smanjena, potrebno je uložiti više napora da

bi se povećale mogućnosti zapošljavanja, posebno za mlade, smanjila neformalna zaposlenost i nejednakost na tržištu rada (posebno u pogledu platnog jaza između polova) i promovisalo bezbedno i sigurno radno okruženje. Održivi ekonomski rast treba da bude zasnovan na napretku u ekološki efikasnim tehnologijama, adekvatnim merama unapređenja otpornosti na klimatske promene, efikasnim merama tržišta rada i politikama socijalnog uključivanja, kao i pristupa finansijskim uslugama za finansiranje održivog i inkluzivnog ekonomski rast.

Shodno tome Agenda 2030 se u okviru COR-a 8 zalaže za podsticanje održivog privrednog rasta, tehnološke inovacije i preduzetništvo kako bi se obezbedili uslovi za punu zaposlenost, uz efikasne mere iskorenjivanja prisilnog rada, poboljšanja uslova rada dostojnog čoveka i jednake naknade za rad. COR 8 **promoviše kontinuiran, inkluzivan i održiv ekonomski rast** uz punu i produktivnu zaposlenost i dostojanstven rad za sve.

Srbija ostvaruje značajan napredak u pogledu **održanja pozitivnog ekonomskog rasta** dok je **smanjenje neformalne zaposlenosti u ukupnoj zaposlenosti**⁵⁵ doprinelo značajnom napretku u kontekstu stvaranja dostojanstvenih poslova. Ostvarivanje produktivne zaposlenosti i dostojanstvenog rada utiče **na smanjenje stope nezaposlenosti mladog i ukupnog stanovništva radnog uzrasta**⁵⁶. Značajan napredak ostvaren je i u pogledu **smanjenja procenta mladih (15-24) koji nisu obuhvaćeni obrazovanjem, zaposlenošću ili obukom**⁵⁷. Srbija ima **operacionalizovanu nacionalnu politiku zapošljavanja mladih** u okviru Strategije zapošljavanja i Strategije za mlade. Time je ušla u grupu država koje doprinose, globalno, ostvarivanju ciljeva „Globalnog pakta za zapošljavanje“.

Obezbeđivanje održivog ekonomskog rasta ostvaruje se i kroz proces pridruživanja EU usaglašavanjem javnih politika i zakonodavnog okvira sa politikama i pravnim tekovinama EU u oblastima radnog prava, slobodnog pružanja usluga i kretanja radnika koje se odnosi na jednak tretman u pogledu uslova rada i radnog prava, socijalnih i poreskih olakšica, uključujući i socijalno osiguranje i socijalnu zaštitu, zatim ekonomske i monetarne politike, oporezivanja, preduzetništva i industrijske politike, ali i u oblasti nauke i istraživanja, obrazovanja, uključujući i slobodu kretanja roba i kapitala. I kada postanu članice EU, države imaju obavezu da koordiniraju nacionalne ekonomske politike u pravcu integracija privreda, podsticanja privrednog rasta, obezbeđivanja radnih mesta i unapređenja konkurentnosti evropske privrede kao celine.

Republika Srbija, kao zemlja kandidat za članstvo u EU učestvuje u programima Evropske unije i u regionalnim inicijativama koje su od izuzetne važnosti za teme obuhvaćene COR 8. Počev od 2008. godine, Republika Srbija učestvuje u **evropskim okvirnim programima za nauku, istraživanje i inovacije** kao i u **Programu EU za zapošljavanje i socijalne inovacije - EaSI** –. Ostvarivanje održivog rasta i regionalni doprinos dostizanju ovog cilja održivog razvoja, sastavni je deo **Strategije 2030 za Jugoistočnu Evropu**, dok se u okviru **Berlinskog procesa** akcent stavlja na ekonomska i socijalna pitanja. Sve makroregionalne strategije i procesi u kojima Srbija učestvuje, kao što je Strategija EU za Dunavski region, stavljaju fokus na ulogu regionalne saradnje ka ostvarenju održivog ekonomskog rasta.

Pregled doprinosa nacionalnog planskog okvira Republike Srbije dostizanju COR 8

Veliki broj planskih dokumenata doprinosi održivom ekonomskom rastu i stvaranju pune zaposlenosti. Doprinos javnih politika COR-u 8 može se sagledati kroz **dvadeset sedam planskih dokumenata** u oblasti konkurentnosti i ekonomskog razvoja, ljudskih prava, zaposlenosti, obrazovanja, poljoprivrede.

⁵⁵ U 2022. godini udeo neformalne u ukupnoj zaposlenosti je bio 13%, Izvor: Republički zavod za statistiku -

<https://sdg.indikatori.rs/area/decent-work-and-economic-growth/?subarea=SDGUN080301&indicator=080301IND02>

⁵⁶ Stopa nezaposlenosti 15+ godina je bila 9,5% u 2022. godini, Izvor: Republički zavod za statistiku -

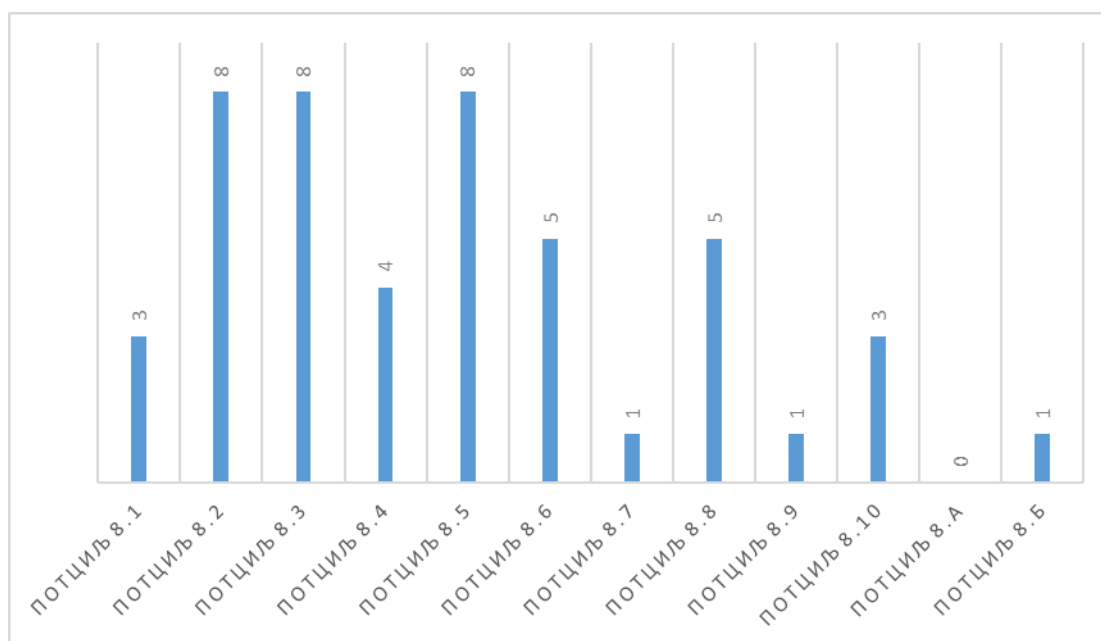
<https://sdg.indikatori.rs/area/decent-work-and-economic-growth/?subarea=SDGUN080502&indicator=240003020102IND03>

⁵⁷ 13,4% u 2022. godini, Izvor: Republički zavod za statistiku - <https://sdg.indikatori.rs/area/decent-work-and-economic-growth/?subarea=SDGUN080601&indicator=240002090106IND02>

Napredak i trendove u dostizanju COR-a 8 Republički zavod za statistiku trenutno prati u odnosu na osam potciljeva održivog razvoja na osnovu devet pokazatelja⁵⁸ i rezultate prikazuje na COR portalu⁵⁹.

Nemaju sva planska dokumenta podjednak uticaj na dostizanje COR 8, tako da su pojedina dokumenta ključna za dostizanje potciljeva, dok druga doprinose samo određenim užim segmentima potciljeva utvrđenih u okviru ovog cilja održivog razvoja. Najveći broj planskih dokumenata doprinosi podizanju ekonomske produktivnosti (*Potcilj 8.2 - Postizanje viših nivoa ekonomske produktivnosti kroz diversifikaciju, tehnološku nadogradnju i inovacije, uključujući fokusiranje na radno intenzivne i visoko profitabilne sektore*), razvoju preduzetništva, malih i srednjih preduzeća (*Potcilj 8.3 - Promovisati razvojno orijentisane politike koje podržavaju produktivne aktivnosti, stvaranje dostojanstvenih poslova, preduzetništvo, kreativnost i inovativnost i podsticati formalizaciju i rast mikropreduzeća, odnosno malih i srednjih preduzeća, uključujući i pristup finansijskim uslugama*) i postizanju pune zaposlenosti i dostojanstvenog rada za sve žene i muškarce (*Potcilj 8.5 - Do 2030. postići punu i produktivnu zaposlenost i dostojanstven rad za sve žene i muškarce, uključujući i mlade ljude i osobe sa invaliditetom, kao i jednaku platu za rad jednake vrednosti*)

Slika 7: Broj dokumenata javnih politika koji doprinose potciljevima održivog razvoja u okviru COR 8: Dostojanstven rad i ekonomski rast

Okviri održivog ekonomskog rasta i razvoja postavljeni su **Fiskalnom strategijom za 2023. sa projekcijama za 2024. i 2025. godinu**. Sprovedenjem fiskalne politike doprineće se **potcilju 8.1. Održati ekonomski rast po glavi stanovnika u skladu sa nacionalnim okolnostima**. Fiskalna strategija definiše scenario koji je usmeren na očuvanje modela privrednog rasta, koji se zasniva na investicijama i izvozu, a podržan je rastom privatne potrošnje na realnim i zdravim izvorima. Projekcija rasta BDP za 2023. godinu je postavljena na 2,5%, geopolitičke tenzije utiće na rast cena energenata, svetskih cena primarnih poljoprivrednih proizvoda i metala, pa se u skladu sa tim očekuje manja stopa privrednog rasta u 2023. godini. Takođe, rast cena tokom poslednjeg kvartala 2021. godine, za koji se očekivalo da će biti privremenog karaktera kao posledica postepenog iščezavanja efekata pandemije, ubrzan je rastom cena energenata i hrane izazvanih sukobom u Ukrajini. To je uslovalo reviziju naviše očekivane prosečne inflacije tokom 2023. godine na 5,3%. Prioriteti fiskalne politike u narednom periodu će se fokusirati na uravnoteženje i stabilizaciju javnih finansija, kako bi se smanjilo učešće

⁵⁸ Izvor: Izveštaj o napretku u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja do 2030. godine u Republici Srbiji za 2022. godinu, Republički zavod za statistiku

⁵⁹ <https://sdg.indikatori.rs/>

javnog duga u BDP i stvorile osnove za stabilan privredni rast. Fiskalna politika će u narednom periodu biti fokusirana na dalje smanjenje ukupnog poreskog opterećenja rada čime se dodatno rasterećuje privreda, odnosno povećava konkurentnost privatnog sektora. Na rashodnoj strani, prioritet će imati infrastrukturni i kapitalni projekti, te politika penzija i plata i obezbediće se kontinuitet razvojnih i socijalnih programa. Kako bi se ostvario očekivani ekonomski rast, politika će biti usmerena na ubrzanje svih administrativnih procedura, potpisivanje sporazuma kojima se obezbeđuje očuvanje postojećih i otvaranje novih inostranih tržišta, intenzivnije i efikasnije izvođenje infrastrukturnih radova, očuvanje energetske stabilnosti i na realizaciju projekata iz Zelene agende. Digitalna transformacija i izgradnja digitalnog ekosistema ostaje strateška orijentacija Vlade, što će, zajedno sa unapređenjem efikasnosti rada administracije i skraćivanja administrativnih procedura, ubrzati konvergenciju privrede ka razvijenim zemljama. Novi sistem fiskalizacije i izmene carinskih propisa smanjiće učešće sive ekonomije u ukupnim privrednim tokovima, obezbediti afirmativno konkurentsko nadmetanje i poboljšati ekonomičnost i efikasnost procedura. Mehanizam podsticaja SDI i dalje će imati za cilj njihovu sektorsku i regionalnu disperziju, kako bi bile obezbeđene pretpostavke ravnomernog razvoja i pune iskorišćenosti konkurentskih prednosti. Realizacije kapitalnih projekata i nastavak započetog investicionog ciklusa podržani, kako stabilnim prilivom SDI, tako i domaćim inovativnim aktivnostima, obezbediće sve snažniji doprinos kapitala i faktorske produktivnosti rastu potencijalnog BDP.

Održiv ekonomski rast planiran je i **Strategijom za razvoj malih i srednjih preduzeća za period od 2023. do 2027. godine, sa Akcionim planom za period od 2023. do 2024. godine** kao i **Programom za suzbijanje sive ekonomije za period 2023-2025. godine**. Strategija će obezbediti realizaciju mera koje će doprineti razvoju malih i srednjih preduzeća i preduzetništva i time doprineti stopi rasta BDV do 2027. godine od 10,5%. Realizacija Programa će uticati na smanjenje udela sive ekonomije u ukupnoj privrednoj aktivnosti u Srbiji sa 20,1% BDV na 18% BDV do 2025. godine smanjenjem neformalnosti u privredi i na tržištu rada, smanjenjem učešća neregistrovanih privrednih subjekata u privredi i smanjenjem učešća neformalno zaposlenih lica.

Postizanje viših nivoa ekonomske produktivnosti odnosno **potcilja 8.2. Postići više nivoe ekonomske produktivnosti preko diversifikacije, tehnoloških unapređenja i inovacije (fokus na radno intenzivne i visoko profitabilne sektore)** se nalazi u fokusu **Programa ekonomskih reformi za period 2023. do 2025. godine**. Program će realizacijom Strukturne reforme 16 - *Razvoj startup ekosistema* i Strukturne reforme 17 - *Stvaranje uslova za razvoj bionauka i bioekonomije kroz izgradnju BIO4 kampusa* omogućiti razvoj inovativnih mikro, malih i srednjih preduzeća kao i intenzivan razvoj najmodernijih tehnologija i infrastrukture (fakulteti, instituti, naučno-tehnološki park itd) u oblastima biotehnologije, biomedicine, bioinformatike i biodiverziteta. Program će omogućiti povećanje vrednosti starap ekosistema na 800 miliona USD do 2025. godine. **Strategija naučnog i tehnološkog razvoja Republike Srbije za period od 2021. godine do 2025. godine** („Moć znanja“) sa Akcionim planom za period od 2021. godine do 2023. godine, će omogućiti dalju integraciju u Evropski istraživački prostor, čime pomaže dostizanju standarda razvijenih ekonomija u pogledu kvaliteta i efikasnosti nauke, tehnološkog razvoja i inovacija i poboljšanju pozicije Srbije prema Globalnom indeksu inovativnosti sa 53. pozicije na 46. poziciju 2023. godine. Strategija će takođe podržati i omogućiti podizanje nivoa tehnološke spremnosti kroz podršku naučno istraživačkim organizacijama, startup i visoko-tehnološkim kompanijama, kao i kroz stimulatívne mere saradnje privrede i nauke.

Strategija pametne specijalizacije u Republici Srbiji za period od 2020. do 2027. godine kao i **Strategija industrijske politike Republike Srbije od 2021. godine do 2030. godine**, sa Akcionim planom za period od 2021. do 2023. godine postavljaju okvire za unapređenje opšteg tehnološkog nivoa industrije u Republici Srbiji čime omogućavaju jači doprinos industrijskog razvoja ekonomskom rastu. Model privrednog rasta, koji obuhvata **Strategija industrijske politike Republike Srbije od 2021. do 2030. godine**, podrazumeva podizanje nivoa tehničke efikasnosti poslovanja za 20% do 2030. godine kao i unapređenje digitalizacije poslovnih modela industrijske proizvodnje kako bi se povećao udeo BDV prerađivačkog sektora u ukupnom BDV sa 17,5% (2018) na 22% u 2030. godini. **Strategija pametne specijalizacije** će omogućiti razvoj visokokonkurentne privrede Srbije kroz istraživanje, razvoj, inovacije

i preduzetničke inicijative u oblastima 4S - informaciono-komunikacione tehnologije, kreativne industrije i industrijske inovacije. Realizacija Strategije će omogućiti prelazak na aktivnosti sa većom dodatom vrednošću i kreiranja konkurentnosti koja se bazira na inovacijama. **Strategija razvoja veštačke inteligencije u Republici Srbiji za period od 2020. do 2025. godine** zasniva model ekonomskog rasta i rasta zaposlenosti, na razvoju ljudskih resursa u oblasti veštačke inteligencije. Realizacija Strategije će doprineti rastu učešća rashoda za istraživanje i razvoj u BDP na 1,3% do 2027. godine kao i rastu dodatne vrednosti po zaposlenom na 18.000 USD do 2027. godine.

Strategija za razvoj malih i srednjih preduzeća za period od 2023. do 2027. godine, sa Akcionim planom za period od 2023. do 2024. godine će omogućiti unapređenje inovativnih kapaciteta MSPP i omogućiti zeleni i na digitalizaciji zasnovan razvoj čime će doprineti poticilju **8.2 Postići više nivo ekonomske produktivnosti preko diversifikacije, tehnoloških unapređenja i inovacije (fokus na radno intenzivne i visoko profitabilne sektore)** i **potcilju 8.4. Progresivno unaprediti globalnu efikasnost resursa u potrošnji i proizvodnji i uložiti napore da se ekonomski rast razdvoji od degradacije životne sredine.**

Fokus **potcilja 8.3. Promovisati razvojno orijentisane politike koje podržavaju proizvodne aktivnosti, stvaranje pristojnih poslova, preduzetništvo, kreativnost i inovativnost i podsticati formalno osnivanje i rast mikropreduzeća, odnosno malih i srednjih preduzeća, između ostalog i kroz pristup finansijskim uslugama** je na podršci zaposlenosti, preduzetništvu, inovacijama i kreativnosti, uključujući i rast i razvoj malih i srednjih preduzeća. **Program ekonomskih reformi za period od 2023. do 2025. godine**, će realizacijom Strukturne reforme 7 - *Razvoj domaćeg tržišta kapitala i obezbeđivanje većeg stepena zaštite investitora* omogućiti razvoj finansijskih instituta na tržištu kapitala, povećanje atraktivnosti domaćeg tržišta za domaće i strane investitore i aktiviranje tržišta kapitala u funkciji ekonomskog rasta, zapošljavanja i kvalitetnijeg života građana čime će uticati na veću ponudu finansijskih usluga za razvoja malih i srednjih preduzeća. Strukturna reforma 16 – *Razvoj startup ekosistema* doprineće stvaranju novih tržišta koja generišu nove poslove, naročito za preduzetnike i omogućava razvoj domaćeg tržišta preduzetničkog kapitala (*eng. venture capital*), razvoj visokotehnološke preduzetničke kulture i podizanje preduzetničkih kapaciteta. Strukturna reforma 17 - *Stvaranje uslova za razvoj bionauka i bioekonomije kroz izgradnju BIO4 kampusa*, omogućiće izgradnju BIO4 kampusa koji će stvoriti uslove za razvoj inovativnih preduzeća u oblasti biotehnologije, biomedicine, bioinformatike i biodiverziteta. **Strategija pametne specijalizacije u Republici Srbiji za period od 2020. do 2027. godine (4S)**, doprineće rastu učešća zaposlenost u srednje i visoko tehnološkim industrijama u ukupnoj zasposlenosti na 8% do 2027. godine. **Strategija industrijske politike Republike Srbije od 2021. do 2030. godine sa Akcionim planom za period od 2021. do 2023. godine**, doprineće ključnim aspektima potcilja 8.3. kroz razvoj mehanizama za podsticanje preduzetništva i inovacija u industriji, digitalnu transformaciju industrije, razvoj ljudskog kapitala i unapređenje digitalnih kompetencija u industriji. Realizacija Strategije će omogućiti rast učešća investicija u industriju u BDP na 25% do 2030. godine.

Startupovi su inovativni privredni subjekti, koji imaju potencijal brzog i velikog rasta, doprinose transformaciji privrede, stvaranju novih radnih mesta, i povećanju izvoza proizvoda sa visokom dodatom vrednošću. **Strategija razvoja startup ekosistema Republike Srbije za period od 2021. do 2025. godine**, omogućiće ubrzani razvoj startup ekosistema do faze razvoja ekosistema u kojoj postoji između 800 i 1.200 startapa, i koji zbog svoje atraktivnosti privlači veliki broj talenata, odnosno iskusnih osnivača, investitora i mentora iz regiona i sveta. **Strategija o ekonomskim migracijama Republike Srbije za period 2021–2027. godine**, usmerena je na stvaranje privrednog i društvenog ambijenta podsticanje povratnih i cirkularnih migracija i transnacionalnog preduzetništva.

Strategija za razvoj malih i srednjih preduzeća za period od 2023. do 2027. godine, sa Akcionim planom za period od 2023. do 2024. godine će unapređenjem operativnog okruženja i smanjenjem prepreka za poslovanje MSPP olakšati otpočinjanje i razvoj poslovanja malim i srednjim preduzećima i preduzetnicima i doprineti poboljšanju pozicije Srbije u okviru Globalnog indeksa konkurentnosti (Global

Competitiveness Index) u segmentu - *Opterećenje koje nameće regulativa (Burden of Government Regulation)*, sa 95 na 90 poziciju do 2027. godine.

Realizacija **Strategije za mlade u Republici Srbiji za period od 2023. do 2030. godine** će omogućiti pružanje podrške omladinskom preduzetništvu i povećanju udela žena u ovoj oblasti (samo 23% samozaposlenih u Srbiji su žene) i pružanje olakšica za mlade početnike u poslovanju, u cilju podsticanja preduzetništva i sticanja radnog iskustva mladih. Krajnji efekat Strategije bi trebalo da doprinese rastu udela mladih žena preduzetnica u ukupom broju mladih preduzetnika na 50% do 2030. godine.

Potcilj 8.4. *Progressivno unaprediti globalnu efikasnost resursa u potrošnji i proizvodnji i uložiti napore da se ekonomski rast razdvoji od degradacije životne sredine* usmeren je na ulaganje napora ka izgradnji i jačanju održivih modela ekonomskog rasta i razvoja. Naglašeni i sve frekventniji zahtev za održivom, zelenom i resursnoefikasnom industrijskom proizvodnjom, zbog ograničenih prirodnih resursa i klimatskih promena i promocija bioindustrijske proizvodnje i cirkularne ekonomije, kao novog izvora industrijskog i privrednog rasta, prepoznat je kao jedan od prioriteta u okviru **Strategije industrijske politike Republike Srbije, sa Akcionim planom za period od 2021. do 2023. godine**. Realizacija Strategije omogućiće transformaciju industrije od linearnog ka cirkularnom modelu i povećanje stope korišćenja cirkularnih resursa u industriji na 10% 2030. godine. **Program razvoja cirkularne ekonomije u Republici Srbiji za period 2022–2024. godine**, sa Akcionim planom, će omogućiti stvaranje podsticajnog okruženja za razvoj cirkularne ekonomije čime će uticati na smanjenje domaće potrošnje materijala po stanovniku na 15,2% do 2024. godine. **Program upravljanja otpadom u Republici Srbiji za period od 2022. do 2031. godine** će omogućiti razvijanje održivog sistema upravljanja otpadom u svrhu očuvanja resursa i smanjenja negativnih uticaja na životnu sredinu, što će doprineti rastu stope reciklaže ambalažnog otpada na 70% kao i stope reciklaže otpada od građenja i rušenja na 40% do 2031. godine.

Ključni planski dokument koji će doprineti **potcilju 8.5. *Puna i produktivna zaposlenost i dostojanstven rad za sve žene i muškarce*** je **Strategija zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine** sa Akcionim planom za period od 2021. do 2023. godine. Strategijom je predviđeno povećanje zaposlenosti u okviru svih starosnih grupa (15+, 15-29 i 15-64) na 52,9%, 41% i 66,1% respektivno do 2026. godine. Rast kvalitetne zaposlenosti biće omogućen sprovođenjem međusektorskih mera iz oblasti obrazovanja, privrede, finansija i socijalne zaštite, dok se sa jedinicama lokalne samouprave planira dalji razvoj lokalnih politika zapošljavanja. Strategija će omogućiti i unapređenje položaja nezaposlenih lica na tržištu rada čime će uticati da se stopa mladih koji nisu zaposleni, u obrazovanju i obukama (15-29) smanji na 12,8% do 2026. godine. Fokus „finansijskih” mera aktivne politike zapošljavanja je na ženama, mladim do 30 godina starosti, osobama sa invaliditetom i Romima, ali i licama bez završenog srednjeg obrazovanja, kao i drugim manje brojnim, ali, višestruko ranjivim kategorijama kao što su radno sposobni korisnici novčane socijalne pomoći, žrtve trgovine ljudima, žrtve porodičnog nasilja. Realizacija Strategije doprineće i da se smanji platni jaz na 8,7% (15+ godina) odnosno 5% (15-29 godina) do 2026. godine.

Zakon o rodnoj ravnopravnosti i **Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine, sa Akcionim planom za 2022. i 2023. godine**, takođe doprinose potcilju 8.5. Smanjenje platnog jaza na 5% do 2030. godine i aktivacija žena na tržištu rada, u cilju njihove povećane zapošljivost i samozapošljavanja, kao i kreiranje radnih mesta za žene sa dodatno otežanim pristupom održivom zapošljavanju i samozapošljavanju biće ostvareno realizacijom Strategije. Ukidanje mogućnosti potpunog lišenja poslovne sposobnosti kao i uspostavljanje mehanizama i usluga koje omogućavaju uživanje poslovne sposobnosti za osobe sa invaliditetom biće omogućeno **Strategijom unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine** dok će **Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine**, će omogućiti pristup kvalitetnom i održivom zapošljavanju tako da doprinesu povećanju stope zaposlenosti Roma i Romkinja do minimalnih 25%, u skladu sa Poznanjskom deklaracijom, do 2030. godine. Sprovođenjem Strukturne reforme 16 - *Razvoj startup ekosistema, Programa ekonomskih reformi za period od 2023. do 2025. godine*, stvaraju se nova tržišta koja generišu nove poslove,

naročito za preduzetne, mlade i obrazovane ljude, a ulaganjem u startape kreira se ljudski kapital sa kompetencijama i veštinama potrebnim za modernu ekonomiju zasnovanu na znanju i inovacijama, što na direktan način utiče na povećanje zaposlenosti.

Realizacija mera utvrđenih **Strategijom za mlade u Republici Srbiji za period od 2023. do 2030. godine** takođe će omogućiti smanjenje stope mladog stanovništva van radne snage na 41% i stope nezaposlenosti mladih na 15% do 2030. godine.

Fokus **potcilja 8.6. Smanjiti udeo mladih koji nisu zaposleni niti su u procesu obrazovanja, odnosno obuke** je povećanje stopa zaposlenosti mladih. Direktni doprinos ovom potcilju biće ostvaren realizacijom **Strategije zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine** koja će omogućiti smanjenje stope mladih koji nisu zaposleni, u obrazovanju i obukama (15-29) smanji na 12,8% do 2026. godine, kroz realizaciju mera aktivne politike zapošljavanja. Za dostizanje ovog potcilja od izuzetne važnosti je i **Strategija razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine**, sa Akcionim planom za period od 2023. do 2026. godine, čiji je glavni zadatak da obezbedi obrazovanje visokog kvaliteta koje mora uspešno da gradi kapacitete mladih ljudi, tako da po izlasku iz sistema obrazovanja budu kompetentni za život i rad u 21. veku. Strategijom je planirano smanjenje stope onih koji nisu u procesu obrazovanja ili obuke, a koji nisu zaposleni (15–24 godine) na 12% do 2026. godine. **Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine** omogućiće unapređenje zapošljavanja i samozapošljavanja, Roma i Romkinja koji pripadaju kategorijama višestruko teže zapošljivih nezaposlenih lica.

Program ekonomskih reformi za period od 2023. do 2025. godine će kroz Strukturnu reformu 1 - *Uspostavljanje okvira za uvođenje Garancije za mlade u Republici Srbiji* omogućiti kvalitetne ponude za posao, nastavak obrazovanja, praksi ili obuka za mlade u roku od četiri meseca od ulaska u status nezaposlenosti ili napuštanja/završetka formalnog obrazovanja i time će doprineti olakšanoj tranziciji mladih na tržište rada i podstaći njihovo zapošljavanje. Strukturna reforma 3 - *Kvalifikacije orijentisane prema potrebama tržišta rada* će podrškom sprovođenju dualnog obrazovanja omogućiti sticanje, usavršavanje i razvoj kompetencija učenika i studenata u skladu s potrebama tržišta rada i doprineti povećanju zaposlenosti jer olakšava zapošljavanje po završenom školovanju.

Problematika trgovine ljudima, jedan je od segmenata **potcilja 8.7. Preduzimanje hitnih i efikasnih mera za iskorenjivanje prisilnog rada okončati savremeno ropstvo i trgovinu ljudima** sadržana je u okviru **Strategije prevencije i suzbijanja trgovine ljudima, posebno ženama i decom i zaštita žrtava 2017–2022. godine**. Ovom strategijom se, kroz stvaranje uslova za unapređenje sistema prevencije, pomoći i zaštite žrtava, doprinosi suzbijanju trgovine ljudima. Bezbednost žena i devojčica u javnoj i privatnoj sferi, kroz eliminaciju svih oblika nasilja, uključujući trgovinu ljudima, obuhvaćeno je u okviru **Strategije za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine**.

Tema **potcilja 8.8. Zaštiti radna prava i promovisati bezbedno i sigurno radno okruženje za sve radnike** obuhvaćena je **Strategijom zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine** sa Akcionim planom za period od 2021. do 2023. godine. Pitanja zdravlja i bezbednosti na radu obuhvaćeni su i **Strategijom javnog zdravlja u Republici Srbiji 2018–2026. godine**, dok je pitanje bezbednosti radnika migranata obuhvaćeno **Strategijom za upravljanje migracijama i Strategijom o ekonomskim migracijama Republike Srbije za period 2021–2027. godine**, sa Akcionim planom za period 2021–2023. godine.

Strategija razvoja turizma Republike Srbije za period od 2016. do 2025. godine sa Akcionim planom za period od 2016. do 2025. godine, omogućiće održiv ekonomski, ekološki i socijalni razvoj turizma u Republici Srbiji i time predstavlja dobar okvir za postizanje **potcilja 8.9. Osmisliti i primeniti politike za promovisanje održivog turizma**.

Potcilj 8.10. Jačati kapacitete domaćih finansijskih institucija kako bi se podsticala i širila dostupnost bankarskih, osiguravajućih i finansijskih usluga za sve nije direktno obuhvaćen postojećim planskim okvirom, iako postoje različiti programi Narodne banke Srbije i Ministarstva privrede, koji imaju za cilj

da povećaju finansijsku pismenost svih, odnosno da unaprede pristup bankarskim uslugama MSPP. Usklađivanje poslovanja domaćih finansijskih institucija se u najvećoj meri sprovodi kroz monetarnu politiku NBS. Jedan od ključnih koraka koji će u budućnosti doprineti ostvarenju ovog cilja, biće i uspostavljanje institucionalnog i pravnog okvira za mikrofinansiranje, koje se očekuje u narednom periodu. Jedna od strategija koja obuhvata segment aktiviranja tržišta kapitala u funkciji ekonomskog rasta, zapošljavanja i kvalitetnijeg života građana, jeste **Strategija za razvoj tržišta kapitala u Republici Srbiji za period 2021–2026. godine, sa Akcionim planom za period 2021–2023. godine**. Razvoju tržišta kapitala doprineće i **Program ekonomskih reformi za period od 2023. do 2025. godine** odnosno Strukturna reforma 7 - *Razvoj domaćeg tržišta kapitala i obezbeđivanje većeg stepena zaštite investitora*, razvojem konkurentnog, visoko efikasnog, transparentnog i produktivnog nacionalnog tržišta kapitala sa širokim spektrom finansijskih instrumenata i usluga.

Strategija za razvoj malih i srednjih preduzeća za period od 2023. do 2027. godine, sa Akcionim planom za period od 2023. do 2024. godine će intenziviranjem podrške za investiranje, pristup finansiranju i realizacija finansijskih transakcija MSPP omogućiti rastu investicija MSPP na 27% BDV sektora kao i rastu novih kredita ka MSPP na 47% do 2027. godine.

Strategija zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine delimično odgovara na zahteve **potcilja 8.b Razviti i operacionalizovati globalnu strategiju za zapošljavanje mladih i primeniti „Globalni pakt za zapošljavanje“**. Iako Globalni pakt za zapošljavanje nije u primarnom fokusu strategije, realizacija strategije će doprineti stabilnom i održivom rastu zaposlenosti zasnovanom na znanju i dostojanstvenom radu. **Program ekonomskih reformi za period od 2023. do 2025. godine** će kroz Strukturnu reformu 1 - *Uspostavljanje okvira za uvođenje Garancije za mlade u Republici Srbiji* omogućiti nastavak aktivnosti na sprovođenju Garancije za mlade.

COR 9: INDUSTRIJA, INOVACIJE I INFRASTRUKTURA

Izgraditi otpornu infrastrukturu, promovisati inkluzivnu i održivu industrijalizaciju i podsticati inovacije

Kratka pregled ostvarenog napretka, glavni trendovi i procesi koji doprinose COR 9

Suočeni sa brзом promenom globalnog ekonomskog okvira i rastućim nejednakostima, održivi rast mora uključivati industrijalizaciju dostupnu svima i zasnovanu na inovacijama i otpornoj infrastrukturi. Ekonomski rast, društveni razvoj i otpornost na klimatske promene u velikoj meri zavise od ulaganja u infrastrukturu, održivi industrijski razvoj i tehnološki napredak. Pristup kvalitetnoj infrastrukturi i informacionim i komunikacionim tehnologijama, omogućava većem broju ljudi da učestvuju u ekonomiji zasnovanoj na znanju, pruža im dostupnost obrazovanju i podstiče preduzetništvo. Inkluzivna i održiva industrijalizacija, zajedno sa inovacijama i infrastrukturom omogućava stvaranje uslova za rast zaposlenosti i prihoda. Industrijalizacija i inovacije igraju ključnu ulogu u uvođenju i promovisanju novih tehnologija, olakšavanju međunarodne trgovine i omogućavanju efikasnog korišćenja resursa.

Shodno tome tehnološki napredak, industrijalizacija, razvoj infrastrukture i inovacije, se nalaze u središtu Agende 2030 i COR-a 9. Realizacija ovog cilja održivog razvoja ogleda se u primeni novih saznanja i digitalizacije u cilju korišćenja ekološki ispravnih tehnologija, podršci inovativnom preduzetništvu, posebno malim i srednjim preduzećima, smanjenju troškova transporta. Svrha COR-a 9 je izgradnja otporne infrastrukture i **promovisanje inkluzivne i održive industrijalizacije podstaknute inovacijama**.

Srbija je napredovala u pogledu **unapređenja razvoja tehnologije, inovacija, infrastrukture**, ali je potrebno uložiti dodatne napore da bi se dostigao prosek EU. U odnosu na prosek EU koji je u 2022. godini iznosio 2,23% BDP **izdaci za naučnoistraživačku i istraživačko-razvojnu delatnost** u Srbiji su iznosili 0,97% BDP-a iste godine. Iako su izdvajanja za istraživanje i razvoj ispod proseka EU, Srbija napreduje u pogledu **povećanja ukupnih ulaganja u istraživanje i razvoj** kao i u pogledu **rasta broja**

istraživača⁶⁰. U pogledu razvoja održive industrijalizacije ostvaren je rast učešća prerađivačke industrije u BDP-u⁶¹ kao i rast zaposlenosti u industriji⁶². Umereni napredak se beleži u pogledu unapređenja infrastrukture i industrije prvenstveno zbog povećanja emisije CO₂ iz procesa sagorevanja goriva.

Proces evropskih integracija koji doprinosi dostizanju COR-a 9, obuhvata usaglašavanje sa politikama i pravnim okvirom EU u oblasti preduzetništva i industrijske politike, nauke i istraživanja kao i elektronskih komunikacija, usluga informacionog društva i audio-vizuelne politike, i u nešto manjem obimu saobraćaja, energetike i zaštite životne sredine.

Evropski okvir za nauku i inovacije „Horizont Evropa“, u kome Republika Srbija učestvuje ravnopravno sa zemljama članicama, generiše značajne investicije u nauku i nove tehnologije i u velikoj meri fokusira naučna istraživanja na razvoj novih tehnologija i rešavanje velikih društvenih izazova.

Regionalni prioriteti u oblasti razvoja informacionih i komunikacionih tehnologija definisani su u okviru **Digitalne agende za zapadni Balkan** koja ima za cilj da podstakne inovacije i privredni rast, omogućiti uvećanje koristi od digitalne transformacije putem brzog interneta i međusobno usaglašenih aplikacija. Digitalna agenda usmerena je na razvoj digitalnih usluga eUprave i eZdravstva, u skladu sa potrebama građana, zatim digitalnih veština, digitalnog poverenja i bezbednosti. **Agenda za Zapadni Balkan o inovacijama, istraživanju, obrazovanju, kulturi, omladini i sportu** („Agenda inovacija za Zapadni Balkan“) je od suštinskog značaja za digitalnu transformaciju, konektivnost i mobilnost, kao i za podsticanje razvoja dugoročnog i održivog inovacionog okruženja i prelaska na ekonomiju zasnovanu na znanju.

Pregled doprinosa nacionalnog planskog okvira Republike Srbije dostizanju COR 9

Mapiranje planskog okvira kako bi se utvrdio doprinos planskih dokumenata dostizanju održive industrijalizacije zasnovane na inovacijama u skladu sa ciljevima Agende 2030 obuhvatio je pregled **devetnaest dokumenata** u oblasti ekonomskog razvoja i konkurentnosti, zaštite životne sredine, saobraćaja, energetike i drugih.

Napredak u dostizanju COR 9 prati Republički zavod za statistiku i to trenutno za šest potciljeva na osnovu osam pokazatelja. Podaci se objavljuju na COR portalu⁶³.

Sva planska dokumenta relevantna su za dostizanje COR-a 9, a najveći doprinos ostvaruje se u oblasti unapređenja infrastrukture i tranziciji ka održivoj industrijalizaciji uz efikasnije korišćenje resursa (*Potcilj 9.4 - Do 2030. unaprediti infrastrukturu i prilagoditi industrije kako bi postale održive, uz veću efikasnost u korišćenju resursa i većim usvajanjem čistih i ekološki ispravnih tehnologija i industrijskih procesa, pri čemu će sve zemlje preduzeti aktivnosti u skladu sa svojim odgovarajućim kapacitetima*).

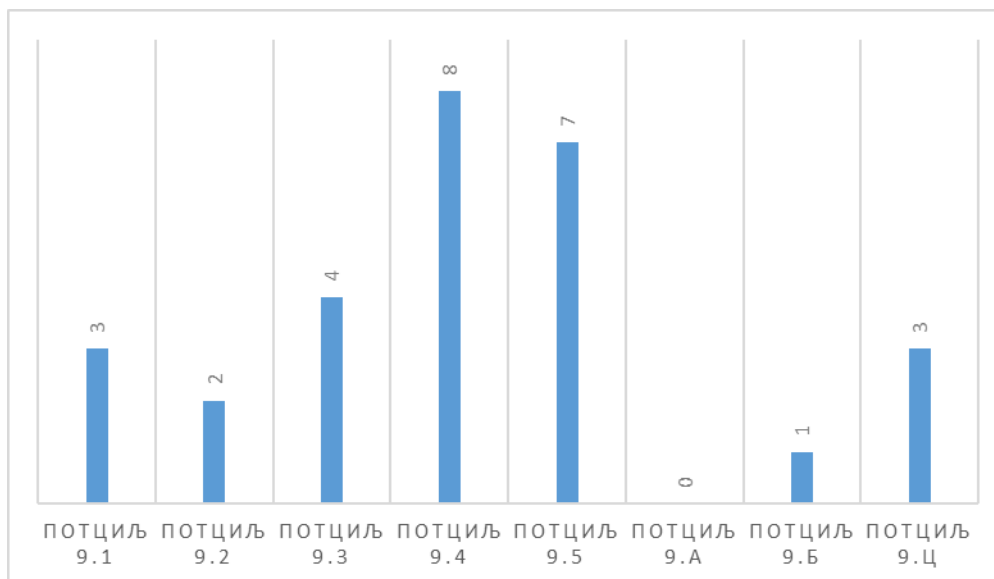
Slika 8: Broj dokumenata javnih politika koji doprinose potciljevima održivog razvoja u okviru COR 9: Industrija, inovacije i infrastruktura

⁶⁰ 2.628 istraživača na 1.000.000 stanovnika, Izvor: Republički zavod za statistiku - <https://sdg.indikatori.rs/area/industry-inovation-and-infrastructure/?subarea=SDGUN090502&indicator=09050201IND01>

⁶¹ 13,5% u 2022. godini, Izvor: Republički zavod za statistiku - <https://sdg.indikatori.rs/area/industry-inovation-and-infrastructure/?subarea=SDGUN090201&indicator=09020102IND11>

⁶² 20% u 2022. godini, Izvor: Republički zavod za statistiku - <https://sdg.indikatori.rs/area/industry-inovation-and-infrastructure/?subarea=SDGUN090202&indicator=240002090209IND01>

⁶³ <https://sdg.indikatori.rs/>

Ključni planski dokumenti koji doprinose većini potciljeva održivog razvoja u oblasti održive industrijalizacije zasnovane na inovacijama je **Strategija industrijske politike Republike Srbije za period od 2021. do 2030. godine sa Akcionim planom za period od 2021. do 2023. godine i Program ekonomskih reformi za period od 2023. do 2025. godine.**

U planskom okviru Srbije ne postoji krovni planski dokument u oblasti razvoja pouzdane, kvalitetne i održive infrastrukture, pa se relevantna planska dokumenta koja obuhvataju oblast infrastrukture, saobraćaja, urbane mobilnosti i koja će doprineti **potcilju 9.1. Razviti kvalitetnu, pouzdanu, održivu i prilagodljivu infrastrukturu, Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine** čijom realizacijom će biti unapređen saobraćaj i urbana mobilnost, **Program ekonomskih reformi za period od 2023. do 2025. godine** koji će realizacijom Strukturne reforme 19 - *Unapređenje efikasnosti i bezbednosti u železničkom saobraćaju* omogućiti rekonstrukciju 1.092 km pruga i time uticati na podizanje nivoa bezbednosti na putnim prelazima i unapređenje bezbednosti železničkog saobraćaja, i delimično **Strategija razvoja vodnog saobraćaja od 2015. do 2025. godine** koja će doprineti povećanju prometa na unutrašnjim vodnim putevima Republike Srbije za 35% do 2025. godine.

Suština **potcilja 9.2. Inkluzivna i održiva industrijalizacija**, je stvaranje uslova za održivu industrijalizaciju i rast zaposlenosti u industriji. Ključni dokument za dostizanje ovog potcilja je **Strategija industrijske politike Republike Srbije od 2021. godine do 2030. godine sa Akcionim planom za period od 2021. do 2023. godine** čijom realizacijom će učešće BDV-a prerađivačkog sektora u ukupnom BDV-u iznositi 22% do 2030 godine. Unapređenje digitalizacije poslovnih modela industrijske proizvodnje doprineće da 85% industrijskih privrednih subjekata koriste ERP softver, dok će tehnička efikasnost poslovanja dostići nivo od 70% do 2030. godine, razvojem industrije bazirane na inovacijama i razvojem viših faza tehnološke proizvodnje.

Program ekonomskih reformi za period od 2023. do 2025. godine će preko Strukturne reforme 21 - *Unapređenje strateškog okvira infrastrukture kvaliteta i integracije u jedinstveno tržište EU*, doprineti unapređenju okvira za jačanje infrastrukture kvaliteta i rastu globalnog indeksa infrastrukture kvaliteta sa 86 (2020. godine) na 88 (2026. godine) kao i stvaranju preduslova za potpisivanje Sporazuma o ocenjivanju usaglašenosti i prihvatanju industrijskih proizvoda između Republike Srbije i EU.

Programi za integraciju malih i srednjih preduzeća i preduzetnika (MSPP) u lance vrednosti, kao i druge mere finansijske podrške, sprovode se od strane Razvojne agencije Srbije i drugih institucija i bitni su za ostvarenje **potcilja 9.3. Povećati pristup malih industrijskih i ostalih preduzeća finansijskim uslugama i povećati njihovu integraciju u lance vrednosti i u tržišta.** Intenziviranje podrške za investiranje, pristup finansiranju i realizacija finansijskih transakcija MSPP biće realizovano sprovođenjem **Strategije za razvoj malih i srednjih preduzeća za period od 2023. do 2027. godine, sa**

Akcionim planom za period od 2023. do 2024. godine. Strategija će omogućiti povećanje učešća investicija MSPP u BDV sektora na 27% do 2027. godine kroz finansijsku podršku i realizaciju različitih finansijskih instrumenata koji će doprineti unapređenju njihove konkurentske pozicije. Strategija će omogućiti i jačanje kapaciteta sektora MSPP za nastup na međunarodnim tržištima i internacionalizaciji njihovog poslovanja, što će doprineti rastu izvoza MSPP sektora u vrednosti od 1.273.500 miliona dinara do 2027. godine.

Ključni planski dokumenti koji doprinose napretku u ovom potcilju su: **Strategija industrijske politike Republike Srbije od 2021. godine do 2030. godine** sa Akcionim planom za period od 2021. do 2023. godine, koja će omogućiti olakšavanje uslova za dobijanje kredita MSPP koja realizuju inovativne projekte i doprineti povećanju ukupnog obima investicija u industriju na 25% BDV do 2030. godine. Unapređenjem tehnološke strukture izvoza Strategija će omogućiti da se kroz podršku internacionalizaciji poslovanja industrijskih privrednih subjekata kao i podrškom za ulazak u lance dobavljača multinacionalnih kompanija ostvari puna pokrivenost uvoza izvozom u srednjem/visokom tehnološkom sektoru industrije do 2030. godine. **Strategija za razvoj tržišta kapitala u Republici Srbiji za period 2021–2026. godine**, sa Akcionim planom za period 2021–2023. godine će omogućiti razvijanje svih segmenata i usluga koje se nude na domaćem tržištu kapitala i stvoriti uslove za kreiranje dodatne vrednosti za domaće i međunarodne učesnike, u skladu sa konkurentnim prednostima Republike Srbije. **Program ekonomskih reformi za period od 2023. do 2025. godine**, će preko Strukturne reforme 7 - *Razvoj domaćeg tržišta kapitala i obezbeđivanje većeg stepena zaštite investitora*, doprineti razvoju konkurentnog, visoko efikasnog, transparentnog i produktivnog nacionalnog tržišta kapitala sa širokim spektrom finansijskih instrumenata i usluga. Sprovođenje reforme omogućiće razvoj finansijskih instituta na tržištu kapitala, povećanje atraktivnosti domaćeg tržišta za domaće i strane investitore i aktiviranje tržišta kapitala u funkciji ekonomskog rasta. Strukturna reforma 16 - *Razvoj startup ekosistema* će omogućiti povećanje finansijske podrške za razvoj startapa, podstaći će javne i privatne investicije u ovoj oblasti i omogućiti razvoj domaćeg tržišta preduzetničkog kapitala (*eng. venture capital*).

Najveći broj planskih dokumenta doprinosi **potcilju 9.4. Održive industrije, veća efikasnost u korišćenju resursa i čiste tehnologije.** **Strategija industrijske politike Republike Srbije od 2021. do 2030. godine**, sa Akcionim planom za period 2021–2023. godine, omogućiće razvoj industrije bazirane na inovacijama i razvoju viših faza tehnološke proizvodnje i doprineti da se tehnička efikasnost poslovanja poveća za 20% do 2030. godine. Istovremeno Strategija će podržati uvoz savremene opreme koja poštuje principe efikasnosti i minimalnog negativnog efekta po životnu sredinu, omogućiti transformaciju industrije od linearnog ka cirkularnom modelu i doprineti da se poveća stopa korišćenja cirkularnih resursa u industriji na 10% do 2030. godine. **Program zaštite vazduha u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine sa akcionim planom**, će doprineti smanjenju emisija zagađujućih materija i teških metala u vazduh iz industrijskih procesa i upotrebe proizvoda kroz usaglašavanje sa BAT AELs, posebno kroz sprovođenje Poglavlja II Direktive EU o industrijskim emisijama u industrijskim procesima. **Strategija niskougljeničnog razvoja Republike Srbije za period od 2023. do 2030. godine sa projekcijama do 2050. godine** će omogućiti smanjenje emisija gasova sa efektom staklene bašte koje neće biti obuhvaćene EU-ETS-om za 9,7% u 2030. godini i između 33,5% i 54,5% do 2050. u poređenju sa 2010. godinom i kroz primenu uredbe o F gasovima i direktive o emisijama gasova iz klima uređaja u motornim vozilima. Privreda ima veoma važnu ulogu u tranziciji ka cirkularnoj ekonomiji i jedan je od ključnih učesnika u tom procesu. Shodno tome, **Program razvoja cirkularne ekonomije u Republici Srbiji za period 2022–2024. godine** će omogućiti pružanje podrške privredi i postaviti osnove za transformaciju privrede na cirkularni model poslovanja, sa posebnim fokusom na sagledavanje potencijala i neophodnih investicija za prelazak prerađivačke industrije na cirkularnu ekonomiju. Realizacija Programa omogućiće povećanje stope korišćenja cirkularnih resursa u industriji na 2% do 2024. godine.

Strategija razvoja energetike do 2025. godine, sa projekcijom do 2030. godine, sa pripadajućim Programom ostvarivanja Strategije razvoja energetike Republike Srbije do 2025. godine sa

projekcijama do 2030. godine, za period od 2017. do 2023. godine, omogućiće tranziciju ka efikasnijoj, čistijoj i obnovljivoj energiji kroz efikasnije korišćenja resursa i usvajanja čistih i ekološki ispravnih tehnologija za proizvodnju energije. **Program upravljanja otpadom u Republici Srbiji za period od 2022. do 2031. godine**, će omogućiti efikasnost u korišćenju resursa i povećanje ponovne upotrebe otpada, dok će se deponije, sistemi za sakupljanje, separaciju, transport i reciklažu otpada biti uspostavljeni na principima održive industrije. Određene sektorske politike i propisi takođe uzimaju u obzir održivost resursa i čiste tehnologije. Dobar primer je promovisanje energetske uštede u sektoru javnog saobraćaja i zgrada kojima raspolaže država, u cilju ostvarivanja dve grupe ciljeva: ekonomičnosti koja se postiže po osnovu manje potrošnje energije i ekološkog cilja koji se ogleda u smanjenju emisije gasova i manje emisije ugljen-dioksida, kao i primena modela standardnih „ekoloških” tehničkih specifikacija za određene proizvode.

U oblasti **potcilja 9.5. Proširiti naučna istraživanja, unaprediti tehnološke kapacitete i podsticati inovacije**, ključni planski dokument je **Strategija naučnog i tehnološkog razvoja Republike Srbije za period od 2021. do 2025. godine** sa Akcionim planom za period od 2021. do 2023. godine. Strategija će povećanjem broja istraživača, uključivanjem mladih istraživača u naučnoistraživački rad, reintegracijom povratnika iz inostranstva i povećanjem saradnje sa dijasporom i mobilnosti doprineti uvećanju kvaliteta osnovnih istraživanja i poboljšanju pozicije Globalnog indeksa inovativnosti na 46. mesto do 2023. godine. **Strategija pametne specijalizacije u Republici Srbiji za period od 2020. do 2027. godine (4S)**, će omogućiti povećanje primenjenih istraživanja iniciranjem zajedničkih istraživačko-razvojnih projekata. Unapređena horizontalna saradnja uticaće na povećanje internih inovacionih i istraživačkih kapaciteta firmi u ovoj oblasti. **Strategija industrijske politike Republike Srbije za period od 2021. godine do 2030. godine**, takođe će doprineti ovom potcilju stvaranjem uslova za razvoj industrije bazirane na inovacijama i razvoju viših faza tehnološke proizvodnje. Strategija će omogućiti unapređenje saradnje između industrijskih privrednih subjekata i naučno-istraživačkih timova, učešće na međunarodnim programima i time doprineti rastu tehničke efikasnosti poslovanja za 20% do 2030. godine. **Strategija o ekonomskim migracijama Republike Srbije za period 2021–2027. godine**, će omogućiti realizaciju mera koje će doprineti stvaranju uslova za privlačenje stranih studenata.

Kada se u industrijskoj praksi sreću problemi za čije rešavanje je potreban naučno-istraživački pristup deo istraživanja prenosi se u industriju, što utiče da naučno-istraživački radnici sve više i češće doprinose razvoju industrije. Shodno tome, **Strategija razvoja veštačke inteligencije u Republici Srbiji za period od 2020. do 2025. godine**, će pružiti podršku učešću istraživača iz Srbije na vodećim svetskim konferencijama iz oblasti veštačke inteligencije, kao i podršku istraživanjima i inovacijama u oblastima u kojima postoji izraziti potencijal inovativne primene veštačke inteligencije. **Program ekonomskih reformi za period od 2023. do 2025. godine** će sprovođenjem Strukturne reforme 17 - *Stvaranje uslova za razvoj bionauka i bioekonomije kroz izgradnju BIO4 kampusa* omogućiti izgradnju BIO4 kampusa koji će predstavljati nukleus naučno-istraživačkog razvoja u oblastima biotehnologije, biomedicine, bioinformatike i biodiverziteta. Izgradnjom ovog kampusa biće stvorena prilika za koncentraciju stručnjaka, multidisciplinarnih ekspertiza najmodernijih tehnologija i infrastrukture (fakulteti, instituti, naučno-tehnološki park itd) u ovim oblastima. Strukturna reforma 14 - *Uspostavljanje infrastrukture i okruženja za kreiranje i primenu inovativnih IT rešenja*, će omogućiti sprovođenje treće faze projekta DDC - „Inovacioni distrikt” čime će stvoriti uslove da učenici i studenti testiraju i promovišu svoje ideje, da se povezuju sa domaćim i stranim privrednim subjektima i doprineti **potcilju 9.b. Podržati razvoj domaće tehnologije, istraživanja i inovacija**.

Strategija razvoja informacionog društva i informacione bezbednosti u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine sa Akcionim planom za period od 2021. do 2023. godine, čini digitalnu agendu Republike Srbije čijom realizacijom će se doprineti poboljšanju Globalnog indeksa informacione bezbednosti na 30. mesto do 2026. godine. **Strategija razvoja mreža nove generacije do 2023. godine**, kao i **Program ekonomskih reformi za period 2023–2025. godine**, doprineće ostvarivanju **potcilja 9.c Povećati pristup informacionim i komunikacionim tehnologijama**. Program ekonomskih reformi će

preko Strukturne reforme 13 - *Razvoj i unapređenje nacionalne informaciono-komunikacione infrastrukture*, doprineti razvoju širokopojasnih mreža za pristup, izradu detaljnih mapa dostupnosti usluga širokopojasnog pristupa u Republici Srbiji i poboljšanju uslova obrazovanja i povećanje korišćenja servisa elektronske uprave.

COR 10: SMANJENJE NEJEDNAKOSTI

Smanjiti nejednakosti unutar i između država

Kratak pregled ostvarenog napretka, glavni trendovi i procesi koji doprinose COR 10

Ekonomski razvoj, sam po sebi, neće dovesti do napretka sve dok postoje društvene i ekonomske nejednakosti. Nejednakosti zasnovane na prihodu, polu, starosti, invaliditetu, seksualnoj orijentaciji, rasi, klasi, etničkoj pripadnosti, veri i dalje postoje širom sveta. Nejednakost u приходима je globalni problem koji zahteva globalna rešenja, dok nejednak pristup zadržavajući zaštitu dovodi do smrtni ishoda od bolesti koje su u današnjem svetu izlečive. Starije osobe, osobe sa invaliditetom, migranti i izbeglice suočavaju se sa nedostatkom mogućnosti i diskriminacijom – problemom koji pogađa svaku zemlju na svetu. Nejednakost ugrožava dugoročni društveni i ekonomski napredak i razvoj, usporava napore usmerene na smanjenje siromaštva, dok prekomerna nejednakost može narušiti društvenu koheziju, dovesti do političke polarizacije i nižeg ekonomskog rasta. Problem nejednakosti posebno je posato izražen nakon pandemije virusa Kovid-19.

Smanjenje nejednakosti unutar i između zemalja zahteva pravičnu raspodelu resursa, ulaganje u obrazovanje i razvoj veština, sprovođenje mera socijalne zaštite, borbu protiv diskriminacije, podršku marginalizovanim grupama i podsticanje međunarodne saradnje za pravednu trgovinu i finansijske sisteme. Shodno tome COR 10 je poseban cilj održivog razvoja čija je **svrha da doprinese smanjenju nejednakosti**, kroz promociju solidarnost i maksimalno uključivanje svih ljudi u održivi razvoj na svetskom i regionalnom nivou.

Jedan od globalnih UN pokazatelja kojim se prati napredak u ostvarivanju ovog cilja jeste **BDP po glavi stanovnika**, prilagođen kupovnoj moći. Shodno tom pokazatelju, Republika Srbija se poredi sa prosekom EU-27, koji za 2022. godinu ukazuje da je standard kupovne moći u Republici Srbiji na nivou 44% od EU-27 standarda⁶⁴. Distribucija potrošnje/prihoda pokazatelj je stanja (ne)jednakosti među građanima. Prema **kvintilnom odnosu S80/S20**, tj. odnosu potrošnje/prihoda 20% stanovništva koje raspolaže sa najvišim ekvivalentom potrošnje/prihoda i 20% stanovništva koje raspolaže sa najnižim ekvivalentom potrošnje/prihoda, u Republici Srbiji je u 2022. godini 20% najbogatijih ostvarilo 5,5 puta veće prihode od 20% najsiromašnijih, dok je **Gini koeficijent** za 2022. godinu iznosio 32,0⁶⁵. **Stopa rasta raspoloživog prihoda po glavi stanovnika**, kako za ukupno stanovništvo⁶⁶, tako i za 40% stanovnika sa najnižim приходима⁶⁷ je u 2022. godini zabeležila rast, a smanjio se udeo stanovništva čiji je raspoloživi prihod niži od 50% medijane ekvivalentnog prihoda⁶⁸. Dugoročno posmatrano Srbija ostvaruje **napredak u oblasti zarada** jer udeo prihoda radne snage u BDP-u beleži rast⁶⁹.

Proces evropskih integracija i pregovora sa Evropskom unijom posebno u kontekstu usaglašavanja politika i pravnog okvira sadržanog u okviru **pregovaračkog poglavlja 19** – Socijalna politika i zapošljavanje, značajno doprinosi i napretku u okviru COR 10. Usaglašavanje sa politikama i standardima EU u oblasti socijalne politike i zaštite, postizanja sigurnih i održivih prihoda, jednakih mogućnosti i zabrane diskriminacije, zapošljavanja, kao i u oblasti migratornih politika, doprinosi

⁶⁴ Izvor: Еуростат - https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_10_10/default/table?lang=en

⁶⁵ Izvor: Републички завод за статистику - <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G20211282.pdf>

⁶⁶ 10.7% у 2022. години, Извор: Републички завод за статистику - <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/reduced-inequalities/?subarea=SDGUN100101&indicator=100101IND02>

⁶⁷ 15.7% у 2022. години, Извор: Републички завод за статистику - <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/reduced-inequalities/?subarea=SDGUN100101&indicator=100101IND02>

⁶⁸ 13.1% у 2022. години, Извор: Републички завод за статистику - <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/reduced-inequalities/?subarea=SDGUN100201&indicator=100201IND01>

⁶⁹ Извор, Републички завод за статистику - <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/reduced-inequalities/?subarea=SDGUN100401&indicator=100401IND01>

naporima koje Srbija ulaže kako bi dostigla globalni cilj održivog razvoja usmeren na smanjenje globalne nejednakosti.

Pitanjima smanjenja siromaštva EU se bavi u okviru **Evropskog stuba socijalnih prava**, koji obavezuje sve države članice (kao i one koje su obuhvaćene politikom proširenja EU) da, između ostalog, svakom licu koje nema dovoljno sredstava za život obezbede ostvarenje „prava na adekvatna davanja minimalnog prihoda koja obezbeđuju život u dostojanstvu u svim njegovim fazama“.

Konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (Evropska konvencija o ljudskim pravima), pravno je uobličila ideju zemalja Evrope o uspostavljanju jedinstvene zaštite ljudskih prava i individualnih političkih sloboda koji, uz vladavinu prava, čine temelj demokratije. Države su dužne da usaglasе nacionalne zakone sa Konvencijom, kako bi se otklonile mogućnosti povrede osnovnih sloboda i prava, a država članica protiv koje je doneta pravosnažna presuda, dužna je da postupi u skladu sa odlukom i da reformiše domaće zakonodavstvo. U Preambuli je istaknuto da je osnov Konvencije **Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima** Ujedinjenih nacija. Član 1 utvrđuje obavezu svih država potpisnica da poštuju prava i slobode koje garantuje Konvencija. Prvi deo Konvencije (čl. 2 – 18), sadrži osnovna prava i slobode, drugi (čl. 19 – 51), uređuje funkcionisanje Evropskog suda za ljudska prava, a treći (čl. 51 – 59) reguliše proceduralna pitanja i nadležnost u vezi sa potpisivanjem, ratifikovanjem, tumačenjem, predmetnom, teritorijalnom i vremenskom primenom odredaba Konvencije.

Konvencija UN o pravima lica sa invaliditetom ima za cilj uvođenje pitanja invaliditeta u relevantne politike EU, kao i unapređenje socijalne inkluzije osoba sa invaliditetom.

Novi pakt o migracijama i azilu EU predstavlja odgovor EU na izazove sa kojima se suočava u oblasti migracija u cilju uspostavljanja balansa između odgovornosti i solidarnosti među državama članicama, kroz bolje planiranje, efektivnije procedure i produbljivanje međunarodne saradnje, kako unutar Evropske unije, tako i izvan nje.

Evropski socijalni fond (ESF) je glavni finansijski instrument preko kojeg EU podržava sprovođenje politike zapošljavanja i doprinosi socijalnoj inkluziji. **Evropska platforma protiv siromaštva** uključuje preduzimanje niza mera u okviru javnih politika, veće i uspešnije korišćenje fondova EU u cilju podrške socijalnom uključivanju, promovisanje socijalnih inovacija, rad kroz partnerstva i iskorišćavanje potencijala socijalne ekonomije, kao i poboljšanje koordinacije između zemalja.

Pregled doprinosa nacionalnog planskog okvira Republike Srbije dostizanju COR 10

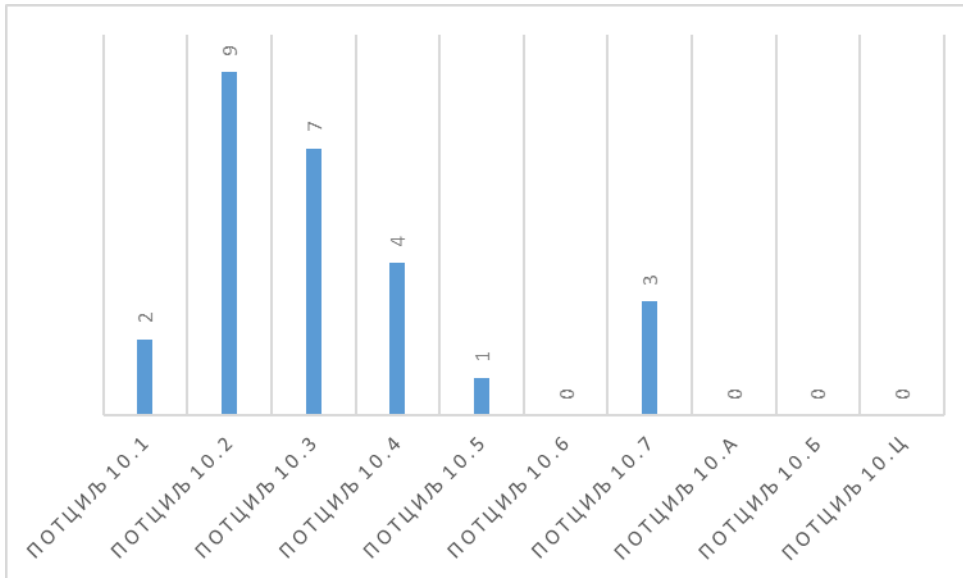
Javne politike koje doprinose dostizanju opšteg cilja smanjenja nejednakosti definisane su širim spektrom sektora ljudskih prava i društvenog razvoja, koji obuhvata planska dokumenta u oblastima smanjenja diskriminacije, socijalne zaštite, vladavine prava, ekonomskog razvoja.

Napredak i trendove u ostvarivanju COR 10 prati Republički zavod za statistiku na osnovu dostupnih podataka za devet potciljeva i na osnovu deset pokazatelja. Praćenje napretka zasniva se na zvaničnim podacima koje Republički zavod za statistiku prikazuje na COR portalu⁷⁰.

Mapiranje planskog okvira obuhvatilo je **sedamnaest planskih dokumenata** čija realizacija doprinosi dostizanju COR-a 10. Planska dokumenta doprinose većini potciljeva COR 10, a najveći doprinos biće ostvaren u oblasti ekonomske i socijalne inkluzije (*Potcilj 10.2 - Do 2030. osnažiti i promovisati socijalnu, ekonomsku i političku inkluziju svih, bez obzira na starost, pol, invaliditet, rasu, etničku pripadnost, poreklo, religiju ili ekonomski i neki drugi status*)

Slika 9: Broj dokumenata javnih politika koji doprinose potciljevima održivog razvoja u okviru COR 10: Smanjenje nejednakosti

⁷⁰ <https://sdg.indikatori.rs/sr-Latn/>

Потциљ 10.1. Степен nejednakosti u raspodeli prihoda nije adekvatno obuhvaćen planskim dokumentima, s obzirom na to da trenutno važeća planska dokumenta nemaju na nivou opšteg cilja utvrđen prioritet rešavanja problema nejednakosti dohotka. Sa druge strane pitanjima siromaštva i socijalne inkluzije se poklanja veća pažnja. Planska dokumenta koja delimično adresiraju pitanje nejednakosti, jesu dokumenta koja se bave ekonomskim i socijalnim reformama, socijalnim uključivanjem Roma i Romkinja ili politikama zapošljavanja. S tim u vezi, **Strategija zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine** će omogućiti rast kvalitetne zaposlenosti, ali i smanjenje socijalnih nejednakosti usklađivanjem sektorske saradnje u oblasti obrazovne, poreske, politike privrednog i regionalnog razvoja, socijalne i drugih relevantnih politika, kako bi se povećala isplativost rada, kao i merama integracije korisnika usluga socijalne zaštite na tržište rada. Realizacija **Strategije za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji u periodu 2022–2030. godine**, doprineće smanjenju procenta romskih domaćinstava koja žive u uslovima izražene materijalne deprivacije na 70% do 2030. godine.

Najveći broj planskih dokumenata upravo doprinosi dostizanju **potcilja 10.2. Osnaživanje i promovisanje socijalne, ekonomske i političke inkluziju svih**. **Strategija deinstitucionalizacije i razvoja usluga socijalne zaštite u zajednici za period od 2022. do 2026. godine** će doprineti osnaživanju korisnika i jačanju ustanova socijalne zaštite za smeštaj kao i pružaoca usluga u zajednici za proces deinstitucionalizacije. Strategija će doprineti razvijanju veština za vođenje što samostalnijeg svakodnevnog života, veću participaciju i samostalno donošenje odluka, uključujući i povećanje broja osoba kojima je u potpunosti ili delimično vraćena poslovna sposobnost. Promovisanje socijalne i ekonomske inkluzije biće omogućeno osobama sa invaliditetom sprovođenjem **Strategije unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine** koja će doprineti povećanju učešća osoba sa invaliditetom u uživanju svih građanskih, političkih, ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava za 25%, do 2024. godine. Sprovođenje **Strategije prevencije i zaštite od diskriminacije za period od 2022. do 2030. godine** će doprineti izjednačavanju mogućnosti pripadnicima grupa koje su u riziku od diskriminacije, da na ravnopravnoj osnovi sa drugima uživaju osnovna ljudska prava i slobode kao i boljoj zaštiti od diskriminacije u svim oblastima i na svim nivoima. Na taj način Strategija će uticati na smanjenje procenta građana koji smatraju da je diskriminacija prisutna u Srbiji na 63% do 2023. godine i za 10% povećanje spremnosti većinske populacije da prihvati prisnije socijalne odnose sa pripadnicima i pripadnicama grupa koje su u riziku od diskriminacije. **Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine** uticaće na smanjenje nivoa diskriminacije i ciganizma kao oblika rasizma prema romskoj nacionalnoj manjini i omogućiti da se smanji procenat Roma i Romkinja koji smatra da ima lično iskustvo diskriminacije na 13% do 2030. godine. **Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021.**

do 2030. godine će omogućiti smanjenje procenta građana/ki koji su bili diskriminirani zbog nekog ličnog svojstva na 20% kao i smanjenje procenta građana/ki koji nemaju poverenja u rad nezavisnih institucija na 30% do 2030. godine. Realizacija **Strategije za mlade u Republici Srbiji za period od 2023. do 2030. godine** će doprineti da 67% mladih svoje društveno angažovanje ocenjuju kao dobro ili veoma dobro. **Strategija održivog urbanog razvoja**, doprineće unapređenju kvaliteta i dostupnosti društvenih usluga, smanjenju rizika od siromaštva, rešavanju stambenih potreba građana, ostvarivanju veće socijalne inkluzije. **Strategija aktivnog i zdravog starenja u Republici Srbiji za period od 2024. do 2030. godine** će omogućiti povećanje integracije i učešća starijih osoba u društvu za 35% do 2030. godine.

Eliminisanje diskriminatornih zakona, politika i praksi i promovisanje odgovarajućeg zakonodavstva je u fokusu **potcilja 10.3. Borbe protiv diskriminacije**. U oblasti borbe protiv diskriminacije, ključni planski dokument je **Strategija prevencije i zaštite od diskriminacije za period od 2022. do 2030. godine** koja će prvenstveno omogućiti unapređenje antidiskriminatornog pravnog okvira Srbije u skladu sa međunarodnim standardima i unapređenje efikasnosti sistema prevencije i zaštite od diskriminacije u svim oblastima i na svim nivoima. Sprovođenje Strategije obezbediće jednake mogućnosti pripadnicima grupa koje su u riziku od diskriminacije da ravnopravno sa drugima uživaju sva ljudska prava i slobode kao i sistemsko uvođenje antidiskriminacione perspektive u kreiranje, sprovođenje i praćenje javnih politika. **Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine** će omogućiti sistemsko uvođenje perspektive invaliditeta u donošenje, sprovođenje i praćenje javnih politika dok će **Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine** doprineti suzbijanju ciganizma i diskriminacije prema Romima i Romkinjama. Jačanjem odgovora sistema na pritužbe pripadnika romske nacionalne manjine u slučajevima diskriminacije doprineće povećanju broj pritužbi na godišnjem nivou na 150 u periodu od 2024-2030. godine i omogućiti da 6.000 žrtava diskriminacije dobije besplatnu pravnu pomoć. **Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine** doprineće osnaživanju antidiskriminatornog okvira u oblasti ekonomije, obrazovanja, socijalne i zdravstvene zaštite kao i vladavine prava i bezbednosti, dok će **Strategija deinstitucionalizacije i razvoja usluga socijalne zaštite u zajednici za period od 2022. do 2026. godine** omogućiti unapređenje uslova za poštovanje prava na život u zajednici, učešće u procesima donošenja odluka, korišćenje usluga u najmanje restriktivnom okruženju i punu uključenost u svakodnevne životne aktivnosti korisnika socijalne zaštite, sa fokusom na lica sa intelektualnim, mentalnim teškoćama i fizičkim invaliditetom. **Strategija zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine** doprineće unapređenju položaja mladih, žena, osoba sa invaliditetom, nezaposlenih Roma i Romkinja na tržištu rada, i omogućiti veće uključivanje na tržište rada radno sposobnih korisnika usluga socijalne zaštite. Na taj način Strategija će doprineti povećanju učešća dugoročno nezaposlenih koji su zaposleni sa evidencije NSZ u ukupnom broju dugoročno nezaposlenih na evidenciji NSZ na 33% do 2026. godine.

Dostizanje **potcilja 10.4. Fiskalne politike kao i politike u oblasti zarada i socijalne zaštite** biće pre svega omogućeno sprovođenjem **Fiskalne strategije za 2023. godinu sa projekcijama za 2024. i 2025. godinu**. Fiskalna strategija definiše srednjoročne okvire fiskalne politike i u narednom periodu će biti fokusirana na nastavak smanjenja ukupnog poreskog opterećenja rada. Na rashodnoj strani, prioritet će imati infrastrukturni i kapitalni projekti, te politika penzija i plata. Nastaviće se sa reformom u oblasti zapošljavanja, upravljanja kadrovima i sistema plata u sektoru države. Održivom fiskalnom okviru doprineće i izmene Zakona o budžetskom sistemu, kojima će, između ostalog, biti redizajniran skup opštih i posebnih fiskalnih pravila, a poseban akcenat biće stavljen na posebna pravila vezana za održivi nivo rashoda za plate i penzije. **Program za suzbijanje sive ekonomije 2023-2025. godine** će uticati na smanjenje udela sive ekonomije u ukupnoj privrednoj aktivnosti i time doprineti smanjenju neformalnosti u privredi i na tržištu rada odnosno unapređenju efikasnost u naplati javnih prihoda.

U Republici Srbiji postoji visok stepen uređenosti u okviru **potcilja 10.5. Regulisanje i praćenje globalnih finansijskih tržišta i institucija**. Politike u ovoj oblasti formulisane su u okviru monetarne politike Narodne banke Srbije. **Strategija za razvoj tržišta kapitala u Republici Srbiji za period 2021–**

2026. godine, sa Akcionim planom za period 2021–2023. godine će omogućiti aktiviranje tržišta kapitala u funkciji ekonomskog rasta, zapošljavanja i kvalitetnijeg života građana.

U uslovima rasta obima migracija na globalnom nivou, od velike je važnosti primena planiranih i dobro vođenih migracionih politika u skladu sa **potciljem 10.7. stvaranjem uslova za uređenu, bezbednu, regularnu i odgovornu migraciju i mobilnost ljudi**. Krovna strategija u ovoj oblasti je **Strategija o ekonomskim migracijama migracijama za period 2021– 2027. godine** koja predstavlja odgovor na postojeće trendove ekonomskih migracija, uz promovisanje regulisanih, sigurnih i bezbednih migracija i čija realizacija će doprineti efikasnijem upravljanju migracionim tokovima. **Strategija upravljanja migracijama** će omogućiti stvaranje uslova za integraciju i socijalnu inkluziju migranata uz podizanje svesti o značaju migracija. Realizacija **Programa ekonomskih reformi za period od 2023. do 2025. godine** i Strukturne reforme 4 - *Unapređenje ambijenta za podsticanje, podršku i praćenje cirkularnih i ekonomskih migracija* će omogućiti unapređenje ambijenta za privlačenje radno sposobnog stanovništva, podsticanje cirkularnih migracija i odnosa sa dijasporom, jačanje mehanizama za praćenje migratornih tokova i privlačenje stranaca. Realizacija Programa će omogućiti da 5.000 državljana Republike Srbije koriste programe ili usluge namenjene povratnicima.

2.2.4 Nacionalni planski okvir i ciljevi održivog razvoja u okviru klastera – Zelena agenda i održiva povezanost

Klaster – Zelena agenda i održiva povezanost obuhvata sledeća pregovaračka poglavlja: 14 – Transportna politika, 15 – Energetika, 21 – Transevropske mreže i 27 – Životna sredina. Ovaj klaster je od izuzetnog značaja za proces pregovora, jer se u okviru njega regulišu brojna ključna pitanja: od kvaliteta usluga i sigurnosti prevoza i transporta, razvijene putne i železničke mreže, dostupnosti i sigurnosti snabdevanja energijom, preko pitanja kvaliteta vazduha, vode, zaštite prirode, industrijskog zagađenja, upravljanja otpadom, borbe protiv klimatskih promena, pa do povezanosti s regionom i Evropskom unijom. On je ujedno i najzahtevniji u pogledu usaglašavanja sa politikama i pravnim okvirom EU i za njega su potrebna najveća finansijska sredstva. Republika Srbije je otvorila svo pregovaračka poglavlja u ovom klasteru i klaster je otvoren na međuvladinoj konferenciji održanoj 14. decembra 2021. godine.

U pogledu pripremljenosti Republike Srbije za preuzimanje pravnih tekovina prema procenama Evropske komisije, Republika Srbija je dobro pripremljena u okviru pregovaračkog poglavlja 14, umereno pripremljena u okviru poglavlja 15 i 21, i do izvesnog nivoa je pripremljena u okviru poglavlja 27⁷¹. U okviru pregovaračkog poglavlja 27 situacija je najkompleksnija, jer pored toga što je usaglašavanje sa zakonodavstvom EU zahtevan posao i zahteva velike administrativne kapacitete neophodne za punu primenu zakonodavstva, Republika Srbija će morati da uloži značajna finansijska sredstva kako bi obezbedila i njihovu punu primenu.

U skladu sa metodologijom mapiranja nacionalnog planskog okvira, planska dokumenta koja se izrađuju u okviru ovog klastera relevantna su i za dostizanje sledećih ciljeva održivog razvoja: **COR 6 – Čista voda i sanitarni uslovi, COR 7 – Dostupna i obnovljiva energija, COR 11 – Održivi gradovi i zajednice, COR 12 – Odgovorna potrošnja i proizvodnja, COR 13 – Akcija za klimu i COR 15 – Život na zemlji.**

COR 6: ČISTA VODA I SANITARNI USLOVI

Obezbediti dostupnost i održivo upravljanje vodom i sanitacijama za sve

Kratak pregled ostvarenog napretka, glavni trendovi i procesi koji doprinose COR 6

Voda je važan resurs ne samo u kontekstu zdravlja, već i u kontekstu siromaštva, sigurnosti hrane, održivosti ekosistema, ljudskih prava i obrazovanja. Potražnja za vodom već je nadmašila rast stanovništva i predviđa se da će do 2050. godine svaka četvrta osoba biti pogođena stalnom nestašicom vode dok će se nestašica vode povećavati sa porastom globalnih temperatura kao posledicom klimatskih promena. Shodno tome važan aspekt održivog razvoja i deo osnovnih potreba i prava svih ljudi, jeste i univerzalna dostupnost čistoj i bezbednoj vodi po pristupačnim cenama, kao i adekvatnim sanitarnim i higijenskim uslovima.

U fokusu COR-a 6 je **obezbeđivanje univerzalnog snabdevanja ispravnom vodom za piće i sanitarnim uslovima do 2030. godine** kroz ulaganja u infrastrukturu i sanitarne objekte, zaštitu i obnovu ekosistema vezanih za vodu i obrazovanje o higijeni. Realizacija ovog cilja omogućiće održivo upravljanje vodnim resursima i sanitacijama i povećanje dostupnosti čistoj i bezbednoj vodi za piće i sanitarnim uslovima svom stanovništvu do 2030. godine.

Kontinuitet u sprovođenju politika, propisa i planskih dokumenata u oblasti upravljanja vodama, zaštiti voda od zagađenja i tretmanu otpadnih voda omogućio je da Srbija napreduje po svim pokazateljima

⁷¹ Izvor: Izveštaj Evropske komisije o napretku Republike Srbije za 2023. godinu - https://www.mei.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/godisnji_izvestaji_ek_o_napretku/izvestaj_ek_23.pdf

koji se odnose na **univerzalan pristup bezbednoj i priušljivoj vodi za piće**⁷², **kvalitet vode**⁷³, **efikasno korišćenje voda**⁷⁴ kao i na **upravljanje vodosnabdevanjem i sanitacijom u lokalnoj zajednici**. Jedino se u pogledu **pristupa sanitarnim uslovima kojima se bezbedno upravlja** beleži se izvesni nivo stagnacije⁷⁵. U narednom periodu posebnu pažnju treba posvetiti nastavku usklađivanja zakonodavstva sa pravnim tekovinama EU, zatim sprovođenju mera u oblasti tretiranja otpadnih voda i rešavanja pitanja zagađenja reka, sa fokusom na rad i održavanje postrojenja za vode i otpadne vode, kao i jačanju kapaciteta za praćenje, sprovođenje i međuinstitucionalnu koordinaciju.

Problemi vezani za upravljanje vodama i zaštitu kvaliteta voda, oblast je kojoj EU pridaje veliki značaj. Ova tema je posebno aktuelna u procesu pristupanja s obzirom da je ispunjenje zahteva i zadovoljenje standarda EU u oblasti voda sve važniji uslov evropskih integracija. Najvažniji akt u oblasti voda je **Okvirna direktiva o vodama** (Direktiva 2000/60/EC)⁷⁶ koja čini ključni dokument koji propisuje uspostavljanje okvira za delovanje EU u oblasti politike voda i osnovni je alat za ostvarenje ključnih ciljeva evropske politike o vodama. Direktivom su uspostavljeni ciljevi u oblasti zaštite životne sredine, propisani su procesi planiranja upravljanja vodama, precizirane konkretne aktivnosti (monitoring, procena i analiza pritisaka i uticaja, priprema i implementacija šestogodišnjih planova upravljanja rečnim slivovima), kao i rokovi koji su neophodni za realizaciju integralnog pristupa upravljanja vodnim resursima u zemljama članicama EU. Okvirna direktiva uključuje i povezuje druge direktive⁷⁷ koje se neposredno ili posredno odnose na oblast voda, od kojih su dve najznačajnije: **Direktiva o prečišćavanju komunalnih otpadnih voda** i **Direktiva o kvalitetu vode namenjene za ljudsku upotrebu**, odnosno **Direktiva o vodi za piće**. U **pregovaračkoj poziciji za poglavlje 27**, Republika Srbija je izjavila da joj je potreban period do 2045. godine za potpuno dostizanje ciljeva iz Okvirne direktive o vodama, kada se u obzir uzme trenutno stanje u ovoj oblasti, kao i značajna finansijska sredstva koja su neophodna da bi se kvalitet vode unapredio.

Pregled doprinosa nacionalnog planskog okvira Republike Srbije dostizanju COR 6

Oblast upravljanja vodama, uključujući i zaštitu i obnovu ekosistema vezanih za vodu regulisana je velikim brojem planskih dokumenata i propisa koji imaju uticaja na upravljanje vodama ili u okviru kojih se razmatra i rešava određena problematika iz ove oblasti.

⁷² 75% stanovništva koristi pijaću vodu iz sistema kojima se bezbedno upravlja (2020), Izvor: Republički zavod za statistiku -

<https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/clean-water-and-sanitation/?subarea=SDGUN060101&indicator=060101IND01>

⁷³ 68,7% vodnih tela imaju dobar status vode (2020), Izvor: Republički zavod za statistiku -

<https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/clean-water-and-sanitation/?subarea=SDGUN060302&indicator=060302IND05>

⁷⁴ U pogledu efikasnosti korišćenja voda u 2021. godini ostvareno je 948,9 RSD/m³ dok i indeks eksploatacije vode beleži pad u 2021. godinu u odnosu na 2020. godinu, Izvor: Republički zavod za statistiku - <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/clean-water-and-sanitation/?subarea=SDGUN060402&indicator=250105IND02>

⁷⁵ 26% stanovništva koristi usluge sanitacije kojima se bezbedno upravlja (2019), Izvor: Republički zavod za statistiku -

<https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/clean-water-and-sanitation/?subarea=SDGUN060201&indicator=06020104IND02>

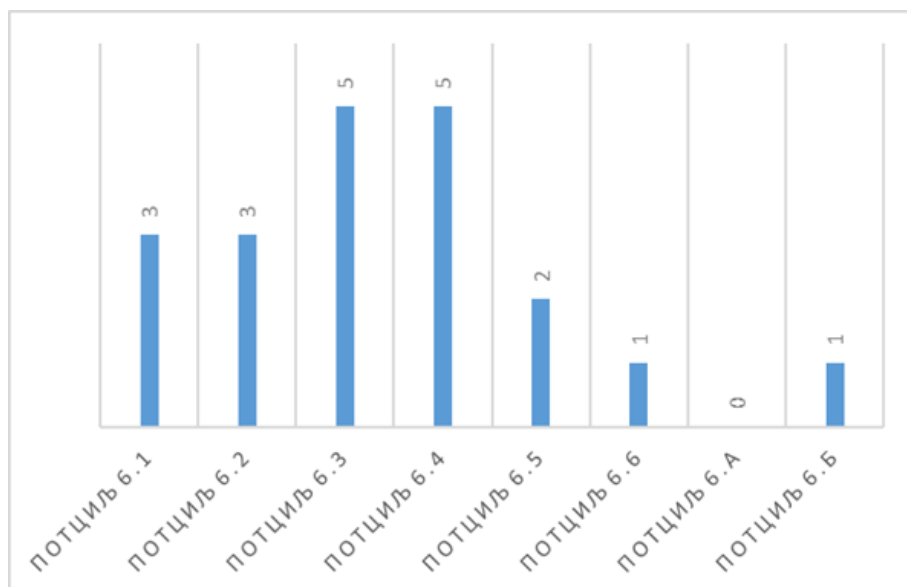
⁷⁶ <https://rdvode.gov.rs/doc/dokumenta/direktive-eu/1.%20Direktiva%20o%20vodama%202000-%20tekst%20i%20anex%20I-X-prec.tekst.pdf>

⁷⁷ Direktiva o prečišćavanju komunalnih otpadnih voda (Direktiva 91/271/EEC), Direktiva o kvalitetu vode namenjene za ljudsku upotrebu (Direktiva 98/83/EC), Direktiva o zaštiti voda od zagađivanja prouzrokovanog nitratima iz poljoprivrednih izvora (Direktiva 91/676/EEC), Direktiva o zahvatanju vode za piće (Direktiva 75/440/ECS), Direktiva o upravljanju kvalitetom vode za kupanje (Direktiva 2006/7/EC), Direktiva o zagađenju uzrokovanom određenim opasnim supstancama koje se ispuštaju u akvatičnu životnu sredinu zajednice (Direktiva 2006/11/), Direktiva o zaštiti podzemne vode od zagađenja i pogoršavanja kvaliteta (Direktiva 2006/118/EC), Direktiva koja se odnosi na integralno sprečavanje i kontrolu zagađivanja (Direktiva 2008/1/EC), Direktiva o standardima kvaliteta životne sredine u oblasti politike voda (Direktiva 2008/105/EC), Direktiva koja utvrđuje tehničke specifikacije za hemijske analize i monitoring statusa vode (Direktiva 2009/90/EC), Direktive o proceni i upravljanju rizicima od poplava (Direktiva 2007/60/)

Napredak i trendove u dostizanju opšteg cilja COR-a 6 koji se odnosi na obezbeđivanje čiste i dostupne vode za sve, u Republici Srbiji se trenutno prati u odnosu na sedam potciljeva i na osnovu deset pokazatelja⁷⁸, dok zvanične podatke Republički zavod za statistiku prikazuje na COR portalu⁷⁹.

U kontekstu sagledavanja doprinosa planskih dokumenata dostizanju COR-a 6, **mapirano je osam planskih dokumenata** i to u sledećim oblastima planiranja: zaštita životne sredine, poljoprivreda, zdravstvo i ljudska prava. Planska dokumenta su relevantna i doprinose većini potciljeva u okviru COR 6⁸⁰. Prioriteti i ciljevi utvrđeni dokumentima javnih politika najviše prepoznaju značaj i važnost obezbeđivanja kvalitetne vode kao i racionalnije upotrebe vodnih resursa. Shodno tome planska dokumenta će najviše doprineti smanjenju zagađenja vode (*Potcilj 6.3 – Do 2030. unaprediti kvalitet vode smanjenjem zagađenja, eliminisati odlaganje i na najmanju moguću meri svesti ispuštanje opasnih hemikalija i materijala, prepоловити udeo neprečišćenih otpadnih voda i značajno povećati recikliranje i bezbednu ponovnu upotrebu na globalnom nivou*) i povećanju efikasnosti korišćenja vode (*Potcilj 6.4 - Do 2030. bitno povećati efikasnost korišćenja vode u svim sektorima i obezbediti održivu eksploataciju vode i snabdevanje slatkom vodom kako bi se odgovorilo na nestašicu vode i u znatnoj meri smanjio broj ljudi koji se suočavaju sa nestašicom vode*).

Slika 10: Broj dokumenata javnih politika koji doprinose potciljevima održivog razvoja u okviru COR 6: Čista voda i sanitarni uslovi

Ključni planski dokument relevantan za dostizanje COR 6 je **Strategija upravljanja vodama na teritoriji Republike Srbije do 2034. godine** kojom se određuje dugoročna politika upravljanja vodama na državnoj teritoriji, odnosno, pravci održivog delovanja u oblasti korišćenja voda, zaštite voda od zagađivanja, uređenja vodotoka i zaštite od štetnog dejstva voda. Istovremeno, Strategija je planski dokument koji doprinosi najvećem broju potciljeva COR 6. Cilj Strategije je postizanje integralnog upravljanja vodama, odnosno usklađenog vodnog režima na celoj teritoriji Republike Srbije i obezbeđenje takvog upravljanja vodama kojim se postižu maksimalni ekonomski i socijalni efekti na pravičan i održiv način i uz uvažavanje međunarodnih sporazuma. Prema proceni, za razvoj i efikasno upravljanje u sektoru voda, u narednih 20 godina potrebno je izdvojiti 21,7 milijardi evra, od čega ulaganja za potrebe kanalisanja i zaštite voda iznose 43% (7,7 mlrd. evra).

U fokusu Strategije je povećanje dostupnosti pijaće vode i obezbeđivanje stabilnog vodosnabdevanja za stanovništvo, industriju i poljoprivredu, čime se jasno doprinosi **potcilju 6.1. Postići univerzalan i**

⁷⁸ Izvor: Izveštaj o napretku u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja do 2030. godine u Republici Srbiji za 2022. godinu, Republički zavod za statistiku

⁷⁹ <https://sdg.indikatori.rs/>

⁸⁰ Planska dokumenta doprinose sledećim potciljevima: 6.1, 6.2, 6.3, 6.4, 6.5, 6.6 i 6.b

jednak pristup bezbednoj i priušljivoj pijaćoj vodi za sve. Realizacija Strategije će doprineti povećanju obuhvata javnim vodovodnim sistemima na 93% stanovništva do 2034. godine, i obezbediće stabilno snabdevanje vodom zahtevanog kvaliteta. Strategija će doprineti i zadovoljenju potrebe industrije za vodom pri čemu se procenjuje da će do 2034. godine biti potrebno obezbediti 288,40 10⁶ m³/god vode, kao i obezbedivnju dovoljnih količina vode za navodnjavanje 250.000 do 350.000 ha poljoprivrednih površina iz I i II razvojne grupe do 2034. godine. Doprinos Strategije ***potcilju 6.2. Postići adekvatan i jednak pristup sanitarnim i higijenskim uslovima za sve*** ogleda se kroz smanjenje unosa zagađenja od koncentrisanih izvora zagađivanja, pre svega komunalnog i industrijskog otpada, izgradnjom kanizacionih sistema odgovarajućeg kapaciteta (obuhvaćenost kanizacionom mrežom 85% stanovništva u naseljima većim od 2.000 stanovnika) i dostizanjem stepena prečišćavanja koji će biti utvrđen Planom zaštite voda od zagađivanja.

Postizanje i održavanje dobrog statusa i ekološkog potencijala vodnih tela površinskih i podzemnih voda, radi zaštite zdravlja ljudi, očuvanja vodnih i priobalnih ekosistema i zadovoljavanja potreba korisnika voda, prioritet je Strategije i direktno doprinosi dostizanju ***potcilja 6.3. Unaprediti kvalitet vode.*** Unapređenje kvaliteta vode biće ostvareno kombinacijom mera u oblasti: smanjenja generisanja zagađenja, unapređenjem tehnoloških postupaka proizvodnje, povećanjem produktivnosti vode i merama za višekratno korišćenje voda; kontrolom koncentrisanih i rasutih izvora zagađenja; unapređenjem i povećanjem nivoa ekosistemskih usluga u domenu asimilativnog kapaciteta, retenzije nutrijenata, povećanja infiltracionih kapaciteta i sl. Efikasnost u potrošnji vode, koja odgovara ***potcilju 6.4. Povećati efikasnost korišćenja vode u svim sektorima,*** prepoznata je u nekoliko operativnih ciljeva Strategije koji se odnose na racionalizaciju korišćenja vode u segmentu stanovništva, industrijskoj i poljoprivrednoj proizvodnji. Realizacijom Strategije očekuje se smanjenje nefakturisanog dela vode u javnim vodovodnim sistemima na nivo od oko 25% do 2034. godine kao i racionalnije korišćenje i potrošnju vode u industrijskoj i poljoprivrednoj proizvodnji. Integralno upravljanje vodom na celoj teritoriji Srbije poboljšanjem režima voda, odnosno otklanjanjem vremenske i prostorne neusklađenosti između raspoloživih vodnih resursa i potreba za vodom, zaštitom voda od zagađivanja i zaštitom od voda, razvojem regionalnih i višenamenskih hidrosistema direktno će doprineti dostizanju ***potcilja 6.5. Integrisano upravljanje vodnim resursima na svim nivoima.*** Strategija utvrđuje zaštitu od erozija i bujica kao „preduslov za stabilno i održivo korišćenje zemljišta i bezbednost od čestih razornih bujičnih poplava“ čime se doprinosi ***potcilju 6.6. Zaštita i obnova vodno povezanih ekosistema, uključujući planine, šume, plavna zemljišta, reke, izdane (akvifere) i jezera.***

Lokalna samouprava treba da učestvuje u razvoju svih oblasti sektora voda, pri čemu je njihov najveći interes da stanovništvu i privredi obezbede adekvatne uslove u oblasti snabdevanja vodom za piće i prikupljanja i odvođenja otpadnih i atmosferskih voda. S obzirom da je lokalna samouprava, u skladu sa zakonom, odgovorna za upravljanje vodom II reda, za izdavanje vodnih akata za objekte lokalnog značaja i akata za ispuštanje otpadnih voda u javnu kanalizaciju, da je zadužena za obavljanje i razvoj komunalnih delatnosti (prečišćavanje i distribucija vode za piće, prikupljanje i prečišćavanje otpadnih voda i dr.), te da se na lokalnom nivou obavljaju i upravni i drugi poslovi u vezi sa vodom realizacija Strategije podrazumeva da se utvrđeni ciljevi sprovode na nivou jedinica lokalne samouprave, čime se doprinosi ***potcilju 6.b Podržati i pojačati učešće lokalnih zajednica u unapređivanju upravljanja vodosnabdevanjem i sanitacijom.***

Unapređenje dostupnosti bezbednoj i priušljivoj vodi za piće kao i sanitarnim i higijenskim uslovima utvrđeni su u ***Strategijom javnog zdravlja u Republici Srbiji 2018-2026. godine.*** Realizacija Strategije će omogućiti da se za 20% poveća broj stanovnika koji žive na području pokrivenim kanizacionim sistemom kao i da se 30% malih lokalnih vodovoda priključi na mrežu centralnih vodovodnih sistema, čime se direktno doprinosi napretku u dostizanju ***potcilja 6.1. Postići univerzalan i jednak pristup bezbednoj i priušljivoj pijaćoj vodi za sve*** kao i ***potcilja 6.2. Postići adekvatan i jednak pristup sanitarnim i higijenskim uslovima za sve.***

Održivo upravljanje resursima i zaštita životne sredine za poljoprivrednu proizvodnju osnova je za obezbeđenje dugoročne prehrambene sigurnosti i doprinosi stabilnosti i kvalitetu domaće proizvodnje.

Specifični karakter poljoprivredne proizvodnje, ogleda se i u njenoj visokoj zavisnosti od obima i kvaliteta vodnih resursa koji su ograničeni. Međusobna zavisnost i uticaj poljoprivrede na stanje i kvalitet vodnih resursa kao i uticaj raspoloživih vodnih resursa na razvoj poljoprivrede prepoznata je **Strategijom poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Srbije za period 2014–2024. godine**. Posebno prioritetno područje delovanja Strategije odnosi se na zaštitu i unapređenje životne sredine i očuvanje prirodnih resursa u okviru koga su utvrđene mere koje treba da doprinesu smanjenju zagađenja nadzemnih i podzemnih voda od produkata poljoprivrede kao i racionalnijem i efikasnijem korišćenju vode u sektoru poljoprivrede. Strategija posebnu pažnju posvećuje merama održive poljoprivredne prakse (agroekološke mere, agrošumarstvo, integrisano upravljanje prirodnim resursima, integralna zaštita bilja, plodnost zemljišta, održivo upravljanje vodama, organska poljoprivreda), primeni zakona i propisa za sprečavanje zagađenja, očuvanje zemljišta i voda, kontroli neselektivne konverzije poljoprivrednog zemljišta u druge svrhe, zaštiti šuma i oblasti sa visokovrednim prirodnim resursima, čime će doprineti **potcilju 6.3. Unaprediti kvalitet vode i potcilju 6.4 Povećati efikasnost korišćenja vode u svim sektorima i obezbediti održivu eksploataciju vode i snabdevanje slatkom vodom**.

Poboljšanje uslova stanovanja za pripadnike Romske nacionalnosti jedan je od ciljeva **Strategije za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period 2022–2030. godine**. Realizacija Strategije doprineće unapređenju podstandardnih objekata kako bi zadovoljili osnovne uslove životnog standarda i opremanje podstandardnih naselja komunalnom infrastrukturom tako da do 2030. godine 100% domaćinstava ima pristup pijaćoj vodi kao i da 98% domaćinstava ima pristup sanitarnim uslovima. Strategijom je planirano i da 98% stanovništva živi u domaćinstvima koja koriste poboljšane sanitarne prostorije koje se ne dele sa drugima, odnosno da 400 podstandardnih romskih naselja imaju izgrađenu kompletnu komunalnu infrastrukturu i objekte koji su priključeni na istu do 2030. godine. Dostizanje ovih ciljeva omogućiti će i napredak u pogledu dostizanja **potcilja 6.1. Postići univerzalan i jednak pristup bezbednoj i priušljivoj pijaćoj vodi za sve** i **potcilja 6.2 Postići adekvatan i jednak pristup sanitarnim i higijenskim uslovima za sve**

Sprovođenje **Strategije niskougledničkog razvoja Republike Srbije za period od 2023. do 2030. godine sa projekcijama do 2050. godine** kao i **Programa prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove za period od 2023. do 2030. godine** će takođe doprineti racionalnijoj upotrebi vode i napretku Srbije u dostizanju **potcilja 6.4. Povećati efikasnost korišćenja vode u svim sektorima i obezbediti održivu eksploataciju vode i snabdevanje slatkom vodom**. Realizacija mera i aktivnosti utvrđenih u okviru ova dva dokumenta javnih politika će doprineti optimizaciji korišćenja voda iz veštačkih akumulacija za navodnjavanje odnosno sprovođenje mera za prilagođavanje poljoprivrede klimatskim promenama u pogledu efikasnijeg korišćenja postojećih sistema za navodnjavanje. Sprovođenjem mera koje se odnose na prilagođavanje tehnologija gajenja (odabir vrsta i agrotehničkih mera) **Strategija niskougledničkog razvoja Republike Srbije za period od 2023. do 2030. godine sa projekcijama do 2050. godine** će doprineti **potcilju 6.3 Unaprediti kvalitet vode**.

Program upravljanja muljem u Republici Srbiji za period 2023-2032. godine će unaprediti okvir za uspostavljanje bezbednog, održivog i isplativog sistema upravljanja muljem iz postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda tako da se 80% generisanog mulja iskoristi u druge svrhe i time doprineti unapređenju kvaliteta vode odnosno **potcilju 6.3 Unaprediti kvalitet vode**. Uspostavljanje sistema upravljanja muljem u skladu sa EU regulativom podrazumeva i uspostavljanje potrebne infrastrukture za tretman, korišćenje i krajnje zbrinjavanje mulja tako da će realizacija Programa omogućiti da se poveća stepen zbrinutog mulja u odnosu na generisani sa sadašnjih 10% na 50% 2032. godine.

COR 7: DOSTUPNA I OBNOVLJIVA ENERGIJA

Osigurati pristup, dostupnoj, pouzdanoj, održivoj i modernoj energiji za sve

Kratka pregled ostvarenog napretka, glavni trendovi i procesi koji doprinose COR 7

Dostupnost energiji omogućava nesmetano funkcionisanje svih privrednih sektora, kao i svakodnevni život stanovništva. Energetika je jedna od investiciono najintenzivnijih grana privrede, a sigurno i bezbedno snabdevanje energijom, njena dostupnost i raspoloživost pod transparentnim i

nediskriminativnim uslovima, proizvodnja i korišćenje u skladu sa principima održivog razvoja, preduslovi su uspešnog funkcionisanja svakog društva, podizanja konkurentnosti privrede i blagostanja građana. Sa druge strane, svetska ekonomija počiva na potrošnji energije zasnovane na fosilnim gorivima koji su dominantni faktori koji značajno doprinose klimatskim promenama. I pored toga što veliki deo svetske populacije ima pristup električnoj energiji, potražnja je izuzetno velika i shodno tome mora doći do značajnog povećanja proizvodnje energije. Napredak ka ciljevima održive energije jeste veći ali je nedovoljno brz, s obzirom da se procenjuje da će se i dalje veliki broj svetske populacije oslanjati na zagađujuća goriva do 2030. godine.

Shodno tome poseban cilj Agende 2030 posvećen je investicijama u čiste energente i obnovljive izvore energije, usvajanje rentabilnih standarda za široku lepezu tehnologija, širenje infrastrukture i unapređenje tehnologije za čiste energente u svim zemljama. Sa tim u vezi COR 7 se zalaže za **osiguranje pristupa čistoj i pristupačnoj energiji**, jeftino i **dostupno snabdevanje**, i za povećanje onog dela električne energije koja se proizvodi iz **obnovljivih izvora** – vetra, sunca, vode, termalnih izvora, biomase i biogasa.

U pogledu **pristupačnosti**, 99,7% stanovništva ima pristup električnoj energiji⁸¹, pri čemu je značajan napredak ostvaren **pristupačnosti električnoj energiji u romskim naseljima**. Republika Srbija je do sada ispunila 76% **obaveza u oblasti energetske efikasnosti** i 70% **obaveza u oblasti obnovljivih izvora energije** u okviru Energetske zajednice i beleži značajan napredak u pogledu **povećanja udela obnovljive energije u ukupnoj finalnoj potrošnji energije**⁸². Predviđa se da se do 2030. godine udvostruči globalna stopa poboljšanja energetske efikasnosti.

Aktivnosti koje Republika Srbija preduzima u procesu evropskih integracija i usaglašavanja sa politikama i pravnim okvirom EU u okviru **pregovaračkog poglavlja 15** - Energetika, a koje su uslovljene merilima za otvaranje pregovaračkog poglavlja, kao i preporukama iz Godišnjih izveštaja o napretku u procesu evropskih integracija značajno će doprineti dostizanju COR-a 7.

Smanjenje potrošnje energije i zagađenja životne sredine, kao posledica energetske transformacije, ključni je cilj energetske politike EU, kroz koju se sprovodi značajan deo pravnih tekovina u oblasti klime i klimatskih promena. **Energetska zajednica Jugoistočne Evrope**, čija je Republika Srbija članica, usmerava sprovođenje energetske efikasnosti i korišćenje obnovljivih izvora energije, kao i sprovođenje obaveza predviđenih Kjoto protokolom. U okviru Energetske zajednice za Jugoistočnu Evropu, sredinom 2017. godine osnovana je „**Akciona grupa za klimu**“.

Prema odredbi člana 20. Ugovora o osnivanju **Energetske zajednice**, Republika Srbija je prihvatila obavezu da primeni evropske direktive u oblasti obnovljivih izvora energije. Tako je Direktivom 2009/28/EZ o promociji korišćenja obnovljivih izvora energije, određen obavezujući cilj za Republiku Srbiju, koji iznosi 27% udela obnovljivih izvora energije u njenoj bruto finalnoj potrošnji energije u 2020. godini. Zakonom o korišćenju obnovljivih izvora energije podstiče se proizvodnja i potrošnja električne energije iz velikih i malih vodenih tokova, energije vetra i sunca, proizvodnja i potrošnja toplotne energije iz geotermalne energije i čvrste biomase. Dugoročan cilj je da se oko 40% električne i toplotne energije proizvodi iz obnovljivih izvora do 2040. godine, a 50% do 2050. godine.

Potpisivanjem Sofijske deklaracije o „**Zelenoj agendi**“ za Zapadni Balkan, zemlje regiona obavezale su se da će sprovoditi mere u oblasti sprečavanja klimatskih promena i zagađenja, razvoja energije, mobilnosti i cirkularne ekonomije. U okviru oblasti **I Klima, Energetika, Mobilnost**, zemlje Zapadnog Balkana se obavezuju da zajedno sa EU idu ka cilju postizanja ugljenične neutralnosti kontinenta do 2050. godine, uvođenjem stroge klimatske politike i reformom energetske i transportnog sektora.

Pregled doprinosa nacionalnog planskog okvira Republike Srbije dostizanju COR 7

⁸¹ Izvor: Republički zavod za statistiku - <https://sdg.indikatori.rs/area/affordable-and-clean-energy/?subarea=SDGUN070101&indicator=070101IND01>

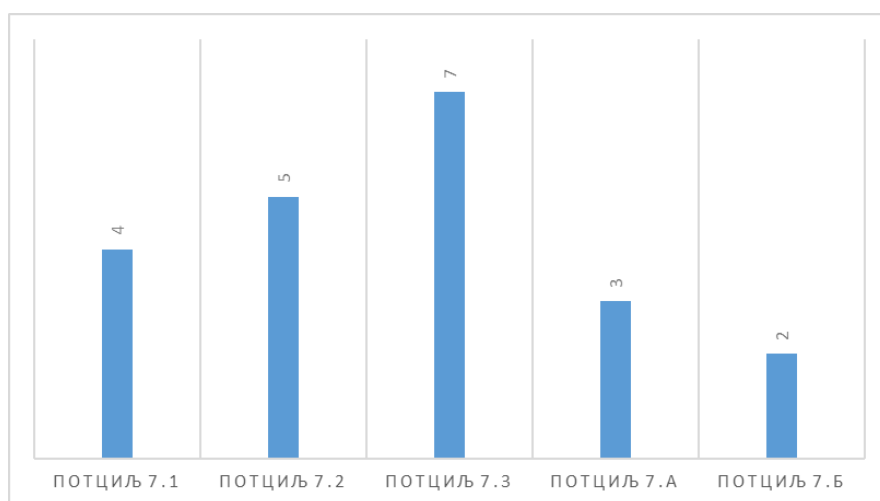
⁸² Udeo energije iz obnovljivih izvora je 25,28% u 2021. godini, Izvor: Republički zavod za statistiku - <https://sdg.indikatori.rs/area/affordable-and-clean-energy/?subarea=SDGUN070201&indicator=070201IND02>

Planska dokumenta koja doprinose osiguranju pristupa čistoj i pristupačnoj energiji, dostupno snabdevanje i povećanje proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora čine prilično koherentan planski okvir. Poseban napredak je ostvaren tokom 2023. godine usvajanjem nekoliko dokumenata čija realizacija značajno doprinosi dostizanju COR 7.

Napredak u odnosu na globalne UN pokazatelje za dostizanje opšteg cilja COR 7 trenutno se prati u odnosu na tri potcilja održivog razvoja na osnovu četiri pokazatelja⁸³. Praćenje napretka zasniva se na zvaničnim podacima koje Republički zavod za statistiku prikazuje na COR portalu⁸⁴.

Mapiranje planskog okvira obuhvatilo je **osam planskih dokumenata** u oblasti energetike, zaštite životne sredine, urbanizma i konkurentnosti. Realizacija planskih dokumenata doprineće svim potciljevima utvrđenih u okviru COR 7, a najveći doprinos biće ostvaren u oblasti energetske efikasnosti (*Potcilj 7.3 - Do 2030. udvostručiti globalnu stopu poboljšanja energetske efikasnosti*).

Slika 11: Broj dokumenata javnih politika koji doprinose potciljevima održivog razvoja u okviru COR 7: Dostupna i obnovljiva energija

Ključno mesto u planskom okviru energetske politike zauzima **Strategija razvoja energetike do 2025. godine s projekcijama do 2030. godine** i prateći **Program ostvarivanja Strategije razvoja energetike za period od 2017. do 2023. godine**. Strategija razvoja energetike je postavila ključne prioritete razvoja energetike do 2030. godine koji obuhvataju obezbeđenje energetske bezbednosti, razvoj tržišta energije i sveukupna tranzicija ka održivoj energetici čime će omogućiti doprinos svim potciljevima COR 7. S druge strane, Program je razradio ciljeve Strategije i odredio pokazatelje za njihovo praćenje, uključujući i aktivnosti i projekte čija će realizacija doprineti ostvarenju definisanih ciljeva.

Potcilj 7.1. Obezbeđivanje univerzalnog pristupa ekonomski prihvatljivim energetskim uslugama jeste prilično širok i obuhvata više aspekata, koji su pokriveni planskim okvirom zemlje, doduše u različitoj meri. Strategijom razvoja energetike predviđeno je, kao prioritet, tržište energije, pre svega „konkurentnost na tržištu energije na načelima nediskriminacije, javnosti i transparentnosti i zaštita kupaca energije i energenata“, što se odnosi na univerzalni pristup predviđen ovim potciljem. Strategija ističe važnost uspostavljanja tržišne cene energije i energenata koja bi uključila i eksterne troškove, poput troškova zaštite životne sredine. U pogledu obezbeđivanja energetske bezbednosti, Strategija ukazuje na potrebu „pouzdanog, sigurnog, efikasnog i kvalitetnog snabdevanja energijom i energentima“. Obezbeđenje u snabdevanju i energetske bezbednosti dalje je razrađeno u **Programu ostvarivanja Strategije razvoja energetike za period od 2017. do 2023. godine**. **Programom ekonomskih reformi za period od 2023. do 2025. godine**, predviđena je strukturna reforma čijom realizacijom će biti povećan prenosni kapacitet i posledično će biti povećana pouzdanost rada sistema,

⁸³ Izvor: Izveštaj o napretku u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja do 2030. godine u Republici Srbiji za 2022. godinu, Republički zavod za statistiku

⁸⁴ <https://sdg.indikatori.rs/>

koje će omogućiti smanjenje gubitaka energije u prenosnom sistemu na godišnjem nivou od 33 GWh do 2026. godine (Strukturna reforma 9 - *Integracija obnovljivih izvora električne energije kroz projekat „Beogrid 2025”*). Realizacija Strukturne reforme 10 - *Razvoj energetske tržišta uz izgradnju energetske infrastrukture*, će omogućiti priključenja novih proizvodnih kapaciteta za potrebe balansiranja sistema u vrednosti većoj od >700 MW do 2027. godine.

Strategija razvoja energetike, kao jedan od ključnih prioriteta navodi i korišćenje obnovljivih izvora energije, što će doprineti dostizanju **potcilja 7.2 Povećanje udela obnovljivih izvora energije**, koji zahteva značajno povećanje udela obnovljivih izvora energije u Republici Srbiji. Povećanju udela obnovljivih izvora energije u energetske miksu biće omogućeno sprovođenjem **Programa ekonomskih reformi za period od 2023. do 2025. godine** i Strukturne reforme 9 koja će omogućiti povećanje instalisane snage elektrana na OIE u regionu Južnog Banata koja se može integrisati bez ograničenja na >1000 MW do 2026. godine.

Strategija niskougljeničnog razvoja Republike Srbije za period od 2023. do 2030. godine sa projekcijama do 2050. godine će omogućiti smanjenje emisija štetnih gasova povećanjem energetske efikasnosti i korišćenjem OIE, u industrijskom sektoru za 15% do 2030. godine, te u stambenom i komercijalnom sektoru za 40% do 2030. godine, u poređenju sa 2010. godinom čime će doprineti dotizanju **potcilja 7.2 Povećanje udela obnovljivih izvora energije i potcilja 7.3. Poboljšanje energetske efikasnosti**.

Analizom uticaja klimatskih promena na hidrološke parametre relevantne za planiranje u sektoru energetike **Program prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove za period od 2023. do 2030. godine** doprineće i prilagođavanju sektora energetike na klimatske promene i unapređenju pristupa u korišćenju vodnih resursa kao izvora energije. Studija o uticaju klimatskih promena na režim raspodele stepen dani grejanja i stepen dani hlađenja doprineće da se u sektoru energetike formulišu politike i mere koje će doprineti unapređenju energetske efikasnosti u segmentu grejanja čime će se neposredno doprineti i dostizanju **potcilja 7.3. Poboljšanje energetske efikasnosti**.

Potcilj 7.3. Poboljšanje energetske efikasnosti obuhvaćen je, osim **Strategijom razvoja energetike do 2025. godine sa projekcijama do 2030. godine** i **Programom ostvarivanja Strategije razvoja energetike Republike Srbije do 2025. godine sa projekcijama do 2030. godine, za period od 2017. do 2023. godine**. Strategija i Program prepoznaju značaj energetske efikasnosti i ovu oblast izdvajaju kao jedan od sektora energetike, koji dodatno razrađuju merama poput kreiranje održive energetike – „obezbeđenjem uslova za unapređenje energetske efikasnosti u obavljanju energetske delatnosti i potrošnji energije“, podizanjem kapaciteta finansijskih organizacija za finansiranje mera energetske efikasnosti.

Strategija industrijske politike Republike Srbije za period od 2021. godine do 2030. godine, takođe doprinosi postizanju energetske efikasnosti. Strategija će, kroz efikasniju upotrebu materijalnih resursa i energetske efikasnosti u industrijskim procesima, doprineti globalnoj stopi poboljšanja energetske efikasnosti. Ova mera će biti realizovana razvijanjem kriterijuma za podsticanje investicija u opremu koja je kalibrirana tako da koristi reciklirane resurse. **Dugoročna Strategija za podsticanje ulaganja u obnovu nacionalnog fonda zgrada Republike Srbije do 2050. godine**, definiše set mera koje će doprineti unapređenju stepena energetske efikasnosti prilikom obnove porodičnih (jednoporodičnih zgrada do nivoa EE, višeporodičnih zgrada do Nivoa EE+ i komercijalnih zgrada do Nivoa TO.) i javnih zgrada (do nivoa nZEB) kao i prilikom izgradnje novih zgrada (prema Nivou nZEB i više). Opšti cilj Strategije je smanjenje emisije CO₂ do 2050. godine za 31% u odnosu na emisiju iz 2020. godine, odnosno smanjenje potrošnje primarne energije u 2050. godini, u iznosu od 38% u odnosu na potrošnju iz 2020. godine, što će biti ostvareno nizom mera usmerenih na poboljšanje energetske efikasnosti u zgradarstvu. **Program ekonomskih reformi za period od 2023. do 2025. godine** će preko Strukturne reforme 21 omogućiti unapređenje infrastrukture kvaliteta za tri grupe industrijskih proizvoda (električni i elektronski proizvodi, mašine i lična zaštitna oprema), što podrazumeva punu

primenu tehničkih propisa i standarda usaglašenih sa EU, i time posredno doprineti unapređenju energetske efikasnosti u finalnoj potrošnji električne energije.

Potcilj 7.a. Unapređenje međunarodne saradnje kako bi se olakšao pristup istraživanju i tehnologiji čiste energije, uključujući obnovljivu energiju, energetska efikasnost i naprednu i čistiju tehnologiju fosilnih goriva, s jedne strane obuhvata unapređenje međunarodne saradnje kako bi se olakšao pristup istraživanju i tehnologiji čiste energije, dok se s druge strane odnosi na promociju investiranja u energetska infrastrukturu i tehnologiju čiste energije. **Strategija razvoja energetike Republike Srbije do 2025. godine sa projekcijama do 2030. godine i Program ostvarivanja strategije energetike,** ističu važnost prvog aspekta poticlja 7.a, naročito u oblasti obnovljivih izvora energije, dok je drugi aspekt značajno više pokriven, i to strateškim prioritetom sveukupne tranzicije ka održivoj energetici. Doprinos potcilju 7.a omogućiće i **Program zaštite vazduha u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine sa akcionim planom** čijom realizacijom se planira smanjenje emisija SO₂ za 92% i suspendovanih čestica PM_{2,5} za 58,3% iz sektora energetike (uključujući saobraćaj i individualna ložišta) do 2030. godine u poređenju sa 2015. godinom prvenstveno sprovođenjem relevantnih Direktiva EU.

Potcilj 7.b. Unapređenje energetske infrastrukture odnosi se na proširenje infrastrukture i unapređenje tehnologije za snabdevanje modernom i održivom energijom. Na regionalnom nivou je podržan kroz listu prioriternih projekata Energetske zajednice, koji zadovoljavaju opšte i posebne kriterijume za Transevropsku energetska infrastrukturu (PECI) i čije dugoročne koristi nadmašuju troškove, a imaju i prekograničnu dimenziju. Energetska zajednica Jugoistočne Evrope, kroz Energetska strategiju, podstiče jačanje sektora energetike kroz međunarodnu saradnju i unapređenje infrastrukturnih i tehnoloških. **Strategija razvoja energetike** kao prioritet predviđa „tržište energije“, odnosno razvoj tržišta električne energije i prirodnog gasa i njihovo povezivanje sa jedinstvenim tržištem energije EU. U skladu sa Programom za ostvarivanje strategije energetike, Strategijom razvoja energetike Republike Srbije do 2025, i drugim relevantnim planskim dokumentima, doneti su novi ili usklađeni postojeći zakoni i podzakonski akti (Izmene i dopune Zakona o energetici, Zakon o energetska efikasnosti i racionalnoj upotrebi energije i Zakon o korišćenju obnovljivih izvora energije), sa direktivama i preporukama EU, odlukama i preporukama Energetske zajednice, kao i Western Balkan Sustainable Charter u okviru Berlinskog procesa.

COR 11: ODRŽIVI GRADOVI I ZAJEDNICE

Učiniti gradove i ljudska naselja inkluzivnim, bezbednim, otpornim i održivim

Kratak pregled ostvarenog napretka, glavni trendovi i procesi koji doprinose COR 11

Život u gradskim i urbanim sredinama nosi različite izazove sa stanovišta kvaliteta života, kao i uticaja velikih gradova na kvalitet životne sredine. Polovina svetske populacije živi u urbanim sredinama, a očekuje se da će 70% ljudi živeti u gradovima do 2050. godine. Veliki procenat svetske populacije živi u sirotinjskim naseljima ili uslovima sličnim sirotinjskim naseljima u gradovima, i u narednih 30 godina se procenjuje da će taj broj biti još veći. Međutim mnogi gradovi nisu spremni za ubranu urbanizaciju koja nadmašuje razvoj stanovanja, infrastrukture i usluga, što dovodi do porasta sirotinjskih naselja. Razvoj gradova dovodi do problema urbanističkog širenja, zagađenja vazduha i ograničenog otvorenog javnog prostora. Shodno tome, održivi razvoj se ne može postići bez značajne promene načina na koji gradimo i upravljamo urbanim prostorom, posebno uzimajući u obzir da je ekstremno siromaštvo često skoncentrisano u urbanim sredinama, kao i da se sve teže izlazi na kraj sa zbrinjavanjem sve većeg broja stanovnika u tim sredinama.

Ovaj cilj održivog razvoja posvećen je onim aspektima razvoja, koji se odnose na inkluzivne gradove i otporne i održive zajednice i naselja. Svrha COR 11 je upravo na **održivom razvoju i upravljanju gradovima i naseljima**. Učiniti gradove bezbednim i održivim znači obezbediti sigurno i pristupačno stanovanje i uređenje siromašnih naselja. Ovaj cilj obuhvata investicije u javni prevoz, povećanje zelenih površina, primenu energetska efikasnih i ekoloških mera u privredi i stanovanju i bolje urbanističko planiranje i upravljanje na način koji omogućava učešće i angažovanje svih.

U Republici Srbiji, 4% (2018) gradskog stanovništva **živi u neuslovnim, nestandardnim naseljima ili neadekvatnim stambenim uslovima**⁸⁵. U pogledu uticaja gradova na stanje životne sredine **ukupna količina čvrstog komunalnog otpada** koji se prikuplja i kojim se adekvatno upravlja u kontrolisanim postrojenjima u ukupnom proizvedenom komunalnom otpadu, ima tendenciju rasta i u 2021. godini je iznosila 3,022 hiljada tona⁸⁶. Takođe, 86,4% stanovnika su obuhvaćeni sistemom organizovanog sakupljanja komunalnog otpada⁸⁷. **Zagađenost vazduha** je jedan od deset glavnih globalnih faktora rizika po zdravlje ljudi, a najveći problem predstavljaju suspendovane čestice, jer se najduže zadržavaju u vazduhu i najdublje prodiru u disajne organe. Postoji stalan porast broja gradova u Srbiji u kojima se detektuje vazduh treće kategorije, gde su prekoračene granične vrednosti, za jednu ili više zagađujućih materija. Suspendovane čestice PM₁₀ i RM_{2,5} su 2022. godine, kao i prethodnih godina, bile dominantna zagađujuća materija na području Republike Srbije⁸⁸, a posebno je izraženo njihovo prisustvo u gradskim naseljima. Usvajanje Strategije održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine doprinelo je osnaživanju nacionalnog i regionalnog razvojnog planiranja u kontekstu promovisanja transformativnijeg, produktivnijeg, inkluzivnijeg i otpornijeg urbanog razvoja na duži rok. U fokusu Agende 2030 je i jačanje kapaciteta lokalnih zajednica na odgovor i smanjenje rizika od katastrofa **izradom lokalnih strategija i planova za smanjenje rizika od katastrofa**. U Republici Srbiji je do sada 4 jedinice lokalne smouprave usvojile i primenjuju strategije za smanjenje rizika od katastrofa u skladu sa nacionalnim strategijama smanjenja rizika od katastrofa.

Usaglašavanje sa EU i međunarodnim politikama u kontekstu održivog urbanog razvoja realizuje se u okviru procesa EU integracija kao i sprovođenjem obaveza koje proističu iz međunarodnih ugovora i deklaracija čiji je Srbija potpisnik. U tom pogledu ključni dokumenti su „**Lajpciška povelja o održivim evropskim gradovima**“ (2007), **Deklaracija o urbanom razvoju iz Toleda** (2010), **Deklaracija iz Rige** (2015), **Urbana agenda EU** (2016) i **Teritorijalna agenda EU 2030** (2020). Na nivou Evrope postoji jasan konsenzus o karakteru evropskog grada budućnosti i principima na kojima idealni evropski grad treba da bude zasnovan (EK 2011, 2014, 2020). Nova **Urbana agenda UN** usvojena je u okviru **Habitat III Konferencije UN o stanovanju i održivom urbanom razvoju** u Kitu 2016. godine. Ona utvrđuje nove standarde integralnog i održivog razvoja i sadrži smernice za održivi urbani razvoj u državama članicama. Države članice su se obavezale na prenošenje nove Urbane agende kroz sprovodive i participativne urbane politike, na nacionalnom i podnacionalnom nivou. **Međunarodne smernice za urbanističko i prostorno planiranje** (International Guidelines on Urban and Territorial Planning – IGUTP), prvi su dokument na globalnom nivou za oblast prostornog i urbanističkog planiranja, usvojen od strane Upravljačkog saveta UN Habitata.

Napori ka uspostavljanju dobre prakse smanjenja rizika od katastrofa nastavljeni su usvajanjem **Sendai Okvira za smanjenje rizika od katastrofa period od 2015. do 2030. godine** (nastavlja se na Hjogo okvir za delovanje 2005-2015). Sprovođenjem Sendai okvira očekuje se znatno smanjenje rizika od vanrednih situacija i gubitka života, uslova za stvaranje sredstava za život i zdravlje, i gubitka ekonomske, fizičke, kulturne i ekološke imovine ljudi, kompanija, zajednica i zemalja. U cilju unapređenja saradnje u oblasti civilne zaštite Savet EU je usvojio nekoliko odluka i rezolucija, a na osnovu odluke 2001/792/EC ustanovljen je **Mehanizam EU za civilnu zaštitu** čiji je cilj da podrži napore na sprečavanju katastrofa i obezbedi spremnost jedinica civilne zaštite da deluju u slučaju katastrofa - na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou. Pored država članica EU, trenutno postoji 6 država učesnica mehanizma (Island, Norveška, Srbija, Severna Makedonija, Crna Gora i Turska). Srbija je postala 33. država učesnica Mehanizma 2015. godine.

Pregled doprinosa nacionalnog planskog okvira Republike Srbije dostizanju COR 11

⁸⁵ Izvor: Program UN za naselja

⁸⁶ Izvor: Agencija za zaštitu životne sredine

⁸⁷ Izvor: Program upravljanja otpadom u Republici Srbiji za period 2022 – 2031. godine

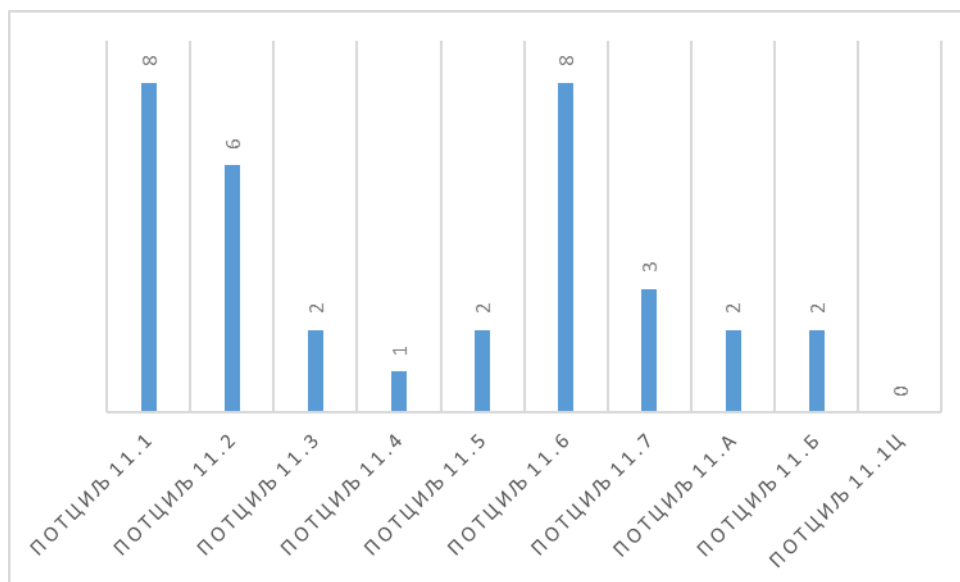
⁸⁸ Izvor: Godišnji izveštaj o stanju kvaliteta vazduha u Republici Srbiji 2022. godine

Planski okvir koji doprinosi dostizanju COR-u 11 obuhvata veliki broj planskih dokumenata u oblastima urbanizma, prostornog planiranja i građevinarstva, zaštite životne sredine, saobraćaja i komunikacija, zdravstva, socijalne zaštita i zaposlenosti, ljudskih prava. Važno je istaći na dostizanje COR 11 ne utiču sva dokumenta na isti način i u istoj meri.

Napredak u dostizanju opšteg cilja COR 11 trenutno se prati u odnosu na sedam potciljeva održivog razvoja na osnovu jedanaest pokazatelja⁸⁹. Praćenje napretka zasniva se na zvaničnim podacima koje Republički zavod za statistiku prikazuje na COR portalu⁹⁰.

U kontekstu sagledavanja doprinosa javnih politika i važećih planskih dokumenata dostizanju OR 11, **mapirano je dvadeset planskih dokumenata** koji su relevantni za dostizanje ovom cilju održivog razvoja⁹¹. Najveći broj planskih dokumenata odnosi se na oblast stvaranja pristupa adekvatnom, bezbednom i pristupačnom stanovanju i osnovnim uslugama (*Potcilj 11.1 - Do 2030. osigurati da svi imaju pristup adekvatnom, bezbednom i pristupačnom stanovanju i osnovnim uslugama, unaprediti neuslovna naselja*) kao i na smanjenje negativnog uticaja urbanih naselja na životnu sredinu (*Potcilj 11.6 - Do 2030. smanjiti negativan uticaj gradova na životnu sredinu meren po glavi stanovnika, sa posebnom pažnjom na kvalitet vazduha i upravljanje otpadom na opštinskom i drugim nivoima*).

Slika 12: Broj dokumenata javnih politika koji doprinose potciljevima održivog razvoja u okviru COR 11: Održivi gradovi i zajednice

Najznačajniji planski dokument za dostizanje cilja Agende 2030 koji se odnosi na održiv urbani razvoj je **Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine**. Strategija predstavlja odgovor na rastuću potrebu uređenja gradskog prostora, rešavanja problema urbanog razvoja i održivog korišćenja potencijala koje urbana naselja nose kao generatori društveno ekonomskog razvoja. Realizacija Strategije doprineće unapređenju ekonomskog, socijalnog i kulturnog razvoja, kvalitetu uređenja urbanog prostora, zaštiti životne sredine i prilagođavanju na klimatske promene, poboljšanju društvenog blagostanja (kvaliteta života, zdravlja stanovništva i bezbednosti), priuštivom i kvalitetnom stanovanju, očuvanju i afirmaciji graditeljskog nasleđa i urbanog identiteta i time direktno doprineti dostizanju svih potciljeva u okviru COR 11.

Fokus **potcilja 11.1. Pristup adekvatnom, bezbednom i pristupačnom stanovanju i osnovnim uslugama** je obezbeđivanje univerzalnog pristupa bezbednom stanovanju u adekvatnim uslovima kao

⁸⁹ Izvor: Izveštaj o napretku u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja do 2030. godine u Republici Srbiji za 2022. godinu, Republički zavod za statistiku

⁹⁰ <https://sdg.indikatori.rs/>

⁹¹ Planska dokumenta doprinose sledećim potciljevima: 1.1, 1.2, 1.2, 1.4, 1.5, 1.a

i unapređenje uslova stanovanja u nestandardnim naseljima. Doprinos ovom cilju pruža nekoliko dokumenata javnih politika od kojih je najznačajnija **Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine** čijom realizacijom će biti rešena stambena potreba svih građana, zatim će biti unapređena pristupačnost urbanog prostora kao i kvalitet i kapacitet usluga tehničke infrastrukture mereno između ostalog procentom urbanog stanovništva priključenog na javne vodovode, na javnu kanalizaciju ili na nepropusne septičke jame koje se redovno čiste. Poseban fokus Strategije je i na ujednačavanju dostupnosti javnih službi (školstvo, zdravstvo, socijalna zaštita) u urbanim područjima kao i na sanaciji i obnovi podstandardnih naselja kroz njihovo infrastrukturno opremanje, unapređenje kvaliteta, pristupačnosti i dostupnosti. **Nacionalna arhitektonska strategija za period od 2023. do 2035. godine sa Akcionim planom za period od 2023. do 2025. godine** omogućiće unapređenje svesti o značaju kvalitetne arhitekture i građene sredine za kvalitet života građana i očuvanje kulturnih identiteta i time doprineti adekvatnom stanovanju i potcilju 11.1. Najveći problem, sa stanovišta razvoja socijalnog stanovanja, nastao je nakon masovne privatizacije stanova početkom 90-ih, kada je javni stambeni fond skoro potpuno iščezao, a sredstva obezbeđena privatizacijom nisu bila dovoljna za zadovoljavanje stambenih potreba stanovništva sa nižim primanjima. Veliki problem predstavlja i nizak nivo infrastrukturne opremljenosti stanova, što se najviše odnosi na priključak na kanalizacionu mrežu i daljinski sistem grejanja, kao i neformalna naselja sa izuzetno niskim kvalitetom komunalnih usluga. **Nacionalna strategija socijalnog stanovanja** pokušava da odgovori na ove probleme povećanjem nivoa infrastrukturne opremljenosti stanova i rešavanjem pitanja neformalnih naselja. Osnovni cilj Strategije je da se obezbede stanovi odgovarajuće veličine i opremljenosti, u funkcionalnom okruženju i uz razumne cene, dok je odabir stanovništva u pristupu stanovima zasnovan na objektivnim kriterijumima. Otklanjanjem arhitektonskih barijera za ulazak i kretanje kroz objekat starijih i lica sa invaliditetom preduslov su njihovog uključivanja u javni život i ličnog funkcionisanja u zajednici, kao i otklanjanje informacionih i komunikacionih barijera. Problem obezbeđivanja pristupačnosti javnih i privatnih objekata razmatra se i u okviru **Strategije aktivnog i zdravog starenja u Republici Srbiji za period od 2024. do 2030. godine** čijom realizacijom će 1.000 javnih ustanova otkloniti barijere za pristup starijih i time doprineti ovom potcilju. **Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine** omogućiće da se za broj objekata u javnoj upotrebi koji su pristupačni za osobe sa invaliditetom uveća za 10% na godišnjem nivou do 2024. godine.

Unapređenje pristupačnosti saobraćaja i urbane mobilnosti, razvoj mreža i osavremenjivanje javnog prevoza, uvođenje novih tehnologija u transportu kao i proširivanje kapaciteta usluga transporta za bicikliste, pešake, osoba sa invaliditetom predstavlja doprinos **Strategije održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine potcilju 11.2. Održivi transportni sistemi i bezbednost na putevima**. Doprinos ovom potcilju biće ostvaren i realizacijom **Strategije aktivnog i zdravog starenja u Republici Srbiji za period od 2024. do 2030. godine** kojom će se unaprediti dostupnost javnog prevoza u ruralnim naseljenim mestima za starije, uključujući starije sa invaliditetom i sa teškoćama u kretanju. Povećanje društvene inkluzije osoba sa invaliditetom obuhvata i unapređenje stanja u pogledu pristupačnosti saobraćajne infrastrukture i prevoznih sredstava u javnom prevozu putnika koje će biti realizovano sprovođenjem **Strategije unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine**. Pitanje bezbednosti saobraćaja odnosi podizanje nivoa bezbednosti na putnim prelazima deo je **Program ekonomskih reformi za period od 2023. do 2025. godine** i Strukturne reforme 19 - *Unapređenje efikasnosti i bezbednosti u železničkom saobraćaju* čijim sprovođenjem će se doprineti smanjenju broja železničkih nesreća na 150 do 2025. godine. Takođe povećanje konkurentnosti železničkog saobraćaja u odnosu na druge vidove saobraćaja, učiniće ovaj vid saobraćaja dostupnim posebno onima u stanju ranjivosti. Smanjenje broja poginulih i teško povređenih lica za 50% do 2030. godine, u odnosu na 2019. godinu i bez poginule dece u saobraćaju od 2030. godine utvrđeno je kao opšti cilj **Strategije bezbednosti saobraćaja Republike Srbije za period od 2023 do 2030. godine sa Akcionim planom za 2023. do 2025. godine** čijom realizacijom će biti ostvaren direktan doprinos potcilju 11.2. Realizacija Strategije omogućiće unapređenje funkcionalnosti sistema bezbednosti saobraćaja kao i kapaciteta na centralnom i lokalnom nivou za planiranje i sprovođenje

politika u oblasti bezbednosti saobraćaja. Shodno tome očekuje se da se do 2030. godine iznos sredstava koja se koriste za unapređenje bezbednosti saobraćaja, u odnosu na ukupna sredstva koja su Zakonom o budžetu opredeljena za bezbednost saobraćaja poveća sa postojećih 10% u 2019. na 50%. Realizacija Strategije će omogućiti i da 95% subjekata bezbednosti saobraćaja na državnom nivou imaju potreban kapacitet i integritet kao i da 75% JLS imaju potreban kapacitet i integritet. Strategijom će omogućiti i unapređenje planiranja, projektovanja, izgradnje i održavanja puteva, tako da se najmanje 75% putovanja obavlja putevima sa visokim standardima bezbednosti saobraćaja do 2030. godine, odnosno da 95% km autoputeva od ukupne dužine autoputeva, zadovoljavaju najstrožije zahteve bezbednosti saobraćaja, na kojima je mapiranjem rizika utvrđena ocena bezbednosti od 60% i više.

Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine će podizanjem nivoa transparentnosti u procesu donošenja odluka o urbanom razvoju i unapređenjem participacije građana i ostalih zainteresovanih strana doprineti **potcilju 11.3. Inkluzivna i održiva urbanizacija**. Unapređenje postojećih instrumenata i mehanizama kojima se utiče na kvalitet arhitekture i građene sredine jedan je od ciljeva **Nacionalne arhitektonske strategije za period od 2023. do 2035. godine sa akcionim planom za period od 2023. do 2025. godine** koji će doprineti uspostavljanju kontinuiranog dijaloga i ostvarivanju međusektorske i institucionalne saradnje između sektora planiranja i izgradnje, kulture (zaštita spomenika) i životne sredine (zaštita prirode) i doprineti definisanju integrativnih pristupa urbanoj/ruralnoj obnovi i rekonstrukciji arhitektonskog i urbanističkog nasleđa i prostornih kulturno istorijskih celina i time doprineti potcilju 11.3.

Čitav jedan segment **Strategije održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine** odnosi se na uređenje kulturne baštine i kulturu i mere poput zaštite kulturnog nasleđa, očuvanja kulturnog diverziteta, digitalizacije kulturnog i urbanog nasleđa kao i promocija kulturnog turizma omogućiće dostizanje **potcilja 11.4. Zaštita kulturne i prirodne baštine**.

Realizacija **Nacionalnog programa upravljanja rizikom od elementarnih nepogoda** omogućiće izgradnju adekvatnog dugoročnog sistema upravljanja rizicima od elementarnih nepogoda u zemlji, na kome bi različite institucije sarađivale i zajedno radile na smanjenju rizika i efikasnijem reagovanju na nepogode i time direktno doprineti **potcilju 11.5 Smanjenje štetnih efekata izazvanih prirodnim katastrofama**, a posebno u kontekstu ublažavanja rizika od poplava u kritičnim i ranjivim zonama, i to putem investicija u mere za sprečavanje poplava visokog prioriteta, što uključuje infrastrukturne i institucionalne intervencije. Takođe, Program predviđa uključivanje dimenzije rizika u planove za korišćenje zemljišta i urbano planiranje, kao i unapređenje pravnog okvira u sektoru građevine.

Uticaj urbanih naselja na kvalitet životne sredine, zdravlje i bezbednost stanovništva u urbanim naseljima kao i prilagođavanje urbanih naselja klimatskim promenama oblasti su koje se dodatno razrađuju **Strategijom održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine**. Unapređenjem svih parametara životne sredine, sistema upravljanja otpadom, unapređenjem kvaliteta vazduha i unapređenjem energetske efikasnosti Strategija će doprineti **potcilju 11.6. Kvalitet vazduha i upravljanje otpadom na opštinskom nivou**. Uspostavljanje sistema reagovanja u rizičnim situacijama u urbanim naseljima doprineće smanjenju rizika od poplava u urbanim područijima, očuvanju biodiverziteta i efikasijem reagovanju u slučaju rizika i udesa u urbanim područijima čime će neposredno biti ostvaren i **potcilj 11.5 Smanjenje štetnih efekata izazvanih prirodnim katastrofama**. Unapređenjem pristupačnosti i bezbednosti u urbanim naseljima, ujednačavanje kvaliteta uređenosti urbanog prostora, regeneracija delova urbanih naselja koji su bili izloženi devastacionim procesima doprineće **potcilju 11.7. Omogućiti univerzalni pristup bezbednim, inkluzivnim i pristupačnim zelenim i javnim površinama**. Realizacija mera usmerenih na jačanje i upravljanje ruralno urbanim vezama doprineće **potcilju 11.a. Podržati pozitivne ekonomske, socijalne i ekološke veze osnaživanjem nacionalnog i regionalnog razvojnog planiranja**, dok će uspostavljanje i jačanje integrisanog planiranja urbanog razvoja doprineti dostizanju **potcilja 11.b. Primena integrisanih politika i planova usmerenih ka inkluziji, efikasnosti resursa i smanjenju rizika od prirodnih katastrofa**.

Razvijanje održivog sistema upravljanja otpadom u svrhu očuvanja resursa i smanjenja negativnih uticaja na životnu sredinu u fokusu je **Programa upravljanja otpadom u Republici Srbiji za period od 2022. do 2031. godine**. Realizacijom Programa uticaće se na jačanje kapaciteta lokalnih samouprava u oblasti upravljanja otpadom i time doprineti povećanju stope reciklaže komunalnog otpada do 35% po masi do 2030. godine odnosno na smanjenju odlaganja otpada na nesantitarne deponije na 0% do 2034. godine. Na taj način Program će doprineti **potcilju 11.6. Kvalitet vazduha i upravljanje otpadom na opštinskom nivou**.

Fokus **Programa razvoja cirkularne ekonomije u Republici Srbiji za period 2022–2024. godine** je unapređenje sistema upravljanja otpadom kroz efikasnije korišćenje otpada u cirkularnoj ekonomiji. Realizacija mera i aktivnosti utvrđenih Programom doprineće smanjenju nastajanja otpada od plastike, efikasnijoj reciklaži neopasnog građevinskog otpada, dok će unapređenje sistema upravljanja hranom i racionalnija nabavka hrane doprineti da se viškovi hrane na odgovarajući način iskoriste i smanji količina otpada koji se odlaze na deponije, a poveća iskorišćenje otpada od hrane u pogledu proizvodnje komposta ili energije, čime će se doprineti dostizanju potcilja 11.6.

Ključni dokument za unapređenje kvaliteta vazduha je **Programa zaštite vazduha u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine sa Akcionim planom** čijom realizacijom će se doprineti smanjenju emisija SO₂ za 92% i suspendovanih čestica PM_{2.5} za 58,3% iz sektora energetike (uključujući saobraćaj i individualna ložišta) 2030. godine u poređenju sa 2015. godinom.

Nacionalnim planom za smanjenje emisija glavnih zagađujućih materija koje potiču iz starih velikih postrojenja za sagorevanje definisane su maksimalne emisije SO₂ (25.060,56 t/god), NO_x (24.962,90 t/god) i praškastih materija (2.493,05 t/god) do 2027. godine, što će doprineti ograničavanju stepena zagađenja. U zonama i aglomeracijama u kojima je vazduh treće kategorije, odnosno kada zagađenje vazduha prevazilazi efekte mera koje se preduzimaju i kada je ugrožen kapacitet životne sredine, ili postoji stalno zagađenje vazduha na određenom prostoru, nadležni organ autonomne pokrajine i organ jedinice lokalne samouprave dužan je da donese plan kvaliteta vazduha, sa ciljem da se postignu odgovarajuće granične vrednosti ili ciljne vrednosti utvrđene važećim propisima. Ministarstvo zaštite životne sredine daje saglasnost na planove kvaliteta vazduha jedinica lokalne samouprave. Smanjenje negativnog uticaja gradova na životnu sredinu mereno po glavi stanovnika, sa posebnom pažnjom na kvalitet vazduha, obuhvaćeno je i u okviru **Dugoročnom Strategijom za podsticanje ulaganja u obnovu nacionalnog fonda zgrada Republike Srbije do 2050. godine**, koja će omogućiti prostor za smanjenje emisije CO₂ do 2050. godine za 31% u odnosu na emisiju iz 2020. godine, odnosno smanjenje potrošnje primarne energije u 2050. godini, u iznosu od 38% u odnosu na potrošnju iz 2020. godine.

Realizacijom mere usmerene na obezbeđenje pune pristupačnosti javnim površinama osobama sa invaliditetom ostvaruje se doprinos **Strategije unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine potcilju 11.7. Omogućiti univerzalni pristup bezbednim, inkluzivnim i pristupačnim zelenim i javnim površinama**.

Dok se gradovi suočavaju sa posledicama klimatskih promena, kao što su porast temperatura, povećana učestalost ekstremnih vremenskih događaja i promene u padavinama, potreba za prilagođavanjem urbanih okruženja postaje ključna. Pošumljavanje sa vrstama drveća otpornim na klimatske promene može pružiti brojne koristi pa će u skladu sa tim **Program prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove za period od 2023. do 2030. godine** omogućiti finansiranje 10 projekata sufinansiranja pošumljavanja u jedinicama lokalne samouprave korišćenjem vrsta otpornih na klimatske promene radi smanjenja rizika od negativnih uticaja klimatskih promena. Realizacija Programa će takođe omogućiti unapređenje Metodologije za izradu lokalnih planova prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove.

COR 12: ODGOVORNA POTROŠNJA I PROIZVODNJA
Obezbediti održive obrasce potrošnje i proizvodnje

Kratka pregled ostvarenog napretka, glavni trendovi i procesi koji doprinose COR 12

Ekonomski i društveni napredak tokom prošlog veka pratila je degradacija životne sredine koja ugrožava same sisteme od kojih zavisi naš budući opstanak i razvoj. Količina resursa neophodna za opstanak ljudi ubrzano nestaje i ukoliko se ne promene načini proizvodnje i obrasci potrošnje opstanak i razvoj će biti ozbiljno ugroženi. Shodno tome postizanje privrednog rasta i održivog razvoja nalaže hitno smanjenje uticaja ljudi na životnu sredinu, koje će se postići promenom načina na koji proizvodimo i trošimo proizvode i resurse. Uspešna tranzicija ka održivim obrascima proizvodnje i potrošnje će značiti poboljšanje efikasnosti upravljanja resursima i razmatranje celokupnog životnog ciklusa ekonomskih aktivnosti u poljoprivredi, proizvodnji i potrošnji energije, industrijama, potrošnji hrane, proizvodnji i odlaganju otpada.

Za koncept održivog razvoja posebno je značajno unaprediti efikasnost korišćenja resursa i smanjiti pritisak na prirodne resurse i njihovu eksploataciju. Sa tim u vezi COR 12 je poseban cilj održivog razvoja koji se zalaže se za održivo i efikasno korišćenje prirodnih resursa, odnosno poštovanje vremena koje je potrebno za njihovo obnavljanje ili razvijanje zamene. Svrha COR je **uspostavljanje održivih obrazaca potrošnje i proizvodnje**.

Pokazatelj kojim se meri odnos prema resursima, jeste **produktivnost resursa i domaća potrošnja materijala** (DPM). Prema ovom pokazatelju, Srbija je u 2022. godini ostvarila domaću potrošnju materijala po stanovniku od 21,9 tona. Produktivnost resursa, kao odnos između bruto domaćeg proizvoda (BDP) i domaće potrošnje materijala, u 2022. godini iznosila je 37,2 RSD po kilogramu. Srbija je **razvila instrumente politike čiji je cilj podrška prelasku na održivu proizvodnju i potrošnju**. U 2020. godini stvoreno je **manje opasnog otpada po glavi stanovnika**⁹², dok je u 2021. godini došlo do **rasta reciklaže komunalnog otpada u odnosu na ukupno stvoren otpad**⁹³.

Proces evropskih integracija u okviru koga se vrši usaglašavanje sa politikama i propisima EU u oblasti odgovorne potrošnje i proizvodnje, kao i efikasnog korišćenja prirodnih resursa važan je za dostizanje COR-a 12. **Pregovaračko poglavlje 15** – Energetika relevantno je za COR 12 u kontekstu usaglašavanja u oblasti obnovljivih izvora energije i energetske efikasnosti, dok je **pregovaračko poglavlje 27** – Zaštita životne sredine, relevantno zbog usaglašavanja u oblasti upravljanja otpadom. Proces pregovara koji se vodi i u drugim pregovaračkim poglavljima u oblasti poljoprivredne proizvodnje, prerade i smanjivanja otpada od hrane, proizvodnje hrane, industrijske politike, obrazovnih politika takođe doprinosi dostizanju COR 12.

Od neposrednog značaja za dostizanje COR-a 12 je **EU Okvirna direktiva za otpad** (EU Waste Framework Directive), sa dva ključna cilja: prevencija i smanjenje negativnog uticaja proisteklog stvaranjem i upravljanjem otpadom i poboljšanje resursne efikasnosti. Prevencija stvaranja i ponovno korišćenje otpada jesu poželjne opcije, zatim reciklaža i povraćaj energije. **Osmi akcioni program za životnu sredinu**⁹⁴ definiše okvire evropske politike u oblasti životne sredine do 2030. godine. Ciljevi Osmog akcionog programa za životnu sredinu su: klimatska neutralnost, povećanje resursne produktivnosti, ubrzanje tranzicije ka cirkularnoj ekonomiji i nulta zagađenosti. „**Paket za cirkularnu ekonomiju**“ predstavlja put EU ka unapređenoj cirkularnoj ekonomiji. Paket podrazumeva različite instrumente i pokazatelje koji se odnose na smanjenje odlaganja otpada na deponije i povećanje recikliranja i ponovne upotrebe

Pregled doprinosa nacionalnog planskog okvira Republike Srbije dostizanju COR 12

Uspostavljanje održivih obrazaca proizvodnje i potrošnje obuhvaćeno je širokim spektrom javnih politika u oblasti zaštite životne sredine, energetike, poljoprivrede, obrazovanja, urbanizma, čijom realizacijom se doprinosi dostizanju ciljeva Agende 2030 u oblasti cirkularne ekonomije.

⁹² Planska dokumenta doprinose sledećim potciljevima: 1.1, 1.2, 1.2, 1.4, 1.5, 1.a - <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/responsible-consumption-and-production/?subarea=SDGUN120402&indicator=12040201IND01>

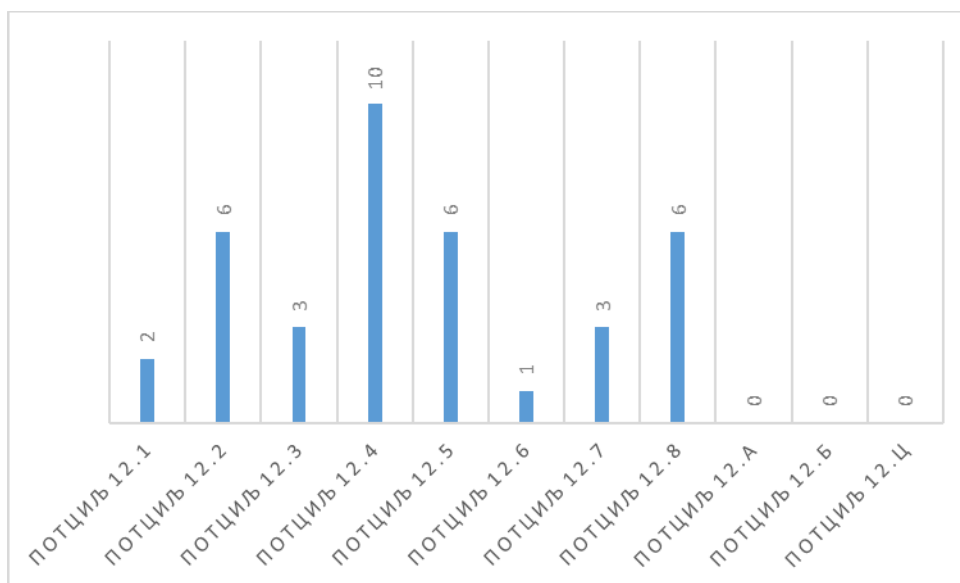
⁹³ 16,7% u 2021. godini, Izvor: Republički zavod za statistiku - <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/responsible-consumption-and-production/?subarea=SDGUN120501&indicator=120501IND01>

⁹⁴ https://environment.ec.europa.eu/strategy/environment-action-programme-2030_en

Nacionalni doprinosi COR-u 12 trenutno se prati u odnosu na pet potciljeva i pet pokazatelja i Republički zavod za statistiku te podatke objavljuje na COR portalu⁹⁵.

Mapiranje planskog okvira obuhvatilo je **osamnaest planskih dokumenata** koji su relevantni za dostizanje ciljeva u oblasti održive proizvodnje i potrošnje. Efekti i rezultati planskih dokumenata doprineće većini potciljeva pri čemu je najznačajniji doprinos u oblasti koja se odnosi na ispravno upravljanje svim vrstama otpada i smanjenja njihovog ispuštanja u vazduh, vodu i zemljište (*Potcilj 12.4 - Do 2020. postići ekološki ispravno upravljanje hemikalijama i svim vrstama otpada tokom čitavog njihovog upotrebnog ciklusa, u skladu sa dogovorenim međunarodnim okvirima, i značajno smanjiti njihovo ispuštanje u vazduh, vodu i zemljište kako bi se što više umanjili njihovi negativni uticaji na zdravlje ljudi i životnu sredinu*).

Slika 12: Broj dokumenata javnih politika koji doprinose potciljevima održivog razvoja u okviru COR 12: Odgovorna potrošnja i proizvodnja

Ključni planski dokumenti za COR 12, su **Program razvoja cirkularne ekonomije u Republici Srbiji za period od 2022. do 2024. godine**, kao i **Program upravljanja otpadom u Republici Srbiji za period od 2022. do 2031. godine**, sa Akcionim planom čija realizacija će doprineti najvećem broju potciljeva COR-a 12.

Usvajanje planskog dokumenta za oblast cirkularne ekonomije je predviđeno u Zelenoj agendi za Zapadni Balkan, u okviru stuba 2 koji se odnosi na cirkularnu ekonomiju. Relizacija **Programa razvoja cirkularne ekonomije u Republici Srbiji za period od 2022. do 2024. godine** će doprineti prelasku sa linearne na cirkularnu ekonomiju i time omogućiti smanjenje domaće potrošnje materijala po stanovniku na 15,2 tone do 2024. godine i dostizanje **potcilja 12.1 Sprovesti Desetogodišnji okvir programa za održivu potrošnju i proizvodnju**. Izgradnja neophodne infrastrukture za sakupljanje i tretman opasnog i industrijskog otpada će doprineti **potcilju 12.2 Održivo upravljanje i efikasno korišćenje prirodnih resursa**. Sprovođenje odredbi iz Okvirne EU direktive o otpadu 2008/98/EC dopunjene Direktivom (EU) 2018/851, Direktive EU o ambalaži i ambalažnom otpadu 94/62/EC dopunjene Direktivom (EU) 2018/852 i ostalih Direktiva EU koje se odnose na posebne tokove otpada omogućiće da se do 2024. godine reciklira 70% ambalažnog otpada odnosno 40% otpada od građenja i rušenja čime će Program doprineti smanjenju odlaganja ovog otpada u vazduh, vodu i zemljište odnosno **potcilju 12.4. Postići ekološki ispravno upravljanje hemikalijama i svim vrstama otpada i smanjiti njihovo ispuštanje u vazduh, vodu i zemljište i značajno smanjiti proizvodnju otpada kroz prevenciju, redukciju, recikliranje i ponovno korišćenje** i **potcilju 12.5 Značajno smanjiti proizvodnju**

⁹⁵ <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/responsible-consumption-and-production/>

otpada kroz prevenciju, redukciju, recikliranje i ponovno korišćenje. Sprovedenjem Programa biće omogućeno usklađivanje pravnog okvira sa pravnim tekovinama EU i ojačani kapaciteti nadležnih institucija, lokalnih samouprava i državne uprave, kao i regionalnih preduzeća za upravljanje otpadom za praćenje i izveštavanje u oblasti upravljanja otpadom, i time ostvaren doprinos **potcilju 12.8. Povećanje relevantnih informacija i svesti o održivom razvoju i stilu života u harmoniji sa prirodom.** Program će omogućiti informisanje i edukaciju javnosti o konceptu cirkularne ekonomije realizacijom Plana podizanja svesti zainteresovane javnosti o cirkularnoj ekonomiji i održivom razvoju.

Napredak u okviru **potcilja 12.2 Održivo upravljanje i efikasno korišćenje prirodnih resursa** biće ostvaren sprovedenjem nekoliko dokumenata javnih politika. **Program upravljanja otpadom** izrađen je u skladu sa postavljenim standardima EU u oblasti integrisanog upravljanja otpadom, čija realizacija će omogućiti dalje usklađivanje sa EU zakonodavstvom i politikama u ovoj oblasti. Razvijanjem održivog sistema upravljanja otpadom Program će doprineti očuvanju resursa i smanjenju negativnih uticaja na životnu sredinu, zdravlje ljudi i degradaciju prostora. Program će omogućiti prevenciju nastajanja otpada, smanjenje količina reciklabilnog otpada koji se odlaže na deponije, smanjenje udela biorazgradivog otpada u odloženom komunalnom otpadu, smanjenje negativnog uticaja odloženog otpada na životnu sredinu, klimu i ljudsko zdravlje i upravljanje nastalim otpadom po principima cirkularne ekonomije, čime će Republika Srbija doprineti smanjenju eksploataciji prirodnih resursa. Realizacija Programa će doprineti povećanju stope reciklaže komunalnog otpada na ukupnih 25% po masi do 2025. godine i 35% do 2030. godine i povećanju stope pripreme za ponovnu upotrebu i reciklažu komunalnog otpada na minimalno 55% po težini do kraja 2025. godine i minimalno 60% po težini do kraja 2030. godine. Ovom potcilju doprineće i **Strategija razvoja energetike do 2025. godine sa projekcijama do 2030. godine**, koja promovise i obuhvata podsticanje korišćenja obnovljivih izvora energije i jačanja energetske efikasnosti, dok **Program ostvarivanja Strategije razvoja energetike Republike Srbije do 2025. godine sa projekcijama do 2030. godine za period od 2017. do 2023. godine**, u segmentu tranzicije ka održivoj energetici, obezbeđuje uslove za unapređenje energetske efikasnosti i obezbeđuje uslove za povećavanje udela energije iz obnovljivih izvora energije.

Realizacija **Programa upravljanja otpadom** omogućiće smanjenje odlaganja biorazgradivog otpada na deponije do 2028. godine, na 75% ukupne količine biorazgradivog otpada stvorenog 2008. godine, kao i povećanje stope reciklaže biootpada na 20% do 2025. godine, odnosno 40% do 2029. godine će doprineti **potcilju 12.3. Smanjiti globalni otpad od hrane po glavi stanovnika i gubitke hrane u proizvodnji i lancima snabdevanja.**

Uvođenje koncepta cirkularne ekonomije koji povezuje mnoge oblasti, ima za cilj pokretanje zelene privredne tranzicije Republike Srbije, uz efikasno korišćenje resursa i energije i očuvanje i unapređenje životne sredine i zdravlja ljudi. **Programom ekonomskih reformi za period od 2023. do 2025. godine** biće omogućena realizacija Strukturne reforma 12 - *Primena cirkularne ekonomije u stvaranju povoljnog okruženja za zelenu tranziciju* koja će podržati privredne subjekte u tranziciji na cirkularni model poslovanja i omogućiti da 10 privrednih subjekata pređu na poslovne modele zasnovane na principima cirkularne ekonomije do 2024. godine. Realizacija Programa doprineće **potcilju 12.1 Sprovesti Desetogodišnji okvir programa za održivu potrošnju i proizvodnju, potcilju 12.2 i potcilju 12.5. Smanjenje proizvodnje otpada kroz prevenciju, redukciju, recikliranje i ponovno korišćenje Održivo upravljanje i efikasno korišćenje prirodnih resursa.**

Doprinos potcilju 12.2. omogućiće i **Strategija industrijske politike Republike Srbije do 2030. godine** čijom realizacijom će stopa korišćenje cirkularnih resursa u industriji dostići 10% do 2030. godine i time doprineti prelazu industrije sa linearnog na cirkularni model. Istovremeno na ovaj način će biti smanjena i količina proizvedenog otpada u industriji i ostvaren napredak u okviru **potcilja 12.5. Značajno smanjiti proizvodnju otpada kroz prevenciju, redukciju, recikliranje i ponovno korišćenje.**

Fokus **potcilja 12.3. Smanjiti globalni otpad od hrane po glavi stanovnika i gubitke hrane u proizvodnji i lancima snabdevanja**, je smanjivanje prehrambenog otpada hrane po glavi stanovnika i smanjivanje gubitaka hrane u proizvodnji i snabdevanju. Ovom potcilju najpre doprinosi **Strategija**

razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Srbije za period 2014–2024. godine, koja je usmerena na održivo upravljanje resursima i zaštitu životne sredine pre svega kontrolisanim upravljanjem otpadom iz primarne poljoprivredne proizvodnje, razvojem i unapređenjem sistema upravljanja sporednim proizvodima prehrambene industrije, kao i očuvanjem i održivim upravljanjem biljnim i životinjskim genetičkim resursima. Podsticaji za zamenu mehanizacije dovešće do smanjenja žetvenih ostataka.

Potcilj 12.4. Postići ekološki ispravno upravljanje hemikalijama i svim vrstama otpada i smanjiti njihovo ispuštanje u vazduh, vodu i zemljište i značajno smanjiti proizvodnju otpada kroz prevenciju, redukciju, recikliranje i ponovno korišćenje odnosi se na odgovorno upravljanje otpadom odnosno smanjenje proizvodnje otpada. Ključni planski dokument u oblasti postizanja ekološki ispravnog upravljanja otpadom jeste **Program upravljanja otpadom u Republici Srbiji za period od 2022. do 2031. godine**, i Akcioni plan za period 2022–2024. godine čija realizacija će doprineti unapređenju upravljanja otpadom, prevenciji nastajanja otpada, smanjenju količine reciklabilnog otpada koji se odlaže na deponije, smanjenju udela biorazgradivog otpada u odloženom komunalnom otpadu. Realizacija mera i aktivnosti utvrđenih Programom će doprineti smanjenju odlaganja komunalnog otpada na nesanitarne deponije tako da se 2031. godine 17,8% generisanog otpada odlaže na nesanitarne deponije (u 2020. godini se 80% komunalnog otpada odlagalo na nesanitarne deponije). Program će omogućiti i da 80% generisanog opasnog otpada bude zbrinuto u skladu sa međunarodnim standardima. **Strategija poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Srbije za period 2014–2024. godine**, će omogućiti smanjenje degradacije zemljišta, praćenjem kvaliteta zemljišta i podsticanjem održive poljoprivredne prakse (agroekološke mere, agrošumarstvo, integrisano upravljanje prirodnim resursima, integralna zaštita bilja, plodnost zemljišta, održivo upravljanje vodama, organska poljoprivreda), kao i sprečavanje zagađenja, očuvanje zemljišta i voda. **Strategija upravljanja vodama na teritoriji Republike Srbije do 2034. godine**, obuhvata mere i aktivnosti u oblasti zaštite voda od zagađenja u cilju obezbeđivanja dobrog ekološkog i hemijskog statusa/potencijala vodnih tela površinskih voda i dobrog hemijskog i kvantitativnog statusa vodnih tela podzemnih voda.

Smanjenje nacionalnih emisija GHG (bez sektora LULUCF) za 13% do 2030. godine, a najmanje 55% do 69% do 2050. godine u odnosu na 2010. godinu biće ostvareno sprovođenjem **Strategije niskougljeničnog razvoja Republike Srbije za period od 2023. do 2030. godine sa projekcijama do 2050. godine** što će iz perspektive smanjenja zagađenja vazduha doprineti potcilju 12.4. Smanjenje zagađenja vazduha buće ostvareno i realizacijom **Programa zaštite vazduha u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine** sa Akcionim planom koji će stvoriti uslove da se smanje emisije NH₃ iz sektora poljoprivrede za 20,5% u poređenju sa 2015. godinom. **Program upravljanja muljem u Republici Srbiji za period 2023-2032. godine** omogućiće 80% iskorišćenje generisanog mulja do 2032. godine uspostavljanjem bezbednog, održivog i isplativog sistema upravljanja muljem i doprineti smanjenju potencijalnih negativnih efekata mulja koji nastaje u sistemima za prečišćavanje komunalnih otpadnih voda, na životnu sredinu.

Ključni dokument za dostizanje **potcilja 12.5. Smanjenje proizvodnje otpada kroz prevenciju, redukciju, recikliranje i ponovno korišćenje** je **Program upravljanja otpadom u Republici Srbiji za period od 2022. do 2031. godine**, i Akcioni plan za period 2022–2024. godine čija je realizacija usmerena na prevenciju nastajanja otpada, smanjenje količina reciklabilnog otpada koji se odlaže na deponije, smanjenje udela biorazgradivog otpada u odloženom komunalnom otpadu, smanjenje negativnog uticaja odloženog otpada na životnu sredinu, klimu i ljudsko zdravlje i upravljanje nastalim otpadom po principima cirkularne ekonomije. Realizacija **Strategije održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine** omogućiće eliminisanje divljih deponija, realizaciju novih i uređenje postojećih deponija, skladišta i postrojenja za preradu otpada, kao i veći stepen primarne selekcije i reciklaže na teritoriji urbanih naselja čime će doprineti **potcilju 12.4. Postići ekološki ispravno upravljanje hemikalijama i svim vrstama otpada i smanjiti njihovo ispuštanje u vazduh, vodu i zemljište i značajno smanjiti proizvodnju otpada kroz prevenciju, redukciju, recikliranje i ponovno**

korišćenje potcila i 12.5. Smanjenje proizvodnje otpada kroz prevenciju, redukciju, recikliranje i ponovno korišćenje.

U Republici Srbiji ne postoje propisi koji obavezuju kompanije da uvide održive prakse i da integrišu informacije o održivosti u svoje cikluse izveštavanja. Međutim, **Program upravljanja otpadom u Republici Srbiji za period od 2022. do 2031. godine i Akcioni plan za period 2022– 2024. godine**, kao jedan od prioriteta ističe i potrebu poboljšanja praćenja i izveštavanja u oblasti upravljanja otpadom, jačanja kapaciteta Agencije za zaštitu životne sredine i kapaciteta inspekcije za zaštitu životne sredine, kao i kapaciteta lokalnih samouprava, državne uprave i regionalnih preduzeća za upravljanje otpadom, što će delimično doprineti **potcilju 12.6. Integrisanje informacija o održivosti u cikluse izveštavanja kompanija.**

Program razvoja javnih nabavki u Republici Srbiji za period 2019–2023. godine, će promovisanjem i podsticanjem ekološkog i socijalnog aspekta u javnim nabavkama i inovacija doprineti **potcilju 12.7 Promovisati prakse javnih nabavki koje su održive.** Zakonom o javnim nabavkama⁹⁶ omogućava se kupovina dobara, usluga i radova koji obuhvataju ekološke i energetske specifikacije i oznake, i omogućeno je određivanje elemenata kriterijuma za dodelu ugovora koji se odnose na ekološke prednosti, zaštitu životne sredine, energetske efikasnost i ukupne troškove životnog ciklusa predmeta nabavke.

Strategija obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine sa Akcionim planom za period od 2023. do 2026. godine, će omogućiti uključivanja tema održivog razvoja u nastavne planove i programe, kao i obuke za 1.060 predstavnika obrazovno vaspitnih ustanova za ostvarivanje aktivnosti koje se odnose na obrazovanje za održivi razvoj, čime doprinosi **potcilju 12.8. Povećanje relevantnih informacija i svesti o održivom razvoju i stilu života u harmoniji sa prirodom.** **Strategija za mlade u Republici Srbiji za period od 2023. do 2030. godine** će omogućiti razvoj i primenu programa mladih i za mlade koji su usmereni ka povećanju nivoa ekološke svesti, shvatanju značaja smanjenja zagađenja vazduha, zemljišta i vode, primeni zelene ekonomije, borbi protiv negativnih efekata klimatskih promena, pravilnog odnosa prema prirodi, akcijama pošumljavanja itd. kako bi se pojačale kompetencije mladih za aktivno i smisleno učešće u razvoju i sprovođenje javnih politika na planu zaštite životne sredine i održivog razvoja. Realizacija Strategije će omogućiti da 40% mladih učestvuju u akcijama, informativnim i zagovaračkim kampanjama i edukacijama o značaju zaštite životne sredine kao i da 30% mladih učestvuje u donošenju javnih politika na temu održivog razvoja i zaštite životne sredine na godišnjem nivou do 2030. godine. Podizanju svesti, informisanosti i shvatanja značaja održivog razvoja biće omogućeno i sprovođenjem **Programa prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove za period od 2023. do 2030. godine** povećanjem poseta Digitalnom atlasu Srbije.

COR 13: AKCIJA ZA KLIMU

Preduzeti hitnu akciju u borbi protiv klimatskih promena i njihovih posledica

Kratak pregled ostvarenog napretka, glavni trendovi i procesi koji doprinose COR 13

Klimatske promene najvećim delom su uzrokovane ljudskim aktivnostima i ugrožavaju život na Zemlji. Uz rastuće emisije gasova staklene bašte, klimatske promene se dešavaju mnogo brže nego što se očekivalo, a uticaji mogu biti razorni i uključuju ekstremne i promenljive vremenske prilike i porast nivoa mora. Prosečni godišnji gubici samo od nepogoda izazvanih klimatskim promenama (zemljotresi, cunamiji, tropski cikloni i poplave) računaju se u stotinama milijardi dolara i samo za saniranje rizika od katastrofa zahtevaju značajne investicije na godišnjem nivou. Ukoliko se ne preduzmu hitne akcije, klimatske promene će poništiti veliki deo ostvarenog napretka postignutog tokom proteklih godina, a mogu izazvati masovne migracije koje mogu dovesti do društveno-ekonomskih nestabilnosti.

⁹⁶ " Službeni glasnik RS", br. 91/2019 i 92/2023

Shodno tome svrha COR 13 je preduzimanje hitnih akcija u **borbi protiv klimatskih promena i njihovih posledica**, odnosno za hitnu primenu mera protiv klimatskih promena koje bi udružile sve zemlje, pojedince, institucije i organizacije iz svih oblasti, od privrede do obrazovanja.

U oblasti koja se odnosi na klimatske promene Srbija je postigla izvestan nivo pripremljenosti pravnih propisa, ali je primena u veoma ranoj fazi. U narednom periodu potrebno je nastaviti sa integrisanjem klimatskog delovanja u druge sektore i obezbediti koordinaciju politika u ovoj oblasti. Srbija je dostavila svoj **ažurirani nacionalno utvrđeni doprinos Sporazumu iz Pariza**, čime se obavezala na smanjenje emisija gasova sa efektom staklene bašte za 33,3% do 2030. godine u poređenju sa nivoima iz 1990. godine. Do sada je Srbija u vezi sa obavezama prema Okvirnoj konvenciji Ujedinjenih nacija o promeni klime (UNFCCC) podnela sledeća dokumenta: Prvu nacionalnu komunikaciju o klimatskim promenama (NC1, 2010. godine), Prvi izveštaj Republike Srbije prema Okvirnoj konvenciji Ujedinjenih nacija o promeni klime, Prvi dvogodišnji ažurirani izveštaj (BUR1, 2016. godine) i Drugi nacionalni izveštaja prema Okvirnoj konvenciji UN o promeni klime (NC2, 2017. godine). Broj lokalnih samouprava koje primenjuju politike povećanja otpornosti na katastrofe je i dalje mali⁹⁷.

Proces evropskih integracija koji se odnosi na uslagašavanje sa standardima, politikama i propisima u oblasti životne sredine i ublažavanja klimatskih promena izuzetno je zahtevan. Oblast **klimatskih promena regulisana je sa 58 odluka/uredbi/direktiva** i prevođenje EU direktiva u nacionalno zakonodavstvo, a naročito njihovo sprovođenje, veoma je zahtevno i podrazumeva velike investicije⁹⁸. Proces evropskih integracija obuhvata i učešće u raznim inicijativama koje od zemalja učesnica zahtevaju realizaciju zajednički dogovorenih ciljeva i preuzetih obaveza. U okviru **Energetske zajednice za Jugoistočnu Evropu**, sredinom 2017. osnovana je „Akciona grupa za klimu“ koja za cilj ima podršku razvoju klimatske politike, transponovanju relevantne regulative u nacionalna zakonodavstva, efektivnom sprovođenju te politike i postavljanju novih pokazatelja za 2030. godinu za sve članice potpisnice. U okviru **Akcije za klimu** utvrđene su aktivnosti za sprovođenje **Dugoročne strateške vizije za prosperitetnu, modernu, konkurentnu i klimatski neutralnu ekonomiju od 2050. godine**⁹⁹. Ključni ciljevi EU do 2030. godine, je smanjenje emisije GHG za najmanje 40% (u odnosu na nivo iz 1990. godine), da dostigne najmanje 32% udela obnovljivih izvora energije i da za najmanje 32,5% poveća energetska efikasnost¹⁰⁰. Usled sve većeg značaja zaštite vazduha, planirano je dodatno smanjenje emisije GHG za najmanje 55% do 2030. godine u odnosu na nivo iz 1990. godine¹⁰¹. Sofijska deklaracije o „**Zelenoj agendi**“ za **Zapadni Balkan**¹⁰², postavlja okvir zemljama Zapadnog Balkana u pogledu sprovođenja mera u oblasti sprečavanja klimatskih promena i zagađenja i zemlje potpisnice se obavezuju da će zajednički sa EU usmeravati aktivnosti u cilju postizanja ugljenične neutralnosti kontinenta do 2050. godine.

Napredak u oblasti borbe protiv klimatskih promena prati se i u odnosu na efikasnost sprovođenja međunarodnih obaveza na koje se Srbija obavezala potpisivanjem međunarodnih konvencija i protokola. Od međunarodnih konvencija čijim sprovođenjem Republika Srbija ispunjava svoje međunarodne obaveze, a koje s druge strane doprinose i ostvarivanju rezultata i napretku u okviru COR 13, treba istaći **Okvirnu UN konvenciju o klimatskim promenama** usvojenu na Rio konferenciji 1992. godine čiji je cilj stabilizacija gasova s efektom staklene bašte. Obaveze, između ostalog,

⁹⁷ Trenutno 8/174 lokalnih samouprava usvajaju i primenjuju strategije za smanjenje rizika od katastrofa na lokalnom nivou u skladu sa nacionalnim strategijama smanjenja rizika od katastrofa, Izvor: Republički zavod za statistiku - <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/climate-action/?subarea=SDGUN130103&indicator=01050402IND01>

⁹⁸ Troškovi aproksimacije u sektoru kvaliteta vazduha i klimatskih promena iznosiće 652 miliona evra, što predstavlja 6% ukupnog troška aproksimacije u sektoru životne sredine. Investicioni troškovi samo za kvalitet vazduha i klimatske promene, u cilju potpune usklađenosti sa EU zahtevima, procenjene su na 294 miliona evra. Izvor: <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SIGlasnikPortal/viewdoc?uuid=b37a71ff-f24c-4fbd-ab5e-4de241d87bcc®actid=425537&doctype=reg>

⁹⁹ https://climate.ec.europa.eu/eu-action/climate-strategies-targets/2050-long-term-strategy_en

¹⁰⁰ https://climate.ec.europa.eu/eu-action/climate-strategies-targets/2030-climate-energy-framework_en

¹⁰¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0562>

¹⁰² https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2020-10/green_agenda_for_the_western_balkans_en.pdf

obuhvataju razvoj i objavljivanje nacionalnih katastarskih emisija i izvora svih gasova staklene bašte, koji se ne kontrolišu Montrealskim protokolom, formulisanje, ostvarivanje i ažuriranje nacionalnih i/ili regionalnih programa za ublažavanje nepovoljnih posledica i adaptaciju na promenu klime. **Protokol iz Kjota** potpisalo je 159 država, dok je do sada protokol podržala 191 zemlja i sadrži kvantifikovane obaveze u pogledu smanjenja emisija za industrijalizovane države. Ključnim odredbama **Pariskog sporazuma iz 2015. godine** predviđeno je: ograničenje povećanja temperature ispod 2°C u odnosu na predindustrijski period; usvajanje nacionalnih doprinosa, odnosno nacionalnih ciljanih vrednosti, njihovu reviziju svakih pet godina i određivanje mera za njihovo postizanje; obaveza dostavljanja redovnih izveštaja o emisijama i postignutom napretku u odnosu na nacionalno određene mete. **Okvir za smanjenje rizika od katastrofa iz Sendaija za period 2015–2030. godine** cilja na znatno smanjenje rizika od katastrofa i gubitka života, uslova za stvaranje sredstava za život i zdravlja i gubitka ekonomske, fizičke, kulturne i ekološke imovine ljudi, kompanija, zajednica i zemalja.

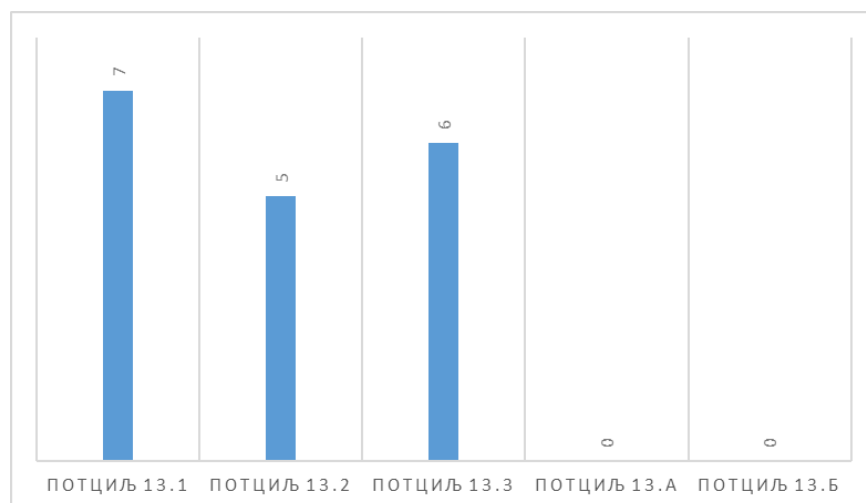
Pregled doprinosa nacionalnog planskog okvira Republike Srbije dostizanju COR 13

Napredak u borbi protiv klimatskih promena i saniranju negativnih posledica klimatskih promena biće ostvaren sprovođenjem dokumenata javnih politika u oblasti zaštite životne sredine, energetike, urbanizma i građevine.

Napredak Srbije u oblasti COR-a 13 trenutno se prati u odnosu na jedan potcilj i tri pokazatelja koje Republički zavod za statistiku objavljuje na COR portalu¹⁰³.

Mapiranje planskog okvira u kontekstu sagledavanja doprinosa planskih dokumentima borbi protiv klimatskih promena i njihovih posledica obuhvata **deset planskih dokumenata**. Efekti i rezultati koji će biti ostvareni realizacijom planskih dokumenata najveći doprinos ostvariće u oblasti jačanja otpornosti i adaptivnog kapaciteta na opasnosti povezane sa klimatskim promenama i prirodnim katastrofama, s obzirom da najveći broj dokumenata javnih politika doprinosi *Potcilju 13.1 - Prilagodljivost na rizike vezane za klimatske promene*. Dokumenti javnih politika doprinose veći potciljeva u okviru COR 13¹⁰⁴.

Slika 13: Broj dokumenata javnih politika koji doprinose potciljevima održivog razvoja u okviru COR 13: Akcija za klimu

Ključni dokumenti za dostizanje COR 13 su **Program prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove za period od 2023. do 2030. godine** kao i **Strategija niskougljeničnog razvoja Republike Srbije za period od 2023. do 2030. godine sa projekcijama do 2050. godine**. Oba dokumenta će doprineti smanjenju zagađenja vazduha u skladu sa međunarodnim obavezama i time doprineti **potcilju 13.1 Prilagodljivost na rizike vezane za klimatske promene**. **Strategijom niskougljeničnog razvoja Republike Srbije za period od 2023. do 2030. godine sa projekcijama do 2050. godine**, postavljeni su ciljevi i

¹⁰³ <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/>

¹⁰⁴ Planska dokumenta doprinose sledećim potciljevima: 13.1, 13.2, 13.3

identifikovane su prioritetne mere za smanjenje emisije gasova sa efektom staklene bašte sa ciljem smanjenja emisija gasova sa efektom staklene bašte za 13,2% u odnosu sa nivo iz 2010. godine (odnosno 33,3% u odnosu na 1990. godinu) do 2030. godine. Strategijom su prepoznati i najranjiviji sektori za koje su predložene mere za prilagođavanje na izmenjene klimatske uslove: poljoprivreda – proizvodnja hrane, šumarstvo i vodni resursi – hidrologija. Cilj smanjenja emisija do 2030. godine je definisan na osnovu potencijala za smanjenje emisije GHG, i uticaja na društvene, ekonomske i parametre zaštite životne sredine. Cilj **Programa prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove za period od 2023. do 2030. godine** je povećanje kapaciteta za ostvarivanje veće otpornosti na klimatske promene podrazumeva izgradnju sistema i društva sa visokim stepenom svesti o klimatskim promenama, uticajima i potrebama za prilagođavanjem. Realizacijom Programa očekuje se da će do 2030. godine 100% kapitalnih projekata biti realizovano uzimajući u obzir klimatske promene, kao i da se u 20 programskih aktivnosti obezbede ili podstaknu ulaganja u prilagođavanje na izmenjene klimatske uslove. Programom su na osnovu potreba za urgentno sprovođenje, utvrđene i mere prilagođavanja na klimatske promene (opšte i sektorske – poljoprivreda, energetika, urbanizam, šumarstvo, putna infrastruktura, zdravlje, biodiverzitet) koje se predlažu za sprovođenje do 2030. godine.

Programom zaštite vazduha u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine sa Akcionim planom se uključuju ciljevi UNECE Geteborškog protokola i definišu dugoročne mera za smanjenje emisija iz različitih sektora relevantnih za NEC direktivu. Realizacija Programa će dodatno omogućiti da se Republika Srbija uskladi sa regulatornim ograničenjima propisanim u Evropskoj uniji za zagađenje vazduha, i time ograniči štetne uticaje na ekosisteme. Da bi se ovaj glavni cilj Programa ostvario, Republika Srbija do 2030. godine treba da smanji emisije SO₂ za 92%, NO_x za 60,6%, PM₁₀ za 50,9, PM_{2,5} za 58,3%, VOC za 28,3% i NH₃ za 20,5% u poređenju sa 2015. godinom. Ovo smanjenje zagađujućih materija u vazduhu na nacionalnom nivou oslanja se na smanjenje emisija iz nekoliko privrednih sektora, poljoprivrede, energetike i industrije, kako bi se omogućila usklađenost sa propisima i praksama Evropske unije. **Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine**, će doprineti ublažavanju klimatskih promena unapređenjem kvaliteta svih parametara životne sredine, sistema upravljanja otpadom i unapređenjem energetske efikasnosti i omogućiti veću adaptabilnost urbanih naselja na klimatske promene kao i uspostavljanje sistema reagovanja u rizičnim i udesnim situacijama. **Nacionalni program upravljanja rizikom od elementarnih nepogoda** sadrži 6 komponenti koje će doprineti poboljšanju postojećih sistema za upravljanje rizicima od nepogoda, kroz širok spektar aktivnosti i mera: od tradicionalnog smanjenja rizika kroz sisteme zaštite od poplava, do poboljšanja spremnosti kroz prostorno planiranje bazirano na poznavanju rizika, poboljšane vremenske prognoze i rano upozoravanje, kao i rešenja za finansiranje upravljanja rizicima i osiguranja.

Potcilj 13.2. Mere za klimu integrisane u nacionalne politike i strategije ugrađen je u više planskih dokumenata, kojima je utvrđeno opredeljenje Republike Srbije za borbu protiv klimatskih promena, i to: Strategija razvoja energetike do 2025. godine, sa projekcijom do 2030. godine, Program ostvarivanja Strategije razvoja energetike Republike Srbije do 2025. godine sa projekcijama do 2030. godine za period od 2017. do 2023. godine, Nacionalna strategija za aproksimaciju u oblasti životne sredine za Republiku Srbiju i Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine.

Program prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove za period od 2023. do 2030. godine omogućiti realizaciju aktivnosti koje će doprineti povećanju prilagođavanja na klimatske promene izmenama i dopunama dokumenata i propisa u sektorima koji su obuhvaćeni Programom, usled čega će se obezbediti sprovođenje preporučenih prioritetnih mera od nacionalnog do lokalnog nivoa. **Strategija razvoja energetike Republike Srbije do 2025. godine, kao i Program ostvarivanja Strategije razvoja energetike**, integrišu mere za klimu posebno u kontekstu mera energetske efikasnosti i korišćenja obnovljivih izvora energije u cilju zaštite životne sredine i smanjenja uticaja na klimatske promene. U skladu sa obavezama prema Energetskoj zajednici, Republika Srbija započela je sa izradom **Plana za energetiku i klimu za period 2021–2030, sa vizijom do 2050. godine.**

Fokus **potcilja 13.3 Poboljšati obrazovanje i kapacitete za ublažavanje klimatskih promena i prilagođavanje, smanjenje njihovog uticaja i rano upozoravanje** je unapređenje znanja i svesti o klimatskim promenama kako bi se doprinelo ublažavanju i većoj adaptabilnosti na klimatske promene. **Program prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove za period od 2023. do 2030. godine** će omogućiti realizaciju mera koje se odnose na različite oblasti i sektore sa zadatkom da poboljšaju obaveštenost i spremnost ljudi i sektora na klimatske promene i omogućili dalji razvoj u ovoj oblasti. S obzirom da Izveštaj sa ocenom kvaliteta vazduha i utvrđivanje kategorija kvaliteta vazduha u zonama i aglomeracijama koji izrađuje Agencija za zaštitu životne sredine ukazuje da su između ostalog najveći izvori zagađenja u gradovima i kućna ložišta, **Program zaštite vazduha u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine sa akcionim planom** ima za cilj da edukuje stanovništvo o zaštiti i kvalitetu vazduha i da do 2030. godine omogući da 80% domaćinstava bude obavešteno o pravilnoj upotrebi ogrevnog drveta u malim grejnim telima. **Nacionalni program upravljanja rizikom od elementarnih nepogoda** doprineće izgradnji kapaciteta i unapređenju sistema za rano upozoravanje na nacionalnom i lokalnom nivou. Realizacija **Strategije održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine**, omogućiće jačanje institucionalnih kapaciteta i primenu strateških i planskih dokumenata u planiranju i ostvarivanju urbanog razvoja sa ciljem zaštite i očuvanja životne sredine i bezbednosti života. Promovisanje prelaska na klimatski neutralnu ekonomiju i društvo otporno na klimatske promene biće realizovano sprovođenjem **Strategije niskougljeničnog razvoja Republike Srbije za period od 2023. do 2030. godine sa projekcijama do 2050. godine** koja treba da omogući unapređenje veština i znanja na 200 radnih mesta u ugljenično intenzivnim sektorima.

COR 15: ŽIVOT NA ZEMLJI

Zaštiti, obnovljati i promovisati održivo korišćenje kopnenih ekosistema, održivo upravljati šumama, boriti se protiv dezertifikacije, zaustaviti i preokrenuti proces degradacije zemljišta i zaustaviti gubitak biodiverziteta

Kratak pregled ostvarenog napretka, glavni trendovi i procesi koji doprinose COR 15

Kopneni ekosistemi su od vitalnog značaja za održavanje ljudskog života i doprinose više od polovine globalnom BDP-u. Zemljište predstavlja osnovni resurs za prilagođavanje klimatskim promenama i smanjenje rizika od katastrofa. Degradacija zemljišta događa se ubrzano u velikim razmerama i dovodi do izumiranja biljnih i životinjskih vrsta i intenzivira klimatske promene. Suša i dezertifikacija uticale su na gubitak velikih površina plodnog zemljišta, sve su češće i pogađaju siromašne zajednice u celom svetu. Poljoprivreda predstavlja važan ekonomski resurs i sredstvo za razvoj. Šume čine 30% površine Zemlje i osnovno su stanište velikog broja biljnih i životinjskih vrsta i bitan izvor čistog vazduha i vode i igraju suštinsku ulogu u borbi protiv klimatskih promena.

Shodno tome osnovna svrha COR 15 je **održivo korišćenje kopnenih ekosistema**, odnosno zaštita i obnavljanje kopnenih ekosistema, održivo upravljanje šumama, borba protiv dezertifikacije i zaustavljanje i preokretanje degradacije zemljišta i zaustavljanje gubitka biodiverziteta. U okviru COR 15, Agenda 2030 promoviše vraćanje u prvobitno stanje kopnenih ekosistema, kao što su šume, močvare, sušni tereni i planine, kolektivno zalaganje svih sektora i primenu konkretnih mera očuvanja prirodnih staništa i biodiverziteta, održivo upravljanje šumama, strožu kontrolu krivolova i trgovine retkim biljkama.

U oblasti zaštite prirode ostvaren je umeren napredak u pogledu usaglašenosti sa pravnim tekovinama EU naročito sa **Direktivom o staništima i Direktivom o pticama**¹⁰⁵. Umereni napredak ostvaruje se u pogledu **povećanja površine pod šumama**¹⁰⁶, dok u narednom periodu posebna pažnja treba da se posveti problemu nezakonitog lova, nezakonite seče drveća i održivog upravljanja šumama. Srbija sprovodi svoje obaveze koje proističu iz međunarodnih sporazuma i značajno je **povećala broj**

¹⁰⁵ Izvor: Godišnji izveštaj Evropske komisije za Srbiju za 2023. godinu

¹⁰⁶ 31,1% površine je pod šumama od ukupne kopnene površine (2020); Izvor: Republički zavod za statistiku - <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/life-on-land/?subarea=SDGUN150101&indicator=15010101IND01>

prijavljenih standardnih sporazuma o transferu materijala kojima se prenose biljni genetski resursi za hranu i poljoprivredu u zemlju.

Cilj EU je da do 2050. godine osigura veće poštovanje biološke raznovrsnosti, održavajući usluge ekosistema radi zdravlja planete i postizanja koristi za ljudsku zajednicu. Shodno tome proces usaglašavanja sa pravnim tekovina EU i obavezama koje proističu iz **pregovaračkog poglavlja 27** – Životna sredina kao drugih međunarodnih sporazuma i konvencija doprineće napretku u okviru COR-a 15. Potpisivanjem **Sofijske deklaracije o „Zelenoj agendi“ za Zapadni Balkan**, Srbija se obavezala da će sprovesti mere u oblasti **Biodiverzitet**, odnosno definisati okvir za biodiverzitet posle 2020. godine i razviti dugoročne strategije za zaustavljanje gubitka biodiverziteta, zaštitu i obnavljanje ekosistema i bogatog biodiverziteta.

Republika Srbija, sa značajnim brojem endemičnih biljnih i životinjskih vrsta, ima veliku odgovornost u očuvanju biodiverziteta. **Konvencija UN o biološkoj raznovrsnosti** uvažava suverena prava svakoga potpisnika Konvencije nad svojim resursima i biodiverzitetom, ali se očekuje da države potpisnice pruže podršku u ostvarivanju tri osnovna cilja: zaštita biološke raznovrsnosti, održivo korišćenje komponenti biodiverziteta i pravičnu raspodelu dobiti od korišćenja genetičkih resursa

Ratifikovane konvencije u oblasti zaštite biodiverziteta i staništa¹⁰⁷: Međunarodna konvencija za zaštitu bilja, Međunarodna konvencija za zaštitu ptica, Konvencija o močvarama koje su od međunarodnog značaja, posebno kao prebivalište ptica močvarica, Konvencija o međunarodnom prometu ugroženih vrsta divlje flore i faune, Konvencija o očuvanju migratornih vrsta divljih životinja, Konvencija o saradnji za zaštitu i održivo korišćenje reke Dunav, Konvencija o očuvanju evropske divlje flore i faune i prirodnih staništa, Konvencija o biološkoj raznovrsnosti, Evropska konvencija o predelu, Konvencije o zaštiti svetske kulturne i prirodne baštine, Konvencije o dostupnosti informacija, učešću javnosti u donošenju odluka i pravu na pravnu zaštitu u pitanjima životne sredine – Arhuska konvencija.

Pregled doprinosa nacionalnog planskog okvira Republike Srbije dostizanju COR 15

Planski okvir koji doprinosi dostizanju COR 15 primarno obuhvata planska dokumenata u oblasti zaštite životne sredine i poljoprivrede. Pored ovih oblasti pitanja i prioriteta zaštite ekosistema, zaustavljanja degradacije zemljišta i gubitak biodiverziteta obuhvaćena su dokumenata javnih politika u oblasti šumarstva, vodoprivrede, poljoprivrede, energetike, saobraćaja i prostornog planiranja.

Trenutno se napredak u dostizanju opšteg cilja COR 15 prati u odnosu na sedam potciljeva i osam pokazatelja¹⁰⁸. Praćenje napretka zasniva se na zvaničnim podacima koje Republički zavod za statistiku prikazuje na COR portalu¹⁰⁹.

Mapiranjem planskog okvira utvrđeno je da **sedam planskih dokumenata** doprinosi većini potciljeva u okviru COR 15¹¹⁰. Efekti i rezultati koji će biti ostvareni realizacijom planskih dokumenata najviše doprinose borbi protiv dezertifikacije i degradacije zemljišta (*Potcilj 15.3 - Do 2020. boriti se protiv dezertifikacije, obnavljati degradirano zemljište i tlo, uključujući zemljište pod uticajem dezertifikacije, suša i poplava, i težiti da se u svetu neutralizuje degradacija zemljišta*) i uspostavljanju sistema planiranja koji treba da omogući integrisanje vrednosti ekosistema i biodiverziteta u nacionalne i lokalne planove (*Potcilj 15.9 - Do 2020. integrisati vrednosti ekosistema i biodiverziteta u nacionalno i lokalno planiranje, razvojne procese, strategije za smanjenje siromaštva i izveštaje*).

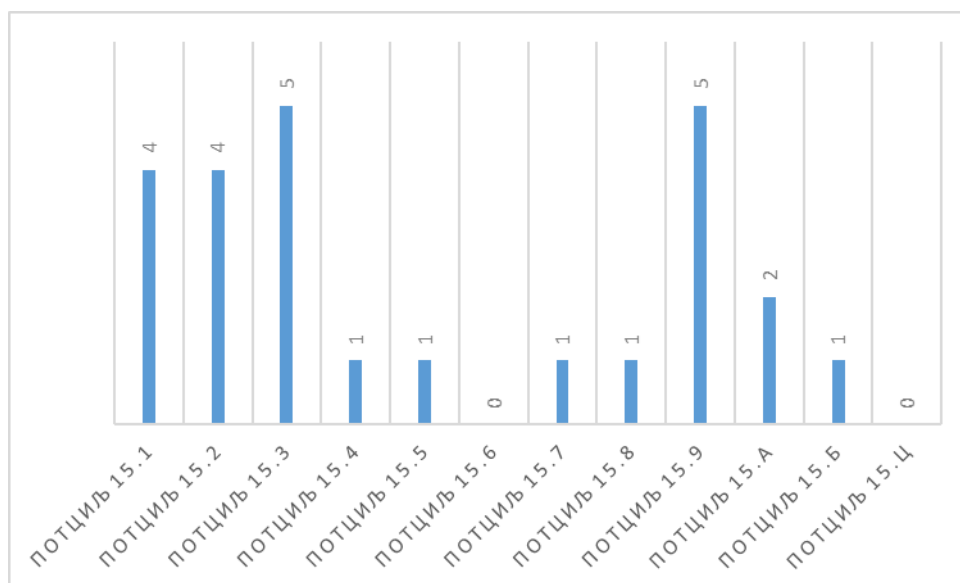
¹⁰⁷ International Plant Protection Convention, International Convention for the Protection of Birds, Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora, Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals, Convention on Wetlands of International Importance, particularly as the habitat of wading birds, Convention on Cooperation for the Protection and Sustainable Use of the Danube River, Convention on the Conservation of European Wild Flora and Fauna and Natural Habitats, Convention on Biological Diversity.

¹⁰⁸ Извор: Извештај о напретку у остваривању циљева одрживог развоја до 2030. године у Републици Србији за 2022. годину, Републички завод за статистику

¹⁰⁹ <https://sdg.indikatori.rs/>

¹¹⁰ Planska документа доприносе следећим потциљевима: 15.1, 15.2, 15.3, 15.4, 15.5, 15.7, 15.8, 15.9, 15.a, 15.6

Slika 14: Broj dokumenata javnih politika koji doprinose potciljevima održivog razvoja u okviru COR 15: Život na zemlji

U kontekstu doprinosa dostizanju COR 15 ključni dokument javne politike je **Program zaštite prirode Republike Srbije za period od 2021. do 2023. godine sa Akcionim planom** koji prepoznaje važnost unapređenja svesti o potrebi zaštite prirode i očuvanja biodiverziteta i uređenja prostora na političkom, privrednom i društvenom nivou. Realizacija Programa doprineće većini potciljeva u oblasti održivog korišćenja kopnenih ekosistema. Sprovedenjem mera i aktivnosti koje su utvrđene Programom, direktno se doprinosi ostvarenju **potcilja 15.4. Očuvanje planinskih ekosistema i potcilja 15.5. Smanjenje gubitka biodiverziteta**. Najveći doprinos Programa dostizanju COR 15 ogleda se u povećanju udela teritorije Republike Srbije pod zaštitom, uključujući i površinu u proceduri, u odnosu na ukupnu površinu sa 20,93% (2018) na 23% do 2023. godine kao i povećanju udela površine pod zaštićenim područijima u odnosu na ukupnu površinu Srbije na 9% do 2023. godine. Program će omogućiti i povećanje broja uspostavljenih indikatora vezanih za biodiverzitet sa sadašnjih 50 na 55 2023. godine u skladu sa INSPIRE načelima. Realizacija mera i aktivnosti utvrđenih programom omogućiće smanjenje slučajeva nelegalnog ubijanja, zarobljavanja i trgovine divljim vrstama životinja na 120 jediniki u 2023. godini čime će doprineti **potcilju 15.7. Okončanje krivolova i trgovine zaštićenim životinjskim i biljnim vrstama**. Smanjenje brojnosti invazivnih vrsta insekata u odnosu na 2018. godinu na 96% u 2023. godini očekuje se da će biti postignuto realizacijom Programa i time doprineti **potcilju 15.8. Smanjenje uticaja invazivnih vrsta na kopnene i vodne ekosisteme**. Ovim Programom su usklađeni nacionalni ciljevi Republike Srbije sa globalnim Aiči ciljevima i EU ciljevima za zaštitu biodiverziteta. Doprinos **potcilju 15.9. Integrisanje vrednosti ekosistema i biodiverziteta u nacionalno i lokalno planiranje i izveštaje** biće ostvaren na način da se u 15 sektorskih dokumenata javnih politika integrišu pitanja zaštite prirode i očuvanja biodiverziteta. Program utvrđuje finansijski okvir za zaštitu prirode čime se principi očuvanja biodiverziteta integrišu u procese rukovođenja finansijama, što je u skladu sa **potciljem 15.a. Mobilisati i povećati finansijska sredstva potrebna za očuvanje i održivo korišćenje**.

U oblasti očuvanja, obnove i održivog korišćenja šuma kako bi se doprinelo **potcilju 15.2. Održivo upravljanje šumama** ključan dokument je **Strategija razvoja šumarstva Republike Srbije**. Realizacija Strategije će podržavati i štiti sprovedenje održivog gazdovanja šumskim resursima, što podrazumeva njihovo racionalno korišćenje, povećanje, unapređenje i zaštitu uz poštovanje principa višefunkcionalnosti i održavanje ekološke ravnoteže. **Strategija niskougljeničnog razvoja Republike Srbije za period od 2023. do 2030. godine sa projekcijama do 2050. godine** će omogućiti povećanje ponora ugljenika u šumama za 17% do 2030. godine i između 22% i 132% do 2050. godine, u poređenju sa 2010. godinom, kao i sprovedenje mera prilagođavanja u oblasti šumarstva koje uključuju

pošumljavanje od 3.770 ha do 2026. godine, kao i nastavak pošumljanja do 2030. godine, zatim promenu prakse upravljanja šumama u pravcu „prirodi bliskog gazdovanja šumama” kao i uvođenje pristupa „klimatski pametnog šumarstva”. Realizacija ovih mera doprineće i dostizanju **potcilja 15.b. Finansiranje i podsticanje održivog upravljanja šumama. Program prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove za period od 2023. do 2030. godine** će jačanjem kapaciteta inženjera šumarstva, u vezi sa sprovođenjem mera prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove. Izradom modela razvoja najvažnijih tipova šuma u narednih 50 godina kao i jačanjem regulatornog okvira za planiranje i gazdovanje šumama u pogledu prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove, Program će doprineti dostizanju potcilja 15.2.

Problem povećane učestalosti i intenziteta suše prepoznato je u različitim sektorima, utiče na kvalitet i kvantitet prinosa, opstanak i razvoj šumskih ekosistema, na dostupnost vode, putnu infrastrukturu, itd. Stoga će realizacija **Program prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove za period od 2023. do 2030. godine** doprineti utvrđivanju metodologije za praćenje suše od značaja za sve relevantne sektore, u cilju identifikacije uticaja, procenu šteta i gubitaka, kao i za unapređenje sistema ranih najava kao i unapređenju regulatornog okvira u pogledu korišćenja zemljišta radi ublažavanja i sprečavanja procesa degradacije čime će doprineti **potcilju 15.3. Boriti se protiv dezertifikacije, obnavljati degradirano zemljište i tlo**. Mere prilagođavanja u cilju povećanja otpornosti na klimatske promene u oblasti poljoprivrede utvrđene **Strategijom niskougljeničnog razvoja Republike Srbije za period od 2023. do 2030. godine sa projekcijama do 2050. godine** doprineće potcilju 15.3 tako što će prilagođavanje tehnologija gajenja doprineti smanjenju degradacije zemljišta. **Strategija upravljanja vodama na teritoriji Republike Srbije do 2034. godine** daje jasne smernice za uređenje vodotoka i zaštitu od štetnog dejstva voda u kontekstu obezbeđivanja zaštite od spoljnih i unutrašnjih voda i zaštitu od erozije i bujica. Jedan od strateških ciljeva **Strategije razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Srbije za period 2014–2024. godine**, predstavlja održivo upravljanje resursima i zaštita životne sredine, što će doprineti očuvanju obnovi i održivom korišćenju kopnenih i unutrašnjih ekosistema.

Mere prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove utvrđene **Programom prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove za period od 2023. do 2030. godine** omogućiće izradu Smernica za uključivanje zelenih aspekata u dokumenta javnih politika i neposredno doprineti **potcilju 15.9. Integrisanje vrednosti ekosistema i biodiverziteta u nacionalno i lokalno planiranje i izveštaje**. Doprinos ovom potcilju ostvaruje se i realizacijom **Strategije razvoja šumarstva Republike Srbije**. Dodatno uključivanje mera usmerenih na zaštitu prirode, ekosistema i biodiverziteta, ostvareno je i kroz **Nacionalnu strategiju za aproksimaciju u oblasti životne sredine za Republiku Srbiju**, kao i kroz **Strategiju razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Srbije za period 2014–2024. godine**. **Program prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove za period od 2023. do 2030. godine** će doprineti povećanje ulaganja u okviru 10 programskih aktivnosti u prilagođavanje na osnovu metodologije za obeležavanje zelenih rashoda do 2026. godine. **Strategijom razvoja šumarstva**, utvrđena je potreba stabilnog i stalnog finansiranja aktivnosti na unapređenju i zaštiti šuma. Na ovaj način se doprinosi aktiviranju svih potencijala šuma i razvoju sektora šumarstva u skladu sa **potciljem 15.b. Finansiranje i podsticanje održivog upravljanja šumama**.

2.2.5 Nacionalni planski okvir i ciljevi održivog razvoja u okviru klastera – Resursi, poljoprivreda i kohezija

Klaster – Resursi, poljoprivreda i kohezija obuhvata pregovaračka poglavlja koja se odnose na: 11 – Poljoprivredu i ruralni razvoj, 12 – Bezbednost hrane, veterinarsku i fitosanitarnu politiku, 13 – Ribarstvo, 22 – Regionalnu politiku i koordinaciju strukturnih instrumenata i 33 – Finansijske i budžetske odredbe.

Ovaj Klaster podrazumeva usklađivanje sa obimnim i zahtevnim standardima Evropske unije koji se, između ostalog, odnose i na razvoj poljoprivrede, osiguranje bezbednosti hrane, ravnomerni regionalni i teritorijalni razvoj i u neposrednoj su vezi sa **COR 2**.

Zajednička poljoprivredna politika EU obuhvaćena je **pregovaračkim poglavljem 11** i predstavlja jednu od najznačajnijih oblasti u procesu pregovora, kako u pogledu broja propisa koji regulišu ovu oblast, tako i u pogledu udela poljoprivrednog budžeta u ukupnom budžetu Evropske unije (nešto manje od 40% ukupnog budžeta EU). Glavni cilj Zajedničke poljoprivredne politike jeste da se obezbedi stabilno snabdevanje tržišta poljoprivrednim proizvodima po pristupačnim cenama, što s druge strane znači odgovarajući prihod za poljoprivredne proizvođače. U pogledu **pregovaračkog poglavlja 12**, okosnicu procesa pregovora čini usaglašavanje sa pravnim tekovinama u oblasti bezbednosti hrane, veterinarske i fitosanitarne politike. Usaglašavanje zakonodavstva i politika u okviru poglavlja 12, ima za cilj da osigura visoki stepen bezbednosti hrane, zdravlja i dobrobiti životinja i zdravlja bilja u okviru Evropske unije, uključujući i delotvorno funkcionisanje unutrašnjeg tržišta. U okviru **pregovaračkog poglavlja 13**, usaglašavanje sa zajedničkom politikom EU u oblasti ribarstva podrazumeva usaglašavanje sa pravilima za očuvanje živih vodenih resursa, ograničenje ekološkog uticaja ribarstva i uslove za pristup vodama i resursima. **Pregovaračko poglavlje 22** sastoji se uglavnom od okvirnih propisa i propisa za sprovođenje, kojima se definišu pravila za izradu, odobravanje i sprovođenje programa Strukturnih fondova i Kohezionog fonda (Strukturni instrumenti), koji će se odraziti na ravnomerni regionalni razvoj. **Pregovaračko poglavlje 33** obuhvata pravila koja se tiču finansijskih izvora potrebnih za finansiranje budžeta EU.

Sprovođenje obaveza koje proističu iz procesa evropskih integracija u okviru ovog klastera, u pogledu usaglašavanja sa zakonodavstvom EU, standardima i politikama u oblasti poljoprivrede, bezbednosti hrane i/ili teritorijalnog razvoja, doprinosi dostizanju **COR-a 2 – Svet bez gladi**, čiji je fokus na obezbeđivanju dostupne, bezbedne i kvalitetne hrane i promovisanju održive poljoprivrede.

COR 2: SVET BEZ GLADI

Okončati glad, postići bezbednost hrane i poboljšanu ishranu i promovisati održivu poljoprivredu

Kratak pregled ostvarenog napretka, glavni trendovi i procesi koji doprinose COR 2

Ekstremna glad i neuhranjenost stanovništva predstavljaju problem današnjeg društva i značajno utiču na ostvarivanje održivog razvoja. Začaran krug socijalne isključenosti i siromaštva iz koga ne mogu lako izaći sprečava siromašne i lica u stanju ranjivosti da postanu produktivni članovi društvene zajednice. Negativni trend gladi i nesigurnosti hrane u porastu je od 2015. godine, a faktori poput pandemije, sukoba, klimatskih promena i produblivanja nejednakosti su ga dodatno pogoršale.

Okončanje gladi i obezbeđivanje kvalitetne, dostupne i bezbedne hrane, poboljšanje ishrane i promovisanje održive poljoprivrede, koja je ključna za takvu ishranu, se nalazi u fokusu ovog cilja održivog razvoja. COR 2 predviđa **stvaranje sveta bez gladi do 2030. godine** kroz postizanje prehrambene bezbednosti i eliminisanje svih oblika neuhranjenosti. U okviru ovog cilja naglašene su složene međusobne veze između bezbednosti hrane, kvalitetne i nutritivne ishrane, transformacije sistema poljoprivrede i održive poljoprivrede kako bi se postigao inkluzivniji i održiviji svet. Ciljevi Agende 2030 u kontekstu eliminisanja gladi mogu biti ispunjeni samo ukoliko poljoprivreda i prehrambeni sistemi postanu održivi i osiguraju stabilne zalihe hrane i dostupne svima.

U oblasti **razvoja poljoprivrede** Srbija je ostvarila ograničen napredak, dok se u oblasti opšte **bezbednosti hrane** beleži umeren napredak. Shodno tome u narednom periodu je potrebno nastaviti sa izgradnjom i jačanjem održivih sistema hrane sa fokusom na unapređenje bezbednosti hrane, promociju održive poljoprivrede i sprovođenje akcija za prilagođavanje klimatskim promenama, smanjenju uticaja poljoprivrede na životnu sredinu i održivo upravljanje prirodnim resursima radi smanjenja gubitaka i rasipanja hrane.

Problem gladi i merenje prehrambene (ne)sigurnosti, predstavlja, i dalje, aktuelno pitanje i shodno podacima za 2020. godinu u pogledu **sigurnosti hrane kod odraslog stanovništva** beleži se porast

procenta odraslog stanovništva koji se suočavaju sa nesigurnošću hrane¹¹¹. Napredak u dostizanju COR 2 prati se i pomoću pokazatelja koji se odnose na **pothranjenost stanovništva**. U pogledu **uhranjenosti dece** beleži se napredak¹¹² kako u oblasti smanjenja rasprostranjenosti različitih oblika neuhranjenosti dece, poput zaostajanja u rastu, gubitka u masi, tako i u gojaznosti. Stvaranje održivih sistema hrane zahteva kontinuitet finansiranja i povećanje javnih **ulaganja i investicija u razvoj poljoprivrede**. U pogledu državnih rashoda usmerenih na razvoj poljoprivrede dugoročno posmatrano **ulaganja u poljoprivredu beleže napredak**¹¹³.

Kao zemlja kandidat za članstvo u EU Republika Srbija svoje javne politike i zakonodavstvo u oblasti poljoprivrede, bezbednosti hrane, ribarstva, kao i ravnomernog teritorijalnog razvoja usaglašava sa politikama i pravnim tekovinama EU. U skladu sa tim proces evropskih integracija podrazumeva usklađivanje i postepeno prilagođavanje poljoprivredne politike Srbije **Zajedničkoj poljoprivrednoj politici EU (ZPP)**. ZPP je jedna od najstarijih politika Evropske unije nastala kao rezultat potrebe da se obezbedi dovoljno hrane za stanovništvo u periodu kad Evropa nije mogla zadovoljiti sopstvene potrebe za hranom. Usvajanjem Strategije poljoprivrede i ruralnog razvoja za period 2014 – 2024. godine postavljen je pravac razvoja i ciljevi poljoprivredne politike koji su u skladu sa ciljevima evropske politike.

Kao zemlja kandidat, Republika Srbija je korisnik pretprišupne pomoći EU namenjene **poljoprivredi i ruralnom razvoju – IPARD**. IPARD III program Republike Srbije za period 2021–2027. godine usvojen je u martu 2022. godine i iznosi 288 miliona evra. Krajnji cilj investicija koje će biti podržane IPARD III programom pre svega se odnose na dostizanje evropskih standarda u oblasti higijene, bezbednosti hrane, dobrobiti životinja i zaštite životne sredine, osnaživanje poljoprivrednih proizvođača za plasman proizvoda na tržište EU, kao i priprema za korišćenje evropskih fondova koji će domaćim poljoprivrednim proizvođačima i prerađivačima biti dostupni stupanjem u članstvo EU.

Globalna strategija za bezbednost hrane 2022–2030, Svetske zdravstvene organizacije: „*Ka jačim sistemima bezbednosti hrane i globalnoj saradnji*“¹¹⁴ predviđa donošenja nacionalnog strateškog dokumenta u oblasti bezbednosti hrane.

Pregled doprinosa nacionalnog planskog okvira Republike Srbije dostizanju COR 2

Planska dokumenta kojima se doprinosi izgradnji i jačanju sistema koji treba da obezbede proizvodnju dovoljno hrane, bezbednu ishranu i održivu poljoprivrednu proizvodnju obuhvataju dokumente javnih politika u oblastima poljoprivrede i ruralnog razvoja, zdravstva, socijalne zaštite i zaštite životne sredine.

Napredak i trendove u dostizanju COR-a 2 Republički zavod za statistiku prati u okviru četiri potcilja održivog razvoja na osnovu osam pokazatelja i zvanične podatke prikazuje na COR portalu¹¹⁵.

Sagledavanjem doprinosa javnih politika i važećih planskih dokumenata dostizanju COR 2, **mapirano je jedanaest dokumenata javnih politika**. Planska dokumenta doprinose većini potciljeva u okviru COR 2¹¹⁶ i njihovi efekti i rezultati relevantni su za dostizanje opšteg cilja smanjenja gladi. Najveći doprinos planskih dokumenata biće ostvaren u oblasti stvaranja održivih sistema za proizvodnju hrane otpornih na klimatske promene (*Potcilj 2.4 - Do 2030. obezbediti održive sisteme za proizvodnju hrane i primeniti*

¹¹¹ Prevalenca umerene ili ozbiljne nesigurnosti hrane kod odrasle populacije 14,1% (2020); Prevalenca ozbiljne nesigurnosti hrane kod odrasle populacije 3,8% (2020); Izvor: Republički zavod za statistiku - <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/zero-hunger/?subarea=SDGUN020102&indicator=02010201IND01>

¹¹² Prevalenca neuhranjenosti među decom do 5 godina (gojaznost),9% (2019)Prevalenca neuhranjenosti među decom do 5 godina (mršavost) 2,6% (2019), Izvor: Republički zavod za statistiku - <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/zero-hunger/?subarea=SDGUN020201&indicator=020201IND01>

¹¹³ Indeks državnih rashoda usmerenih na poljoprivredu je 0,34 u 2022. godini, Izvor: Republički zavod za statistiku - <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/zero-hunger/?subarea=SDGUN020601&indicator=020601IND01>

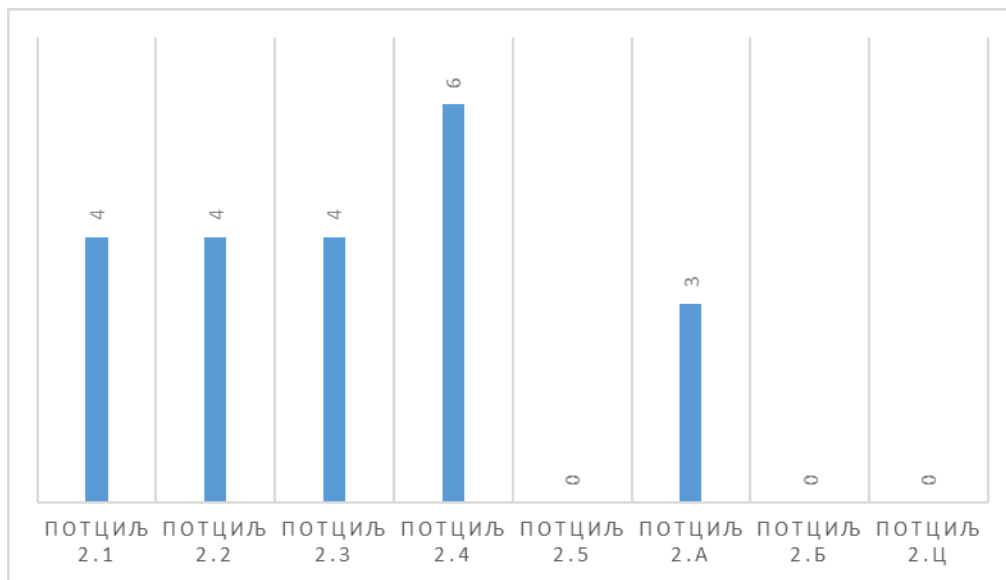
¹¹⁴ WHO Global strategy for food safety 2022-2030: Towards stronger food safety systems and global cooperation, октобар 2022. године <https://apps.who.int/iris/rest/bitstreams/1472688/retrieve>

¹¹⁵ <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/>

¹¹⁶ Planska dokumenta doprinose sledećim potciljevima: 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 2.5 i 2.a

otporne poljoprivredne prakse za povećanje produktivnosti i proizvodnje, koje pomažu u održavanju ekosistema, koje jačaju kapacitet za prilagođavanje klimatskim promenama, ekstremnim vremenskim uslovima, sušama, poplavama i ostalim katastrofama, i koje progresivno poboljšavaju kvalitet zemljišta i tla).

Slika 15: Broj dokumenata javnih politika koji doprinose potciljevima održivog razvoja u okviru COR 2: Svet bez gladi

Prehrambeni sistem Republike Srbije igra fundamentalnu ulogu u ekonomiji, društvenom i kulturnom razvoju zemlje. Poljoprivreda je jedna od ključnih grana u privrednoj strukturi Republike Srbije, a uslovi za njen razvoj su izuzetno povoljni. Okvire razvoja poljoprivredno-prehrambenog sistema definiše **Strategija poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Srbije za period 2014–2024. godine** kojom su utvrđeni sledeći ciljevi: rast proizvodnje i stabilnost dohotka proizvođača; rast konkurentnosti uz prilagođavanje zahtevima domaćeg i inostranog tržišta i tehničko-tehnološko unapređenje sektora poljoprivrede; održivo upravljanje resursima i zaštita životne sredine i unapređenje kvaliteta života u ruralnim područjima i smanjenje siromaštva. Realizacija strategije omogućiće uvećanje broja objekata u sektorima mesa i mleka koji ispunjavaju strukturne i higijenske uslove Evropske unije kao i uvođenje nezavisnog sistema ocenjivanja kvaliteta mleka i tako doprineti proizvodnji bezbedne hrane odnosno **potcilju 2.1. Okončati glad i osigurati pristup bezbednoj, nutritivnoj i dovoljnoj ishrani tokom cele godine svim ljudima**. Jačanje podrške trudnicama, porođiljama i majkama obuhvaćeno je **Nacionalnim programom podrške dojenju, porodičnoj i razvojnoj nezi novorođenčeta** koji će omogućiti promociju i povećanje svesti o značaju dojenja i stvoriti povoljno okruženje kao podršku za uspostavljanje i održavanje dojenja, a u cilju unapređenja ishrane novorođenčadi i odojčadi. **Strategija podsticanja rađanja** neće direktno doprineti okončanju gladi, međutim realizacija aktivnosti usmerenih na smanjenje troškova podizanja dece i povećanje raspoloživog dohotka porodice kroz različite vrste jednokratnih i periodičnih davanja, kao i drugih vidova ekonomskih mera podrške će uticati na ekonomsko osnaživanje porodica i time doprineti rastu pristupačnosti kvalitetnoj hrani.

U fokusu Agende 2030 je i okončanje svih oblika neuhranjenosti i zaostajanja u rastu sa fokusom na decu mlađu od 5 godina kao i zadovoljenje nutritivnih potreba adolescentkinja, trudnica, dojilja i starijih lica. Unapređenje ishrane stanovništva u fokusu je nekoliko dokumenata javnih politika čijom realizacijom se doprinosi **potcilju 2.2. Okončati sve oblike neuhranjenosti** u oblastima koje se odnose na uhranjenost dece, ishranu i kvalitetne životne stilova stanovništva, uključujući trudnice i dojilje. **Strategija javnog zdravlja u Republici Srbiji 2018–2026. godine** neposredno će doprineće unapređenju ishrane stanovništva podrškom izradi dokumenata javnih politika u oblasti obezbeđenja dostupnosti i bezbednosti hrane. **Nacionalni program za prevenciju gojaznosti kod dece i odraslih**, će omogućiti

povećanje za 10% broja dece i odraslih sa normalnom telesnom masom za uzrast do 2025. godine i doprineti zaustavljanju trenda i porasta učestalosti prekomerno uhranjene i gojazne dece i odraslih. Obezbeđivanje kvalitetne i nutritivne ishrane adolescentkinja, trudnica i dojilja u fokusu je **Strategije podsticanja rađanja**, čijom realizacijom će se doprineti vođenju zdravijih stilova života, zdravijoj ishrani i uticati na očuvanje reproduktivnog zdravlja stanovništva. **Nacionalni program podrške dojenju, porodičnoj i razvojnoj nezi novorođenčeta** će omogućiti pružanje kontinuirane podrške trudnicama i dojiljama u cilju uspostavljanja dojenja kao i prevazilaženja teškoća tokom dojenja.

Svrha **potcilja 2.3. Udvostručiti poljoprivrednu produktivnost i prihode malih proizvođača hrane** je stvaranje uslova i sistema koji će pružiti podršku malim proizvođačima hrane, doprineti većim poljoprivrednim prinosima i rastu prihoda malih poljoprivrednih proizvođača. Ključni planski dokument za dostizanje ovog potcilja je **Strategija poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Srbije za period 2014–2024. godine** čijom realizacijom će se povećati broj gazdinstava sa drugim profitabilnim aktivnostima u intervalu od 15-20% do 2024. godine. Strategija će omogućiti i povećanje učešća nosilaca poljoprivrednih gazdinstava do 35 godina starosti oko 20% do kraja 2024. godine kao i rast učešća kredita plasiranih u poljoprivredu do nivoa od 10 % tokom perioda 2014 – 2023. godine. Realizacija Strategije će doprineti i povećanju površina pod zasadima (višegodišnji zasadi – voćnjaci, vinogradi i ostalo) do 10.000 ha do 2023. godine. **Program ekonomskih reformi za period od 2022. do 2024. godine**, u okviru Strukturne reforme 18 - *Unapređenje konkurentnosti poljoprivrede*, će omogućiti usmeravanje investicija na razvoj konkurentnosti u ruralnim područjima, putem podizanja skladišnih i preradnih kapaciteta, dok će u okviru Strukturne reforme 20 - *Unapređenje konkurentnosti poljoprivrede* doprineti podizanju konkurentnosti poljoprivrednih proizvođača na domaćem i stranom tržištu što će uticati na povećanje poljoprivredne proizvodnje, konkurentnost i rast BDP-a. Daljom izgradnjom i unapređenjem integrisanog sistema upravljanja i kontrole doprineće se ubrzanju procesa podnošenja zahteva, kontrole i dobijanja podsticaja u poljoprivredi. **Program razvoja vinarstva i vinogradarstva Republike Srbije za period 2021–2031. godine** treba da omogući unapređenje produktivnosti i jačanje konkurentnosti proizvođača vina u Srbiji, kao i osnaživanju mikroproizvođača koji dominiraju na tržištu proizvodnje vina u Srbiji. Realizacija Programa omogućiće da se broj tradicionalnih i savremenih kanala prodaja za male vinare poveća sa nula na 8 odnosno 10 kanala prodaje kao i da se do 2031. godine formiraju 3 zadruga u oblasti vinarstva. Očekuje se da do 2031. godine broj novih (start-up) vinarija poraste za 5–10% novih vinarija godišnje u odnosu na postojeće.

Potcilj 2.4 Obezbediti održive sisteme za proizvodnju hrane usmeren je na uspostavljanje održivih i otpornih sistema poljoprivredne proizvodnje kako bi se unapredila produktivnost proizvodnje i istovremeno poljoprivreda učinila otpornom na klimatske promene. Ključni dokument javne politike koji će najviše doprineti dostizanju ovog potcilja je **Strategija poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Srbije za period 2014–2024. godine** čijom realizacijom će biti omogućen rast površine navodnjavanog i odvodnjavanog poljoprivrednog zemljišta do 250.000 ha kao i četverostruki rast površina pod protivgradnim mrežama i mrežama za zasenjivanje i pod anti-frost sistemom do 2024. godine.

Program za unapređenje upravljanja sporednim proizvodima životinjskog porekla za period od 2020. do 2024. godine, sa Akcionim planom, fokusira se na obezbeđivanje osnove za početak razvoja sistema sakupljanja sporednih proizvoda životinjskog porekla (SPŽP), kao i objekata koji ispunjavaju uslove u pogledu izgradnje i opremljenosti. Cilj Programa je postizanje visokog nivoa zaštite zdravlja ljudi i životinja, kao i zaštite životne sredine u skladu sa EU standardima. Realizacija Programa će omogućiti da se do 2024. godine uspostavi transparentni sistem za procenu, klasifikaciju i unapređenje objekata za SPŽP, odnosno da 100% objekata za SPŽP bude klasifikovano kao i da bude razvijeno i izgrađeno 16 međuobjekata za sakupljanje SPŽP.

Stvaranje održivih sistema za proizvodnju hrane, otpornih na klimatske promene nalazi se u fokusu **Strategije niskougljeničnog razvoja Republike Srbije za period od 2023. do 2030. godine sa projekcijama do 2050. godine**. Veća otpornost sektora poljoprivrede na klimatske promene biće omogućena realizacijom mera prilagođavanja koje obuhvataju nove sisteme za navodnjavanje i

efkasnije korišćenje postojećih; višenamenske male akumulacije i stajace vode (jezera, bare) i višenamenske akumulacije za vodosnabdevanje, navodnjavanje, kontrolu erozije, korišćenje u ekosistemu i prilagođavanje tehnologija gajenja (odabir vrsta i agrotehničkih mera). S obzirom da sistemi za navodnjavanje pokrivaju manje od 1,5 odsto obradivih površina u Srbiji realizacija Strategije doprineće povećanju procenta poljoprivrednog zemljišta pod sistemom za navodnjavanje sa 1,5% (2015. godine) na 7% do 2030. godine, odnosno 10-15% do 2050. godine.

Programom prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove za period od 2023. do 2030. godine utvrđene su mere prilagođavanja čijom realizacijom će se doprineti povećanju otpornosti livada i pašnjaka na klimatske promene i ojačati kapaciteti i znanja radi prilagođavanja poljoprivredne proizvodnje na klimatske promene. Postavljanjem 40 novih agrometeoroloških stanica, stanica za merenje vlažnosti zemljišta i hidroloških stanica do 2026. godine doprineće se unapređenju agrometeoroloških servisa čime će biti povećana otpornosti poljoprivredne proizvodnje na klimatske promene. Realizacija mera i aktivnosti Programa omogućiće i rast državnih rashoda za nabavku novih mašina i opreme za unapređenje primarne proizvodnje biljnih kultura za potrebe prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove.

Smanjenje emisija NH₃ iz sektora poljoprivrede za 20,5% u poređenju sa 2015. godinom biće ostvareno realizacijom **Programa zaštite vazduha u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine sa Akcionim planom** i time omogućiti da se u poljoprivredi primenjuju prakse koje pomažu održavanju ekosistema i jačaju kapacitete za prilagođavanje klimatskim promenama.

Uređenje pravnog okvira u oblasti tržišta poljoprivrednih proizvoda, šema kvaliteta za poljoprivredne i prehrambene proizvode i organske proizvodnje, jedan je od ciljeva **Programa ekonomskih reformi za period 2023-2025. godina**. Realizacija Strukturne reforme 20 - *Unapređenje konkurentnosti poljoprivrede* će omogućiti proizvođačima da svoje proizvode sa zaštićenim oznakama geografskog porekla zaštite i na nivou EU, čime će pored prepoznatljivosti, proizvodi biti standardizovani i cenovno konkurentni i time doprineti rastu učešća vrednosti poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u vrednosti ukupnog izvoza na 19% 2024. godine.

Potcilj 2.a Povećati investiranje, u ruralnu infrastrukturu, poljoprivredna istraživanja i savetodavne usluge, razvoj tehnologije i banaka biljnog i stočnog genetskog materijala ima za cilj da prati nivo investicija u unapređenje poljoprivrednih proizvodnih kapaciteta. Sektor poljoprivrede i hrane u Srbiji sve više privlači strane direktne investicije koje čine 14,1% svih stranih direktnih investicija u 2023. godini. Kao što je navedeno Srbija u pogledu indeksa državnih rashoda usmerenih na poljoprivredu ostvaruje napredak, a ključni planski dokumenti koji doprinose dostizanju ovog cilja su **Strategija poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Srbije za period 2014–2024. godine** čijom realizacijom će biti omogućen rast učešća kredita plasiranih u poljoprivredu u ukupnim kreditima plasiranim u privredu tokom perioda 2014 – 2023. godine do nivoa od 10 % krajem perioda. Strategijom je predviđeno da se do 2024. godine poveća procenat poljoprivrednih proizvođača koji je obuhvaćen savetodavnim radom u poljoprivredi do 30 %. Realizacija mera iz Strategije će omogućiti i povećanje broja biljnih genetičkih resursa u nacionalnoj kolekciji za petinu. Povećanje konkurentnosti poljoprivredne proizvodnje predviđeno je **Programom ekonomskih reformi** čijom realizacijom će biti obezbeđena sredstva za unapređenje konkurentnosti poljoprivrednih proizvođača na domaćem tako i na stranom tržištu kao i povećanje vrednosti poljoprivrednih proizvoda.

2.2.6 Nacionalni planski okvir i ciljevi održivog razvoja u okviru klastera – Spoljni odnosi

Klaster – Spoljni odnosi obuhvata pregovaračko poglavlje 30 – Spoljni odnosi i pregovaračko poglavlje 31 – Spoljna, bezbednosna i odbrambena politika. Spoljna, bezbednosna i odbrambena politika temelje se na pravnim aktima, uključujući pravno obavezujuće međunarodne sporazume, i na političkim dokumentima. Pravnu tekovinu sačinjavaju političke deklaracije, aktivnosti i sporazumi. Države članice moraju biti u mogućnosti sprovesti politički dijalog unutar okvira Zajedničke spoljne i bezbednosne politika (ZSBP), uskladiti se s izjavama EU i učestvovati u aktivnostima EU iz ove oblasti. Pravna tekovina za poglavlje 31 može se podeliti u dve klasifikacije: Evropska politička saradnja i Zajednička spoljna i bezbednosna politika (ZSBP).

COR 17: PARTNERSTVOM DO CILJEVA

Ojačati sredstva primene i revitalizovati globalno partnerstvo za održivi razvoj

Kratak pregled ostvarenog napretka, glavni trendovi i procesi koji doprinose COR 17

Realizacija ciljeva održivog razvoja podrazumeva značajno angažovanje resursa koje se može ostvariti samo uz snažnu opredeljenost za globalno partnerstvo i saradnju kako bi se osiguralo da niko ne bude izostavljen na putu ka razvoju. Obim i ambicioznost Agende 2030 nameće potrebu uključivanja brojnih partnera, kao što su nacionalni parlamenti, regionalne i lokalne vlasti, akademska zajednica, civilno društvo i privatni sektor, kako bi se mobilisali svi raspoloživi resursi neophodni za ostvarenje svih 17 ciljeva održivog razvoja. U tom smislu, ovaj cilj je tematski neodređeniji od ostalih, jer pokriva široki spektar delovanja. Pokriva potciljeve u oblasti finansija, tehnologije, partnerstva i razmene, izgradnje kapaciteta, i sistemskih pitanja. Odnosi se na domaće budžete, upravljanje dugom, međunarodno poslovanje i finansije, međunarodnu razvojnu saradnju, međunarodnu trgovinu, sistemska pitanja, nauku, tehnologiju, inovacije i izgradnju kapaciteta, kao i oblast od ključne važnosti za planiranje pokazatelja i ciljnih vrednosti, a to je prikupljanje, obrada i analiza podataka, praćenje i izveštavanje o postignutim rezultatima.

Od presudne važnosti za sprovođenje ciljeva održivog razvoja, jeste čvrsta opredeljenost svih zemalja u pogledu adekvatne alokacije sredstava za sprovođenje Agende 2030, uspostavljanja i jačanja mehanizama saradnje i partnerskog odnosa svih relevantnih aktera, kao i obezbeđivanje brzog protoka informacija i izgradnje zajedničkih mehanizama saradnje. Svrha COR 17 je **revitalizacija globalnog partnerstva za održivi razvoj** kako bi se osiguralo da niko ne bude izostavljen.

Srbija umereno napreduje u pogledu mobilizacije mehanizama za **prikupljanje poreza i ostalih prihoda** koji treba da obezbede sredstva za sprovođenje ciljeva održivog razvoja¹¹⁷. Značajan napredak se beleži i u pogledu **stranih direktnih investicija i međunarodne razvojne pomoći**, dok se u pogledu **održivosti dugova** smanjuje pokrivenost spoljeg duga izvozom robe i usluga. Povećanje **dostupnosti širokopojasnog brzog interneta** omogućava unapređenje regionalne i međunarodne saradnje u oblasti nauke, tehnologije i inovacija. U pogledu **upotrebe informaciono-komunikacionih tehnologija** 85,5% stanovnika koristi internet u 2022. godini.

Stupanjem na snagu Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, Republika Srbija je postala država pridružena EU, sa jasnom perspektivom članstva u EU. Pregovori o pristupanju Evropskoj uniji otvoreni su 21. januara 2014. godine, a nova metodologija EU o viđenju pristupnih pregovora, usvojena je u februaru 2020. godine. Nakon usvajanja nove metodologije, Republika Srbija je do decembra 2021. godine otvorila dva klastera, **klaster jedan** – Osnove i **klaster četiri** – Zelena agenda i održivo povezivanje, dok je zaključno sa decembrom 2023. godine, otvorila 22 od ukupno 35 poglavlja o kojima se pregovara, a privremeno je zatvorila 2 poglavlja. Pred Republikom Srbijom je obaveza da ispuni prelazna merila u poglavljima 23 i 24, budući da je ispunjavanje ovih merila uslov za otvaranje

¹¹⁷Učešće prihoda u BDP je u 2022. godini iznosilo 47,2%, Izvor: Republički zavod za statistiku - <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/partnerships-for-the-goals/?subarea=SDGUN170101&indicator=17010101IND01>

preostalih klastera i za zatvaranje bilo kog poglavlja. Pored ispunjavanja prelaznih merila, Republika Srbija takođe treba da ispuni merila za otvaranje i podnese pregovaračke pozicije u preostalim pregovaračkim poglavljima. Suština nove metodologije pristupanja svakako jeste stavljanje akcenta na klaster – Osnove i proširivanje koncepta fundamentalnih pitanja koja obuhvataju ekonomske kriterijume, reformu državne uprave, funkcionisanje demokratskih institucija, ali i poglavlja 5 – Javne nabavke, 18 – Statistika, 23 – Pravosuđe i osnovna prava, 24 – Pravda sloboda i bezbednost i 32 – Finansijski nadzor. Pristupni pregovori zahtevaju značajne resurse jer obuhvataju veoma kompleksne procese i procedure usaglašavanja sa pravnim tekovinama EU, uspostavljanje i jačanje sistema za njihovo sprovođenje, kao i usaglašavanje sa sektorskim politikama u raznim oblastima delovanja EU.

Sprovođenje neophodnih reformi delimično se realizuje i korišćenjem sredstava dostupnih kroz **Instrument za pretpristupnu pomoć (IPA)**, a delom od strane država članica u vidu bespovratne bilateralne finansijske podrške. U poslednjih 18 godina, EU je najveći donator (sa realizovanih preko 3,8 mlrd. evra bespovratnih sredstava) i najveći kreditor (sa zajmovima od 4.3 mlrd. evra)¹¹⁸. Banke (Evropska investiciona banka – EIB, Evropska banka za obnovu i razvoj – EBRD, Razvojna banka Saveta Evrope) su obezbedile ukupno 4,377 milijardi evra u periodu između 2007. i 2018. godine. Od tog iznosa, EIB je obezbedila 2,913 milijardi evra u istom periodu¹¹⁹. U okviru IPA II za Republiku Srbiju, bila je predviđena indikativna alokacija bespovratnih sredstava od 1,5 mlrd. evra za period 2014–2020. godine, u oblastima od vladavine prava, reforme javne uprave, društvenog razvoja, do životne sredine i poljoprivrede. Bespovratna pomoć država članica EU dostigla je 523,86 mil. evra (u periodu od 2007. do 2016. godine)¹²⁰. Novim programom pretpristupne pomoći IPA III za period 2021–2027. godine, predviđen je budžet od 14,2 mlrd. evra za Zapadni Balkan i Tursku¹²¹. U okviru instrumenta za pretpristupnu pomoć značajna sredstva se izdvajaju za **podršku ruralnom i razvoju poljoprivrede (IPARD sredstva)**. U okviru finansijse perspektive 2014–2020. godine Evropska unija je izdvojila 175 miliona evra za IPARD II. U finansijskoj perspektivi EU 2021–2027 IPARD III sredstva iznose 288 miliona evra¹²².

Republika Srbija učestvuje i u programima prekogranične i transnacionalne saradnje, koji se nazivaju **Programi teritorijalne saradnje ili INTERREG programi**, od 2004. godine¹²³. U finansijskom periodu 2014–2020. godine, Evropska unija je za sprovođenje programa prekogranične i transnacionalne saradnje u Republici Srbiji opredelila 260 miliona evra za devet programa: Bugarska–Srbija; Mađarska–Srbija; Rumunija–Srbija; Hrvatska–Srbija; Crna Gora – Srbija; Bosna i Hercegovina – Srbija; Severna Makedonija – Srbija; INTERREG Jadransko-jonski transnacionalni program i Transnacionalni program Dunav.

Potpisivanjem Okvirnog sporazuma o opštim principima učešća u **Programima zajednice, odnosno EU programima**, Republika Srbija je stekla pravo da učestvuje i u ovom vidu horizontalne saradnje. U periodu 2014–2020. godine, Republika Srbija je učestvovala u 13 EU programa¹²⁴. Većina EU programa na nivou EU, trajala je do 2020. godine. Nastavljeno je sprovođenje programa podrške i saradnje za

¹¹⁸ <https://europa.rs/pomoc-eu-republici-srbiji/>

¹¹⁹ <https://europa.rs/pomoc-eu-republici-srbiji/>

¹²⁰ <https://europa.rs/pomoc-eu-republici-srbiji/>

¹²¹ <https://www.mei.gov.rs/srl/fondovi/fondovi-evropske-unije/ipa-instrument-za-pretpristupnu-pomoc/instrument-za-pretpristupnu-pomoc-2021-2027/>

¹²² <https://www.mei.gov.rs/srl/fondovi/fondovi-evropske-unije/ipa-instrument-za-pretpristupnu-pomoc/ipard-iii/> и <https://uap.gov.rs/ipard-iii-podrska-ruralnom-razvoju/>

¹²³ <https://www.mei.gov.rs/src/fondovi/fondovi-evropske-unije/ipa-instrument-za-pretpristupnu-pomoc/prekograncna-i-transnacionalna-saradnja/>

¹²⁴ Horizont 2020. – program za istraživanje i inovacije, Erasmus+ – program za obrazovanje mladih, Kreativna Evropa – program namenjen finansiranju transnacionalnih projekata u okviru kulture i stvaralaštva, Evropa za građane i građanke – program namenjen finansiranju projekata kojim se širi bolje razumevanje Evropske unije, njene istorije i različitosti, Carine 2020. (Customs 2020), Fiskalis 2020. (Fiscalis 2020), Program za konkurentnost malih i srednjih preduzeća (COSME), Program za zapošljavanje i socijalne inovacije (Employment and Social Innovation – EaSI), Evropski zdravstveni program III, Mehanizam civilne zaštite Evropske unije, Instrument za povezivanje Evrope, Prava, jednakost i građanstvo, Evropski instrument za demokratiju i ljudska prava.

period 2021–2027. godine i to u sledećim EU programima: Carine (Customs), Horizont Evropa (Horizon Europe), Fiskalis (Fiscalis), Program jedinstvenog tržišta (Single Market Program), Program za zapošljavanje i socijalne inovacije (EaSI), Kreativna Evropa (Creative Europe) i Erasmus+ (Erasmus+). Primetan je rast budžeta ovih programa u odnosu na period do 2020. godine.

Finansiranje sprovođenja neophodnih reformi u procesu evropskih integracija realizuje se i preko **Investicionog okvir za Zapadni Balkan** (Western Balkan Investment framework WBIF) koji predstavlja finansijski instrument u kome udela imaju Evropska komisija, međunarodne finansijske institucije, bilateralni donatori i šest država Zapadnog Balkana. To je fond koji omogućuje regionalni infrastrukturni razvoj u oblasti životne sredine, energetike, saobraćaja, društvenog i privatnog sektora. Agenda za povezivanje (Connectivity agenda) promoviše se kroz političko liderstvo u sklopu Berlinskog procesa.

U oktobru 2020. godine, Evropska komisija je usvojila **Ekonomsko-investicioni plan za Zapadni Balkan**, sa ciljem da pospeši dugoročan privredni oporavak regiona, podrži zelenu i digitalnu tranziciju, regionalnu integraciju i konvergenciju sa Evropskom unijom. Plan podrazumeva značajan investicioni paket koji će mobilisati do 9 milijardi evra finansijskih sredstava za region i namenjen je podršci održivom povezivanju, razvoju ljudskog kapitala konkurentnosti i inkluzivnom rastu, kao i dvojnjoj zelenoj i digitalnojtranziciji. Paralelno sa Ekonomsko-investicionim planom za podršku regionu, Komisija je iste godine usvojila i smernice za sprovođenje **Zelene agende na Zapadnom Balkanu**. Akcioni plan za sprovođenje Zelene agende predviđa delovanje u okviru pet stubova: (1) klimatska akcija, uključujući dekarbonizaciju, energiju i mobilnost, (2) cirkularna ekonomija, koja se posebno bavi otpadom, reciklažom, održivom proizvodnjom i efikasnim korišćenjem resursa, (3) biodiverzitet, čiji je cilj zaštita i obnavljanje prirodnog bogatstva regiona, (4) suzbijanje zagađenja vazduha, vode i tla, i (5) održivi sistemi hrane i ruralna područja. Digitalizacija će biti ključni faktor za ovih pet stubova u skladu sa konceptom dvojne zelene i digitalne tranzicije.

Učestvovanje u regionalnim i međunarodnim inicijativama omogućava Srbiji da realizuje ciljeve održivog razvoja. Srbija je članica sledećih inicijativa i organizacija regionalnog karaktera: Proces saradnje u Jugoistočnoj Evropi (SEECF), Centralnoevropska inicijativa, Jadransko-jonska inicijativa i Strategija EU za jadransko-jonski region, Međunarodna komisija za sliv reke Save, Regionalna inicijativa za migracije, azil i raseljena lica, Centralnoevropska zona slobodne trgovine (CEFTA), Regionalni savet za saradnju, Brdo-Brioni proces, Strategija Evropske unije za Dunavski region, Berlinski proces i najnovija Regionalna kancelarija za saradnju mladih.

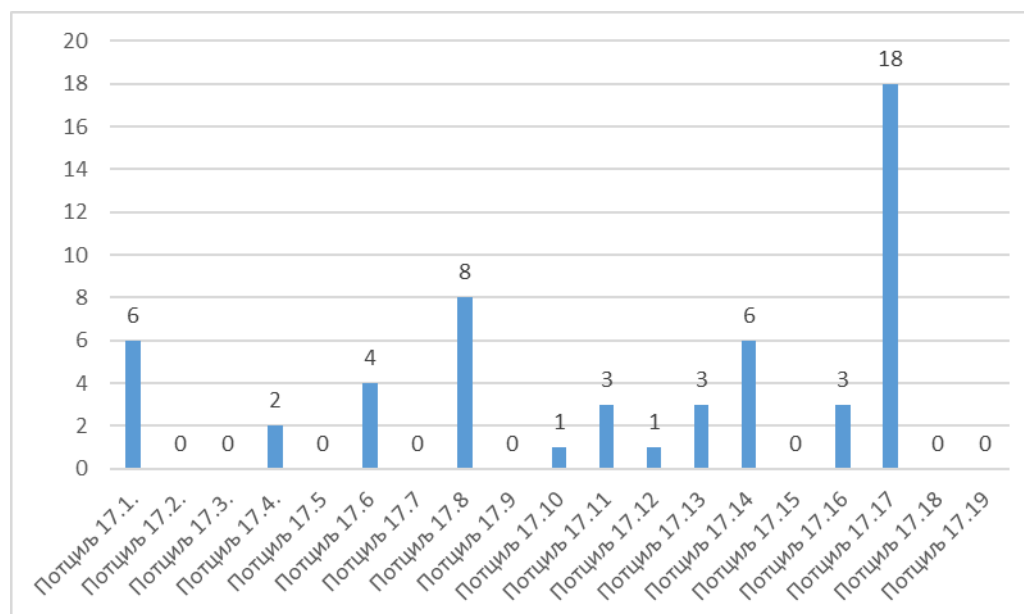
Još dva sporazuma čija je potpisnica Republika Srbija, od neposrednog su značaja za regionalni održivi razvoj. To je najpre **Konvencija o saradnji na zaštiti i održivom korišćenju reke Dunav**, koja obavezuje članice da teže održivom i pravednom upravljanju vodama, uključujući i očuvanje, poboljšanje i racionalnu upotrebu površinskih i podzemnih voda. **Okvirni sporazum o slivu reke Save** (Kranjska Gora, 2002) definiše saradnju država na uspostavljanju međunarodnog režima plovidbe, održivog upravljanja vodama, zaštite od štetnog uticaja voda, vodnog režima i ekosistema.

Pregled doprinosa nacionalnog planskog okvira Republike Srbije dostizanju COR 17

Širok spektar planskih dokumenata u oblasti javne uprave, konkurentnosti i ekonomskog razvoja, ljudskih prava, saobraćaja, zaštite životne sredine će svojom realizacijom omogućiti dostizanje cilja održivog razvoja koji se odnosi na izgradnju i ojačavanje partnerstva. Mapiranje planskog okvira u kontekstu utvrđivanja doprinosa dokumenata javnih politika dostizanju COR-a 17 obuhvatilo je **trideset četiri planska dokumenata**. Važno je istaći da nisu svi potciljevi u okviru COR 17 podjednako relevantni, odnosno ne mogu se dovesti u kontekst društveno-ekonomskog razvoja Srbije. Prioriteti, mere i aktivnosti utvrđeni planskim dokumentima najviše doprinose uspostavljanju partnerstava između javnog, privatnog i sektora civilnog društva u cilju pronalazanja resursa za održivi razvoj i sprovođenje neophodnih reformi (*Potcilja 17.17 - Podržati i promovisati delotvorna javna, javno-privatna partnerstva i partnerstva civilnog društva, izgrađena na iskustvima i strategijama pronalazanja resursa za partnerstva*).

Napredak u dostizanju COR-a 17 trenutno se prati u odnosu osam potciljeva i deset pokazatelja i Republički zavod za statistiku zvanične podatke objavljuju na COR portalu¹²⁵.

Slika 16: Broj dokumenata javnih politika koji doprinose potciljevima održivog razvoja u okviru COR 17: Partnerstvom do ciljeva

U pogledu planskog okvira koji doprinosi ostvarivanju **potciljeva 17.1. Mobilizacija resursa i kapaciteta za prikupljanje poreza i ostalih prihoda, 17.4. Dugoročna održivost duga, 17.13. Makroekonomska stabilnost kroz koordinaciju politika** i **17.14 Unaprediti koherentnost politika za potrebe održivog razvoja**, ključno je nekoliko planskih dokumenata čijom realizacijom će se ostvariti stabilnost makroekonomskog okvira i time obezbediti održivo finansiranje reformi koje treba da omoguće ostvarivanje ciljeva održivog razvoja. **Program reforme upravljanja javnim finansijama za period 2021–2025. godine sa Akcionim planom**, doprineće stabilizaciji javnih finansija i ostvarivanju održivog budžeta sa stabilnim javnim dugom, boljim finansijskim upravljanjem i kontrolom, unapređenjem procesa revizije i povezivanja budžetskog planiranja sa prioritarnim ciljevima Vlade Republike Srbije i javnim politikama. Realizacijom Programa očekivan realni rast BDP u 2023. godini je 4%, dok je očekivani nivo duga opšte države u BDP-a 56% do 2023. godine. U skladu sa Zakonom o budžetskom sistemu, doneta je **Fiskalna strategija za 2023. godinu sa projekcijama za 2024. i 2025. godinu**, koja će postepenom stabilizacijom javnih finansija, stabilizacijom budžeta i umanjivanjem javnog duga u srednjem roku, smanjivanjem javnih rashoda u BDP-u, kao i održavanjem javnih investicija na visokom nivou – doprineti ostvarivanju sva četiri gore navedena potcilja.

Program transformacije poreske uprave za period 2021–2025. godine, omogućiće unapređenje efikasnosti rada Poreske uprave i stvoriti stabilne uslove za povećanje stepena naplate javnih prihoda iz nadležnosti Poreske uprave i time doprineti **potcilju 17.1 Mobilizacija resursa i kapaciteta za prikupljanje poreza i ostalih prihoda**. Realizacija Programa ekonomskih reformi za period 2023. do 2025. godine i Strukturne reforme 11 - *Transformacija poreske uprave* omogućiće sprovođenje Programa transformacije Poreske uprave za period 2021-2025. godine i dostizanje stepena ostvarenja naplatnog zadatka od 101% (odnos ostvarene naplate najvažnijih prihoda budžeta Republike Srbije u datoj godini, u odnosu na budžetom planirane iznose za tu godinu) u 2025. godini. Realizacijom Strukturne reforme 18 - *Unapređenje uslova i uklanjanje prepreka trgovini* biće omogućeno intenziviranje, unapređenje, diversifikacija i dalji rast spoljne trgovine Republike Srbije kako na regionalnom, tako i na globalnom nivou. Reforma podrazumeva sprovođenje aktivnosti usmerenih ka ostvarenju članstva u STO, kao i aktivnosti na sprovođenju obaveza iz CEFTA Dodatnog protokola 5,

¹²⁵ <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/partnerships-for-the-goals/>

CEFTA Dodatnog protokola 6 i nastavku pregovora o CEFTA Dodatnom protokolu 7 čime će biti omogućeno da Srbija ispuni 78% mera za olakšavanje trgovine¹²⁶ do 2025. godine. Ova reforma će doprineti **potcilju 17.10. Univerzalan, pravičan zsanovan na pravilima i nediskriminatoran multilateralan sistem razmene poda okriljem STO, potcilju 17.11. Povećanje izvoza zemalja u razvoju i potcilju 17.12. Blagovremena i trajna primena tržišnih pristupa bez carina i kvota.**

Za dostizanje potcilja 17.1 važnu ulogu imaju i dokumenti javnih politika kojima se jača sistem prikupljanja javnih prihoda te će u skladu sa tim **Program za suzbijanje sive ekonomije 2023-2025. godine** doprineti povećanju procenta privrednih subjekata koji posluju u legalnim tokovima prvenstveno preko fiskalnog i administrativnog rasterećenja legalnog poslovanja, dok će **Program za pojednostavljenje administrativnih postupaka i regulative „e-PAPIR” za period 2023-2025. godine** kroz optimizaciju 50% administrativnih postupaka za privredu i građanje omogućiti smanjivanje suvišnih troškova i gubitka u vremenu, kao i smanjenja prostora za korupciju što su sve preduslovi za povećanje legalnosti poslovanja i time bolju naplatu javnih prihoda. Sa druge strane digitalizacija 140 administrativnih postupaka i 20 poslovnih epizoda će doprineti smanjenju transakcionih troškova poslovanja kroz uštede u vremenu i novcu i povećanju transparentnosti, predvidljivosti i stabilnosti uslova poslovanja. **Program razvoja elektronske uprave u Republici Srbiji za period od 2023. Do 2025. godine sa akcionim planom za njegovo sprovođenje** će unapređenjem korisničkih servisa povećati dostupnost korisničkih servisa e-Uprave privredi i građanima.

Strategija naučnog i tehnološkog razvoja Republike Srbije za period od 2021. do 2025. godine „Moć znanja“ i Akcioni plan za period od 2021. godine do 2023. godine, podstiče udruživanje i saradnju na međunarodnom planu, čime doprinosi ostvarenju **potcilja 17.6. Regionalna i međunarodna saradnja u oblasti nauke, tehnologije i inovacija.** Unapređenjem komunikacije i naučnih znanja i povećanjem vidljivosti nauke putem povećane dostupnosti ostvarenih naučnoistraživačkih rezultata i razvijenih tehnologija zainteresovanim stranama doprineće i **potcilju 17.17 delotvorna javna, javno-privatna partnerstva i partnerstva civilnog društva.** Obezbeđivanjem podrške za povećanje kvaliteta tehnološkog razvoja, kao i fokusiranjem istraživanja na društvene izazove i prioritete, Strategija će doprineti **potcilju 17.8 unapređenje i korišćenje inovativnih tehnologija i IKT.**

Okvir daljeg razvoja i unapređenja informaciono-komunikacionih tehnologija (IKT), njihove upotrebe i bezbednosti u korišćenju i time doprinos **potcilju 17.8 Unapređenje i korišćenje inovativnih tehnologija i IKT** sadržan je u okviru nekoliko planskih dokumenata: **Strategiji razvoja informacionog društva i informacione bezbednosti u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026,** čijom realizacijom će biti omogućeno unapređenje kapaciteta za korišćenje IKT, unapređenje digitalne infrastrukture, digitalizacija usluga u poslovanju javnog i privatnog sektora, kao i informacione bezbednosti građana i privrede. **Strategija razvoja digitalnih veština u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine,** omogućiće unapređenje digitalnih znanja i veština svih građana, uključujući pripadnike osetljivih društvenih grupa. Razvojem infrastrukture u elektronskoj upravi i povećanjem dostupnosti elektronske uprave građanima i privredi kroz unapređenje korisničkih servisa, **Program razvoja elektronske uprave u Republici Srbiji za period od 2023. do 2025. godine** sa Akcionim planom za njegovo sprovođenje, omogućiće razvijanje kapaciteta i porast upotrebe i korišćenja IKT. **Strategijom razvoja mreža nove generacije do 2023. godine,** stvaraju se uslovi za razvoj mreža nove generacije, koji će predstavljati osnovu za dalje širenje i upotrebu IKT u Republici Srbiji. **Strategijom razvoja veštačke inteligencije u Republici Srbiji za period 2020–2025. godine (AP za period 2020–2022. godine),** biće unapređeni naučni i inovativni kapaciteti za razvoj veštačke inteligencije i time stvorena osnova za razvoj ekonomije zasnovane na veštačkoj inteligenciji.

¹²⁶ Prema UN globalnom pregledu o digitalnom i održivom olakšavanju trgovine. Globalni pregled (UN Global Survey on Digital and Sustainable Trade Facilitation) se objavljuje na svake dve godine, a obuhvata prikaz 143 ekonomije širom sveta i to kroz analizu primene mera koje se odnose na primenu odredbi Sporazuma o olakšanju trgovine STO. Na osnovu informacija iz upitnika eksperti UN vrše evaluaciju ostvarenog napretka u pojedinačnim zemljama.

Strategija industrijske politike Republike Srbije za period od 2021. do 2030. godine (AP za period od 2021. do 2023. godine), doprineće punoj pokrivenosti uvoza izvozom industrijskih proizvoda i time doprineti ostvarivanju **potcilja 17.11. Povećanje izvoza zemalja u razvoju**. Povećanje izvoza biće ostvareno unapređenjem tehnološke strukture izvoza, ali i podsticanjem izvozno orijentisanih sektora industrije, kao i podrškom internacionalizaciji industrijskih privrednih subjekata, čime će se doprineti i **potcilju 17.6 Regionalna i međunarodna saradnja u oblasti nauke, tehnologije i inovacija**.

Potcilju 17.11. Povećanje izvoza zemalja u razvoju doprineće i unapređenje konkurentnosti malih i srednjih preduzeća na domaćem i stranom tržištu čime će biti ostvaren izvoz od 1.273.500 miliona dinara u 2027. godini što će biti omogućeno sprovođenjem **Strategije za razvoj malih i srednjih preduzeća za period od 2023. do 2027. godine, sa akcionim planom za period od 2023. do 2024. godine**.

Unapređenje infrastrukturne i programske podrške startapima će omogućiti razvoj startapa od strane iskusnih osnivača iz zemlje i inostranstva, kontakte sa mentorima, investitorima i predstavnicima relevantnih industrija, kojima će kolektivno znanje domaćeg i stranih ekosistema učiniti dostupnim domaćim timovima. Time će **Strategija razvoja startap ekosistema Republike Srbije za period od 2021. do 2025. godine** doprineti **potcilju 17.6. Regionalna i međunarodna saradnja u oblasti nauke, tehnologije i inovacija**, kao i **potcilju 17.16. Regionalna i međunarodna saradnja u oblasti nauke, tehnologije i inovacija**. Strategija će kroz unapređenje međunarodne prepoznatljivosti srpskog startap ekosistema, kao i promocijom startap kulture omogućiti da domaći ekosistemi i startapi budu uključeni u 4 međunarodne liste i time doprinese i **potcilju 17.17 Delotvorna javna, javno-privatna partnerstva i partnerstva civilnog društva**.

Programom unapređenja upravljanja javnim politikama i regulatornom reformom za period 2021–2025. godine i Akcionim planom, definisana je efektivna koordinacija javnih politika i unapređenje planskog okvira na svim nivoima vlasti, što će doprineti napretku u ostvarenju **potciljeva: 17.13. Makroekonomska stabilnost kroz koordinaciju i koherentnost politika** i **17.14. Koherentnost politika za potrebe održivog razvoja**. Operacionalizacija Programa kroz poseban cilj usmeren na povećanje stepena učešća civilnog društva, privrede i drugih zainteresovanih strana u ranim fazama pripreme DJP i propisa, direktno će doprineti **potcilju 17.17. Delotvorna javna, javno-privatna partnerstva i partnerstva civilnog društva**. Usmeren razvoj Republike Srbije ka visoko konkurentnoj privredi kroz istraživanje, razvoj, inovacije i preduzetničke inicijative u oblastima 4S kao cilj **Strategija pametne specijalizacije u Republici Srbiji za period od 2020. do 2027. godine (4S)**, doprineće ostvarenju **potcilja 17.6 Regionalna i međunarodna saradnja u oblasti nauke, tehnologije i inovacija**.

Doprinos **potcilju 17.17. Delotvorna javna, javno-privatna partnerstva i partnerstva civilnog društva** ostvaruje dosta dokumenata javnih politika koje se odnose na COR 17. Ova oblast je regulisana **Zakonom o javno-privatnom partnerstvu i koncesijama**, kao i nizom dokumenata javnih politika koje doprinose ostvarenju ovog potcilja prikazanih u Aneksu. U skladu sa zakonom, obrazovana je Komisija za javno-privatno partnerstvo radi pružanja stručne pomoći pri realizaciji projekata javno-privatnih partnerstava i koncesija. S druge strane, veliki broj planskih dokumenata koji su izrađeni i izrađuju se nakon 2019. godine, moraju biti usklađeni i sa Zakonom o planskom sistemu u segmentu koji se odnosi na saradnju sa zainteresovanim stranama, organizacijama civilnog društva, predstavnicima ekonomsko-socijalnih partnera, privatnog i/ili akademskog sektora, u svim fazama izrade planskih dokumenata. Na taj način se osigurava doprinos planskih dokumenata potcilju 17.17. U odnosu na prethodni izveštaj konkretno **Strategija za mlade u Republici Srbiji za period od 2023. do 2030. godine** će omogućiti osnivanje saveta za mlade u 75% JLS i doprineti da mladi budu uključeni u davanje komentara na 67% svih nacrti i predloga propisa i dokumenata javnih politika do 2030. godine. Realizacija Strategije će omogućiti i da 3.000 mladih bude uključeno u mehanizam EU dijaloga. Povećanje kapaciteta i resursa institucionalnog sistema za zaštitu potrošača biće realizovano sprovođenjem **Strategije zaštite potrošača za period 2019 – 2024. godine** čime će 12 udruženja potrošača ostvariti saradnju sa organima autonomne pokrajine i jedinicama lokalne samouprave u skladu sa članom 137. Zakona o zaštiti potrošača.

Unapređeni su kapaciteti u oblasti COR 17 – Podaci, praćenje i odgovornost za ostvarenje ciljeva, kako bi se omogućila dostupnost kvalitetnih, ažuriranih, pouzdanih i prema potrebi disagregiranih podataka. Inicijative za merenje napretka ostvarenja ciljeva održivog razvoja već se sprovode u RZS-u kroz bazu podataka i platforme za set pokazatelja za održivi razvoj. **Program zvanične statistike u periodu od 2021. do 2025. godine**, je dokument koji doprinosi **potcilju 17.18. Dostupnosti visokokvalitetnih, blagovremenih i pouzdanih podataka**. Programom se definišu aktivnosti koje će doprineti potpunoj harmonizaciji statističkih izveštavanja i usklađivanju metodologije izrade rezultata zvanične statistike sa međunarodnim statističkim standardima. Program doprinosi i **potcilju 17.19. Jačanje kapaciteta za merenje napretka u ostvarenju održivog razvoja**. Republički zavod za statistiku ciljeve održivog razvoja prati u okviru postojeće baze podataka (<https://data.stat.gov.rs>) i trenutno preko COR portala objavljuje podatke za 145 globalna UN pokazatelja održivog razvoja dok se proverava i istraživanje izvora vrši za 103 pokazatelja¹²⁷.

¹²⁷ <https://sdg.indikatori.rs/sr-cyrl/>

3 Zaključak

Mapiranje planskog okvira u odnosu na Agendu 2030 ukazuje na nekoliko opštih zaključaka:

- Srbija je posvećena sprovođenju Agende 2030 s obzirom da je većina planskih dokumenata relevantna za dostizanje ciljeva i potciljeva održivog razvoja.
- U okviru pojedinačnih ciljeva održivog razvoja, nemaju sva planska dokumenta koja doprinose njihovom ostvarivanju, podjednaku važnost.
- Za svaki COR mogu se izdvojiti ključna dokumenta javnih politika koja su najznačajnija za dostizanje cilja i pripadajućih potciljeva održivog razvoja.
- Pokazatelji koji se nalaze u bazi pokazatelja COR Republičkog zavoda za statistiku nisu na adekvatan način uključeni u planska dokumenta, kao i da određeni broj pokazatelja iz administrativnih izvora, a koji su utvrđeni planskim dokumentima, se ne nalaze u bazi pokazatelja COR Republičkog zavoda za statistiku.

Kao što je napred navedeno proces evropskih integracije nedovojiv je od procesa sprovođenja Agende 2030. Ispunjavanje obaveza koje proističu iz procesa pridruživanja i pristupnih pregovora neposredno doprinosi i dostizanju ciljeva održivog razvoja i sprovođenju Agende 2030.

Klaster – Osnove predstavlja najvažniju oblast u procesu evropskih integracija, koja se odnosi na demokratske institucije, vladavinu prava, političke i ekonomske kriterijume, reformu javne uprave, javne nabavke, finansijsku kontrolu i statistiku. Planski okvir u okviru ovog klastera je veoma širok, dobro definisan i obuhvata veliki broj planskih dokumenata u oblasti rodne ravnopravnosti, prevencije i zaštite od diskriminacije, saradnje sa civilnim društvom, unapređenja položaja i socijalne inkluzije marginalizovanih i osoba koje se nalaze u riziku od diskriminacije, deinstitutionalizacije i razvoja usluga socijalne zaštite u zajednici, pravosuđa i borbe protiv organizovanog kriminala. Realizacija ovih planskih dokumenata doprinosi daljem napretku Republike Srbije u procesu evropskih integracija kao i dostizanju cilja održivog razvoja koji se odnosi na promociju mira, snažnih institucija i vladavinu prava, odnosno **COR 16**. Većina ključnih dokumenata za ovu oblast je usvojena i u toku je njihovo sprovođenje. Napredak se očekuje u segmentu borbe protiv korupcije s obzirom da je počeo sa izradom novog dokumenta javne politike u ovoj oblasti. Oblast javne bezbednosti i borbe protiv organizovanog kriminala, potrebno je dodatno optimizovati s obzirom na to da Strategija za borbu protiv organizovanog kriminala nema ograničen period važenja, ali nema ni akcioni plan za njeno sprovođenje.

Klaster – Unutrašnje tržište pokriva četiri osnovne slobode jedinstvenog tržišta EU - slobodno kretanje ljudi, usluga, robe i kapitala, uz politiku konkurencije, intelektualnu svojinu i pravo kompanija, finansijske usluge, potrošačku i zdravstvenu zaštitu. U kontekstu sprovođenja Agende 2030 proces evropskih integracija koji se sprovodi u okviru ovog klastera najviše doprinosi **COR 3 – Dobro zdravlje**. Planski okvir relevantan za ovaj klaster i **COR 3** je dosta širok i obuhvata veliki broj dokumenata javnih politika u oblasti zdravstva, zaštite životne sredine, ljudskih prava. Ključni dokument za dostizanje **COR 3** je Strategija javnog zdravlja u Republici Srbiji 2018–2026. godine, međutim u narednom periodu bi trebalo optimizovati planski okvir u oblasti zaštite zdravlja kroz izradu i usvajanje krovne strategije koja bi obuhvatila sve relevantne segmente prevencije i zaštite zdravlja u Republici Srbiji. U cilju dalje optimizacije, u narednom periodu bi trebalo optimizovati planski okvir u oblasti kontrole i prevencije nezaraznih i zaraznih bolesti.

Klaster – Konkurentnost i inkluzivni rast obuhvata digitalnu transformaciju i medije, nauku i istraživanje, preduzetničku i industrijsku politiku, kao i socijalnu politiku i zapošljavanje, obrazovanje i kulturu. Ovaj klaster obuhvata i pregovaračka poglavlja koja se odnose na carinsku uniju, ekonomsku i monetarnu politiku i oporezivanje. Proces usaglašavanja sa politikama i pravnim tekovinama EU u okviru ovog klastera relevantan je za sledeće ciljeve održivog razvoja: **COR 1, COR 4, COR 5, COR 8, COR 9, COR 10** odnosno doprinosi borbi protiv siromaštva, obrazovanju, rodnoj ravnopravnosti, ekonomskom razvoju i zaposlenosti, industrijskom razvoju i smanjenju nejednakosti. Planski okvir relevantan za proces

evropskih integracija u ovom klasteru kao i za dostizanje ovih ciljeva održivog razvoja obuhvata planska dokumenta koja pripadaju širokom spektru raznorodnih oblasti od ljudskih prava, ekonomskog razvoja i konkurentnosti, socijalne politike i zapošljavanja, obrazovanja do životne sredine i saobraćaja.

Planski okvir relevantan za klaster – Konkurentnost i inkluzivan rast u segmentu **smanjenja siromaštva** koji doprinosi **COR 1** delimično je razvijen i nije u potpunosti optimizovan. U planskom okviru ne postoji jedinstveni dokument javne politike koji se bavi problemom siromaštva već je ova oblast delimično obuhvaćena Strategijom zapošljavanja u Republici Srbiji za period 2021. do 2026. godine, sa Akcionim planom za period 2021–2023. godine. Značajan doprinos ovom cilju održivog razvoja obezbeđuju i dokumenti javnih politika iz oblasti ljudskih prava poput Strategije za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine, Strategije unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine, Strategije deinstitucionalizacije i razvoja usluga socijalne zaštite u zajednici za period od 2022. do 2026. godine. Planski okvir u ovoj oblasti potrebno je unaprediti izradom krovnog planskog dokumenta u oblasti socijalne zaštite.

U oblasti **rodne ravnopravnosti** planski okvir koji doprinosi **COR 5** je dobro razvijen. Ključni dokument javne politike je Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine, sa Akcionim planom za period 2022–2023. godine. Oblast rodne ravnopravnosti dodatno je razrađena i u okviru drugih dokumenata javnih politika između ostalog i zbog obaveza koje proističu iz Zakona o rodnoj ravnopravnosti¹²⁸ u vezi uvođenja rodne perspektive u javne politike.

Planski okvir u oblasti **obrazovanja** koji doprinosi **COR 4** je optimizovan kroz krovni dokument Strategije razvoja obrazovanja i vaspitanja do 2030. godine sa Akcionim planom za period 2023–2026. godine. Istovremeno i jedan broj drugih dokumenata javnih politika doprinose dostizanju cilja u oblasti kvalitetnog i dostupnog obrazovanja, a posebna pažnja je posvećena unapređenju dostupnosti obrazovanja za ranjive i marginalizovane kategorije stanovništva koji se nalaze u dodatnom riziku od diskriminacije.

Planski okvir u oblasti **održivog ekonomskog rasta i zaposlenosti** obuhvata veoma širok spektar planskih dokumenata koji utvrđuju pravce i prioritete reformi u određenim segmentima ove oblasti. Oblast zaposlenosti je optimizovana kroz Strategiju zapošljavanja u Republici Srbiji za period 2021. do 2026. godine, sa Akcionim planom za period 2021–2023. godine, dok je u oblasti održivog ekonomskog rasta nekoliko dokumenata ključno za dostizanje **COR 8**: Program ekonomskih reformi za period od 2023. do 2025. godine, zatim Strategija naučnog i tehnološkog razvoja Republike Srbije 2021–2025. godine, Strategija pametne specijalizacije u Republici Srbiji za period od 2020. do 2027. godine (4S), Strategija industrijske politike Republike Srbije za period od 2021. godine do 2030. godine.

U oblasti **održive industrijalizacije, infrastrukture i inovativnosti** za ostvarivanje **COR 9**, planski okvir je nepotpun i nije optimizovan. Strategija industrijske politike od 2021. do 2030. godine detaljno pokriva stanje u oblasti industrije i obuhvata mere za unapređenje stepena industrijalizacije. Strategija naučnog i tehnološkog razvoja od 2021. do 2025. godine i Strategija pametne specijalizacije od 2020. do 2027. godine, u velikoj meri doprinose unapređenju nivoa inovativnosti i istraživanja. Napredak u odnosu na prethodni period ostvaren je usvajanjem Strategije za razvoj malih i srednjih preduzeća za period od 2023. do 2027. godine, sa Akcionim planom za period od 2023. do 2024. godine. U narednom periodu potrebno je dodatno ojačati planski okvir donošenjem krovnog planskog dokumenta u oblasti saobraćaja koji bi obuhvatio razvoj svih vidova saobraćaja.

Klaster – Zelena agenda i održiva povezanost, nalazi se u središtu „Zelene agende za Zapadni Balkan“ i kombinuje četiri pregovaračka poglavlja koja se odnose na transport, energiju, transevropske mreže, zaštitu životne sredine i klimatske promene. Pregovori u okviru ovog klastera podrazumevaju usaglašavanje sa veoma zahtevnim politikama i propisima Evropske unije i zahtevaju izuzetno obimna finansijska sredstva za njihovu realizaciju. Sva pregovaračka poglavlja u okviru ovog klastera su otvorena za pregovore te će shodno tome proces pregovora značajno ubrzati i doprineti i dostizanju

¹²⁸ " Službeni glasnik RS", br. 52/2021

sledećih ciljeva održivog razvoja relevantnih za ovaj klaster: **COR 6, COR 7, COR 11, COR 12, COR 13 i COR 15**. Napredak u ovoj oblasti ostvaren je usvajanjem nekoliko dokumenta javnih politika kojima se doprinosi održivom ekonomskom razvoju uz obezbeđenje uslova za zaštitu životne sredine: Strategija niskougleničnog razvoja Republike Srbije za period od 2023. do 2030. godine sa projekcijama do 2050. godine kojom su utvrđeni strateških pravci delovanja i javne politike smanjenja emisija gasova sa efektom staklene bašte na nivou cele privrede, zatim Program prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove za period od 2023. do 2030. godine koji predstavlja analizu uticaja klimatskih promena u sektorima i sistemima na nacionalnom nivou u kojima je neophodno smanjiti nepovoljne uticaje na zdravlje i bezbednost ljudi, poljoprivredu, šumarstvo, saobraćajnu i putnu infrastrukturu, energetiku, urbano planiranje i razvoj i biodiverzitet. U cilju optimizacije planskog okvira relevantnog za ovaj klaster i dostizanje pripadajućih ciljeva održivog razvoja potrebno je usvojiti krovni planski dokument u oblasti životne sredine koji bi trebalo da obuhvati i sve oblasti u okviru Zelene agende za Zapadni Balkan.

U oblasti **energetike** za dostizanje **COR 7** ključna je Strategija razvoja energetike do 2025. sa projekcijama do 2030. godine, koja kao krovni dokument, između ostalog, predstavlja okvir za obezbeđenje dostupne energije svim građanima, podsticanje učešća obnovljivih izvora energije u ukupnoj proizvodnji i potrošnji i jačanje institucionalnih kapaciteta za ostvarenje energetske efikasnosti. Očekuje se usvajanje Integrisanog nacionalnog energetskog i klimatskog plana Republike Srbije za period do 2030. godine sa vizijom do 2050. godine, koji će omogućiti usklađivanje Srbije sa ciljevima Energetske zajednice, odnosno doprineti ciljevima Pariskog sporazuma iz 2015. godine, u pogledu obnovljivih izvora energije, energetske efikasnosti i smanjenja emisija gasova sa efektom staklene bašte.

U oblasti **održivosti i inkluzivnosti gradova i naselja** za dostizanje **COR 11**, u najvećoj meri doprinosi Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine. U ovoj oblasti ostvaren je napredak usvajanjem Strategije bezbednosti saobraćaja Republike Srbije za period od 2023 do 2030. godine sa Akcionim planom za 2023. do 2025. godine kao i Programa zaštite vazduha u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine sa Akcionim planom. Kako bi se omogućio sistemski razvoj gradova i naselja, neophodno je u narednom periodu usvojiti planske dokumente u oblasti stanovanja i razvoja kulture.

Planski okvir koji je relevantan za dostizanje **održivost proizvodnje i potrošnje**, odnosno **COR 12** obuhvata širok spektar planskih dokumenata. Program razvoja cirkularne ekonomije u Republici Srbiji za period od 2022. do 2024. godine i Program upravljanja otpadom u Republici Srbiji za period od 2022. do 2031. godine su ključni dokumenti s obzirom da doprinose najvećem broju potciljeva u ovoj oblasti.

U oblasti **klimatskih promena** za dostizanje **COR 13** ostvaren je značajan napredak usvajanjem Programa prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove za period od 2023. do 2030. godine, Strategije niskougleničnog razvoja Republike Srbije za period od 2023. do 2030. godine sa projekcijama do 2050. godine kao i Programa zaštite vazduha u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine sa Akcionim planom. U narednom periodu potrebno je usvojiti Integrisani nacionalni energetski i klimatski plan Republike Srbije za period do 2030. godine, sa projekcijama do 2050. godine kao i planski dokument u oblasti kontrole zagađenja vazduha.

Proces evropskih integracija koji se odvija u okviru **Klastera – Resursi, poljoprivreda i kohezija**, obuhvata usaglašavanje sa politikama i pravnim tekovinama EU u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja, bezbednosti hrane, veterinarske i fitosanitarne politike, ribarstva, regionalne politike i koordinacije strukturnih instrumenata, kao i finansijskih i budžetskih odredbi i najviše doprinosi dostizanju **COR 2**. Ključni planski dokument u ovoj oblasti je Strategija poljoprivrede i ruralnog razvoja za period 2014–2024. godine i s obzirom da Strategija ističe 2024. godine u narednom periodu bi bilo potrebno izraditi i usvojiti nov krovni planski dokument u oblasti poljoprivrede.

Klaster – Spoljni odnosi obuhvata cilj održivog razvoja koji se odnosi na uspostavljanje održivih partnerstava u funkciji obezbeđivanja neophodnih resursa za održivi razvoj, odnosno **COR 17**. Planski okvir u okviru ove oblasti je veoma raznovrstan i doprinosi unapređenju okvira za mobilizaciju

neophodnih resursa ali i jačanje partnerstva između civilnog, javnog i privatnog sektora u funkciji održivog razvoja. Planskim dokumentima utvrđuju se srednjoročni okviri fiskalne i politike ekonomskog razvoja, uspostavljanje mehanizama saradnje javnog, privatnog, akademskog i sektora civilnog društva kao i okviri za jačanje statističkih kapaciteta u funkciji praćenja napretka dostizanja ciljeva održivog razvoja. Takođe, napretku Republike Srbije u dostizanju nekoliko potciljeva održivog razvoja, u narednom periodu bi omogućio i planski dokument u oblasti razvojne i humanitarne pomoći Republike Srbije zemljama u razvoju i nerazvijenim zemljama.

U skladu sa metodologijom mapiranja planskog okvira u odnosu na ciljeve održivog razvoja, u tabeli je predstavljena pokrivenost potciljeva održivog razvoja relevantnih za Republiku Srbiju važećim planskim dokumentima.

Tabela: Pokrivenost potciljeva održivog razvoja planskim okvirom Republike Srbije

COR	Ukupan broj potciljeva održivog razvoja	Relevantni potciljevi održivog razvoja za RS	Pokrivenost potciljeva održivog razvoja planskim okvirom RS	Procenat pokrivenosti u odnosu na relevantne potciljeve održivog razvoja
COR 1	7	7	6	85.71
COR 2	8	8	5	62.5
COR 3	13	13	11	84.62
COR 4	10	10	10	100.0
COR 5	9	9	9	100.0
COR 6	8	8	7	87.5
COR 7	5	5	5	100.0
COR 8	12	11	11	100.0
COR 9	8	8	7	87.50
COR 10	10	9	6	66.7
COR 11	10	10	9	90.0
COR 12	11	11	8	72.73
COR 13	5	4	3	75.0
COR 14	10	2	0	0
COR 15	12	12	10	83.33
COR 16	12	11	11	100.00
COR 17	19	18	11	61.1
	169	156	129	82.7

Prilikom utvrđivanja pokrivenosti ciljeva održivog razvoja planskim okvirom Republike Srbije, u obzir nisu uzeti potciljevi održivog razvoja koji su prepoznati kao nerelevantni za Republiku Srbiju. U okviru cilja održivog razvoja 14 – Život pod vodom nema važećih planskih dokumenata koji bi doprineli dostizanju potciljeva relevantnih za kontekst Republike Srbije.

Ukupna pokrivenost ciljeva i potciljeva održivog razvoja planskim okvirom Republike Srbije iznosi 82,7% u 2023. godini (stepen pokrivenosti u 2022. godini iznosio je 78%).

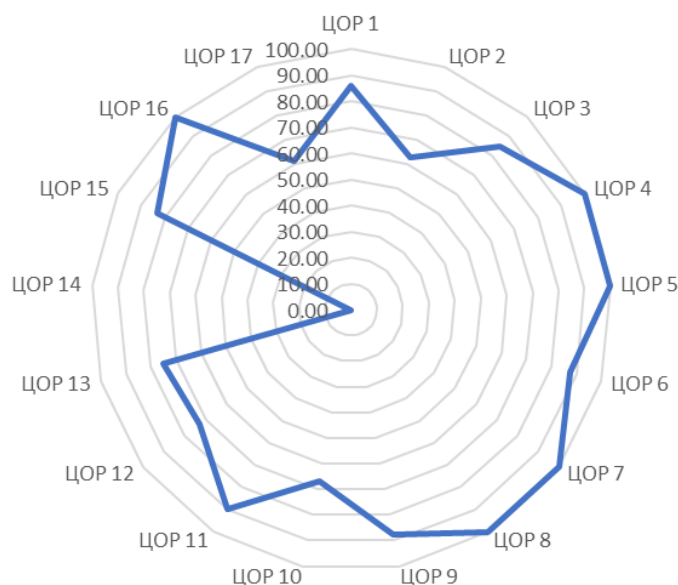
Može se zaključiti (Slika 17) da je najbolja pokrivenost potciljeva u okviru COR: 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11 i 16, dok su ciljevi održivog razvoja u oblasti dostupnosti hrane, smanjenja nejednakosti i odgovorne potrošnje i proizvodnje – slabo obuhvaćeni planskim okvirom, COR: 2, 10, 12.

Najveći napredak u pogledu stepena pokrivenosti je ostvaren u okviru sledećih ciljeva održivog razvoja: COR 3 (Dobro zdravlje), COR 8 (Dostojanstven rad i ekonomski rast) kao i COR 13 (Akcija za klimu). Međutim iako u vezi sa COR 13 stanje u pogledu pokrivenosti potciljeva planskim okvirom

nepromenjeno u odnosu na 2022. godinu, značajan napredak je ostvaren usvajanjem Programa prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove za period od 2023. do 2030. godine.

Pored toga, u određenim oblastima Agende 2030 potrebno bi bilo osnažiti planski okvir kako bi Republika Srbija doprinela napretku, i to pre svega u oblasti smanjivanja gladi (COR 2), smanjenja nejednakosti (COR 10), odgovorne potrošnje i proizvodnje (COR 12) i razvoja održive i dostupne infrastrukture (COR 9). Sa tim u vezi, u narednom periodu bi napretku u ovim oblastima značajno doprineli planski dokumenti u sledećim oblastima: socijalne zaštite, razvoja saobraćaja, razvoja kulture.

Slika 17. Pokrivenost ciljeva održivog razvoja planskim okvirom Republike Srbije

Mapiranjem nacionalnog planskog okvira utvrđeno je da **doprinos važećih planskih dokumenata ciljevima održivog razvoja nije ujednačen**. S tim u vezi, razlikuju se dve grupe planskih dokumenata: prvu grupu čine planska dokumenta koja su tematski direktno povezana sa određenim ciljem održivog razvoja (na primer: Strategija rodne ravnopravnosti je direktno u vezi sa COR 5 – Rodna ravnopravnost). U okviru ove grupe dokumenata razlikujemo planska dokumenta koja imaju ključan doprinos za dostizanje određenog potcilja ili su relevantna za dostizanje više potciljeva u okviru jednog COR. Takođe, ovoj grupi dokumenata pripadaju i ona koja ne ostvaruju direktan doprinos određenom potcilju, međutim imaju neposredan efekat na dostizanje potciljeva tako što podržavaju napore ključnih planskih dokumenata u dostizanju određenih ciljeva održivog razvoja.

Dругу grupu planskih dokumenata čine takozvana horizontalna planska dokumenta, koja su relevantna za veći broj ciljeva i potciljeva održivog razvoja ali nisu tematski u direktnoj vezi sa njima. To su na primer dokumenta iz oblasti ljudskih prava, socijalne zaštite ili obrazovnih politika, koja se mogu povezati sa ciljevima održivog razvoja koji ne pripadaju tzv. spektru društvenih oblasti (na primer: Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja doprinosi u izvesnom smislu COR 11 – Održivi gradovi i zajednice). Relativna važnost planskih dokumenata za ciljeve održivog razvoja utvrđena je u odnosu na broj ciljeva i potciljeva održivog razvoja kojima doprinose važeća planska dokumenta. Shodno tome, predstavljena su (Slika 18) važeća planska dokumenta koja se mogu povezati sa više od jednog potcilja održivog razvoja.

	Стратегија за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године	Стратегија јавног здравља од 2018-2026. године	Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године	Стратегије унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године			
Програм економских реформи за период од 2023. до 2025. године	Програм прилагођавања на измењене климатске услове за период од 2023. до 2030. године	Фискална стратегија за 2024. годину са пројекцијама за 2025. и 2026. годину	Стратегија управљања водама на територији Републике Србије за период 2016-2034. године	Стратегија нискоугљеничног развоја Републике Србије за период од 2023. до 2030. године са пројекцијама до 2050. године	Програм управљања отпадом у Републици Србији за период од 2022. до 2031. године		
Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године	Стратегија развоја пољопривреде и руралног развоја за период 2014-2024	Стратегија индустријске политике Републике Србије за период од 2021. године до 2030. године	Програм заштите природе Републике Србије за период од 2021. до 2023. године	Програм заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са акционим...	Стратегија подстицања рађања	Стратегија превенције и заштите од дискриминације за период од 2022. до 2030. године	
Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године	Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године	Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године	Стратегију активног и здравог старења у Републици Србији за период од 2024. до 2030. године	Стратегија деинституцијације и развоја услуга социјалне заштите у заједници за период од...	Стратегија паметне специјализације у Републици...	Стратегија о економским миграцијама Републике Србије за период 2021 – 2027....	
			Стратегија за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици за...	Стратегија развоја стартап екосистема Републике Србије за период од 2021. до...	Стратегија за превенцију и заштиту деце од насиља за период од...	Национ... програм управља... ризиком од елемент... непогода	Стратегија развоја вештачке интелиг... у Републи... Србији з...
					Стратегија развоја шумарства Републике...	Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије...	

Najveћu relativnu vaǒnost za dostizanje ciljeva odrǒivog razvoja ima **Програм економских реформи за период од 2023. до 2025. године**. Овај документ relevantна је за укупно 36 потциљева одрǒивог развоја. Затим следе Стратегија за родну равноправност за период 2021–2030. године, са 27 потциљева и Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији у периоду од 2022. до 2030. године, која је relevantна за 26 потциља. Стратегија за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године relevantна је за 23 потциља, Стратегија јавног здравља за 22 потциља док је Стратегија одрǒивог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године relevantна за 21 потциљ одрǒивог развоја.

4 Aneks 1: Tabela sveobuhvatnog mapiranja nacionalnog planskog okvira u odnosu na ciljeve održivog razvoja i EU klastera i pregovaračkih poglavlja

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
Svet bez siromaštva (COR 1)			
<p>Siromaštvo (1.1), (1.2), Socijalna zaštita (1.3)</p> <p>1.1 Do 2030. iskoreniti ekstremno siromaštvo svuda i za sve ljude, koje se meri kao broj ljudi koji žive sa manje od 1,25 dolara na dan</p> <p>1.2 Do 2030. najmanje za polovinu smanjiti broj muškaraca, žena i dece svih uzrasta koji žive u bilo kom obliku siromaštva, prema nacionalnim definicijama siromaštva</p> <p>1.3 Primeniti odgovarajuće nacionalne sisteme socijalne zaštite i mere za sve, uključujući najugroženije, i do 2030. postići dovoljno veliki obuhvat siromašnih i ranjivih</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine i AP za period od 2021. do 2023. godine. • Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji u periodu od 2016. do 2025. godine • Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine • Strategija deinstitucionalizacije i razvoja usluga socijalne zaštite u zajednici za period od 2022. do 2026. godine • Strategija podsticanja rađanja • Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine • Strategija za mlade u Republici Srbiji za period od 2023. do 2030. godine • Strategiju aktivnog i zdravog starenja u Republici Srbiji za period od 2024. do 2030. godine 	<p>2, 19, 23, 28</p>	<p>Klaster 1 - Osnove Klaster 2 -Unutrašnje tržište Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast</p>
<p>Jednaka prava (1.4)</p> <p>1.4 Do 2030. obezbediti da svi muškarci i žene, a posebno siromašni i pripadnici ranjivih grupa, imaju jednaka prava na ekonomske resurse, kao i pristup osnovnim uslugama, vlasništvu i upravljanju zemljištem, odnosno drugim oblicima svojine, nasledstvu, prirodnim bogatstvima, odgovarajućim novim tehnologijama i finansijskim uslugama, uključujući mikrofinansiranje</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nacionalna strategija socijalnog stanovanja za period od 2012. do 2022. • Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji u periodu od 2016. do 2025. godine (nema AP od 2018. godine) • Strategija razvoja startap ekosistema Republike Srbije za period od 2021. do 2025. godine. • Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine • Strategija upravljanja vodama na teritoriji Republike Srbije za period 2016-2034. godine 	<p>2, 10, 19 20, 23, 24, 26, 28</p>	<p>Klaster 1 - Osnove Klaster 2 -Unutrašnje tržište Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast</p>

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
Otpornost siromašnih i onih u stanjima ranjivosti (1.5) 1.5 Do 2030. izgraditi otpornost siromašnih i onih u stanjima ranjivosti i smanjiti njihovu izloženost i ranjivost od ekstremnih klimatskih događaja, kao i drugih ekonomskih, društvenih i ekoloških šokova i katastrofa	<ul style="list-style-type: none"> Nacionalni program upravljanja rizikom od elementarnih nepogoda 	27	Klaster 4 - Zelena agenda i održiva povezanost
Mobilisati resurse (1.a) 1.a Osigurati značajnu mobilizaciju resursa iz različitih izvora, između ostalog i kroz povećanu razvojnu saradnju, kako bi se obezbedila adekvatna i predvidljiva sredstva za zemlje u razvoju, posebno najmanje razvijene zemlje, da primenjuju programe i politike za okončanje svih oblika siromaštva	<ul style="list-style-type: none"> Fiskalna strategija za 2024. godinu sa projekcijama za 2025. i 2026. godinu Strategija javnog zdravlja od 2018-2026. godine 	2, 17, 32	Klaster 1 – Osnove Klaster 2 - Unutrašnje tržište Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast
Politike za borbu protiv siromaštva (1.b) 1.b Kreirati jasne okvire politika na nacionalnom, regionalnom i međunarodnom nivou, zasnovane na razvojnim strategijama za borbu protiv siromaštva i rodnu osetljivost, kako bi se podržalo ubrzano investiranje u akcije na iskorenjivanju siromaštva	<ul style="list-style-type: none"> Nema važećih planskih dokumenata 		
Svet bez gladi (COR 2)			
Okončati glad i osigurati pristup ishrani (2.1) 2.1 Do 2030. okončati glad i osigurati pristup bezbednoj, nutritivnoj i dovoljnoj ishrani tokom cele godine svim ljudima, a posebno siromašnima i licima u stanjima ranjivosti, uključujući odojčad	<ul style="list-style-type: none"> Strategija podsticanja rađanja Nacionalni program podrške dojenju, porodičnoj i razvojnoj nezi novorođenčeta Strategija javnog zdravlja Strategija razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja za period 2014-2024 	11, 19, 28	Klaster 2 - Unutrašnje tržište Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast Klaster 5 - Resursi, poljoprivreda i kohezija
Okončati sve oblike nehranjenosti (2.2) 2.2 Do 2030. okončati sve oblike nehranjenosti, uz postizanje, do 2025. godine, međunarodno dogovorenenih ciljeva koji se odnose na zaostajanje u rastu i težine u odnosu na visinu kod dece mlađe od 5 godina, i usmeriti pažnju na nutritivne potrebe adolescentkinja, trudnica i dojlja te starijih lica	<ul style="list-style-type: none"> Nacionalnim program za prevenciju gojaznosti kod dece i odraslih Nacionalni program podrške dojenju, porodičnoj i razvojnoj nezi novorođenčeta Strategija podsticanja rađanja Strategija javnog zdravlja za period 2018-2026. godine 	19, 28	Klaster 2 - Unutrašnje tržište Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
<p>Udvostručiti poljoprivrednu produktivnost i prihode malih proizvođača hrane (2.3), Održivi sistemi za proizvodnju hrane (2.4)</p> <p>2.3 Do 2030. udvostručiti poljoprivrednu produktivnost i prihode malih proizvođača hrane, a posebno žena, autohtonih naroda, porodičnih poljoprivrednih proizvođača, stočara i ribara, kroz bezbedan i jednak pristup zemljištu, drugim proizvodnim resursima i podacima, saznanjima, finansijskim uslugama, tržištima i mogućnostima za ostvarivanje dodatne vrednosti, odnosno za zapošljavanje van poljoprivrede</p> <p>2.4 Do 2030. obezbediti održive sisteme za proizvodnju hrane i primeniti otporne poljoprivredne prakse za povećanje produktivnosti i proizvodnje, koje pomažu u održavanju ekosistema, koje jačaju kapacitet za prilagođavanje klimatskim promenama, ekstremnim vremenskim uslovima, sušama, poplavama i ostalim katastrofama, i koje progresivno poboljšavaju kvalitet zemljišta i tla</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija poljoprivrede i ruralnog razvoja za period od 2014. do 2023. godine • Program za unapređenje upravljanja sporednim proizvodima životinjskog porekla za period od 2020. do 2024. godine, sa AP za period 2020-2024. godine • Program razvoja vinarstva i vinogradarstva Republike Srbije za period 2021-2031. godine • Strategija niskougljeničnog razvoja Republike Srbije za period od 2023. do 2030. godine sa projekcijama do 2050. godine • Program ekonomskih reformi za period od 2023. do 2025. godine • Program prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove za period od 2023. do 2030. godine 	<p>11, 12, 27</p>	<p>Klaster 4 - Zelena agenda i održiva povezanost Klaster 5 - Resursi, poljoprivreda i kohezija</p>
<p>Genetska raznolikost u proizvodnji hrane (2.5)</p> <p>2.5. Do 2020. održavati genetsku raznolikost semena, kultivisanih biljaka i uzgajanih i domaćih životinja, odnosno njihovih srodnih divljih vrsta, između ostalog i preko pravilno vođenih i raznovrsnih banaka semena i biljaka na nacionalnim, regionalnim i međunarodnom nivou, i obezbediti pristup koristima, odnosno pravično i ravnopravno deljenje koristi koje proističu iz korišćenja genetskih resursa i sa njima povezanih tradicionalnih oblika znanja, a prema međunarodnom dogovoru</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nema važećih planskih dokumenata 	<p>11, 12</p>	<p>Klaster 5 - Resursi, poljoprivreda i kohezija</p>
<p>Povećati investiranje (2.a)</p> <p>2.a Povećati investiranje, uključujući kroz poboljšanu međunarodnu saradnju, u ruralnu infrastrukturu,</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija poljoprivrede i ruralnog razvoja za period od 2014. do 2023. godine (nema AP) 	<p>11, 12, 27</p>	<p>Klaster 4 - Zelena agenda i održiva povezanost</p>

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
poljoprivredna istraživanja i savetodavne usluge, razvoj tehnologije i banaka biljnog i stočnog genetskog materijala kako bi se unapredili poljoprivredni proizvodni kapaciteti u zemljama u razvoju, a posebno u najmanje razvijenijim zemljama	<ul style="list-style-type: none"> • Program ekonomskih reformi za period od 2023. do 2025. godine • Program prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove za period od 2023. do 2030. godine 		Klaster 5 - Resursi, poljoprivreda i kohezija
Trgovinska ograničenja (2.b) 2.b Ispraviti i sprečiti trgovinska ograničenja i deformacije na poljoprivrednim tržištima u svetu, uključujući kroz istovremeno eliminisanje svih vrsta izvoznih subvencija u poljoprivredi i svih izvoznih mera sa ekvivalentnim efektom, u skladu sa mandatom iz Razvojne agende iz Dohe	<ul style="list-style-type: none"> • Nema važećih planskih dokumenata 	11, 12	Klaster 5 - Resursi, poljoprivreda i kohezija
Funkcionisanje tržišta prehrambenih proizvoda (2.c) 2.c Usvojiti mere koje će obezbediti pravilno funkcionisanje tržišta prehrambenih proizvoda i njihovih derivata i olakšati pravovremeni pristup tržišnim informacijama, uključujući i rezerve hrane, kako bi se ograničila ekstremna nestabilnost cena hrane	<ul style="list-style-type: none"> • Nema važećih planskih dokumenata 	11, 12	Klaster 5 - Resursi, poljoprivreda i kohezija
Dobro zdravlje (COR 3)			
Smrtnost majki pri porođaju (3.1.), smrtnost novorođenčadi i dece (3.2), 3.1 Do 2030. smanjiti globalni odnos maternalne smrtnosti na manje od 70 na 100.000 živorođenih 3.2 Do 2030. okončati smrtne slučajeve koji se mogu sprečiti kod novorođenčadi i dece mlađe od 5 godina, gde će sve zemlje imati za cilj smanjenje neonatalne smrtnosti na ne više od 12 na 1000 živorođenih i smrtnosti dece ispod 5 godina na ne više od 25 na 1000 živorođenih	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija javnog zdravlja 2018-2026 	28	Klaster 2 -Unutrašnje tržište
Zarazne bolesti (3.3)	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija javnog zdravlja u Republici Srbiji 2018-2026. godine sa AP za period od 2018. do 2026. godine 	28	Klaster 2 - Unutrašnje tržište

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
3.3 Do 2030. okončati epidemije AIDS-a, tuberkuloze, malarije i zanemarenih tropskih bolesti i boriti se protiv hepatitisa, bolesti koje se prenose vodom i ostalih zaraznih bolesti	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija za prevenciju i kontrolu HIV infekcija i AIDS-a za period od 2018-2025. godine sa AP za period od 2018. do 2021. godine • Strategija za mlade u Republici Srbiji za period od 2023. do 2030. godine 		
Nezarazne bolesti i mentalno zdravlje (3.4) 3.4 Do 2030. smanjiti za jednu trećinu prevremeni mortalitet od neprenosivih bolesti kroz prevenciju i lečenje i promovisati mentalno zdravlje i blagostanje	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija javnog zdravlja u Republici Srbiji 2018-2026. godine sa AP za period od 2018. do 2026. godine • Nacionalni program za zaštitu mentalnog zdravlja u Republici Srbiji za period 2019-2026. godine sa AP za period 2019.-2022. godine • Nacionalni program za prevenciju gojaznosti kod dece i odraslih • Strategija za mlade u Republici Srbiji za period od 2023. do 2030. godine • Fiskalna strategija za 2023. godinu sa projekcijama za 2024. i 2025. godinu 	28	Klaster 2 - Unutrašnje tržište
Prevenција i lečenje od zloupotrebe opojnih droga i alkohola (3.5) 3.5 Pojačati prevenciju i lečenje od zloupotrebe supstanci, uključujući i zloupotrebu narkotika i štetnu upotrebu alkohola	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija javnog zdravlja u Republici Srbiji 2018-2026. godine sa AP za period od 2018. do 2026. godine • Nacionalni program prevencije štetne upotrebe alkohola i alkoholom uzrokovanih poremećaja 	28,	Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast
Prevenција i smanjenje saobraćajnih nesreća (3.6) 3.6 Do 2020. prepoloviti broj smrtnih slučajeva i povreda u drumskom saobraćaju na globalnom nivou	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija bezbednosti saobraćaja Republike Srbije za period od 2023. do 2030. godine sa Akcionim planom za 2023. do 2025. godine • Program ekonomskih reformi za period 2023-2025 • Strategija za mlade u Republici Srbiji za period od 2023. do 2030. godine 	14	Klaster 4 - Zelena agenda i održiva povezanost
Polna i reproduktivna zdravstvena zaštita (3.7) 3.7 Do 2030. obezbediti univerzalni pristup uslugama koje se odnose na polnu i reproduktivnu zdravstvenu zaštitu uključujući planiranje porodice, informisanje i	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija javnog zdravlja u Republici Srbiji 2018-2026. godine sa AP za period od 2018. do 2026. godine • Nacionalni program očuvanja i unapređenja seksualnog i reproduktivnog zdravlja građana Republike Srbije • Strategija podsticanja rađanja 	28	Klaster 2 - Unutrašnje tržište

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
obrazovanje, kao i integraciju reproduktivnog zdravlja u nacionalne strategije i programe	<ul style="list-style-type: none"> Nacionalni program podrške dojenju, porodičnoj i razvojnoj nezi novorođenčeta (nije vremenski ograničen, nema AP) Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine Strategija za mlade u Republici Srbiji za period od 2023. do 2030. godine 		
Univerzalni obuhvat zdravstvenom zaštitom (3.8) 3.8 Postići univerzalni obuhvat zdravstvenom zaštitom, uključujući zaštitu od finansijskog rizika, dostupnost kvalitetnih osnovnih zdravstvenih usluga i dostupnost bezbednih, delotvornih, kvalitetnih i pristupačnih osnovnih lekova i vakcina za sve	<ul style="list-style-type: none"> Strategija javnog zdravlja u Republici Srbiji 2018-2026. godine sa AP za period od 2018. do 2026. godine i prateći programi. Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine Program ekonomskih reformi za period 2023-2025 Strategiju aktivnog i zdravog starenja u Republici Srbiji za period od 2024. do 2030. godine 	28, 19	Klaster 2 - Unutrašnje tržište Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast
Smrtnost i oboljevanje od opasnih hemikalija i zagađenja (3.9) 3.9 Do 2030. značajno smanjiti broj smrtnih slučajeva i oboljenja od opasnih hemikalija i zagađenja, i kontaminacije vazduha, vode i zemljišta	<ul style="list-style-type: none"> Strategija upravljanja vodama na teritoriji Republike Srbije do 2034. godine i AP za period od 2021. do 2023. godine Nacionalna strategija za aproksimaciju u oblasti životne sredine za Republiku Srbiju Strategija javnog zdravlja u Republici Srbiji 2018-2026. godine sa AP za period od 2018. do 2026. godine Program upravljanja otpadom u Republici Srbiji za period od 2022. do 2031. godine Program ekonomskih reformi za period 2023-2025 Program zaštite vazduha u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine sa Akcionim planom 	28, 27	Klaster 2 - Unutrašnje tržište Klaster 4 – Zelena agenda i održiva povezanost
Primena „Okvirne konvencije Svetske zdravstvene organizacije o kontroli duvana“ (3.a)	<ul style="list-style-type: none"> Strategija javnog zdravlja u Republici Srbiji 2018-2026. godine sa AP za period od 2018. do 2026. godine 	28	Klaster 2 - Unutrašnje tržište

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
3.a Pojačati primenu „Okvirne konvencije Svetske zdravstvene organizacije o kontroli duvana“ u svim zemljama, prema potrebama			
Istraživanja i razvoj vakcina i lekova (3.b) 3.b Podržati istraživanja i razvoj vakcina i lekova za prenosive i neprenosive bolesti koje primarno pogađaju zemlje u razvoju, obezbediti pristupačnost osnovnih lekova i vakcina u skladu sa „Deklaracijom iz Dohe o Sporazumu o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine (TRIPS) i javnom zdravlju“, kojom se potvrđuje pravo zemalja u razvoju da u potpunosti koriste odredbe „Sporazuma o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine“ koje se odnose na fleksibilnost u pogledu zaštite javnog zdravlja i, posebno, obezbeđuju dostupnost lekova za sve	<ul style="list-style-type: none"> Nema važećih planskih dokumenata 	28	Klaster 2 - Unutrašnje tržište
Finansiranje u oblasti zdravstva (3.c) 3.c Značajno povećati finansiranje u oblasti zdravstva, kao i regrutovanje, razvijanje, obučavanje i zadržavanje zdravstvenih radnika u zemljama u razvoju, posebno u najmanje razvijenim zemljama i malim ostrvskim državama u razvoju	<ul style="list-style-type: none"> Strategija javnog zdravlja u Republici Srbiji 2018-2026. godine sa AP za period od 2018. do 2026. godine 	28	Klaster 2 - Unutrašnje tržište
Rano upozoravanje, smanjenje rizika i upravljanje nacionalnim i globalnim zdravstvenim rizicima (3.d) 3.d Jačati kapacitete svih zemalja, posebno zemalja u razvoju, za rano upozoravanje, smanjenje rizika i upravljanje nacionalnim i globalnim zdravstvenim rizicima	<ul style="list-style-type: none"> Strategija javnog zdravlja u Republici Srbiji 2018-2026. godine sa AP za period od 2018. do 2026. godine Program prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove za period od 2023. do 2030. godine 	27, 28	Klaster 2 - Unutrašnje tržište Klaster 4 - Zelena agenda i održiva povezanost
Kvalitetno obrazovanje (COR 4)			

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
<p>Kvalitetno osnovno i srednje obrazovanje (4.1), predškolsko (4.2), tercijarno obrazovanje (4.3)</p> <p>4.1 Do 2030. obezbediti da sve devojčice i dečaci završe besplatno, ravnopravno i kvalitetno osnovno i srednje obrazovanje koje vodi ka relevantnim i efikasnim ishodima učenja</p> <p>4.2 Do 2030. obezbediti da sve devojčice i dečaci imaju pristup kvalitetnom razvoju u ranom detinjstvu, brizi i predškolskom obrazovanju kako bi bili spremni za osnovno obrazovanje</p> <p>4.3 Do 2030. obezbediti jednaku dostupnost pristupačnog i kvalitetnog stručnog obrazovanja na svim nivoima, uključujući i univerzitetsko, za sve žene i muškarce</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine i AP za period od 2021. do 2023. godine. • Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2016. do 2025. godine • Strategija podsticanja rađanja • Program ekonomskih reformi za period od 2023. do 2025. godine 	<p>23, 26</p>	<p>Klaster 1 - Osnove Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast</p>
<p>Relevantne tehničke i stručne veštine (4.4)</p> <p>4.4 Do 2030. značajno povećati broj mladih i odraslih koji imaju odgovarajuće veštine, uključujući tehničke i stručne, za zapošljavanje, dostojne poslove i preduzetništvo</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine i AP za period od 2021. do 2023. godine. • Strategija za mlade u Republici Srbiji za period od 2023. do 2030. godine • Strategija razvoja veštačke inteligencije u Republici Srbiji za period od 2020. do 2025. godine • Strategija pametne specijalizacije u Republici Srbiji za period od 2020. do 2027. godine (45) • Strategija industrijske politike Republike Srbije za period od 2021. godine do 2030. godine • Program ekonomskih reformi za period od 2023. do 2025. godine • Strategija razvoja digitalnih veština u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine • Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine 	<p>19, 20, 25, 26</p>	<p>Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast</p>

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
	<ul style="list-style-type: none"> • Program razvoja vinarstva i vinogradarstva Republike Srbije za period 2021-2031. godine • Strategija razvoja startap ekosistema Republike Srbije za period od 2021. do 2025. godine • Strategija o ekonomskim migracijama Republike Srbije za period 2021 – 2027. godine • Strategija aktivnog i zdravog starenja u Republici Srbiji za period od 2024. do 2030. godine • Strategija zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine 		
<p>Diskriminacija u obrazovanju (4.5)</p> <p>4.5 Do 2030. eliminisati rodnu nejednakost u obrazovanju i obezbediti jednak pristup svim nivoima obrazovanja i stručnom osposobljavanju za ranjive grupe, uključujući osobe sa invaliditetom, autohtono stanovništvo i decu u ranjivim situacijama</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine i AP za period od 2021. do 2023. godine. • Strategija za mlade u Republici Srbiji za period od 2023. do 2030. godine • Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine i AP za period od 2021. do 2022. godine • Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine • Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine 	23, 26	Klaster 1 - Osnove Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast
<p>Jezička i numerička pismenost (4.6)</p> <p>4.6 Do 2030. obezbediti da svi mladi i znatan deo odraslih (muškaraca i žena) postignu jezičku i numeričku pismenost</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine 	26	Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast
<p>Znanja i veštine učenika iz oblasti održivog razvoja (4.7)</p> <p>4.7 Do 2030. obezbediti da svi učenici steknu znanja i veštine potrebne za promovisanje održivog razvoja, između ostalog i putem edukacije o održivom razvoju i održivim stilovima života, ljudskim pravima, rodnoj</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine i AP za period od 2021. do 2023. godine. • Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine 	26, 27	Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast Klaster 4 - Zelena agenda i održiva povezanost

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
ravnopravnosti, kao i o promovisanju kulture mira i nenasilja, pripadnosti globalnoj zajednici i poštovanja kulturne raznolikosti i doprinosa kulture održivom razvoju	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija za mlade u Republici Srbiji za period od 2023. do 2030. godine • Strategija javnog zdravlja u Republici Srbiji 2018–2026. godine 		
Inkluzivne i bezbedne obrazovne ustanove (4.a) 4.a Izgraditi i poboljšati obrazovne ustanove koje su prilagođene deci, osobama sa invaliditetom i pripadnicima različitog pola, kao i obezbediti bezbedno, nenasilno, inkluzivno i delotvorno okruženje za učenje za sve	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine i AP za period od 2021. do 2023. godine. • Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine i AP za period od 2021. do 2022. godine • Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine 	23, 26	Klaster 1 - Osnove Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast
Povećati broj stipendija koje su dostupne zemljama u razvoju (4.b) 4.b Do 2020. na globalnom nivou povećati broj stipendija koje su dostupne zemljama u razvoju, posebno najmanje razvijenim zemljama, malim ostrvskim državama u razvoju i afričkim zemljama, za pohađanje višeg obrazovanja, uključujući stručnu obuku i informacione i komunikacione tehnologije, kao i tehničke, inženjerske i naučne programe, u razvijenim zemljama i ostalim zemljama u razvoju	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine i AP za period od 2021. do 2023. godine. 	26	Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast
Povećati broj kvalifikovanih učitelja (4.c) 4.c Do 2030. značajno povećati broj kvalifikovanih učitelja, između ostalog i kroz međunarodnu saradnju za obuku učitelja u zemljama u razvoju, posebno u najmanje razvijenim zemljama i malim ostrvskim državama u razvoju	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine i AP za period od 2021. do 2023. godine. 	26	Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast
Rodna ravnopravnost (COR 5)			

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
<p>Borba protiv svih oblika diskriminacije i nasilja protiv žena (5.1), (5.2) i Rukovođenje žena na svim nivoima donošenja odluka (5.5)</p> <p>5.1 Okončati svuda i sve oblike diskriminacije žena i devojčica</p> <p>5.2 Eliminirati sve oblike nasilja nad svim ženama i devojčicama u javnoj i privatnoj sferi, uključujući trgovinu ljudima, seksualne i druge oblike eksploatacije</p> <p>5.5 Obezbediti da žene u potpunosti i efektivno učestvuju i imaju jednake mogućnosti za rukovođenje na svim nivoima donošenja odluka u političkom, privrednom i javnom životu</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine i AP za period 2022-2023. godina • Strategija za sprečavanje i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja nad ženama i nasilja u porodici za period 2021-2025. godine i AP za period 2021. do 2023. godine • Strategija prevencije i zaštite od diskriminacije za period od 2022. do 2030. godine sa AP za period 2022-2023. godine • Strategija za prevenciju i zaštitu dece od nasilja za period od 2020. do 2023. godine • Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine sa AP za period 2021-2022. godine • Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine sa AP za period 2022-2024. godine • Strategija za mlade u Republici Srbiji za period od 2023. do 2030. godine 	<p>19, 23, 24</p>	<p>Klaster 1 - Osnove Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast</p>
<p>Eliminirati sve štetne prakse kao što su dečiji, rani i prisilni brakovi i sakaćenje ženskih genitalija (5.3)</p> <p>5.3 Eliminirati sve štetne prakse kao što su dečiji, rani i prisilni brakovi i sakaćenje ženskih genitalija</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine i AP za period 2022-2023. godina • Strategija za sprečavanje i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja nad ženama i nasilja u porodici za period 2021-2025. godine i AP za period 2021. do 2023. godine 	<p>23, 24</p>	<p>Klaster 1 - Osnove</p>
<p>Neplaćeni rad, briga i staranje u domaćinstvu (5.4)</p> <p>5.4 Prepoznati i vrednovati neplaćeni rad, brigu i staranje u domaćinstvu, kroz obezbeđivanje javnih usluga, infrastrukture i politike socijalne zaštite, i kroz promovisanje zajedničke odgovornosti u domaćinstvu i porodici, na nacionalno prikladan način</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine sa AP za period 2022-2023. godine • Strategija podsticanja rađanja 	<p>19, 23</p>	<p>Klaster 1 - Osnove Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast</p>

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
<p>Univerzalan pristup uslugama seksualnog i reproduktivnog zdravlja i ostvarenje reproduktivnih prava (5.6)</p> <p>5.6 Obezbediti univerzalan pristup uslugama seksualnog i reproduktivnog zdravlja i reproduktivnih prava, kako je dogovoreno u skladu sa „Programom akcije Međunarodne konferencije o stanovništvu i razvoju“ i „Pekinškom platformom za akciju“, odnosno sa dokumentima koji su nastali kao rezultat njihovih analitičkih konferencija</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nacionalni program očuvanja i unapređenja seksualnog i reproduktivnog zdravlja građana Republike Srbije • Nacionalni program podrške dojenju, porodičnoj i razvojnoj nezi novorođenčeta • Strategija podsticanja rađanja • Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine sa AP za period 2022-2023. godine • Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine • Strategija za mlade u Republici Srbiji za period od 2023. do 2030. godine • Strategija javnog zdravlja 2018-2026 	<p>23, 24, 28</p>	<p>Klaster 1 - Osnove Klaster 2 - Unutrašnje tržište</p>
<p>Jednaka prava na resurse i vlasništvo (5.a) i Promocija zaštite žena (5.b)</p> <p>5.a Sprovesti reforme kako bi žene dobile jednaka prava na ekonomske resurse, kao i pristup vlasništvu i kontroli nad zemljištem i ostalim oblicima svojine, finansijskim uslugama, nasledstvu i prirodnim resursima, u skladu sa nacionalnim zakonima</p> <p>5.b Povećati upotrebu inovativnih tehnologija, posebno informacionih i komunikacionih tehnologija, kako bi se promovisalo osnaživanje žena</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine sa AP za period 2022-2023. godine • Strategija zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine • Strategija za mlade u Republici Srbiji za period od 2023. do 2030. godine • Strategija razvoja digitalnih veština u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine • Strategija razvoja informacionog društva i informacione bezbednosti u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. • Strategija za razvoj malih i srednjih preduzeća za period od 2023. do 2027. godine, sa Akcionim planom za period od 2023. do 2024. godine • Strategija javnog zdravlja 2018-2026 	<p>10, 19, 20, 23</p>	<p>Klaster 1 - Osnove Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast</p>
<p>Promovisanje rodne ravnopravnosti i osnaživanje žena na svim nivoima (5.c)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine sa AP za period 2022-2023. godine • Program unapređenja upravljanja javnim politikama i regulatornom reformom za period 2021-2025 	<p>23</p>	<p>Klaster 1 - Osnove</p>

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
5.c Usvojiti i osnažiti dobru politiku i izvršno zakonodavstvo za promovisanje rodne ravnopravnosti i osnaživanje svih žena i devojčica na svim nivoima			
Čista voda i sanitarni uslovi (COR 6)			
<p>Bezbedna i pristupačna voda za piće (6.1) i adekvatan i jednak pristup sanitarnim i higijenskim uslovima (6.2)</p> <p>6.1 Do 2030. postići univerzalan i jednak pristup bezbednoj i priušljivoj pijaćoj vodi za sve</p> <p>6.2 Do 2030. postići adekvatan i jednak pristup sanitarnim i higijenskim uslovima za sve, kao i okončanje prakse obavljanja defekacije na otvorenom, uz obraćanje posebne pažnje na potrebe žena i devojčica, odnosno onih u stanjima ranjivosti</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija upravljanja vodama na teritoriji Republike Srbije do 2034. godine i AP za period od 2021. do 2023. godine • Strategija javnog zdravlja u Republici Srbiji 2018–2026. godine • Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine • Fiskalna strategija za 2023. godinu sa projekcijama za 2024. i 2025. godinu 	27	Klaster 4 - Zelena agenda i održiva povezanost
<p>Unaprediti kvalitet vode (6.3), povećati efikasnost korišćenja vode (6.4), primeniti integrisano upravljanje vodnim resursima na svim nivoima (6.5)</p> <p>6.3 Do 2030. unaprediti kvalitet vode smanjenjem zagađenja, eliminisati odlaganje i na najmanju moguću meru svesti ispuštanje opasnih hemikalija i materija, prepoloviti udeo neprečišćenih otpadnih voda i značajno povećati recikliranje i bezbednu ponovnu upotrebu na globalnom nivou</p> <p>6.4 Do 2030. bitno povećati efikasnost korišćenja vode u svim sektorima i obezbediti održivu eksploataciju vode i snabdevanje slatkom vodom kako bi se odgovorilo na nestašicu vode i u znatnoj meri smanjio broj ljudi koji se suočavaju sa nestašicom vode</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija upravljanja vodama na teritoriji Republike Srbije do 2034. godine i AP za period od 2021. do 2023. godine • Nacionalna strategija za aproksimaciju u oblasti životne sredine • Strategija razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Srbije za period 2014–2024. godine • Fiskalna strategija za 2023. godinu sa projekcijama za 2024. i 2025. godinu • Strategija niskougljeničnog razvoja Republike Srbije za period od 2023. do 2030. godine sa projekcijama do 2050. godine • Program upravljanja muljem u Republici Srbiji za period 2023-2032 • Program prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove za period od 2023. do 2030. godine 	11, 27	Klaster 4 - Zelena agenda i održiva povezanost Klaster 5 – Resursi, poljoprivreda i kohezija

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
6.5 Do 2030. sprovesti integrisano upravljanje vodnim resursima na svim nivoima, uključujući kroz prekograničnu saradnju, ako je to potrebno			
Zaštita i obnova vodno povezanih ekosistema (6.6) 6.6 Do 2020. zaštititi i obnoviti vodno povezane ekosisteme, uključujući planine, šume, plavna zemljišta, reke, izdane (akvifere) i jezera	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija upravljanja vodama na teritoriji Republike Srbije za period 2016-2034. godine 	27	Klaster 4 - Zelena agenda i održiva povezanost
Proširiti međunarodnu saradnju u stvaranju kapaciteta u oblasti vodosnabdevanja i sanitacije (6.a) 6.a Do 2030. proširiti međunarodnu saradnju sa zemljama u razvoju i podršku tim zemljama u stvaranju kapaciteta za aktivnosti i programe vezane za vodosnabdevanje i sanitaciju, uključujući prikupljanje vode, desalinaciju, efikasno korišćenje vode, tretman otpadnih voda, recikliranje i tehnologije ponovne upotrebe vode	<ul style="list-style-type: none"> • Nema važećih planskih dokumenata 	27	Klaster 4 - Zelena agenda i održiva povezanost
Podržati i osnažiti učešće lokalnih zajednica u upravljanju vodosnabdevanjem i sanitacijom (6.b) 6.b Podržati i pojačati učešće lokalnih zajednica u unapređivanju upravljanja vodosnabdevanjem i sanitacijom	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija upravljanja vodama na teritoriji Republike Srbije za period 2016-2034. godine • Fiskalna strategija za 2023. godinu sa projekcijama za 2024. i 2025. godinu 	27	Klaster 4 - Zelena agenda i održiva povezanost
Dostupna i obnovljiva energija (COR 7)			
Univerzalni pristup ekonomski prihvatljivim, pouzdanim i modernim energetske uslugama (7.1) 7.1 Do 2030. obezbediti univerzalni pristup ekonomski prihvatljivim, pouzdanim i modernim energetske uslugama	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija razvoja energetike do 2025. sa projekcijama do 2030. godine • Program ostvarivanja Strategije razvoja energetike za period od 2017. do 2023. godine. • Program ekonomskih reformi za period od 2023. do 2025. godine 	15, 21, 27	Klaster 4 - Zelena agenda i održiva povezanost

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
	<ul style="list-style-type: none"> Dugoročna Strategija za podsticanje ulaganja u obnovu Nacionalnog fonda zgrada Republike Srbije do 2050. godine 		
<p>Povećana održivost obnovljivih izvora energije (7.2)</p> <p>7.2 Do 2030. značajno povećati udeo obnovljive energije u globalnom energetsom miksu</p>	<ul style="list-style-type: none"> Strategija razvoja energetike do 2025. sa projekcijama do 2030. godine Program ostvarivanja Strategije razvoja energetike za period od 2017. do 2023. godine. Program prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove za period od 2023. do 2030. godine Strategija niskougleničnog razvoja Republike Srbije za period od 2023. do 2030. godine sa projekcijama do 2050. godine Program ekonomskih reformi za period od 2023. do 2025. godine 	15, 21, 27, 28	<p>Klaster 2 - Unutrašnje tržište</p> <p>Klaster 4 - Zelena agenda i održiva povezanost</p>
<p>Energetska efikasnost (7.3)</p> <p>7.3 Do 2030. udvostručiti globalnu stopu poboljšanja energetske efikasnosti</p>	<ul style="list-style-type: none"> Strategija razvoja energetike do 2025. sa projekcijama do 2030. godine Program ostvarivanja Strategije razvoja energetike za period od 2017. do 2023. godine Dugoročna Strategija za podsticanje ulaganja u obnovu Nacionalnog fonda zgrada Republike Srbije do 2050. godine Strategija industrijske politike Republike Srbije za period od 2021. godine do 2030. godine Program ekonomskih reformi za period od 2023. do 2025. godine Program prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove za period od 2023. do 2030. godine Strategija niskougleničnog razvoja Republike Srbije za period od 2023. do 2030. godine sa projekcijama do 2050. godine 	15, 21, 27,	<p>Klaster 2 - Unutrašnje tržište</p> <p>Klaster 4 - Zelena agenda i održiva povezanost</p>
<p>Međunarodna saradnja i unapređena energetska infrastruktura (7.a i 7.b)</p>	<ul style="list-style-type: none"> Strategija razvoja energetike do 2025. sa projekcijama do 2030. godine 	15, 21, 27	<p>Klaster 4 - Zelena agenda i održiva povezanost</p>

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
<p>7.a Do 2030. unaprediti međunarodnu saradnju kako bi se olakšao pristup istraživanju i tehnologiji čiste energije, uključujući obnovljivu energiju, energetska efikasnost i naprednu i čistiju tehnologiju fosilnih goriva, i promovirati investiranje u energetska infrastrukturu i tehnologiju čiste energije</p> <p>7.b Do 2030. proširiti infrastrukturu i unaprediti tehnologiju za snabdevanje modernom i održivom energijom za sve u zemljama u razvoju, a posebno u najmanje razvijenim zemljama i malim ostrvskim državama u razvoju, državama u razvoju koje nemaju izlaz na more, u skladu sa njihovim programima podrške</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Program ostvarivanja Strategije razvoja energetike za period od 2017. do 2023. godine • Program zaštite vazduha u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine sa akcionim planom 		
Dostojanstven rad i ekonomski rast (COR 8)			
<p>Održiv ekonomski rast (8.1)</p> <p>8.1 Održati ekonomski rast po glavi stanovnika u skladu sa nacionalnim okolnostima, a u najmanje razvijenim zemljama održati rast bruto domaćeg proizvoda na nivou od najmanje 7% godišnje</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Fiskalna strategija za 2023. sa projekcijama za 2024. i 2025. godinu. • Program za suzbijanje sirove ekonomije 2023-2025. Godine • Strategiju za razvoj malih i srednjih preduzeća za period od 2023. do 2027. godine, sa Akcionim planom za period od 2023. do 2024. godine 	17, 20	Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast
<p>Tehnološki razvoj i inovacije (8.2)</p> <p>8.2 Postizanje viših nivoa ekonomske produktivnosti kroz diversifikaciju, tehnološku nadogradnju i inovacije, uključujući fokusiranje na radno intenzivne i visoko profitabilne sektore</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija industrijske politike Republike Srbije od 2021. godine do 2030. godine i AP za period od 2021 do 2023. godine. • Strategija naučnog i tehnološkog razvoja Republike Srbije za period od 2021. do 2025. godine „Moć znanja“ i AP za period od 2021. godine do 2023. godine • Strategija pametne specijalizacije u Republici Srbiji za period od 2020. do 2027. godine • Strategija razvoja veštačke inteligencije u Republici Srbiji za period od 2020. do 2025. godine 	20, 25	Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
	<ul style="list-style-type: none"> • Program ekonomskih reformi za period od 2023. do 2025. godine • Program razvoja vinarstva i vinogradarstva Republike Srbije za period 2021-2031. godine • Strategija razvoja poštanskih usluga u Republici Srbiji za period 2021–2025. godina • Strategija za razvoj malih i srednjih preduzeća za period od 2023. do 2027. godine, sa Akcionim planom za period od 2023. do 2024. godine 		
<p>Kreirati nova radna mesta i podsticati preduzetništvo (8.3)</p> <p>8.3 Promovisati razvojno orijentisane politike koje podržavaju produktivne aktivnosti, stvaranje dostojanstvenih poslova, preduzetništvo, kreativnost i inovativnost i podsticati formalizaciju i rast mikropreduzeća, odnosno malih i srednjih preduzeća, uključujući i pristup finansijskim uslugama</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija industrijske politike Republike Srbije od 2021. godine do 2030. godine i AP za period od 2021 do 2023. godine. • Strategija pametne specijalizacije u Republici Srbiji za period od 2020. do 2027. godine (4S) • Program ekonomskih reformi za period od 2023. do 2025. godine • Strategija zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine • Strategija za mlade u Republici Srbiji za period od 2023. do 2030. godine • Strategija razvoja startap ekosistema Republike Srbije za period od 2021. do 2025. godine • Strategija o ekonomskim migracijama Republike Srbije za period 2021 – 2027. godine • Program za unapređenje pozicije Republike Srbije na rang-listi Svetske banke o uslovima poslovanja – Doing Business za period 2020-2023. godine sa AP za period 2020.-2023. godine • Strategija za razvoj malih i srednjih preduzeća za period od 2023. do 2027. godine, sa Akcionim planom za period od 2023. do 2024. godine 	<p>1, 4, 7, 10, 20, 25, 26</p>	<p>Klaster 2 - Unutrašnje tržište Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast</p>

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
<p>Efikasnost resursa u potrošnji i proizvodnji (8.4)</p> <p>8.4 Progresivno unaprediti, do 2030, globalnu efikasnost resursa u potrošnji i proizvodnji i uložiti napore da se ekonomski rast razdvoji od degradacije životne sredine u skladu sa 10-godišnjim okvirom programa održive potrošnje i proizvodnje, uz vodeću ulogu razvijenih zemalja</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija industrijske politike Republike Srbije od 2021. godine do 2030. godine i AP za period od 2021 do 2023. godine. • Program upravljanja otpadom u Republici Srbiji za period od 2022. do 2031. godine • Strategija za razvoj malih i srednjih preduzeća za period od 2023. do 2027. godine, sa Akcionim planom za period od 2023. do 2024. godine • Program razvoja cirkularne ekonomije u Republici Srbiji za period 2022–2024. godine 	<p>4, 20, 27</p>	<p>Klaster 2 - Unutrašnje tržište Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast Klaster 4 – Zelena agenda i održiva povezanost</p>
<p>Produktivna zaposlenost i dostojanstven rad uz jednakost u zaradama za isti rad (8.5)</p> <p>8.5 Do 2030. postići punu i produktivnu zaposlenost i dostojanstven rad za sve žene i muškarce, uključujući i mlade ljude i osobe sa invaliditetom, kao i jednaku platu za rad jednake vrednosti</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine i AP za period od 2021. do 2023. godine • Strategija za mlade u Republici Srbiji za period od 2023. do 2030. godine • Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine • Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine • Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine • Program ekonomskih reformi za period od 2023. do 2025. godine • Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine • Strategija podsticanja rađanja 	<p>2, 19</p>	<p>Klaster 2 - Unutrašnje tržište Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast</p>
<p>Promovisati zapošljavanje, obrazovanje i obuku mladih (8.6)</p> <p>8.6 Do 2020. bitno smanjiti udeo mladih koji nisu zaposleni niti u procesu obrazovanja ili obuke</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija za mlade u Republici Srbiji za period od 2023. do 2030. godine • Strategija razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine i AP za period od 2021. do 2023. godine. 	<p>19, 26</p>	<p>Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast</p>

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
	<ul style="list-style-type: none"> • Strategijom zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine i AP za period od 2021. do 2023. godine • Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine • Program ekonomskih reformi za period od 2023. do 2025. godine 		
Iskoreniti trgovinu ljudima, prisilni i dečiji rad (8.7) 8.7 Preduzimanje hitnih i efikasnih mera za iskorenjivanje prisilnog rada; okončati savremeno ropstvo i trgovinu ljudima i obezbediti zabranu i otklanjanje najgorih oblika dečijeg rada, uključujući regrutovanje i korišćenje dece vojnika, a do 2025. okončati dečiji rad u svim njegovim oblicima	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine 	19, 23, 24	Klaster 1 - Osnove Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast
Radna prava, zaštita i bezbednost na radu (8.8) 8.8 Zaštititi radna prava i promovisati bezbedno i sigurno radno okruženje za sve radnike, uključujući radnike migrante, a posebno žene migrante, i one koji rade opasne poslove	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija bezbednosti i zdravlja na radu u Republici Srbiji za period od 2018. do 2022. godine sa AP za period od 2018. do 2022. godine. • Strategijom zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine i AP za period od 2021. do 2023. godine • Strategija javnog zdravlja u Republici Srbiji 2018–2026. godine • Strategija za upravljanje migracijama • Strategija o ekonomskim migracijama Republike Srbije za period 2021 – 2027. godine 	Poglavlja: 19, 28	Klaster 2 – Unutrašnje tržište Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast
Razvoj održivog turizma (8.9) 8.9 Do 2030. osmisлити i primeniti politike za promovisanje održivog turizma koji stvara radna mesta i promoviše lokalnu kulturu i proizvode	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija razvoja turizma Republike Srbije za period od 2016. do 2025. godine sa AP za period od 2016. do 2025. godine. 	30	Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast
Dostupnost bankarskih, osiguravajućih i finansijskih usluga za sve (8.10)	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija za razvoj tržišta kapitala u Republici Srbiji za period 2021–2026. godine 	17, 20	Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
8.10 Jačati kapacitete domaćih finansijskih institucija kako bi se podsticala i širila dostupnost bankarskih, osiguravajućih i finansijskih usluga za sve	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija za razvoj malih i srednjih preduzeća za period od 2023. do 2027. godine, sa Akcionim planom za period od 2023. do 2024. godine • Program ekonomskih reformi za period od 2023. do 2025. godine 		
Operacionalizovati globalnu strategiju za zapošljavanje mladih (8.b) 8.b Do 2020. razviti i operacionalizovati globalnu strategiju za zapošljavanje mladih i primeniti „Globalni pakt za zapošljavanje“ Međunarodne organizacije rada	<ul style="list-style-type: none"> • Program ekonomskih reformi za period od 2023. do 2025. godine 	19	Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast
Industrija, inovacije i infrastruktura (COR 9)			
Kvalitetna, pouzdana, održiva i otporna infrastruktura (9.1) 9.1 Razviti kvalitetnu, pouzdanu, održivu i otpornu infrastrukturu, uključujući regionalnu i prekograničnu infrastrukturu, kako bi se podržali ekonomski razvoj i ljudsko blagostanje, sa fokusom na ekonomski prihvatljivom i jednakom pristupu za sve	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija razvoja vodnog saobraćaja Republike Srbije od 2015. do 2025. godine • Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine • Program ekonomskih reformi za period od 2023. do 2025. godine • Fiskalna strategija za 2023. godinu sa projekcijama za 2024. i 2025. godinu 	14, 21	Klaster 4 - Zelena agenda i održiva povezanost
Inkluzivna i održiva industrijalizacija (9.2), pristup finansijskim uslugama i integracija u lance vrednosti i tržišta (9.2) 9.2 Promovisati inkluzivnu i održivu industrijalizaciju i do 2030. značajno povećati udeo industrije u stopi zaposlenosti i bruto domaćem proizvodu, u skladu sa nacionalnim okolnostima, a u najmanje razvijenim zemljama udvostručiti njen udeo	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija industrijske politike Republike Srbije od 2021. godine do 2030. godine i AP za period od 2021. do 2023. godine • Program ekonomskih reformi za period od 2023. do 2025. godine 	20	Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast
Povećati pristup malih industrijskih i ostalih preduzeća finansijskim uslugama (9.3) 9.3 Povećati pristup malih industrijskih i ostalih preduzeća finansijskim uslugama, posebno u zemljama	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija industrijske politike Republike Srbije od 2021. godine do 2030. godine i AP za period od 2021. do 2023. godine 	20	Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
u razvoju, što obuhvata i povoljne kredite, i povećati njihovu integraciju u lance vrednosti i u tržišta	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija za razvoj tržišta kapitala u Republici Srbiji za period 2021–2026. godine • Program ekonomskih reformi za period od 2023. do 2025. godine • Strategija za razvoj malih i srednjih preduzeća za period od 2023. do 2027. godine, sa Akcionim planom za period od 2023. do 2024. godine 		
<p>Održive industrije uz veću efikasnost u korišćenju resursa i čistih tehnologija (9.4)</p> <p>9.4 Do 2030. unaprediti infrastrukturu i prilagoditi industrije kako bi postale održive, uz veću efikasnost u korišćenju resursa i većim usvajanjem čistih i ekološki ispravnih tehnologija i industrijskih procesa, pri čemu će sve zemlje preduzeti aktivnosti u skladu sa svojim odgovarajućim kapacitetima</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija industrijske politike Republike Srbije za period od 2021. godine do 2030. godine • Strategija razvoja energetike do 2025. sa projekcijama do 2030. godine • Program ostvarivanja Strategije razvoja energetike za period od 2017. do 2023. godine. • Nacionalna strategija za aproksimaciju u oblasti životne sredine za Republiku Srbiju • Program upravljanja otpadom u Republici Srbiji za period od 2022. do 2031. godine • Strategija niskougleničnog razvoja Republike Srbije za period od 2023. do 2030. godine sa projekcijama do 2050. godine • Program zaštite vazduha u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine sa akcionim planom • Program razvoja cirkularne ekonomije u Republici Srbiji za period 2022–2024. godine 	15, 20, 27	Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast Klaster 4 - Zelena agenda i održiva povezanost
<p>Nauka, tehnologija i inovacije u službi održivog industrijskog razvoja (9.5)</p> <p>9.5 Unaprediti naučna istraživanja, poboljšati tehnološke mogućnosti industrijskih sektora u svim zemljama, posebno zemljama u razvoju, što podrazumeva da se do 2030. podstiču inovacije i značajno poveća broj zaposlenih u oblasti istraživanja i</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija pametne specijalizacije u Republici Srbiji za period od 2020. do 2027. godine i AP za period od 2021 do 2022. godine • Strategija naučnog i tehnološkog razvoja Republike Srbije za period od 2021. do 2025. godine „Moć znanja“ i AP za period od 2021. godine do 2023. godine • Strategija razvoja veštačke inteligencije u Republici Srbiji za period od 2020. do 2025. godine 	Poglavlja: 20, 25	Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
razvoja na milion ljudi, kao i da se poveća javna i privatna potrošnja za istraživanje i razvoj	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija industrijske politike Republike Srbije za period od 2021. godine do 2030. godine • Program ekonomskih reformi za period od 2023. do 2025. godine • Strategija o ekonomskim migracijama Republike Srbije za period 2021 – 2027. godine • Program razvoja cirkularne ekonomije u Republici Srbiji za period 2022–2024. godine 		
Razvoj održive i otporne infrastrukture (9.a) 9.a Olakšati razvoj održive i otporne infrastrukture u zemljama u razvoju kroz unapređivanje finansijske, tehnološke i tehničke podrške afričkim zemljama, najmanje razvijenim zemljama, zemljama u razvoju koje nemaju izlaz na more i malim ostrvskim državama u razvoju	<ul style="list-style-type: none"> • Nema važećih planskih dokumenata 		
Razvoj domaće tehnologije, istraživanja i inovacije (9.b) 9.b Podržati razvoj domaće tehnologije, istraživanja i inovacije u zemljama u razvoju, uključujući osiguranje pogodnog okruženja u pogledu politika za, između ostalog, industrijsku diversifikaciju i dodatnu vrednost roba	<ul style="list-style-type: none"> • Program ekonomskih reformi za period od 2023. do 2025. godine 		
Pristup IKT (9.c) 9.c Značajno povećati pristup informacionim i komunikacionim tehnologijama i uložiti napore da se obezbedi univerzalan i priuštiv pristup internetu u najmanje razvijenim zemljama do 2020. godine	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija razvoja informacionog društva i informacione bezbednosti za period od 2021. do 2026. godine sa AP za period od 2021. do 2023. godine • Strategija razvoja mreža nove generacije do 2023. godine • Program ekonomskih reformi za period od 2023. do 2025. godine 	10	Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast
Smanjenje nejednakosti (COR 10)			
Stepen nejednakosti u raspodeli prihoda (10.1)	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine 	19	Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
10.1 Do 2030. progresivno postići i održati rast prihoda donjih 40% stanovništva po stopi višoj od nacionalnog proseka	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine 		
<p>Oснаžiti i promovisati socijalnu, ekonomsku i političku inkluziju svih (10.2)</p> <p>10.2 Do 2030. osnažiti i promovisati socijalnu, ekonomsku i političku inkluziju svih, bez obzira na starost, pol, invaliditet, rasu, etničku pripadnost, poreklo, religiju ili ekonomski i neki drugi status</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija deinstitucionalizacije i razvoja usluga socijalne zaštite u zajednici za period od 2022. do 2026. godine • Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji u periodu od 2016. do 2025. godine • Strategija reintegracije povratnika po osnovu Sporazuma o readmisiji • Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine • Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine • Strategija prevencije i zaštite od diskriminacije za period od 2022. do 2030. godine • Strategija za mlade u Republici Srbiji za period od 2023. do 2030. godine • Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine • Strategija aktivnog i zdravog starenja u Republici Srbiji za period od 2024. do 2030. godine 	19, 23	Klaster 1 - Osnove Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast
<p>Borba protiv diskriminacije (10.3)</p> <p>10.3 Osigurati jednake mogućnosti i smanjiti nejednakost ishoda, uključujući eliminisanjem diskriminatornih zakona, politika i praksi i promovisanjem odgovarajućeg zakonodavstva, politika i delovanja u tom pogledu</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija prevencije i zaštite od diskriminacije za period od 2022. do 2030. godine • Strategija deinstitucionalizacije i razvoja usluga socijalne zaštite u zajednici za period od 2022. do 2026. godine • Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji u periodu od 2016. do 2025. godine • Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine • Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine 	19, 23	Klaster 1 - Osnove Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine • Strategija podsticanja rađanja 		
Fiskalna politika i politike u oblasti zarada i socijalne zaštite (10.4) 10.4 Usvojiti politike, posebno fiskalne, politike u oblasti zarada i socijalne zaštite, i progresivno postići veću ravnopravnost	<ul style="list-style-type: none"> • Fiskalna strategija za 2023. sa projekcijama za 2024. i 2025. godinu • Strategija zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine • Strategija deinstitucionalizacije i razvoja usluga socijalne zaštite u zajednici za period od 2022. do 2026. godine • Program za suzbijanje sive ekonomije 2023-2025. godine 	17, 19	Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast
Regulacija i praćenje globalnih finansijskih tržišta i institucija (10.5) 10.5 Poboljšati regulisanje i praćenje globalnih finansijskih tržišta i institucija te pojačati primenu tih propisa	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija za razvoj tržišta kapitala u Republici Srbiji za period 2021–2026. godine 	17	Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast
Uređene, bezbedne, regularne i odgovorne migracije i mobilnost ljudi (10.7) 10.7 Olakšati uređenu, bezbednu, regularnu i odgovornu migraciju i mobilnost ljudi, uključujući primenu planiranih i dobro vođenih migracionih politika	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija za upravljanje migracijama • Strategija o ekonomskim migracijama Republike Srbije za period 2021 – 2027. godine • Program ekonomskih reformi za period od 2023. do 2025. godine 	23, 24, 31	Klaster 1 - Osnove Klaster 6 - Spoljni odnosi
Primenjivati princip specijalnog i diferencijalnog tretmana (10.a) 10.a Primenjivati princip specijalnog i diferencijalnog tretmana za zemlje u razvoju, posebno za najmanje razvijene zemlje, u skladu sa sporazumima Svetske trgovinske organizacije	<ul style="list-style-type: none"> • Nema važećih planskih dokumenata 		
Podsticati zvaničnu razvojnu pomoć i finansijske tokove (10.b)	<ul style="list-style-type: none"> • Nema važećih planskih dokumenata 		

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
10.b Podsticati zvaničnu razvojnu pomoć i finansijske tokove, uključujući direktne strane investicije, za države u kojima postoji najveća potreba, a posebno za najmanje razvijene zemlje, afričke zemlje, male ostrvske države u razvoju i zemlje u razvoju koje nemaju izlaz na more, u skladu sa njihovim nacionalnim planovima i programima			
Doznake za migrane (10.c) 10.c Do 2030. sniziti na manje od 3% troškove transakcija za doznake migranata i eliminisati tokove doznaka sa troškovima višim od 5%	<ul style="list-style-type: none"> Nema važećih planskih dokumenata 		
Održivi gradovi i zajednice (COR 11)			
Pristup adekvatnom, bezbednom i pristupačnom stanovanju i osnovnim uslugama (11.1) 11.1 Do 2030. osigurati da svi imaju pristup adekvatnom, bezbednom i pristupačnom stanovanju i osnovnim uslugama, unaprediti neuslovna naselja	<ul style="list-style-type: none"> Nacionalna strategija socijalnog stanovanja za period od 2012. do 2022. godine sa AP do 2022. godine Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine Dugoročna Strategija za podsticanje ulaganja u obnovu Nacionalnog fonda zgrada Republike Srbije do 2050. godine Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji u periodu od 2016. do 2025. godine. (nema AP od 2018. godine) Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine Strategija podsticanja rađanja Nacionalna arhitektonska strategiju za period od 2023. do 2035. godine Strategija aktivnog i zdravog starenja u Republici Srbiji za period od 2024. do 2030. godine 	3, 15, 19, 23	Klaster 1 – Osnove Klaster 2 - Unutrašnje tržište Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast Klaster 4 - Zelena agenda i održiva povezanost
Održivi transportni sistemi i bezbednost na putevima (11.2)	<ul style="list-style-type: none"> Strategija razvoja vodnog saobraćaja Republike Srbije od 2015. do 2025. godine (Vlada je donela Odluku o 	14, 19	Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
11.2 Do 2030. obezbediti pristup sigurnim, priuštvim, dostupnim i održivim transportnim sistemima za sve, poboljšati bezbednost na putevima, pre svega proširenjem javnog prevoza, s posebnom pažnjom na potrebe onih u stanjima ranjivosti, žena, dece, osoba sa invaliditetom i starijih lica	<p>dopunama ove strategije 7. maja 2020. godine) (AP istekao)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine • Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine • Program ekonomskih reformi za period od 2023. do 2025. godine • Strategija aktivnog i zdravog starenja u Republici Srbiji za period od 2024. do 2030. godine • Strategija bezbednosti saobraćaja Republike Srbije za period od 2023. do 2030. godine sa Akcionim planom za 2023. do 2025. godine 		Klaster 4 - Zelena agenda i održiva povezanost
<p>Inkluzivna i održiva urbanizaciju (11.3)</p> <p>11.3 Do 2030. unaprediti inkluzivnu i održivu urbanizaciju i kapacitete za participativno, integrisano i održivo planiranje i upravljanje ljudskim naseljima u svim zemljama</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine • Nacionalna arhitektonska strategiju za period od 2023. do 2035. godine 	3, 20	Klaster 2 - Unutrašnje tržište Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast
<p>Zaštita kulturne i prirodne baštine (11.4)</p> <p>11.4 Pojačati napore da se zaštiti i očuva svetska kulturna i prirodna baština</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine i AP za period od 2021. do 2022. godine 	26	Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast
<p>Štetni efekti izazvani prirodnim katastrofama (11.5)</p> <p>11.5 Do 2030. značajno smanjiti broj smrtnih slučajeva, broj ugroženih ljudi i direktne ekonomske gubitke u odnosu na globalni bruto domaći proizvod izazvan katastrofama, uključujući i one povezane sa vodom, usmeravajući pažnju na zaštitu siromašnih i onih u stanjima ranjivosti</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nacionalni program upravljanja rizikom od elementarnih nepogoda • Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine i AP za period od 2021. do 2022. godine 	27	Klaster 4 - Zelena agenda i održiva povezanost
<p>Kvalitet vazduha i upravljanje otpadom na opštinskom nivou (11.6)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nacionalni plan za smanjenje emisija glavnih zagađujućih materija koje potiču iz starih velikih postrojenja za 	27	Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
11.6 Do 2030. smanjiti negativan uticaj gradova na životnu sredinu meren po glavi stanovnika, sa posebnom pažnjom na kvalitet vazduha i upravljanje otpadom na opštinskom i drugim nivoima	<p>sagorevanje - NERP (obaveza prema energetske zajednici)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Program razvoja cirkularne ekonomije u Republici Srbiji za period 2022–2024. godine • Program zaštite vazduha u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine sa akcionim planom • Program upravljanja otpadom u Republici Srbiji za period od 2022. do 2031. godine • Nacionalna strategija za aproksimaciju u oblasti životne sredine za Republiku Srbiju • Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine • Dugoročna Strategija za podsticanje ulaganja u obnovu Nacionalnog fonda zgrada Republike Srbije do 2050. godine • Strategija javnog zdravlja u Republici Srbiji 2018–2026. godine 		Klaster 4 - Zelena agenda i održiva povezanost
<p>Univerzalan pristup bezbednim, inkluzivnim i pristupačnim zelenim i javnim površinama (11.7)</p> <p>11.7 Do 2030. omogućiti univerzalni pristup bezbednim, inkluzivnim i pristupačnim zelenim i javnim površinama, posebno za žene i decu, starija lica i osobe sa invaliditetom</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine. i AP za period od 2021. do 2022. godine • Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine • Program prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove za period od 2023. do 2030. godine 	19, 27	Klaster 4 - Zelena agenda i održiva povezanost
<p>Osnažiti nacionalno i regionalno razvojno planiranje (11.a)</p> <p>11.a Podržati pozitivne ekonomske, socijalne i ekološke veze između urbanih, perifernih i ruralnih oblasti osnaživanjem nacionalnog i regionalnog razvojnog planiranja</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine i AP za period od 2021. do 2022. godine • Strategija razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Srbije za period 2014–2024. godine 	11, 27	Klaster 4 - Zelena agenda i održiva povezanost Klaster 5 – Resursi, poljoprivreda i kohezija

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
<p>Primeniti integrisane politike i planove usmerene ka inkluziji, efikasnosti resursa i smanjenju rizika od prirodnih katastrofa (11.b)</p> <p>11.b Do 2020. značajno povećati broj gradova i ljudskih naselja koji usvajaju i primenjuju integrisane politike i planove usmerene ka inkluziji, efikasnosti resursa, ublažavanja i prilagođavanja klimatskim promenama, otpornosti na elementarne nepogode, takođe razviti i primeniti, u skladu sa Sendai okvirom za smanjenje rizika od budućih katastrofa 2015 - 2030, holističko upravljanje rizicima od elementarnih nepogoda na svim nivoima</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine i AP za period od 2021. do 2022. godine • Nacionalni program upravljanja rizikom od elementarnih nepogoda 	27	Klaster 4 - Zelena agenda i održiva povezanost
<p>Izgradnja održivih i otpornih zgrada (11.c)</p> <p>11.c Podržati najmanje razvijene zemlje, između ostalog i kroz finansijsku i tehničku pomoć, u izgradnji održivih i otpornih zgrada koristeći lokalne materijale</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nema važećih planskih dokumenata 		
Odgovorna potrošnja i proizvodnja (COR 12)			
<p>Sprovesti Desetogodišnji okvir programa za održivu potrošnju i proizvodnju (12.1)</p> <p>12.1 Sprovesti Desetogodišnji okvir programa za održivu potrošnju i proizvodnju, u kome će učestvovati sve zemlje, a razvijene zemlje će preuzeti rukovodeću ulogu, uzimajući u obzir stepen razvoja i kapacitete zemalja u razvoju</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Program ekonomskih reformi za period od 2023. do 2025. godine • Program razvoja cirkularne ekonomije u Republici Srbiji za period od 2022. do 2024. godine 	27	Klaster 4 Zelena agenda i održiva povezanost
<p>Održivo upravljanje i efikasno korišćenje prirodnih resursa (12.2)</p> <p>12.2 Do 2030. postići održivo upravljanje i efikasno korišćenje prirodnih resursa</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Program upravljanja otpadom u Republici Srbiji za period od 2022. do 2031. godine • Strategija industrijske politike Republike Srbije od 2021. godine do 2030. godine i AP za period od 2021 do 2023. godine 	27	Klaster 4 Zelena agenda i održiva povezanost

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija razvoja energetike Republike Srbije do 2025. godine sa projekcijama do 2030. godine • Program ostvarivanja Strategije razvoja energetike za period od 2017. do 2023. godine. • Program ekonomskih reformi za period od 2023. do 2025. godine • Program razvoja cirkularne ekonomije u Republici Srbiji za period od 2022. do 2024. godine 		
<p>Smanjiti otpad od hrane (12.3)</p> <p>12.3 Do 2030. prepoloviti globalni otpad od hrane po glavi stanovnika na nivou maloprodaje i potrošača i smanjiti gubitke hrane u proizvodnji i lancima snabdevanja, uključujući gubitke posle žetve</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Program upravljanja otpadom u Republici Srbiji za period od 2022. do 2031. godine • Strategija razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Srbije za period 2014–2024. godine • Program razvoja cirkularne ekonomije u Republici Srbiji za period od 2022. do 2024. godine 	12, 27	Klaster 4 - Zelena agenda i održiva povezanost Klaster 5 – Resursi, poljoprivreda i kohezija
<p>Ekološki ispravno upravljanje hemikalijama (12.4)</p> <p>12.4 Do 2020. postići ekološki ispravno upravljanje hemikalijama i svim vrstama otpada tokom čitavog njihovog upotrebno ciklusa, u skladu sa dogovorenim međunarodnim okvirima, i značajno smanjiti njihovo ispuštanje u vazduh, vodu i zemljište kako bi se što više umanjili njihovi negativni uticaji na zdravlje ljudi i životnu sredinu</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Program upravljanja otpadom u Republici Srbiji za period od 2022. do 2031. godine • Strategija upravljanja vodama na teritoriji Republike Srbije za period 2016-2034. godine • Nacionalna strategija za aproksimaciju u oblasti životne sredine za Republiku Srbiju • Program za unapređenje upravljanja sporednim proizvodima životinjskog porekla za period od 2020. do 2024. godine • Strategija razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Srbije za period 2014–2024. godine • Strategija niskougleničnog razvoja Republike Srbije za period od 2023. do 2030. godine sa projekcijama do 2050. godine • Program upravljanja muljem u Republici Srbiji za period 2023-2032 • Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine 	12, 27	Klaster 4 - Zelena agenda i održiva povezanost Klaster 5 – Resursi, poljoprivreda i kohezija

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
	<ul style="list-style-type: none"> • Program zaštite vazduha u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine sa Akcionim planom • Program razvoja cirkularne ekonomije u Republici Srbiji za period od 2022. do 2024. godine 		
<p>Smanjiti generisanje otpada (12.5)</p> <p>12.5 Do 2030. značajno smanjiti proizvodnju otpada kroz prevenciju, redukciju, recikliranje i ponovno korišćenje</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Program upravljanja otpadom u Republici Srbiji za period od 2022. do 2031. godine • Nacionalna strategija za aproksimaciju u oblasti životne sredine za Republiku Srbiju • Strategija industrijske politike Republike Srbije za period od 2021. godine do 2030. godine • Program ekonomskih reformi za period od 2023. do 2025. godine • Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine • Program razvoja cirkularne ekonomije u Republici Srbiji za period od 2022. do 2024. godine 	27	Klaster 4 - Zelena agenda i održiva povezanost
<p>Održive prakse i integrisanje informacija o održivosti u ciklusima izveštavanja na nivou preduzeća (12.6)</p> <p>12.6 Podsticati kompanije, posebno velike i međunarodne kompanije, da usvoje održive prakse i da integrišu informacije o održivosti u svoje cikluse izveštavanja</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Program razvoja cirkularne ekonomije u Republici Srbiji za period od 2022. do 2024. godine 	27	Klaster 4 - Zelena agenda i održiva povezanost
<p>Javne nabavke usklađene sa principima održivosti (12.7)</p> <p>12.7 Promovisati prakse javnih nabavki koje su održive, u skladu sa nacionalnim politikama i prioritetima</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Program razvoja javnih nabavki u Republici Srbiji za period 2019-2023. godine i AP za 2021. godinu • Program upravljanja otpadom u Republici Srbiji za period od 2022. do 2031. godine • Program razvoja cirkularne ekonomije u Republici Srbiji za period od 2022. do 2024. godine 	5	Klaster 1 - Osnove
<p>Obrazovanje za održivi razvoj (12.8)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine i AP za period od 2021. do 2023. godine. 	2, 26, 27	Klaster 2 - Unutrašnje tržište Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
12.8 Do 2030. osigurati da ljudi svuda imaju relevantne informacije i svest o održivom razvoju i stilom života u harmoniji sa prirodom	<ul style="list-style-type: none"> • Program upravljanja otpadom u Republici Srbiji za period od 2022. do 2031. godine • Strategija za mlade u Republici Srbiji za period od 2023. do 2030. godine • Program prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove za period od 2023. do 2030. godine • Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine • Program razvoja cirkularne ekonomije u Republici Srbiji za period od 2022. do 2024. godine 		Klaster 4 - Zelena agenda i održiva povezanost
<p>Jačanje naučnih i tehnoloških kapaciteta u pravcu održivijih oblika potrošnje i proizvodnje (12.a)</p> <p>12.a Podržati zemlje u razvoju da jačaju svoje naučne i tehnološke kapacitete kako bi se kretale u pravcu održivijih oblika potrošnje i proizvodnje</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nema važećih planskih dokumenata 		
<p>Razvijati i primenjivati alate za praćenje uticaja održivog razvoja na održivi turizam (12.b)</p> <p>12.b Razvijati i primenjivati alate za praćenje uticaja održivog razvoja na održivi turizam koji stvara radna mesta i promoviše lokalnu kulturu i proizvode</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nema važećih planskih dokumenata 		
<p>Racionalizovati neefikasne subvencije za fosilna goriva (12.c)</p> <p>12.c Racionalizovati neefikasne subvencije za fosilna goriva kojima se podstiče rasipna potrošnja otklanjanjem tržišnih deformacija, u skladu sa nacionalnim okolnostima, između ostalog i kroz restrukturiranje sistema oporezivanja i fazno ukidanje štetnih subvencija tamo gde one postoje kako bi došao do izražaja njihov uticaj na životnu sredinu, uzimajući u obzir u potpunosti specifične potrebe i uslove zemalja u razvoju i svodeći na najmanju meru moguće negativne</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nema važećih planskih dokumenata 		

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
uticaje na njihov razvoj na način koji štiti siromašne i pogođene zajednice			
Akcija za klimu (COR 13)			
<p>Prilagodljivost na rizike vezane za klimatske promene (13.1)</p> <p>13.1 Osnažiti otpornost i adaptivni kapacitet na opasnosti povezane sa klimatskim uslovima i prirodnim katastrofama u svim zemljama</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nacionalni program upravljanja rizikom od elementarnih nepogoda • Nacionalna strategija za aproksimaciju u oblasti životne sredine za Republiku Srbiju • Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine • Program prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove za period od 2023. do 2030. godine • Program upravljanja otpadom u Republici Srbiji za period od 2022. do 2031. godine • Prva nacionalna komunikacija o klimatskim promenama - UNFCCC • Prvi dvogodišnji ažurirani izveštaj (FBUR) prema Okvirnoj konvenciji UN o promeni klime - UNFCCC • Drugi nacionalni izveštaj prema Okvirnoj konvenciji UN o promeni klime – UNFCCC • Strategija niskouglednog razvoja Republike Srbije za period od 2023. do 2030. godine sa projekcijama do 2050. godine • Program zaštite vazduha u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine sa akcionim planom 	27	Klaster 4 - Zelena agenda i održiva povezanost
<p>Mere za klimu integrisane u nacionalne politike i strategije (13.2)</p> <p>13.2 Integrisati mere vezane za klimatske promene u nacionalne politike, strategije i planiranje</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija razvoja energetike do 2025. sa projekcijama do 2030. godine sa projekcijama do 2030. godine • Program ostvarivanja Strategije razvoja energetike za period od 2017. do 2023. godine. • Nacionalna strategija za aproksimaciju u oblasti životne sredine za Republiku Srbiju • Program prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove za period od 2023. do 2030. godine 	27	Klaster 4 - Zelena agenda i održiva povezanost

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine 		
<p>Poboljšati obrazovanje, podizanje svesti i ljudske i institucionalne kapacitete za ublažavanje klimatskih promena (13.3)</p> <p>13.3 Poboljšati obrazovanje, podizanje svesti i ljudske i institucionalne kapacitete za ublažavanje klimatskih promena i prilagođavanje, smanjenje njihovog uticaja i rano upozoravanje</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nacionalni program upravljanja rizikom od elementarnih nepogoda • Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine • Strategija javnog zdravlja u Republici Srbiji 2018–2026. godine • Program prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove za period od 2023. do 2030. godine • Strategija niskouglednog razvoja Republike Srbije za period od 2023. do 2030. godine sa projekcijama do 2050. godine • Program zaštite vazduha u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine sa akcionim planom 	2, 27	Klaster 2 - Unutrašnje tržište Klaster 4 - Zelena agenda i održiva povezanost
<p>Promovisati mehanizme za podizanje kapaciteta za delotvorno planiranje i upravljanje u vezi sa klimatskim promenama (13.b)</p> <p>13.b Promovisati mehanizme za podizanje kapaciteta za delotvorno planiranje i upravljanje u vezi sa klimatskim promenama u najmanje razvijenim zemljama, i malim ostrvskim državama u razvoju, što podrazumeva i fokusiranje na žene i mlade, odnosno na lokalne i marginalizovane zajednice</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nema važećih planskih dokumenata 		
Život pod vodom (COR 14)			
<p>Delotvorno regulisati eksploataciju ribe i okončati prekomerni ribolov (14.4)</p> <p>14.4 Do 2020. delotvorno regulisati eksploataciju ribe i okončati prekomerni ribolov, kao i nezakonit, neprijavljen i neregulisan ribolov, odnosno destruktivne ribarske prakse, i primeniti naučno zasnovane planove</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nema važećih planskih dokumenata 		

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
upravljanja kako bi se obnovile zalihe riba u najkraćem mogućem roku, bar do nivoa na kojima se može proizvesti maksimalni održivi prinos koji je određen njihovim biološkim karakteristikama			
<p>Zabraniti određene oblike subvencija za ribarstvo koje doprinose prekomernom kapacitetu ribara i prekomernom ribolovu (14.6)</p> <p>14.6 Do 2020. zabraniti određene oblike subvencija za ribarstvo koje doprinose prekomernom kapacitetu ribara i prekomernom ribolovu, ukinuti subvencije koje doprinose nezakonitom, neprijavljenom i neregulisanom ribolovu i uzdržavati se od uvođenja novih sličnih subvencija, uvažavajući da adekvatan, poseban, efikasan i diferencijalni tretman za zemlje u razvoju i najmanje razvijene zemlje treba da bude integralni deo pregovora o subvencijama za ribarsku proizvodnju Svetske trgovinske organizacije</p>	<ul style="list-style-type: none"> Nema važećih planskih dokumenata 		
Život na zemlji (COR 15)			
<p>Očuvanje, obnova i održivo korišćenje kopnenih i unutrašnjih ekosistema (15.1)</p> <p>15.1 Do 2020. osigurati očuvanje, obnovu i održivo korišćenje kopnenih i unutrašnjih slatkovodnih ekosistema i njihovog okruženja, posebno šuma, močvarnog zemljišta, planina i isušenog zemljišta, u skladu sa obavezama prema međunarodnim sporazumima</p>	<ul style="list-style-type: none"> Program zaštite prirode Republike Srbije za period od 2021. do 2023. godine sa AP za period od 2021. do 2023. godine Strategija razvoja šumarstva Republike Srbije Strategija razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja za period 2014-2024. godine Program prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove za period od 2023. do 2030. godine 	2, 27	Klaster 2 - Unutrašnje tržište Klaster 4 - Zelena agenda i održiva povezanost
<p>Održivo upravljanje šumama (15.2)</p> <p>15.2 Do 2020. promovisati implementaciju održivog upravljanja svim vrstama šuma, zaustaviti krčenje šuma,</p>	<ul style="list-style-type: none"> Strategija razvoja šumarstva Republike Srbije Strategija razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja za period 2014-2024. godine Program prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove za period od 2023. do 2030. godine 	2, 27	Klaster 2 - Unutrašnje tržište Klaster 4 - Zelena agenda i održiva povezanost

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
obnoviti uništene šume i povećati pošumljavanje na globalnom nivou	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija niskougleničnog razvoja Republike Srbije za period od 2023. do 2030. godine sa projekcijama do 2050. godine 		
Borba protiv degradacije zemljišta (15.3) 15.3 Do 2020. boriti se protiv dezertifikacije, obnavljati degradirano zemljište i tlo, uključujući zemljište pod uticajem dezertifikacije, suša i poplava, i težiti da se u svetu neutralizuje degradacija zemljišta	<ul style="list-style-type: none"> • Program zaštite prirode Republike Srbije za period od 2021. do 2023. godine • Strategija upravljanja vodama na teritoriji Republike Srbije za period 2016-2034. godine • Strategija razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja za period 2014-2024. godine • Program prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove za period od 2023. do 2030. godine • Strategija niskougleničnog razvoja Republike Srbije za period od 2023. do 2030. godine sa projekcijama do 2050. godine 	2, 27	Klaster 2 - Unutrašnje tržište Klaster 4 - Zelena agenda i održiva povezanost
Očuvanje planinskih ekosistema (15.4) 15.4 Do 2030. osigurati očuvanje planinskih ekosistema, uključujući njihov biodiverzitet, kako bi se njihovi kapaciteti unapredili tako da pružaju korist koja ima suštinski značaj za održivi razvoj	<ul style="list-style-type: none"> • Program zaštite prirode Republike Srbije za period od 2021. do 2023. godine sa AP za period od 2021. do 2023. godine 	27	Klaster 4 - Zelena agenda i održiva povezanost
Zaštita biodiverziteta i prirodnih staništa (15.5) 15.5 Preduzeti hitne i značajne aktivnosti za smanjivanje degradacije prirodnih staništa, zaustaviti gubitak biodiverziteta i do 2020. zaštititi ugrožene vrste i sprečiti njihovo istrebljenje	<ul style="list-style-type: none"> • Program zaštite prirode Republike Srbije za period od 2021. do 2023. godine sa AP za period od 2021. do 2023. godine 	27	Klaster 4 - Zelena agenda i održiva povezanost
Pravedna i jednaka raspodela koristi koja proističe iz korišćenja genetskih resursa (15.6) 15.6 Promovisati pravednu i jednaku raspodelu koristi koja proističe iz korišćenja genetskih resursa i promovisati odgovarajući pristup takvim resursima, kako je dogovoreno na međunarodnom nivou	<ul style="list-style-type: none"> • Nema važećih planskih dokumenata 	27	Klaster 4 - Zelena agenda i održiva povezanost

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
<p>Okončati krivolov i trgovinu zaštićenim životinjskim i biljnim vrstama (15.7)</p> <p>15.7 Preduzeti hitne aktivnosti kako bi se okončali krivolov i trgovina zaštićenim životinjskim i biljnim vrstama i baviti se pitanjima potražnje i ponude nezakonitih proizvoda izrađenih od divljih životinja</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Program zaštite prirode Republike Srbije za period od 2021. do 2023. godine sa AP za period od 2021. do 2023. godine 	27	Klaster 4 - Zelena agenda i održiva povezanost
<p>Smanjiti uticaj invazivnih vrsta na kopnene i vodene ekosisteme (15.8)</p> <p>15.8 Do 2020. uvesti mere kako bi se sprečio ulazak i značajno umanjio uticaj invazivnih stranih vrsta na kopnene i vodne ekosisteme, i kontrolisati ili iskoreniti prioritetne vrste</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Program zaštite prirode Republike Srbije za period od 2021. do 2023. godine sa AP za period od 2021. do 2023. godine 	27	Klaster 4 - Zelena agenda i održiva povezanost
<p>Integrirati vrednosti ekosistema i biodiverziteta u nacionalno i lokalno planiranje (15.9)</p> <p>15.9 Do 2020. integrirati vrednosti ekosistema i biodiverziteta u nacionalno i lokalno planiranje, razvojne procese, strategije za smanjenje siromaštva i izveštaje</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Program zaštite prirode Republike Srbije za period od 2021. do 2023. godine sa AP za period od 2021. do 2023. godine • Strategija razvoja šumarstva Republike Srbije (nije vremenski ograničena i nema AP) • Nacionalna strategija za aproksimaciju u oblasti životne sredine za Republiku Srbiju • Strategija razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja za period 2014-2024. godine • Program prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove za period od 2023. do 2030. godine 	27	Klaster 4 - Zelena agenda i održiva povezanost
<p>Mobilisati i povećati finansijska sredstva za očuvanje i održivo korišćenje ekosistema i biodiverziteta (15.a)</p> <p>15.a Mobilisati i značajno povećati finansijska sredstva iz svih izvora radi očuvanja i održivog korišćenja biodiverziteta i ekosistema</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Program zaštite prirode Republike Srbije za period od 2021. do 2023. godine sa AP za period od 2021. do 2023. godine • Program prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove za period od 2023. do 2030. godine 	27	Klaster 4 - Zelena agenda i održiva povezanost

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
<p>Finansirati i podsticati održivo upravljanje šumama (15.b)</p> <p>15.b Mobilisati značajna sredstva iz svih izvora i na svim nivoima kako bi se finansiralo održivo upravljanje šumama i pružili odgovarajući podsticaji zemljama u razvoju za unapređenje takvog upravljanja, uključujući očuvanje i pošumljavanje</p>	<ul style="list-style-type: none"> Strategija razvoja šumarstva Republike Srbije (nije vremenski ograničena i nema AP) 	27	Klaster 4 - Zelena agenda i održiva povezanost
<p>Unaprediti globalnu podršku naporima koji se ulažu u borbu protiv krivolova i trgovine zaštićenim vrstama (15.c)</p> <p>15.c Unaprediti globalnu podršku naporima koji se ulažu u borbu protiv krivolova i trgovine zaštićenim vrstama, uključujući povećanje kapaciteta lokalnih zajednica da traže održive mogućnosti za svoje izdržavanje</p>	<ul style="list-style-type: none"> Nema važećih planskih dokumenata 		
Mir, pravda i snažne institucije (COR 16)			
<p>Smanjiti sve oblike nasilja (16.1)</p> <p>16.1 Svuda značajno smanjiti sve oblike nasilja i sa njima povezane stope smrtnih slučajeva</p>	<ul style="list-style-type: none"> Strategija za sprečavanje i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici za period 2021–2025. godine i AP za period 2021. do 2023. godine Strategija za prevenciju i zaštitu dece od nasilja za period od 2020. do 2023. godine sa AP za 2020. i 2021. godinu Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine Strategija za mlade u Republici Srbiji za period od 2023. do 2030. godine 	23, 24	Klaster 1 - Osnove
<p>Okončati sve oblike eksploatacije i nasilja nad decom (16.2)</p> <p>16.2 Okončati zloupotrebu, eksploataciju, trgovinu i sve oblike nasilja i torture nad decom</p>	<ul style="list-style-type: none"> Strategija za sprečavanje i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici za period 2021–2025. godine i AP za period 2021. do 2023. godine 	24	Klaster 1 - Osnove

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija za prevenciju i zaštitu dece od nasilja za period od 2020. do 2023. godine sa AP za 2020. i 2021. godinu • Revidirani Akcioni plan za pregovaračko poglavlje 24 - Pravda, sloboda i bezbednost 		
<p>Vladavina prava i jednak pristup pravdi (16.3)</p> <p>16.3 Promovisati vladavinu prava na nacionalnom i međunarodnom nivou i osigurati jednak pristup pravdi za sve</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija razvoja pravosuđa za period 2020-2025. godine i revidirani Akcioni plan za Poglavlje 23 • Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine • Strategija za sprečavanje i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici za period od 2021. do 2025. godine • Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine • Strategija prevencije i zaštite od diskriminacije za period od 2022. do 2030. godine • Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine • Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina za period od 2021. do 2026. godine • Nacionalna strategija za ostvarivanje prava žrtava i svedoka krivičnih dela u Republici Srbiji za period 2020 – 2025. godine • Revidirani Akcioni plan za pregovaračko Poglavlje 24 "Pravda, sloboda i bezbednost" • Strategija nacionalne bezbednosti 	23	Klaster 1 - Osnove
<p>Borba protiv pranja novca i organizovanog kriminala (16.4)</p> <p>16.4 Do 2030. značajno smanjiti nezakonite tokove novca i oružja, poboljšati pronalaženje i vraćanje ukradene imovine i boriti se protiv svih oblika organizovanog kriminala</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma za period 2020-2024. godine i AP za period 2020-2022. godine • Strategija kontrole malog i lakog oružja za period od 2019-2024. godine • Strategija za borbu protiv širenja oružja za masovno uništenje za period od 2021. do 2025. godine 	24	Klaster 1 - Osnove

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
	<ul style="list-style-type: none"> • Revidirani Akcioni plan za pregovaračko Poglavlje 24 "Pravda, sloboda i bezbednost" 		
<p>Borba protiv korupcije (16.5)</p> <p>16.5 Značajno smanjiti korupciju i podmićivanje u svim njihovim pojavnim oblicima</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategiju reforme javne uprave u Republici Srbiji za period od 2021. do 2030. godine sa AP za period od 2021. do 2025. godine • Program razvoja javnih nabavki u Republici Srbiji za period 2019-2023. godine i AP za 2021. godinu • Revidirani Akcioni plan za pregovaračko Poglavlje 24 "Pravda, sloboda i bezbednost" • Program ekonomskih reformi za period od 2023. do 2025. godine 	23	Klaster 1 - Osnove
<p>Delotvorne, odgovorne i transparentne institucije (16.6)</p> <p>16.6 Razviti delotvorne, odgovorne i transparentne institucije na svim nivoima</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija reintegracije povratnika po osnovu Sporazuma o readmisiji • Strategija očuvanja i jačanja odnosa matične države i dijaspora i matične države i Srba u regionu • Strategija za upravljanje migracijama • Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine • Strategija za prevenciju i zaštitu dece od nasilja za period od 2020. do 2023. godine • Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine • Strategija prevencije i zaštite od diskriminacije za period od 2022. do 2030. godine • Strategija za stvaranje podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine • Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine • Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina za period od 2021. do 2026. godine • Strategija razvoja pravosuđa za period 2020-2025. godine 	reforma javne uprave	Klaster 1 - Osnove

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
	<ul style="list-style-type: none"> • Nacionalna strategija za ostvarivanje prava žrtava i svedoka krivičnih dela u Republici Srbiji za period 2020 – 2025. godine • Strategija ljudskih resursa u pravosuđu za period od 2022. do 2026. godine • Strategija razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Srbije za period 2014–2024. godine • Program razvoja vinarstva i vinogradarstva Republike Srbije za period 2021-2031. godine • Strategija javnog zdravlja u Republici Srbiji 2018–2026. godine • Program digitalizacije u zdravstvenom sistemu Republike Srbije za period od 2022. do 2026. godine • Program razvoja javnih nabavki u Republici Srbiji za period 2019-2023. godine • Program za reformu sistema lokalne samouprave u Republici Srbiji za period od 2021-2025. godine, sa akcionim planom za period od 2021. do 2023. godine • Program reforme upravljanja javnim finansijama u Republici Srbiji za period 2021-2025. godine • Program unapređenja upravljanja javnim politikama i regulatornom reformom za period 2021-2025 • Strategija reforme javne uprave u Republici Srbiji za period od 2021. do 2030. godine • Revidirani Akcioni plan za pregovaračko Poglavlje 24 "Pravda, sloboda i bezbednost" • Strategija za borbu protiv visokotehnološkog kriminala 2019-2023. godine • Strategija kontrole malog i lakog oružja u Republici Srbiji za period 2019-2024. godine • Strategija za borbu protiv širenja oružja za masovno uništavanje za period od 2021 do 2025 		

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija razvoja intelektualne svojine za period od 2018. do 2023. godine • Strategija zaštite potrošača za period 2019 – 2024. godine • Strategija razvoja veštačke inteligencije u Republici Srbiji za period od 2020. do 2025. godine • Strategija pametne specijalizacije u Republici Srbiji za period od 2020. do 2027. godine (4S) • Program za unapređenje pozicije Republike Srbije na rang listi svetske banke o uslovima poslovanja - doing business za period 2020. do 2023. godine, sa akcionim planom • Strategija državnog vlasništva i upravljanja privrednim subjektima koji su u vlasništvu Republike Srbije za period od 2021. do 2027. godine • Strategija za razvoj tržišta kapitala u Republici Srbiji za period 2021–2026. godine • Program ekonomskih reformi za period od 2023. do 2025. godine • Strategija za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma za period 2020-2024 • Strategija o ekonomskim migracijama Republike Srbije za period 2021 – 2027. godine • Strategija odbrane Republike Srbije • Strategija nacionalne bezbednosti • Strategija razvoja informacionog društva i informacione bezbednosti u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. • Strategija razvoja poštanskih usluga u Republici Srbiji za period 2021–2025. godina • Strategija razvoja startap ekosistema Republike Srbije za period od 2021. do 2025. godine 		

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
	<ul style="list-style-type: none"> • Dugoročna Strategija za podsticanje ulaganja u obnovu Nacionalnog fonda zgrada Republike Srbije do 2050. godine • Strategija zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine • Program upravljanja muljem u Republici Srbiji za period 2023-2032 • Strategija za razvoj malih i srednjih preduzeća za period od 2023. do 2027. godine, sa Akcionim planom za period od 2023. do 2024. godine • Strategija bezbednosti saobraćaja Republike Srbije za period od 2023. do 2030. godine sa Akcionim planom za 2023. do 2025. godine • Program za suzbijanje sive ekonomije 2023-2025. Godine • Program razvoja elektronske uprave u Republici Srbiji za period od 2023. do 2025. godine sa Akcionim planom za njegovo sprovođenje • Program za pojednostavljenje administrativnih postupaka i regulative „e-PAPIR” za period 2023-2025. godine • Strategija zaštite podataka o ličnosti za period od 2023. do 2030. godine • Strategija aktivnog i zdravog starenja u Republici Srbiji za period od 2024. do 2030. godine • Strategija za mlade u Republici Srbiji za period od 2023. do 2030. godine 		
<p>Odgovorno i participativno donošenje odluka (16.7) 16.7 Osigurati odgovorno, inkluzivno, participativno i reprezentativno donošenje odluka na svim nivoima</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine i AP za period 2022-2023. godine • Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine • Strategija za primenu konvencije o dostupnosti informacija, učešću javnosti u donošenju odluka i pravu 	<p>10, 23, reforma javne uprave</p>	<p>Klaster 1 - Osnove Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast</p>

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
	<p>na pravnu zaštitu u pitanjima životne sredine - Arhuska konvencija</p> <ul style="list-style-type: none"> • Program za reformu sistema lokalne samouprave u Republici Srbiji za period od 2021-2025. godine, sa akcionim planom za period od 2021. do 2023. godine • Program unapređenja upravljanja javnim politikama i regulatornom reformom za period 2021-2025. godine • Strategija reforme javne uprave u Republici Srbiji za period od 2021. do 2030. godine • Strategija državnog vlasništva i upravljanja privrednim subjektima koji su u vlasništvu Republike Srbije za period od 2021. do 2027. godine • Strategija za mlade u Republici Srbiji za period od 2023. do 2030. godine 		
<p>Obezbeđen univerzalni pravni identitet (16.9) 16.9 Do 2030. za sve obezbediti zakonski identitet, uključujući registraciju prilikom rođenja</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategiji za socijalno uključivanje Roma i Romkinja za period od 2016. do 2025. godine 	23	Klaster 1 - Osnove
<p>Javni pristup informacijama i zaštita osnovnih sloboda (16.10) 16.10 Osigurati javni pristup informacijama i zaštitu osnovnih sloboda, u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom i međunarodnim sporazumima</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija za primenu konvencije o dostupnosti informacija, učešću javnosti u donošenju odluka i pravu na pravnu zaštitu u pitanjima životne sredine - Arhuska konvencija • Strategije razvoja sistema javnog informisanja u Republici Srbiji za period od 2020. do 2025. godine • Strategija zaštite podataka o ličnosti • Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine • Strategija reforme javne uprave u Republici Srbiji za period od 2021. do 2030. godine • Strategija državnog vlasništva i upravljanja privrednim subjektima koji su u vlasništvu Republike Srbije za period od 2021. do 2027. godine 	23	Klaster 1 - Osnove

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
<p>Ojačati nacionalne institucije za sprečavanje nasilja i borbu protiv kriminala i terorizma (16.a)</p> <p>16.a O snažiti relevantne nacionalne institucije, između ostalog i preko međunarodne saradnje, za izgradnju kapaciteta na svim nivoima, posebno u zemljama u razvoju, radi sprečavanja nasilja i borbe protiv terorizma i kriminala</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija za borbu protiv visokotehnološkog kriminala 2019-2023. godine • Strategija za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma za period 2020-2024. • Strategije za prevenciju i zaštitu dece od nasilja za period od 2020. do 2023. godine sa AP za 2020. i 2021. godinu • Strategija za sprečavanje i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici za period od 2021. do 2025. godine i AP za period od 2021. do 2023. godine • Revidirani Akcioni plan za pregovaračko Poglavlje 24 "Pravda, sloboda i bezbednost" • Strategija kontrole malog i lakog oružja u Republici Srbiji za period 2019-2024. godine • Strategija za borbu protiv širenja oružja za masovno uništavanje za period od 2021 do 2025. godine • Strategija nacionalne bezbednosti 	<p>23, 24</p>	<p>Klaster 1 - Osnove</p>
<p>Promovisati i sprovesti nediskriminatorne zakone i politike (16.b)</p> <p>16.b Promovisati i sprovesti nediskriminatorne zakone i politike radi postizanja održivog razvoja</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija prevencije i zaštite od diskriminacije za period od 2022. do 2030. godine • Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine • Strategija za prevenciju i zaštitu dece od nasilja za period od 2020. do 2023. godine • Strategija za sprečavanje i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici za period od 2021. do 2025. godine • Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine • Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine 	<p>23</p>	<p>Klaster 1 - Osnove</p>
<p>Partnerstvom do ciljeva (COR 17)</p>			
<p>Mobilisati resurse i kapacitete za prikupljanje poreza i ostalih prihoda (17.1)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Fiskalna strategija za 2023. sa projekcijama za 2024. i 2025. godinu 	<p>16</p>	<p>Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast</p>

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
17.1 Pojačati mobilizaciju domaćih resursa, između ostalog i preko međunarodne podrške za zemlje u razvoju, kako bi se unapredili domaći kapaciteti za prikupljanje poreza i ostalih prihoda	<ul style="list-style-type: none"> • Program reforme upravljanja javnim finansijama za period 2021.-2025. godine sa AP za period 2021.-2025. godine • Program transformacije poreske uprave za period 2021-2025.godine • Program ekonomskih reformi za period od 2023. do 2025. godine • Program za suzbijanje sive ekonomije 2023-2025. godine • Program razvoja elektronske uprave u Republici Srbiji za period od 2023. do 2025. godine sa Akcionim planom za njegovo sprovođenje • Program za pojednostavljenje administrativnih postupaka i regulative „e-PAPIR“ za period 2023-2025. godine 		
Mobilisati dodatna finansijska sredstva (17.3) 17.3 Mobilisati dodatna finansijska sredstva iz višestrukih izvora za potrebe zemalja u razvoju	<ul style="list-style-type: none"> • Nema važećih planskih dokumenata 		
Dugoročna održivost duga (17.4) 17.4 Pomoći zemljama u razvoju da postignu dugoročnu održivost dugova kroz koordinisane politike usmerene ka očuvanju načina za finansiranje dugova, otpis dugova i restrukturiranje dugova na primeren način i baviti se spoljnim dugovima visoko zaduženih siromašnih zemalja kako bi umanjile posledice dugovanja	<ul style="list-style-type: none"> • Fiskalna strategija za 2023. sa projekcijama za 2024. i 2025. godinu • Program reforme upravljanja javnim finansijama za period 2021.-2025. godine sa AP za period 2021.-2025. godine 	17, 32	Klaster 1 - Osnove Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast
Regionalna i međunarodna saradnja u oblasti nauke, tehnologije i inovacija (17.6) 17.6 Unaprediti Saradnju sever–jug, jug–jug i triangularnu regionalnu i međunarodnu saradnju u oblasti nauke, tehnologije i inovacija, kao i pristup ovim oblastima, i unaprediti deljenje znanja prema uzajamno	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija naučnog i tehnološkog razvoja Republike Srbije za period od 2021. do 2025. godine „Moć znanja“ i AP za period od 2021. godine do 2023. godine • Strategija razvoja startap ekosistema Republike Srbije za period od 2021. do 2025. godine 	20, 25	Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
dogovorenim uslovima, između ostalog i kroz unapređenu koordinaciju u okviru postojećih mehanizama, a posebno na nivou Ujedinjenih nacija, kao i kroz globalne mehanizme upravljanja tehnologijama	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija industrijske politike Republike Srbije za period od 2021. godine do 2030. godine • Strategija pametne specijalizacije u Republici Srbiji za period od 2020. do 2027. godine (4S) 		
Razvoj, prenos i širenje ekološki ispravnih tehnologija (17.7) 17.7 Promovisati na pozitivnim osnovama razvoj, prenos, širenje i difuziju ekološki ispravnih tehnologija u zemlje u razvoju, uključujući koncesionalne i preferencijalne osnove, a prema uzajamnom dogovoru	<ul style="list-style-type: none"> • Nema važećih plnaskih dokumenata 		
Unaprediti korišćenje inovativnih tehnologija i IKT (17.8) 17.8 Do 2017. u potpunosti operacionalizovati tehnološke banke i mehanizam za izgradnju kapaciteta u najmanje razvijenim zemljama u oblasti nauke, tehnologije i inovacija, te unaprediti korišćenje inovativnih tehnologija, a posebno informacione i komunikacione tehnologije	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija razvoja veštačke inteligencije u Republici Srbiji za period 2020-2025. godine i AP za period 2020–2022. godine • Strategija naučnog i tehnološkog razvoja Republike Srbije za period od 2021. do 2025. godine „Moć znanja“ i AP za period od 2021. godine do 2023. godine • Strategija razvoja digitalnih veština u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine • Strategija razvoja informacionog društva i informacione bezbednosti u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. • Strategija razvoja poštanskih usluga u Republici Srbiji za period 2021–2025. godina • Strategija razvoja mreža nove generacije do 2023. godine • Program razvoja elektronske uprave Republike Srbije za period od 2020. do 2022. godine 	25	Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast
Međunarodna podrška za izgradnju kapaciteta za izradu i implementaciju nacionalnih planova (17.9)	<ul style="list-style-type: none"> • Nema važećih planskih dokumenata 		

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
17.9 Unaprediti međunarodnu podršku za primenu delotvorne i ciljane izgradnje kapaciteta u zemljama u razvoju kako bi se podržali nacionalni planovi za primenu svih održivih razvojnih ciljeva, između ostalog i kroz Saradnju sever–jug, jug–jug, odnosno kroz triangularnu saradnju			
<p>Promovisati univerzalni, zasnovan na pravilima, otvoren, nediskriminatoran i pravičan multilateralni sistem razmene (17.10)</p> <p>17.10 Promovisati univerzalni, zasnovan na pravilima, otvoren, nediskriminatoran i pravičan multilateralni sistem razmene pod okriljem Svetske trgovinske organizacije, između ostalog i preko zaključivanja pregovora u okviru „Razvojne agende iz Dohe“</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Program ekonomskih reformi za period od 2023. do 2025. godine 	30	Klaster 6 – Spoljni odnosi
<p>Povećati izvoz (17.11)</p> <p>17.11 Do 2020. značajno povećati nivo izvoza zemalja u razvoju, posebno u cilju udvostručavanja udela najmanje razvijenih zemalja u svetskom izvozu</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija industrijske politike Republike Srbije od 2021. godine do 2030. godine i AP za period od 2021 do 2023. godine. • Program ekonomskih reformi za period od 2023. do 2025. godine • Strategiju za razvoj malih i srednjih preduzeća za period od 2023. do 2027. godine, sa Akcionim planom za period od 2023. do 2024. godine 	20	Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast
<p>Ostvariti blagovremenu i trajnu primenu tržišnih pristupa bez carina i kvota (17.12)</p> <p>17.12 Ostvariti blagovremenu i trajnu primenu tržišnih pristupa bez carina i kvota za sve najmanje razvijene zemlje u skladu sa odlukama Svetske trgovinske organizacije, između ostalog i tako što će se obezbediti da preferencijalna pravila o poreklu koja se primenjuju na uvoz iz najmanje razvijenih zemalja budu</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Program ekonomskih reformi za period od 2023. do 2025. godine 	20	Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
transparentna i jednostavna, odnosno da olakšavaju pristup tržištima			
Makroekonomska stabilnost kroz koordinaciju i koherentnost politika (17.13) 17.13 Unaprediti globalnu makroekonomsku stabilnost, između ostalog i kroz koordinaciju politika, odnosno koherentnost politika	<ul style="list-style-type: none"> • Fiskalna strategija za 2023. sa projekcijama za 2024. i 2025. godinu • Program reforme upravljanja javnim finansijama za period od 2021. do 2025. godine sa AP za period 2021.-2025. godine • Program unapređenja upravljanja javnim politikama i regulatornom reformom za period 2021-2025. godine 	17,32	Klaster 1 Osnove Klaster 3 Konkurentnost i inkluzivni rast Klaster 6 Spoljni odnosi
Koherentnost politika za potrebe održivog razvoja (17.14) 17.14 Unaprediti koherentnost politika za potrebe održivog razvoja	<ul style="list-style-type: none"> • Program unapređenja upravljanja javnim politikama i regulatornom reformom za period 2021-2025. godine • Program reforme upravljanja javnim finansijama u Republici Srbiji za period 2021-2025. godine • Program zaštite prirode Republike Srbije za period od 2021. do 2023. godine • Strategija prevencije i zaštite od diskriminacije za period od 2022. do 2030. godine • Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine • Strategija za sprečavanje i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici za period od 2021. do 2025. godine 	17, 23	Klaster 1 - Osnove Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast
Politike usmerene kao iskorenjavanju siromaštva i održivom razvoju (17.15) 17.15 Poštovati politički prostor i rukovodstvo svake zemlje kako bi se uspostavile i primenjivale politike usmerene ka iskorenjivanju siromaštva i održivom razvoju	<ul style="list-style-type: none"> • Nema važećih dokumenata javnih politika 		
Unaprediti globalno partnerstva za postizanje održivog razvoja (17.16)	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija EU za dunavski region • Strategija razvoja poštanskih usluga u Republici Srbiji za period 2021–2025. godina 	3, 20, 25	Klaster 2 - Unutrašnje tržište

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
17.16 Unaprediti globalno partnerstvo za postizanje održivog razvoja, upotpunjeno višestranim partnerstvima koja mobilišu i dele znanja, stručnost, tehnologiju i finansijska sredstva, kako bi se pružila podrška za postizanje ciljeva održivog razvoja u svim zemljama, a posebno u zemljama u razvoju	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija razvoja startap ekosistema Republike Srbije za period od 2021. do 2025. godine 		Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast
<p>Delotvorna javna, javno-privatna partnerstva i partnerstva civilnog društva (17.17)</p> <p>17.17 Podržati i promovisati delotvorna javna, javno-privatna partnerstva i partnerstva civilnog društva, izgrađena na iskustvima i strategijama pronalaženja resursa za partnerstva</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija razvoja turizma za period od 2016. do 2025. godine • Strategija naučnog i tehnološkog razvoja Republike Srbije 2021-2025. godine - Moć znanja • Strategija razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja za period 201-2024. godina • Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine • Strategija prevencije i zaštite od diskriminacije za period od 2022. do 2030. godine • Strategija za stvaranje podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine • Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine • Strategija za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma za period 2020-2024. godine • Program za reformu sistema lokalne samouprave u Republici Srbiji za period od 2021-2025. godine, sa akcionim planom za period od 2021. do 2023. godine • Program unapređenja upravljanja javnim politikama i regulatornom reformom za period 2021-2025. godine • Strategija razvoja startap ekosistema Republike Srbije za period od 2021. do 2025. godine • Program zaštite prirode Republike Srbije za period od 2021. do 2023. godine 	8, 12, 20, 23, 25,	Klaster 1- Osnove Klaster 2 - Unutrašnje tržište Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast Klaster 5 – Resursi, poljoprivreda i kohezija

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
	<ul style="list-style-type: none"> • Strategija razvoja šumarstva Republike Srbije • Strategija javnog zdravlja 2018-2026. godine • Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine • Strategija zaštite potrošača za period 2019 – 2024. godine • Strategija za mlade u Republici Srbiji za period od 2023. do 2030. godine 		
<p>Dostupnost visokokvalitetnih, blagovremenih i pouzdanih podataka (17.18)</p> <p>17.18 Do 2020. unaprediti podršku za izgradnju kapaciteta zemalja u razvoju, uključujući najmanje razvijene zemlje i male ostrvske države u razvoju, kako bi se značajno povećala dostupnost visokokvalitetnih, blagovremenih i pouzdanih podataka razvrstanih prema prihodu, polu, starosti, rasi, etničkoj pripadnosti, migratornom statusu, invaliditetu, geografskoj lokaciji i ostalim karakteristikama koje su relevantne u datim nacionalnim kontekstima</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Program zvanične statistike u periodu od 2021. do 2025. godine 	18	Klaster 1 - Osnove
<p>Jačati kapacitete za merenje napretka u ostvarenju održivog razvoja (17.19)</p> <p>17.19 Do 2030. nadograditi postojeće inicijative za razvoj merenja napretka održivog razvoja, koje upotpunjuju bruto domaći proizvod i podržavaju izgradnju statističkih kapaciteta zemalja u razvoju</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Program zvanične statistike u periodu od 2021. do 2025. godine 	18	Klaster 1 - Osnove